

BARANYA MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAMJA

Baranya Megyei Területfejlesztési Tanács

**Pécs
2003. szeptember 25.**

BEVEZETÉS

Baranya megye 1999-ben elfogadott területfejlesztési programjának felújítását az eltelt négy év változásai mellett különösen az ország Európai Unió csatlakozása és ennek nyomán a területfejlesztés kereteiben, intézményeiben, működésében és finanszírozásában végbemenő változások indokolják. Mindemellett nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a '99 óta eltelt időszak jelentős mértékben átalakította minden térség fejlesztési környezetét, a globalizáció–regionalizáció jellemezte mai fejlődési trend új kihívásokat eredményez, még akkor is, ha valamely térség történetesen késésben van az ehhez szükséges (gazdasági, infrastrukturális vagy emberi-szellemi) alapok létrehozásában.

Változik magának a programnak a státusza is. Noha a 2004-es csatlakozásunk után ebben a tervidőszakban – vagyis 2007-ig – ez még kevésbé érzékelhető (amiatt, hogy kizárólag központi stratégiai és operatív programok készülnek), azt követően azonban feltehetőleg annál inkább. Megnö a döntéshozók felelőssége – az EU által támogatásra elfogadott programok a hét éves időszakon belül rendkívül körülményes módon változtathatók –, a megvalósítás szigorúan szabályozott, a rendszer működtetése, a benne való eligazodás magas fokú szakmai felkészültséget igényel. Ennek fejében azonban az ediginél nagyságrenddel nagyobb fejlesztési források érhetők el, egy térség fejlesztése átgondolt tervezéssel és a sikeres végrehajtással jelentősen felgyorsítható.

E program lényegében három alapvető pillérre épül a változtatásokat illetően:

- a) az eredményes uniós integrációhoz bizonyos területfejlesztési intézmények, funkciók Baranyában – a régióban – még hiányoznak, ezeket célszerű minél előbb létrehozni;
- b) a fentebbi, zömmel a centrum(ka)t érintő szükségletek mellett a központ és vonzáskörzete (kistérsége) közötti kapcsolatokat erősíteni szükséges, továbbá mérsékelni a központok, illetőleg a kistérségek közötti különbségeket;
- c) a differenciált – EU-s és hazai – fejlesztési támogatások és források időnként optimalizálási kényszerbe juttathatják a szereplőket (a lehetséges kedvezményezetteket), de csak akkor, ha magas színvonalú, versenyképes programmal és projektekkel rendelkeznek, bármilyen típusú támogatást képesek fogadni és szabályszerűen felhasználni, továbbá készek olyan horizontális és vertikális partnerség kialakítására, amely bizonyítható hatású fejlesztéseket tesz lehetővé és garantálja a megfelelő önerőt is.

Mind a stratégiai, mind pedig az operatív programokban jelentős változtatások történtek. A 2004-es csatlakozás után az ebben a tervidőszakban még hátralevő idő nyilvánvalóan nem elégséges a program teljes végrehajtására. A következő uniós tervidőszakra a fejlesztési irányelvek már többé-kevésbé ismertek, a közösségi szintű területfejlesztési (és agrár-) politika rendszere azonban kevésbé. A programok – ha radikálisabb EU reformra nem kerül sor – alkalmasak a következő tervidőszak igényeinek kielégítésére is, amellet, hogy a zömmel szakmai tervezési feladatot jelentő operatív prog-

rambeli tartalmi módosításokra feltehetőleg sort kell keríteni. Ez utóbbi egyébként normális eleme az összességében kötött, stabil tervezési szisztémának is, hiszen az egyedi projektek mindig hatással vannak az operatív programok tartalmára: egyes elemek kikerülnek és helyükre újak jönnek.

Kezdeményezés, ötletek, partnerségépítés, forrásmenedzsment, szakszerű projektalkotás és végrehajtás, flexibilitás: ezek az uniós regionális politikai sikeresség kulcsszavai. És persze helyi-területi kompetencia, decentralizáció, amelyben egyelőre deficit van.

I. HELYZETÉRTÉKELÉS

1. Baranya megye helyzete

Baranya mérhető térszerkezeti pozíciójában még nem tapasztalhatók jelentősebb lemaradások, a „fejlődési lejtőn” azonban – a dél-dunántúli régióval egyetemben – lefelé látszik csúszni, lassacskán az eddig a keleti országrészre jellemző szerényebb dinamikájú növekedési jellemzőkkel.

A mérhető térszerkezeti pozíció jellemzésére négy – összevont tartalmat kifejező – mutatót használhatunk: a fajlagos GDP-t (a gazdasági teljesítményre), az ipari export rátát és fajlagos értéket (a gazdasági versenyképességre), a munkanélküliségi mutatót (a foglalkoztatási képességre) és a külföldi működő tőke fajlagos nagyságát (a területi versenyképességre és attraktivitásra).

Az egy lakosra jutó GDP-ben – igaz, hogy az 1994-es nyolcadik helyről már 1996-ban némileg visszacsúszva – a megye az utóbbi években „tartja” 10–11. helyét az országos rangsorban, ami azt jelenti, hogy a megyei gazdaság teljesítőképességének dinamikája hozzávetőleg az országos átlag körül alakult. Mivel hazánkat ezen időszakban a viszonylag gyors növekedés jellemezte, e megyei pozíció tartás is pozitív, annak ellenére, hogy esetleg a várakozásunk ambíciózusabb volt. Azt is látni kell azonban, hogy emögött elsőrenden nyilvánvalóan Pécs megyén belüli túlsúlya, illetőleg a megyei gazdaságra már a 93-94-évektől jellemző tercierizáció áll, kevésbé az „újraiparosodás”. A megyére nézve ez azt jelenti, hogy egyfelől feltehetően nőttek a megyén belüli területi teljesítőképességbeli különbségek, másfelől pedig a megyei gazdaság ágazati szerkezetében feszültségek keletkeznek: a tercierizáció (és ezen belül a pénzügyi-üzleti szolgáltatások) számára a piacot meghatározóan a feldolgozó-ipar adja, és csak másodlagosan más ágazatok és a lakosság. Következésképpen a tercierizáció előrehaladása kifulladásra, ha nincs megfelelő területi kereslete. A tercierizáció és a (feldolgozó-)ipari fejlődés egymást feltételező folyamat. A gyenge feldolgozó-ipari potenciál hagyományosan jellemzi Baranyát, és azzal a veszéllyel is jár – a szolgáltatások fejlődésének visszafogásán túl –, hogy a tudásalapú gazdaság motorikus trendje tekintetében a megye kedvező adottságait nem tudjuk itt érvényre juttatni, a szellemi tőke hozadéka „kivitelre” kényszerül, végletesebb esetben magát a szellemi tőkét vesztheti el a megye.¹

Bár az ipari potenciál általában kevésbé bővült, mint például a Dunántúl más régióbeli megyéiben, az exportrátával jellemezhető versenyképessége javult. Igaz, volt honnan feljönni, hiszen 1994-ben – a legrosszabb megyei pozicionális jegyként – az exportráta alapján a megye a 19. volt a huszas rangsorban. 2000-ben a statisztika szerint a 40,4%-os exportráta ellenben már jobb hét megye (a Dunántúlon csak Zala és Tolna) és Budapest adatánál.

¹ A szellemi foglalkozásúak munkanélkülisége kúszik felfelé, a korábban itt foglalkoztatott diplomások egyre jelentősebb része „kiingázik”, az expanzívan növekvő felsőoktatási képzésből kikerülők egyre kisebb része maradhat itt és így tovább.

A munkanélküliség és a külföldi tőke jelenlétének az intenzitása a kifejezett rossz jel a megye helyzetére. A KSH által mért munkanélküliségi index az 1997-es 9%-ról 2000-re csak 7,1%-ig ment le, és ez lényegesen szerényebb javulás, mint az országos átlagos. Az 1997-es indexszel még tíz megyét tudhattunk magunk mögött, 2000-ben már csak nyolcat (az észak-alföldi és észak-magyarországi régió hat megyéje mellett csak a két regionális partner, Tolna és Somogy van mögöttünk).

Nem független a foglalkoztatási képesség relatív elmaradásától a még nagyobb kihívást jelentő másik tényező, a külföldi tőke jelenlétének gyengesége. 1997 és 2000 között Baranyában harmadával csökkent az egy lakosra eső külföldi működő tőke nagysága (tőkekivonás volt, igaz, a részletesebb elemzések alapján csak formailag), és összesen csak három megye volt még az országban, ahol – kisebb mérvű – fajlagos tőke csökkenés volt (Zala, Hajdú-Bihar és Borsod-Abaúj-Zemplén). 2000-ben a megközelítőleg 63 és félezeres értéknél mindössze négy megye pozíciója rosszabb az országban. A külföldi tőke beáramlása ebben az időszakban elsősorban a feldolgozó-iparba történt az országban. A nagy kihívás az, hogy a gazdasági teljesítőképesség megyei idősorai szerint a tartós növekedés és a külföldi tőke gyarapodása között – ha lazult is valamelyest, de még mindig – igen szoros kapcsolat van.

Összefoglalóan, a megye térszerkezeti pozíciójának alakulása – tekintettel az általában jellemző területi gazdaságfejlődési irányzatokra is – még nem mutat drámai változást, de figyelmeztető jel kell hogy legyen. Nincs szükség – és ok sincs rá – az ambíciózus programcélok feladására, de sokkal intenzívebb munkálkodást kíván azok elérése.

A világ gazdaságában kibontakozó vagy érvényre jutott tendenciák, a megye gazdaságának szerkezeti és teljesítménybeli gyengeségei, továbbá – nem utolsósorban – a hamarosan bekövetkező EU-s csatlakozás (és ezáltal a belföldi vagy helyi piac „világpiaccá” válása, hogy csak egyetlen következményt említsünk) ugyanazon területfejlesztési szükségletet hozza újra és újra előtérbe: szükség van (lehet) a települési infrastruktúra fejlesztésére, de a támogatások fő iránya a gazdasági potenciál és versenyképesség erősítése legyen. A ma gazdasága, növekedése a városhálózatokra, városokra, kommunikációs csomópontokra épül, az innovációt elsőrenden a feldolgozóipar, a jövedelmet pedig a (pénzügyi-üzleti) szolgáltatások adják. Ez egyben azt is jelenti, hogy a foglalkoztatás – ismételten hangsúlyozva, hogy mint a gazdasági növekedés és dinamika következménye – területileg koncentráltabb irányban halad, növekszik az ingázás, és a reális cél legfeljebb az lehet, hogy a megye döntően „önfoglalkoztató” legyen, ne csússzon feljebb, például a regionális szintre (vagy biztonsági szelepként a fővárosra, vagy akár külföldre).

Ezen elvekre épül a megyei területfejlesztési program, a logikájában, vázában, főbb céljaiban nem indokolt változtatni, viszont a területfejlesztési tevékenység és támogatások során az ehhez való igazodásban lényegesen nagyobb azonosulás szükségeltetik minden szereplőtől, ha azt szeretnénk, hogy a nyugat-kelet magyar (európai) lejtőn ne lefelé csússzunk, hanem visszafelé kapaszkodhassunk. És azt is látni kell, hogy csak a megye egészének a fejlődése, dinamizmusa eredményezheti a megyén belüli területi különbségek mérséklődését, semmi más.

2. Kistérségi viszonyok

A jelenlegi program bázisául szolgált időszak óta eltelt szűk fél évtized szinte érintetlenül hagyta a megyén belüli térszerkezetet: sem a várossá válások, sem a kétségtelenül érzékelhető jelentős települési infrastrukturális fejlődés nem eredményezett kedvezőbb helyzetet, sőt ma talán a megye sorsa sokkal inkább Pécs gazdaságának újbóli fennélvélésétől függ, mint valaha. Emellett – ahogy a program is hangsúlyozza – a másodlagos gazdasági tengely a Mohács, Szigetvár és Komló alkotta városhármas. E négy város² képes a hátán elvinni a megyét, gyengélkedésük ellenben minden területfejlesztési buzgalmat eliminálhat, haszontalanná tehet.

A globalizáció-regionalizáció rajzolta világtrendben ma ez a nyerő, és a fordulatot az EU-ban is nehéz volt végigvinni, de a „European Spatial Development Perspective”, az EU ma leginkább elfogadott stratégiai alapidokumentuma³ szerint sikerült (a jelenlegi tervidőszakra elfogadott és támogatásra megnyitott tagországi regionális programok lényegesen különböznek a korábbiaktól, s szinte varázsütésre igazodtak az új trendekhez és követelményekhez: az európai és a magyar támogatott területfejlesztési programok között ma talán nagyobb a különbség, mint volt a törvény elfogadása után közvetlenül).

A változatlan megyei térszerkezet fő kontúrja továbbra is a megye két részre válása: a viszonylag kiegyensúlyozottan fejlődő pécsi, pécsváradi, mohácsi-bólyi, továbbá részben a komlói és a siklói kistérség, és ezektől lemaradnak a fejletlenebb déli-nyugati kistérségek.

Az összehasonlításra kiválasztott 10 mutató – amelyből nyolcat⁴ ábrázol a kistérségek rövid leírásánál használt ábra – jól illusztrálja e különbségeket.

A területfejlesztési támogatások térségi (címzetti) szerkezete jórészt a rászorultságot követte, főbb vonalaiban nem tér el az átlagos magyar gyakorlattól. A forrásszűkösség miatt egy kissé elaprózott, az átlagos projektméret és támogatás gazdasági értelemben legfeljebb egy kisvállalkozás „fejlesztési ingerküszöbét” éri el. Gyenge pont továbbra is a közösségi–magán partnerség, a területfejlesztés még ma is elsősorban a közigazgatási szereplők ügye. Mindezek a gondok rendszerhibák, nem a megyei területfejlesztés sajátos jegyei. Az EU-hoz történő csatlakozással feltehetőleg lényeges változtatásoknak kell bekövetkezniök.

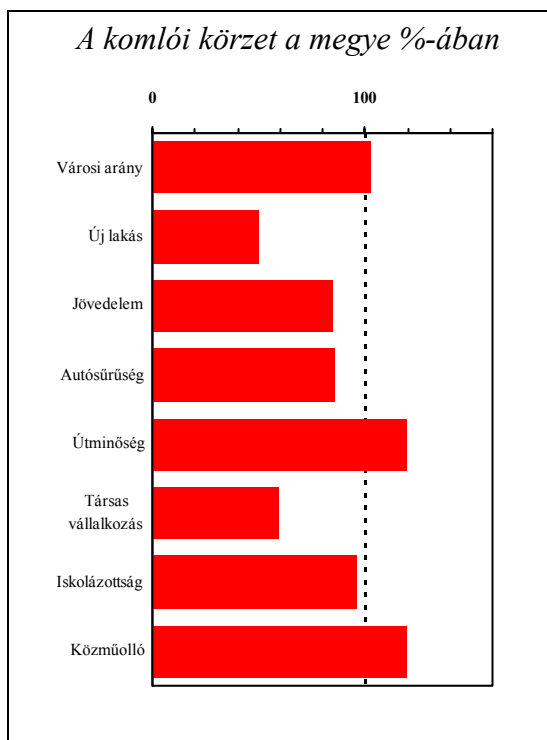
² Európai léptékben ennyi megyénél kisebb területi egység lenne releváns Baranyában, miként az országban sem több 100-120-nál.

³ A másik, talán még inkább ezt tanúsító stratégiai dokumentum az „eEurope – Information Society for all”, a lisszaboni információs társadalmi stratégia.

⁴ Két mutató – nevezetesen a munkanélküliség és az egy lakosra jutó megyei támogatás – háromszorosot meghaladó különbségeit technikailag lehetetlen a „szerényebb”, de egyébként nem jelentéktelen egyéb eltérésekkel együtt ábrázolni.

3. A kistérségek rövid jellemzése

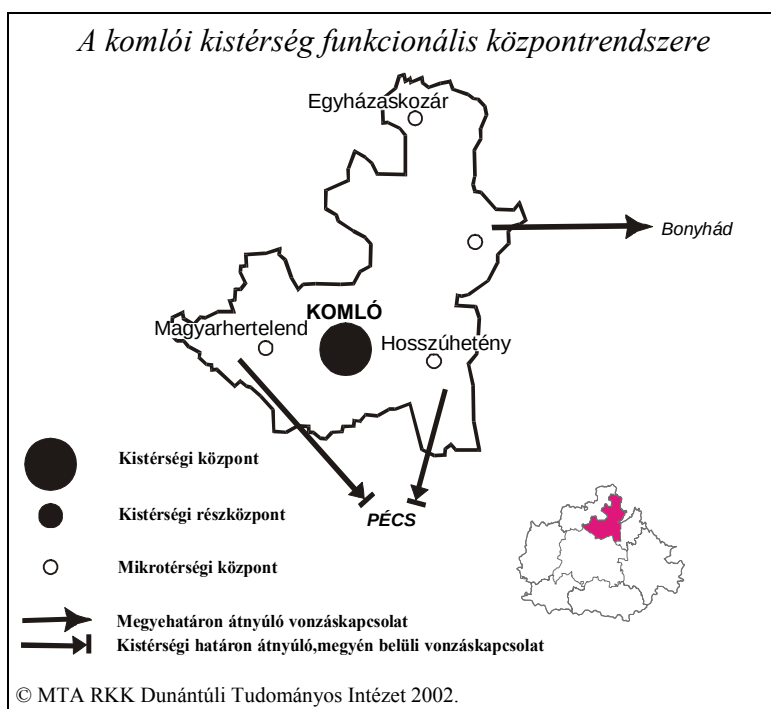
3.1. Komlói kistérség – a szocialista ipar és városfejlesztés terhes öröksége

Domborzatilag erősen tagolt, felszabdalt, tájperemeket felölelő, természetföldrajzi alapon egységes egésszé nehezen szervezhető kistérség.

Az egy várost és 18 községet felölelő kistérség 40 ezer lakosának nagyobb része (65%) Komlón él. A kistérség aprófalas jellegű, kisközpontjai (Hosszúhetény, Szászvár és Magyarhertelend) a többi településhez viszonyítva népes települések. Komló szerepe a kistérségen belül meghatározó, s a város elhúzódó gazdasági válsága a kistérség településeire is rányomja bélyegét. A kistérség egyközpontú, a térség egyetlen települése sem képes érdemileg Komló vonzáskörzeti szerepét befolyásolni. Az ellátás tekintetében a kistérség községei ráfűződnek Komlóra, ugyanakkor Hosszúhetény sok vonatkozásban

Pécshez gravitál, s a keleti részen megjelenik Bonyhád vonzása is.

A gazdaság fejlettsége – a vállalkozásokra alkalmas környezeti-infrastrukturális viszonyok ellenére – erősen közepes. A gazdasági szerkezetváltás megkésett, a súlyos környezeti anomáliák, fejlesztési nehézségek a korábbiaknál egyértelműbben kerültek előtérbe a szénbányászat befejeződésével. A teljes gazdasági, társadalmi összeomlást elkerülte Komló és a térség is, de a súlyos gazdasági válsággal nehezen birkózik a helyi társadalom.

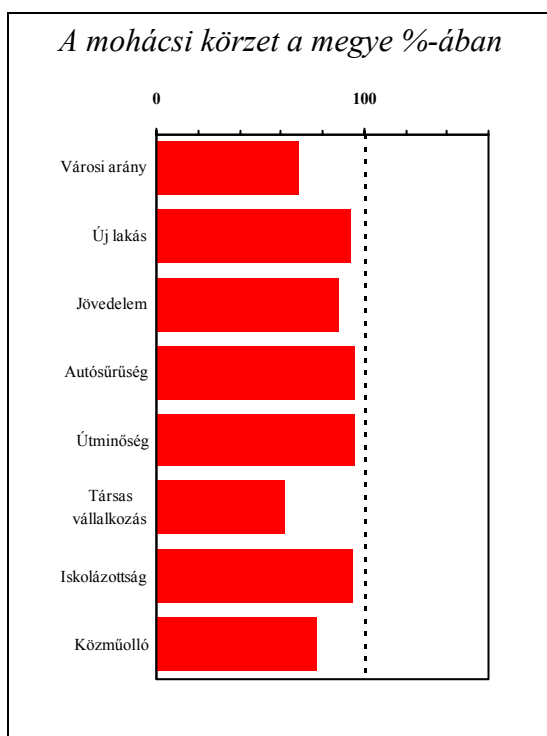
A helyi kezdeményezések mellett minden lehetséges külső támogatást is igénybe véve indult meg az újjászerveződési folyamat, amely hosszú lesz.

A nagyipari munkás múltból eredő magatartásformák miatt még mindig alacsony a vállalkozói hajlandóság. Adottságai alapján – Pécs kooperációjával is számolva – jelentős feldolgozó-ipari fejlődésre lenne alkalmas a térség. A mezőgazdasági természeti adottságok átlag alattiak, ugyanakkor a feltételek jobb kihasználásával növelhető lenne a minőségi marha- és juhtenyésztés.

A Keleti-, a Közép-Mecsek, valamint a Baranyai-Hegyhát találkozásánál változatos turisztikai természeti vonzerőkkel rendelkező, de idegenforgalmi szervezőközpont nélküli kistérség. Turisztikai potenciáljából kiemelkedik Magyarhertelend és Sikonda termálvize, a Keleti-Mecsek formakincse, flórája és faunája. A falusi turizmus újrachonosításával a térség elindult a szelíd turizmus fejlesztése útján. A bányászati emlékek megmentésével Komlón a műszaktörténeti turizmus fejlesztésére valós lehetőségek vannak.

A térség kedvezőtlen levegőminőségében fontos tényező a domborzati adottság (rosszak a kiszellőzési viszonyok). Az emisszió szempontjából meghatározó a Komlói Fűtőerőmű. A felszínroncsolást kiváltó szénbányászat befejezése mellett környezeti konfliktus forrást jelent a kőbánya is. Környezetvédelmi veszély forrást a jövőben a kistételepülések hulladékgazdálkodásának megoldatlansága jelenthet.

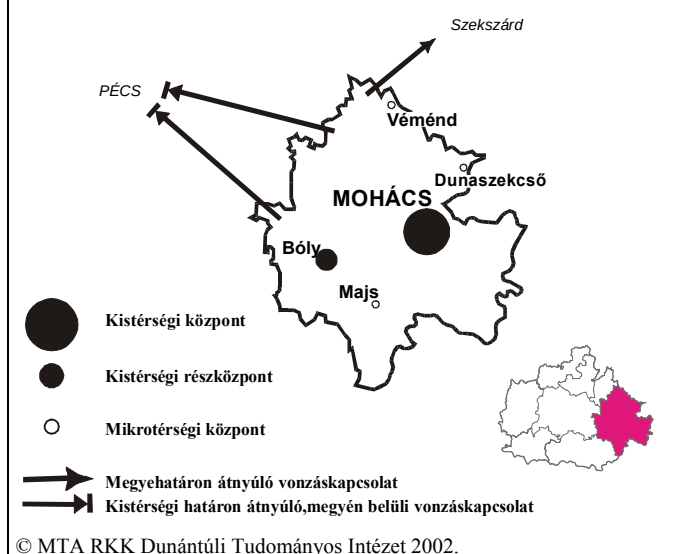
3.2. Mohácsi kistérség – dinamikus agrártér, összetartó érdekközösségek

A domborzatilag alapvetően két (síksági, dombsági) részre tagolódó kistérség természetföldrajzi adottságai elsősorban a mezőgazdaság számára kedvezőek, több helyen kiválóak.

A két várost és 45 községet felölelő, mintegy 50 ezer fős kistérség a megye településhálózati szempontból legsajátosabb, középfalvas része. Mohácson él a kistérség lakosságának mintegy 38%-a. A város a közép-fokú ellátás tekintetében meghatározó helyzetben van. Mohácsot félkör alakban egy népesebb települési öv (Dunaszekcső, Lánycsók, Bóly) „árnyékolja”. Bóly gazdasági, szolgáltatási tekintetben egy települési kör elismert központja, települési presztízse magas, potenciálja várossá nyilvánítása után tovább nőtt. Lánycsók fokozatosan Mohács „alvófalujává” válik.

A kistérség gazdasági fejlettsége kiegyensúlyozott és jó. Adottságai alapján, a közlekedés-földrajzi pozíciója kiaknázási feltételeinek megteremtésével látványos fejlődésre lenne képes. A térség kiemelkedően jó mezőgazdasági terület, hagyományosan magas színvonalú művelési kultúrával, mind a növénytermesztése, mind az állattenyésztése meghaladja az országos színvonalat. A vetőmag-előállítás és a szójatermesztés tekintetében különleges helyzetet foglal el az országban.

A mohácsi kistérség funkcionális központrendszere

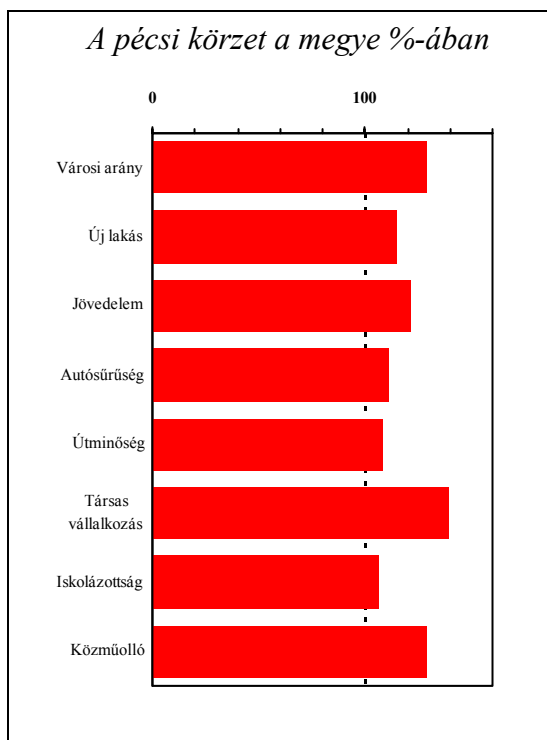
A kereskedelmi szálláshelyek és vendéglátóhelyek szűk választékkal Mohácsra koncentrálnak. Fogadók, panziók, kempingek szolgálják a turistákat Bólyban, Sombereken, Palotabozsokon, Szajkon, Dunaszekcsőn, a falusi vendégfogadás kezdeményei vannak kibontakozóban Hímesházán, Nagynyáradon, Szederkényben, Dunaszekcsőn, Bárban.

A turisztikai kínálatban nem jelenik meg elég határozottan a térség nemzetiségi, kulturális sokszínűsége, valamint döntően a

Dunához kapcsolódó természeti értékeinek sajátossága.

A térségében elsősorban lokális szennyező források találhatók. A jelentősebb emíziót jelentő üzemek többsége a lakóövezetektől távolabb üzemel. A lakossági és közlekedési eredetű légszennyezés a meghatározó. Konfliktusforrás itt is a kistelepülések megoldatlan hulladékgazdálkodása.

3.3. Pécsi kistérség – a kontrasztok térsége⁵

Természetföldrajzi tekintetben – már csak kiterjedtsége miatt is – a legösszetettebb, leginkább heterogén kistérség. A kistérség domborzatilag tagolt. Természeti erőforrásai a körzeten belül erősen differenciáltak.

A két várost és 67 községet magába foglaló kistérség 201 ezer fős lakosságának mintegy 75%-a él Pécsen. A városi népesség együttes aránya a kistérségben kiemelkedően magas. Szentlőrinc középfokú oktatási szerepe számottevő, de más vonatkozásokban a körzet tisztán egyközpontú. Ugyanakkor Pécs körül kialakultak azok a fejlett infrastruktúrával bíró községek, mindenképp Kozármisleny, melyek hosszú távon alvó településekké válnak, lakosságuk magas szintű helyi kiszolgálása mellett.

A térszerkezeti viszonyok indokoltá teszik, hogy – Komlóval is számolva – az agglomeráció kérdése ismételten napirendre kerüljön. A pécsi agglomeráció statisztikailag lehatárolt egységébe a várossal együtt 62 település tartozik.

A kistérség gazdasági központja Pécs, és vele együtt a térség egésze szolgáltató és részben ipari jellegű. A város nélkül vett kistérség mezőgazdaság-orientált, mégpedig a földrajzi feltételekhez alkalmazkodva sokszínű.

A térség gazdasági fejlettsége alapján szelektív, minőségi típusú fejlődésre alkalmas. A mezőgazdaság természeti adottságai közepesek, illetőleg gyengék.

A turizmus szempontjából változatos természeti adottságokkal és nemzetközi jelentőségű kulturális értékekkel bíró kistérség. A

⁵ 2004. január 1-től a kistérségből várhatóan húsz önkormányzat kiválik és Szentlőrinc központtal új statisztikai körzet jön létre. Az adatközlés ettől az időponttól teszi lehetővé az önálló elemzést, visszamenőlegesen is. Ehelyütt egyelőre erre nincs mód.

világörökségi értékbesorolás növeli Pécs és az egész kistérség idegenforgalmi potenciálját.

Fogadási keretfeltételei a legkedvezőbbek a megyében, de itt található a legtöbb még ki nem használt vonzerő is. A beruházási kedv igen intenzív, azonban célcsoportjait ez a térség vesztheti el a legkönnyebben, ha imázsáról, komplex programkínálatáról nem gondoskodik.

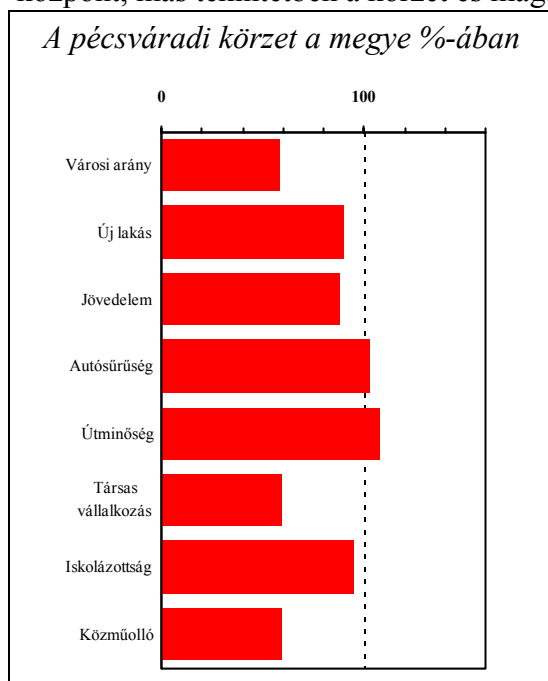
Baranya környezeti problémáit ez a térség mintegy összegezve mutatja. Hosszú idő óta a körzet légtere az ország egyik legszennyezettebb levegője.

Nagy erőfeszítéseket kell tenni az ivóvízbázisok védelmére. Exponált regionális környezeti probléma még mindig Garé, bár a veszélyes szennyezési góc felszámolása lényegében a befejezéshez közeledik. A közúti forgalomból származó zajterhelés is jelentős. Napirenden van a bányaművelés és területhasználat következtében roncsolt területek rekultivációja. Az uránbányászat felszíni környezeti kárait nagyrészt felszámolták.

3.4. Pécsváradi kistérség – az önállósulás esélyei Pécs árnyékában

Kicsi területi kiterjedése ellenére domborzatilag erősen tagolt, tájképileg unikális kistérség.

Az egy várost és 12 községet felölelő kistérség központjában él a körzet lakosságának mintegy 34%-a. A körzet középfokú szolgáltatási egysége csak részlegesnek mondható. Pécsvárad az oktatást és a szakrendelő intézetet leszámítva nem igazán középfokú központ, más tekintetben a körzet és maga Pécsvárad is „kívülre utalt”.

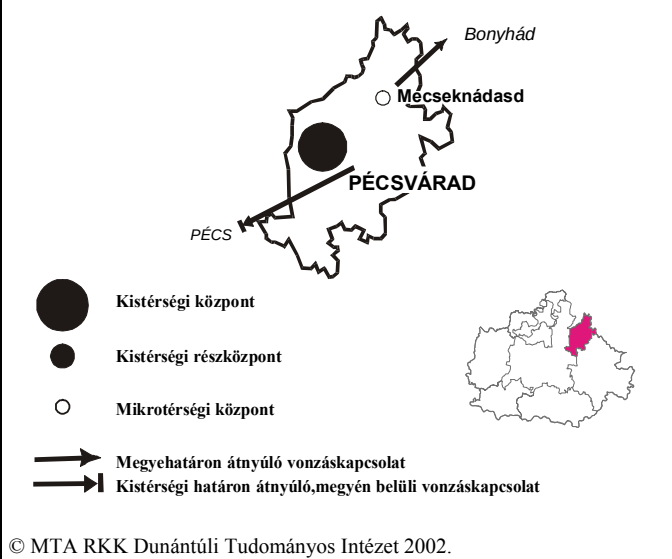
túrája hagyományosan fejlett.

Mecseknádasd helyi ellátása fejlett, de központként nem ellenpólusa Pécsváradnak. Hidas több vonatkozásban már Bonyháddal gravitál.

A térség sajátossága, hogy a megyében itt a legnagyobb a nemzetiségi (német) népesség aránya.

A körzet gazdasági fejlettsége, a vállalkozások terjedése – a kedvező fekvési-közelségi viszonyokra is építve – hagyományosan jó. A helyi adottságai, a fejlett infrastruktúra Pécs gazdaságához kapcsolódva munkamegosztáson alapuló minőségi továbbfejlődésre is képessé teszik.

A térség mezőgazdasági természeti adottságai inkább közepesek, de gazdálkodási kul-

A pécsváradi kistérség funkcionális központrendszer

Érintetlen tájaival, gazdag hagyományával, történelmi emlékeivel sokoldalú hobbi- és kulturális turizmus kiépítésére alkalmas. A szálláshelyi kínálatában szálloda és panziók mellett egyre növekvő szerepet játszanak a falusi porták is.

A természeti értékeket nem károsító szelíd turizmus különböző válfajainak jövőbeni fejlesztését a program- és szálláshelyi információk szélesebb körű és pontosabb megjelentetésének kell kísérni.

Lokális légszennyezést a lakossági fűtés jelent. A hulladék-elhe-

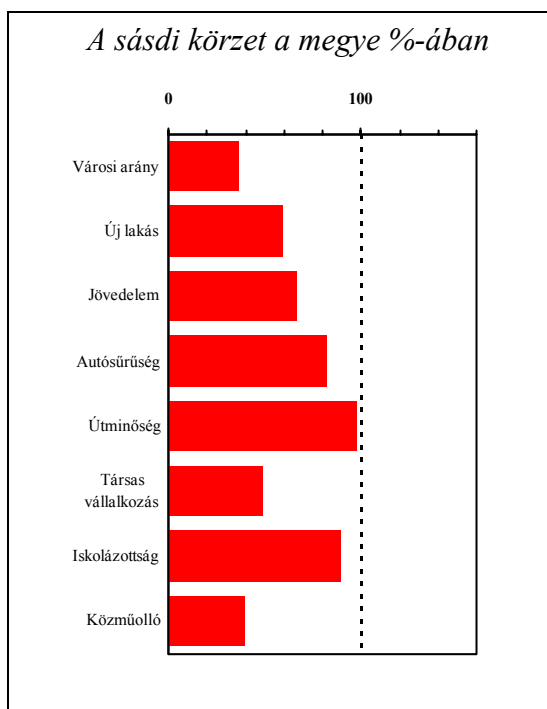
lyezés a körzet nagyobb részében viszonylag jól megoldott. Több kistélepedésen azonban itt is hiány mutatkozik.

A körzet lakói számára a legnagyobb környezeti konfliktust az atomtemető, a hidasi vegyigár és a tervezett légvédelmi lokátor állomás háromszöge jelenti.

3.5. Sásdi kistérség – felzárkózás három megye határán

Tájhatárokon fekvő, különböző tájegység-részeket összefogó, domborzatilag erősen tagolt kistérség.

Az egy várost és 26 községet felölelő, mintegy 16 ezer lakosú kiskörzet lakosságának 20%-a él a körzet központjában.

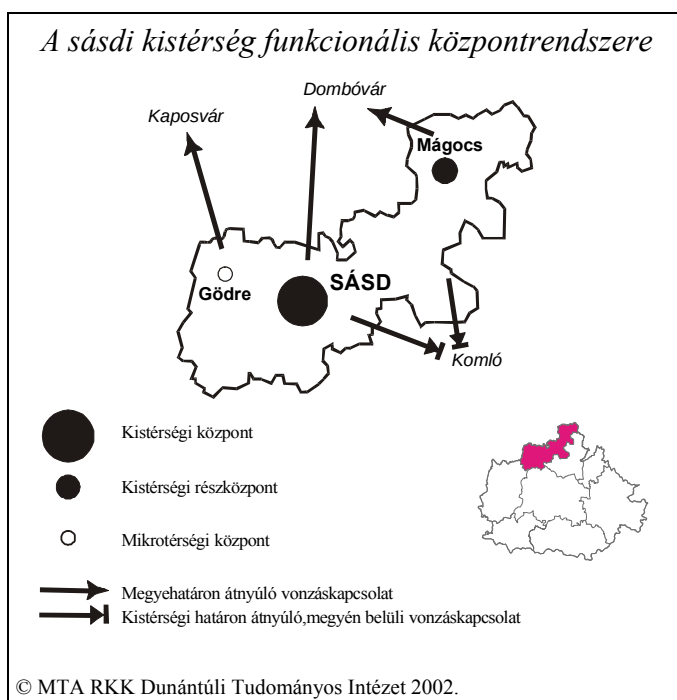

Sásd jelentős területi igazgatási szervező hagyományokkal rendelkezik, de története során nem tudta igazán középfokú ellátó központként kinőni magát.

Sem középiskolával, sem pedig szakrendelő intézettel nem rendelkezik. A körzet funkcionális tekintetben sok szállal kötődik Dombóvárhoz, az adminisztratív úton meghatározott struktúrákban pedig Komlóhoz. Mágocs a körzet északkeleti részén sajátos alközponti szerepet tölt be.

A térséget igen jó vállalkozási készség jellemzi, jelentős az utóbbi évek fejlődése. Gazdasági fejlettsége mégis inkább közepesnek mondható. Regionális pozíciójára is építve kis- és közepes méretű üzemek révén feldolgozó-ipari háttérgazdaság funkcióra lenne el-

sődlegesen alkalmas.

Gazdaságfejlesztési nézőpontból is indokolt lenne Sásd városi szerepkörének megerősítése, térségszervező funkciójának kiteljesítése. Ehhez azonban – a körzetével egyetemben – szükséges a fogadóképesség továbbfejlesztése infrastrukturális beruházások révén.

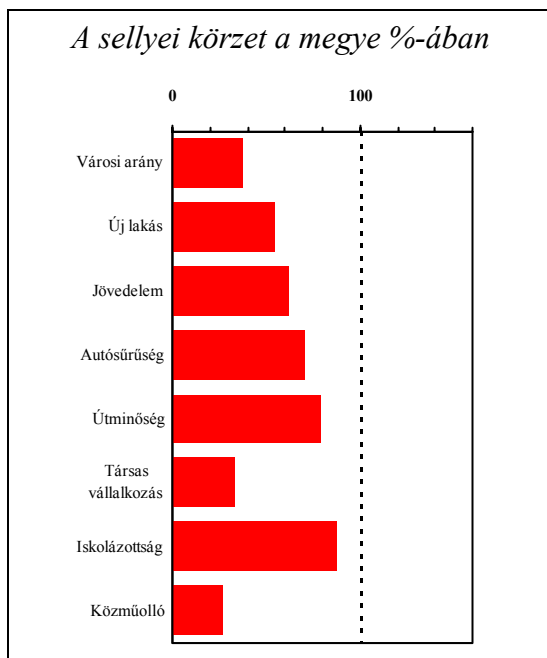
A megye legkedvezőtlenebb mezőgazdasági adottságú térsége, inkább csak az – egyébként jó fejlődést produkáló – állattenyésztésre alkalmas. Termékspecifikus fejlesztés mellett egy-egy terméke (például kisállat, gyümölcs) nemzetközileg is versenyképes lehet.

A kistérség Dombóvár és a Zselic háttéréként jelenik meg az ország turisztikai térképén. Szálláshely- és vendéglátó kapacitása hiányos, a kistérségen belüli kelet–nyugati irányú mozgás lehetősége korlátozott.

Vonzásadottságai hosszú távon a gyalogos-, lovas-, vadász- és horgászturizmus fejlesztését teszik lehetővé, jelentős jövedelmeket azonban a turizmus hosszabb távon sem fog generálni a térségben.

A levegőminőség terén csupán a helyi szennyező források okoznak problémát. Nagy gond itt is a hulladékgazdálkodás és a közműháló.

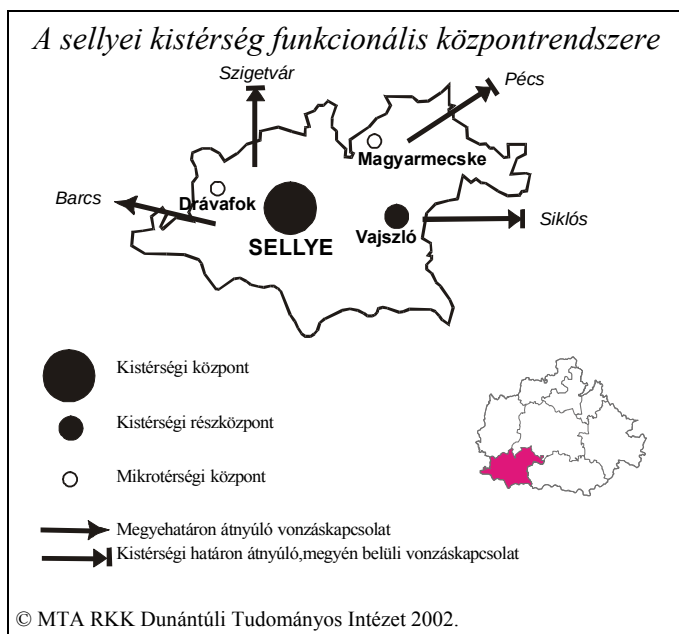
3.6. Sellyei kistérség – küzdelem a felemelkedésért

Síksági jellegű kistérség, amelyben a mikromorfológiai formák jelentős hosszú távú töréneti és gazdasági hatással bírnak.

A 29 községet és egy várost magába foglaló, 13 ezer fős kistérség a megye periferiáján, az országhatár mentén fekszik. Sellyénél a kistérség lakosságának mintegy 23%-a. Sellye egyfajta hiányközpont, nem minden tekintetben szervesen fejlett kisváros. A várossá nyilvánítással potenciálisan megnöttek Sellye pozíciói.

Sellye központi funkciói hiányosan fejlettek, a középfokú oktatásban vonzáskörzeti központ, de a középszintű egészségügyi ellátásban már a szomszédos központokra utalt a körzet. Vajszló ma már egyre kevésbé riválisa Sellyének az „Ormánság központja” címért, de a kistérség keleti részén mindenképpen megmaradt egyfajta alközponti jellege.

A megye gazdaságilag legerősebb térsége, a fogadóképességhez szükséges infrastruktúra jelentős hiányaival. Az utóbbi évek jelentős erőfeszítései ellenére még nem állt meg a leszakadás folyamata. A kistérség számára növekedési esélyt jelentene az országhatár megnyitása a térségben.

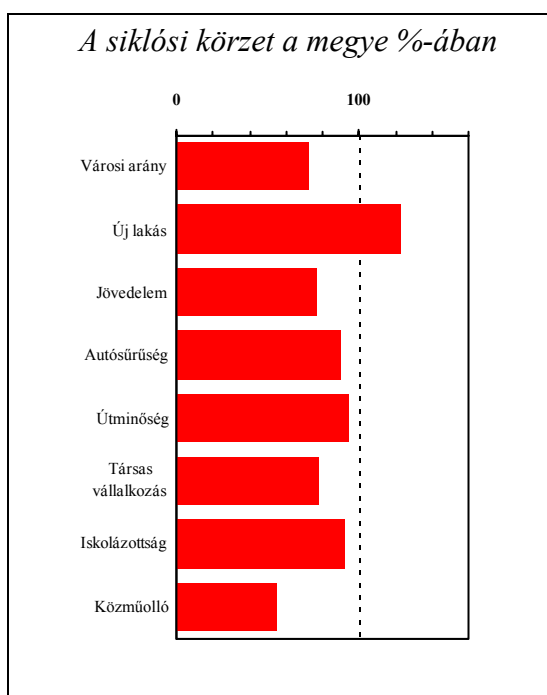
Tipikusan olyan térség, amelyben a helyi gazdaság fejlesztése egyszerre igényli a hálózati infrastruktúra fejlesztését és mindenféle vállalkozási kezdeményezés felkarolását, sőt e készség és képes-

ség ösztönzését is. Erre már csak azért is szükség van, mert gyengébb adottságú mezőgazdasági tájörzet, viszonylag fejletlen gazdálkodási és művelési kultúrával. Sajátos klimatikus előnyeivel ellenben perspektivikus zöldségtermelő körzet lehet. A megindult biotermelési programok kifutása lényegesen módosíthatja a mezőgazdaság termelési szerkezetét.

Rendkívül rossz elérhetőségének köszönhetően természeti értékeit – melyek zöme a Duna-Dráva Nemzeti Park része – nagymértékben megőrző, azokat népi építészeti emlékekkel színesítő kistérség. A szálláshely és vendéglátóhely kapacitás differenciált bővítése mellett a szelíd turizmus különböző válfajai számára jelent potenciális fogadóterületet. A kistérség elérésében és azon belüli közlekedésben is nagy jelentősége lehet a kerékpárnak, erre alapozható a térség sajátos turisztikai termékcsomagja.

A kistérségben regionális levegőszennyező forrás nincs, csupán helyi problémák vetődtek fel. Jelentősebb gond a korszerű hulladékgazdálkodás alapjainak hiánya, különösen a kistelepüléseken, valamint a vízminőség és az arra további veszélyt jelentő szennyvíz-probléma.

3.7. Siklósi kistérség – a kétarcú kistérség

Domborzatilag kétfelé osztódó és a korai kistavaszkodással egyedi klimatikus előnyökkel rendelkező kistérség.

A három várost és 47 községet felölelő kistérség lakosságszáma 35 ezer fő körül alakul, melynek 29%-a él a központban. Siklós történeti kisváros, amelynek központi hely jellege szervesen épült ki, s csaknem minden tekintetben jelen van.

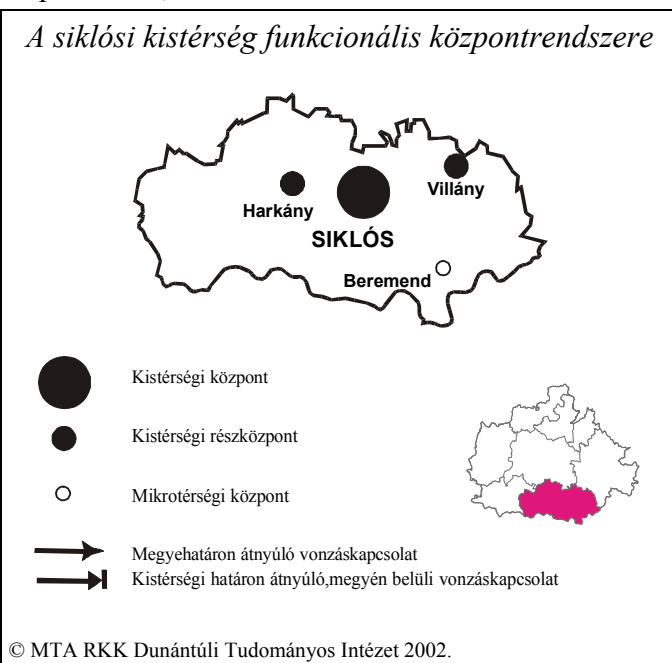
Az 58-as út két részre osztja a kistérséget: a keleti rész a fejlettebb, településhálózatára a népesebb, részben mikroközponti jellegű települések jelenléte a jellemző, a nyugati rész fejletlenebb és aprófalvas jellegű.

Harkány nemzetközileg ismert gyógyüdülő a kistérségben, sok vonatkozásában kiegészítője és társközpontja Siklósnak.

A földrajzi közelség, a funkcionális kiegészítő jelleg közös településfejlesztési gondolkodásra kell, hogy készítse a két település vezetését. Beremend a kistérség legiparosodottabb települése, Villány kisközponti jellege a várossá válással párhuzamosan erősödött.

Összességében a körzet gazdasága közepesen fejlett, és ez abból adódik, hogy az általános fejlettséggel együtt a vállalkozások terjedése, a gazdasági potenciál is a keleti részben magasabb színvonalú, a nyugati rész, a Dráva-mellékhez sorolhatóan – a sellyei és szigetvári térséggel egységes gazdasági zónát alkotva – a megye válságos helyzetű körzetei sorába tartozik (Beremendet és szűk környékét leszámítva). A fejlettebb – jelenleg kereskedelmi-szolgáltató karakterű – rész feldolgozó-ipari funkciója helyreállítható, illetőleg újraépíthető. A nyugati részben minden típusú vállalkozás, kezdeményezés támogatása indokolt.

A körzet nagyobb részét a Dráva-mellék gyengébb termőadottságú talaja teszi ki, a kisebb keleti csücske azonban a kiváló Baranya lösz-szigethez tartozik. Meghatározó, és az egész térség egyik gazdasági alapját adó tevékenysége a minőségi szőlő- és bortermelés, amelyhez – az eddigi trendet követve – több egyéb gazdasági tevékenység is kapcsolható, klaszterszerűen.

Turisztikai adottságait tekintve a megye legsokoldalúbb kistérsége. Harkány gyógyvize, a természeti, műemléki attrakciók, a formálódó Villány–Siklói Borút borai – és a közeli jövőben a hozzájuk kapcsolódó programok – nemzetközi vonzásintenzitásúnak tekinthetők.

A fejlesztés iránya a megközelítési lehetőségek, a kistérségen belüli mozgáslehetőség bővítése, a szálláshelyek számának növelése, minőségének, méretstruktúrájának helyspecifikus javítása. Mindezek mellett a minőségi jegyek erősítése

szükséges az egészségmegőrző és a tágan értelmezett kulturális turizmusban egyaránt, olyan módon, hogy a térség minél több szereplőjét kapcsolja be a turisztikai terméksomagok előállításába.

A fő légszennyező forrás a Beremendi Cementmű és a mészkőbányák. A Szársomlyó mint természetvédelmi terület a kialakult kompromisszum áldozata. Fokozott védelmet igényelnek a nemzetközi jelentőséggel bíró Siklós–Harkány térségében található termálforrások és a Villány–Siklói borvidék. A térségben különösen nagy feladatot jelent a korszerű hulladékgazdálkodás feltételeinek megteremtése.

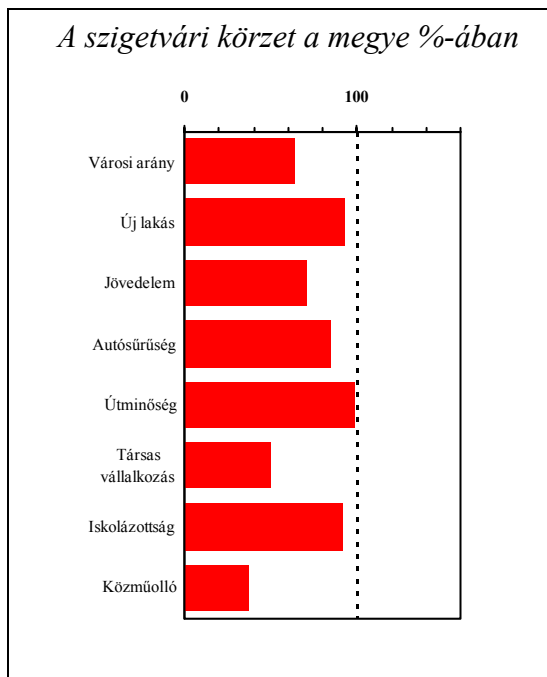
3.8. Szigetvári kistérség – drámai hanyatlás után ígéretesebb jövő

Természetföldrajzi adottsági alapján jellegzetesen két részre tagolt: az északi rész erősen felszabdalt, a déli síksági jellegű.

Az egy várost és 45 községet felölelő, 27 ezer lakosú kistérség összlakosságának mintegy 40%-a él a központban. Szigetvár demográfiai részarányát tekintve ugyanolyan súlylyal van jelen a kistérségben, mint Pécs a megyében. A középszintű funkciók allokációját tekintve Szigetvár monopolisztikus helyzetben van a kistérségen belül. A kistérség jellegében egy északi és déli részre oszlik, melyeket csak Szigetvár kapcsol egy térséggé.

A gazdaság fejlettsége átlag alatti: Szigetvár gazdasága – amely elsősorban a feldolgozóipara révén korábban a térség meghatározója volt – a rendszerváltás időszaká-

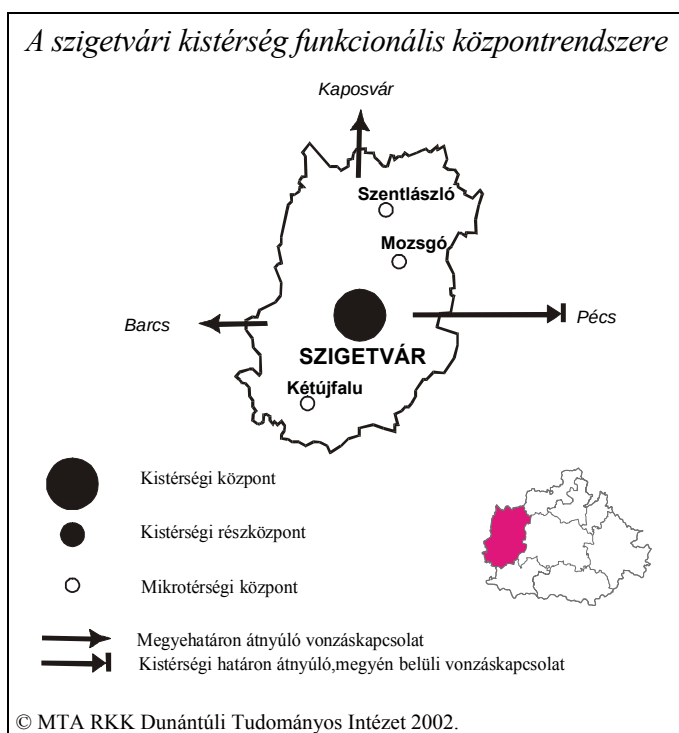
ban drámai módon omlott össze, az újraépítés még mindig csak a kezdeti lépéseknél tart: a korábbi bázison több új vállalkozás szolgálja a feldolgozóipar folytonosságát. A folyamat felgyorsítása a térség egésze számára létérdek.

Fekvésénél fogva kedvező impulzust adhatna, ha a szomszédos Somogy megyei résszel összehangolva valósulna meg az újjászerveződés.

A vállalkozások, helyi gazdasági kezdeményezések mindennemű támogatása indokolt a térségben, mind a feldolgozóiparban, mind pedig az élelmiszergazdaságban. Szigetváron kívül a vállalkozások – infrastrukturális – fogadóképességének a fejlesztése is sürgető feladat.

Az agrárágazat – különösen a Zselichez tartozó részen – rendkívül kedvezőtlen termőhelyi adottságok közepette, átlag alatti produktivitással dolgozik, a megszűnt termelőszövetkezetek és élelmiszeripari cégek miatt integráló erő nélkül maradt nagyszámú és kicsi méretű magángazdaság keretében.

Termálvize, mesterséges tavai és kiterjedt erdőségei mellett török kulturális kapcsolatai, építészeti értékei jelentenek potenciális vonzerőt a termál-, vadász-, horgász-, természetjáró- és kulturális turizmus számára. A falvak általános megjelenésének, a lakosság vendégfogadási készségének javításával a ma még erősen Szigetvárra koncentráló vendégforgalom egyenletesebb területi megoszlása érhető el. A hobbi turizmus különböző válfajainak fejlesztésekor a Somogy megyével való szoros együttműködés elengedhetetlen, mind a termékfejlesztés, mind a piacra jutás folyamatában.

A légkör terhelésében az ipari tevékenység visszaesésével a kommunális fűtés lett a meghatározó. Szervezett, rendszeres szemétszállítás csak kevés településen van. A kistelepülések szennyvíz- és hulladék-problémája megoldatlan.

4. Összefoglaló értékelés (SWOT)

A helyzetfeltárás nem csupán a jelenlegi állapot statikus rögzítését jelenti, hanem a folyamatokat kiváltó okok feltárása egyben a fejlesztéseket determináló kedvező és kedvezőtlen tényezők minőségi állapotának meghatározására is szolgál. A megyei fejlesztési politikanak alapvetően e fejlődést befolyásoló tényezőkre kell hatnia: építeni a megye komparatív előnyeire, erősíteni a gyenge elemeket, kihasználni a lehetőségeket és számításba venni, lehetőség szerint közömbösíteni a társadalmi-gazdasági folyamatokat kedvezőtlen irányba terelő veszélyeket.

E négy tényezőcsoportot szemügyre véve, Baranya megye a magyar transzformáció átlagtípusának tekinthető. Szinte azonos súllyal vannak jelen a gazdasági és szociális depresszió tényezői és a fellendülés erői, mint ahogy szép számmal vonultathatunk fel kihasználható adottságokat és a válságfolyamatokat mélyítő veszélyes tényezőket is.

ERŐSSÉGEK

- Hagyományokban gazdag ipari kultúra, feldolgozóipari fejlesztési alapok megléte, a zömében versenyképes élelmiszer-gazdasági vertikum és innovációs, klaszterképződési lehetőség
- Fejlett mezőgazdasági térségek, magas termésátlagok
- A tercier szektor viszonylag magas súlya
- Képzett, soknemzetiségű, viszonylag jó idegennyelv-tudással rendelkező népesség
- Gazdag turisztikai adottságok
- Hazai összehasonlításban fejlett telekommunikációs hálózat
- Az információs társadalom és gazdaság építéséhez kedvező lehetőségek, adottságok állnak rendelkezésre
- A megyeszékhely regionális központ-jellege, kiemelkedő oktatási-kulturális és alakuló nemzetközi funkciók
- Potenciálisan hasznosítható geopolitikai helyzet, a mediterrán és a balkáni térségekhez közeli elhelyezkedés, áthalad rajta az európai V/c korridor
- Intézményesült nemzetközi kapcsolatok, interregionális szervezetekben való részvétel
- Kooperációs készség a területfejlesztésben, a partnerségre törekvés igénye

GYENGESÉGEK

- Közlekedési peremhelyzet, lassú elérhetőség
- Az elmaradott települések magas aránya, (támogatandó térségekben él a népesség fele), központhiányos térségek, funkcionálisan gyenge kisvárosi hálózat, a megye-központ erős népességi és funkcionális dominanciája, részben az ellenpólusok hiá-

nya miatt

- A feldolgozóiparban az élelmiszeripar túlsúlya okozta egyoldalúság, az exportképes termékek alacsony aránya, gyenge exportmutatók
- A külföldi tőke csekély érdeklődése, a külföldi vegyes vállalatok hiányos jelenléte
- A gazdaság minden szektorát a gyenge tőkekoncentráció, a tőkehiányos gazdálkodás, valamint az innovációs fogadóképesség alacsony szintje jellemzi
- Egyenetlenül fejlett, alig bővülő piaccal rendelkező üzleti szolgáltatások, országos átlag alatti K+F tevékenység
- Leértékelődött természeti erőforrások, bányaművelési környezeti károk, lassan záruló közműháló, környezeti konfliktusok egyes térségekben
- A központi fejlesztési források iránti gyenge érdeklődés, az erőforrások szétforgácsolódása, a koncentrált fejlesztések hiánya
- Gyenge érdekartikulációs képesség és lobby-erő

LEHETŐSÉGEK

- Az EU-csatlakozással megfelelő programok és felkészültség megléte esetén lényeges fejlesztési forrás bővülés valósulhat meg
- A négy K (kultúra, kreativitás, kommunikáció, kompetencia) közül a decentralizáció révén kiteljesedő kompetencia aktivizálhatja az első három tényező ma még kiaknázatlan hatását
- A munkaerő – általános előképzettsége, illetve a humán erőforrások fejlesztését szolgáló intézményrendszer minőségi átalakítása révén – alkalmassá válhat a modern gazdasági struktúrához szükséges követelmények kielégítésére
- Piacképes termékek és szolgáltatások megléte esetén a megye kapcsolódhat az európai területi munkamegosztáshoz, közvetítői funkciókat építhet ki a nyugat-dél gazdasági tengely irányában, például a balkáni térség esetében
- A nemzetiségek és a megye kapcsolatai, illetőleg ezek szervezetei előmozdítják a külgazdasági erősödést
- A határmenti kapcsolatok fellendülése lehetőséget teremthet a gazdasági kooperáció elmélyítésére, elsősorban logisztikai feladatok ellátásával, másodsorban termék- és szolgáltatási, esetleg tőkeexporttal
- A dél-dunántúli régió gazdasági kohéziójának fejlesztésében hasznosíthatja komparatív előnyeit, infrastrukturális fejlesztések révén együttműködést építhet ki a dél-alföldi térséggel. Regionális fejlesztési feladatok vállalása során pótlólagos erőforrásokhoz juthat
- A felsőoktatás alkalmassá tehető a megye innovációs potenciáljának erősítésére, a K+F szféra jelentős fejlesztése esetén növelhető a gazdaság versenyképessége

VESZÉLYEK

- A megye gazdasági teljesítőképességének fajlagos mutatói az országos rangsorban továbbra is hátrébb sorolódnak, Baranya pozíciója és versenyképessége romlik
- A gazdasági szereplők jellemzően továbbra is a rövidtávú gazdálkodásra rendezkednek be, elmarad a szervezet- és személyzetfejlesztés, a megújítási stratégia a csekély számú jelentősebb külföldi vegyes vállalatra korlátozódik
- A külföldi tulajdonú vállalkozások számának esetleges bővülésével párhuzamosan nem erősödik a megye belső kohéziója, és beszállítói hálózatot szervezni képes, K+F érzékeny vállalatok nem települnek a megyébe
- A szervező erő nélkül maradt agrártérségek helyzete tovább romlik
- A gazdaság stagnálásával a megye szellemi erőforrásait a környezet elszívhatja, a másutt érvényesüléssel, az elvándorlással az előny elapadhat
- A környezeti állapot javulásának elmaradása, esetleg a további romlás visszahathat a gazdaság és a térség versenyképességére, kedvezőtlenül befolyásolhatja az életminőséget
- A települési önállóság túlzott hangsúlyozása gátja lehet a térségi együttműködésnek, az ésszerű partneri kapcsolatok hiánya az erőforrások szétforgácsolását kényszeríti ki, nem érvényesül a koncentráció elve
- Az önkormányzati finanszírozás nehézségei miatt a viszonylag szabad felhasználású területfejlesztési források mennyisége még szűkösebb lesz, az addicionalitás elve nehezen lesz megvalósítható
- A decentralizáció üteme lassú marad, a modernizációt szolgáló források centralizációja pedig erőteljes, a megye érdekérvényesítési lehetőségei gyengék a decentralizáció kikényszerítésére (emiat is fontos a regionális összefogás)
- Az elmaradottabb térségekben az elszegényedés, a népességerózió és az aktivizálható lakosok elvándorlása, a középréteg hiánya visszafordíthatatlanná teheti a leszakadást

II. STRATÉGIAI PROGRAM

Baranya megye területfejlesztési programjának stratégiai alapcélja, céljai és prioritásai a területfejlesztési koncepcióban testet öltött közösségi akarat alapján az alábbiak:

**Hosszú távú területfejlesztési
alapcél**

**Új alapokon a korábbi
pozíciók visszaszerzése**

1. Stratégiai célok

- Gyökeresen javítani a megye megközelítési viszonyait, felszámolni hazai és európai közlekedési elzártságát;
- Modernizálni a gazdaság szerkezetét, újjászervezni a megye iparát: tudás-igényes innovatív alapokon Pécssett, fejlett technológiájú feldolgozóipari kis- és közepes vállalkozások fejlesztésével a többi városban. Fejlesztteni a minőségi termékeket előállító integrált agrárgazdaságot. Jelentősen növelni a (döntően ipari) export kapacitásokat;
- Csökkenteni a megyén belüli jelentős térségi különbségeket, infrastruktúra-fejlesztéssel és alternatív foglalkoztatási lehetőségekkel komplex vidék-fejlesztést folytatni;
- Bővíteni az üzleti és a termelő szolgáltatások körét;
- Fokozni az európai területi munkamegosztáshoz való kapcsolódást, elősegíteni az EU-konform területfejlesztési rendszer megvalósítását;
- Megteremteni a természeti és művi környezetet, a kulturális-tudományos adottságokat, a gazdaságpromóciót és üzleti kapcsolatokat komplex kínálattá fejlesztő turizmust.

2. Fejlesztési célok (prioritások), stratégiai programok

- I. A közlekedési kapcsolatok kiépítése
- II. A humán erőforrások fejlesztése
- III. Versenyképes gazdasági szerkezet kialakítása
- IV. Az idegenforgalmi és a kulturális ipar komplex fejlesztése
- V. Környezetfejlesztés
- VI. A településrendszer működőképességének javítása, vidékfejlesztés
- VII. A térségi kohézió, a regionális kapcsolatok erősítése
- VIII.

Információs társadalom fejlesztése**I. fejlesztési cél: A közlekedési kapcsolatok kiépítése**

Egy korszerű, gyors távolsági személyközlekedést és áruszállítást lehetővé tevő, a nemzetközi gyorsforgalmi úthálózatba bekapcsolódó elemek kiépítése elengedhetetlen ahhoz, hogy a megye úthálózatában lényeges változás jöjjön létre. Ezeknek kapcsolódnia kell az Európai Unió által szorgalmazott transeurópai autópálya-, vasúti és víziút hálózathoz, de ezen belül az országos regionális és megyei közúthálózathoz is. Baranya megye úthálózatából adódóan (például 96 a zsáktelepülések száma) a megyén belüli úthálózat megfelelő kialakítása is nagy fontossággal bír, melyet összehangoltan a területfejlesztéssel együtt kell megvalósítani.

1. program: Főközlekedési utak fejlesztése

A megyét érintő tervezett gyorsforgalmi úthálózati elemek megvalósítása esetén a megye úthálózatában lényeges változás áll elő. Létrejön egy olyan hálózat, mely minden irányba megfelelő szintű kapcsolatot biztosít.

Ennek legfontosabb eleme az M6–M56-os gyorsforgalmi út. Szükségességét Helsinkiben 1997-ben az Összeurópai Közlekedési Konferencián határozták meg, melyet az 1085/1997. (VII. 24.) Kormányhatározat is rögzített. Szerepe többértű, hisz amellett, hogy a Dunával párhuzamosan létrejön az ország közepén egy észak-déli tengely, a megyék és régiók közti kapcsolatot biztosítja, s része a Ploče-Szarajevo-Eszék-Budapest korridornak is. Lényeges a területfeltáró szerepe, hiszen Baranya megye keleti, még fel nem tárt területén halad keresztül, vonzáskörzetében fejlődésnek indult települések (Bóly, Mohács, Siklós, Harkány, Beremend, Villány) találhatók. A nyomvonal meghatározása után az előkészítő, területfeltáró munkálatok egy-két éven belül megkezdhetők. Az építés ütemezéséről több elképzelés is van, célszerű több szakaszon egy időben kezdeni el az építést.

Az M6–M56-os gyorsforgalmi úttal egyidőben szükséges Pécs bekötésének kiépítése is a hálózatban, amely az 57. sz. főút kiváltását szolgálja. Első ütemeként Pécsig építendő ki, a megyeszékhelynek három csatlakozási lehetőséget biztosítva. További folytatása a forgalom függvényében jelenleg Szentlőrincig tervezett. A V/c. korridor kiépítésével új határátkelő hely is kialakul, részben mentesítve ezzel a tovább nem fejleszthető udvari határátkelőt.

Második helyen szerepel a gyorsforgalmi utak sorában a megyét területileg kevésbé érintő, de regionálisan és az országos hálózatban fontos szerepet betöltő M9-es út megépítése. Szerepe a szekszárdi Duna-híd és a kaposvári elkerülő szakasz 2003-ban történő átadásával nő meg, fontos kelet-nyugati irányú folyosóvá válik, mely országrészeket és régiókat köt össze, kapcsolódva az M6–M56-os gyorsforgalmi úthoz is. A jelenlegi elképzelések szerint első ütemben a meglévő közúthálózat felfejlesztése történne a köz-

benső szakaszon, majd utána kerül sor a teljes hosszban új nyomvonalon történő kiépítésre.

Az M9-es kiépítésének jelentőségét a megye szempontjából növeli, hogy Komlónak egy északi irányú rákötése megoldja a város elzártságát, s jelentős tehermentesítést jelent a környező településeknek, hisz a kőbánya szállítási útvonalává válhat. Megépítése jelenleg főútvonalként tervezett, autópálya paraméterekkel, s az M9-es megépítésével egyidőben indokolt.

A Baranya megyét szintén érintő M65-ös gyorsforgalmi út nyomvonala jelenleg még nem véglegesített. A megyének északi és nyugati irányú kapcsolatát biztosító útnak több vonalváltozata is van, szerepelnek Pécsről keletre és nyugatra elkerülő nyomvonalak is. A döntéshez további, szélesebb körű vizsgálatok szükségesek, melyek részletesen kitérnek a területfeltáró, gazdaságélénkítő hatásokra, a meglévő úthálózat kapacitáskihasználtságára, az elmaradott térségek bekötésére is.

A megyehatáron túlnyúló jelentősége van az 58., a 66. és a 611. sz. utak rehabilitációjának, mely csatlakozik a még be nem fejezett 61. sz. út átépítéséhez. Ez az útvonal a megye észak-déli tengelye, mely összeköttetést biztosít Drávaszabolcs (országhatár)–Pécs–Dombóvár–M7 autópálya–Budapest vonalon.

A 67. sz. számú főút meghosszabbítása Szigetvár és az országhatár között főként az Ormánság feltárási feladatában jelent fontos szerepet. A megyének ez a délnyugati része az ország egyik legjobban lemaradóban lévő területe, mely főútvonallal nem feltárt, a kapcsolatát nem megfelelően kiépített (teherbírás, burkolatszélesség, vonalvezetés, burkolatállapot, vízelvezetés stb.) összekötő utak biztosítják.

A tervezett nagyobb beruházások mellett szükséges a meglévő főútvonalakon lokális, rövid távú beavatkozások elvégzése is. Különös tekintettel az M7 autópálya díjfizetésessé válására, a 6.sz. főút jelentősége újból megnő. Ezért tovább szükséges a megkezdett kapaszkodású program folytatása, melyek megépítésével főként a teherforgalom válik gördülékenyebbé.

A főútvonalakon 2015-ig az alábbi elkerülő utak megépítése, illetve korszerűsítése szerepel a tervekben:

- Pécs, délnyugati elkerülő út III. ütem
- 58. sz. főút négy nyomúsítás 3+000-9+600 km (Pogányig)
- Sásd, 66–611. sz. utak átkelése
- Sásd, nyugati elkerülő út építése
- 57. sz. főút 3+000-5+700 km sz. rekonstrukció (Lánycsók)
- 67. sz. főút 8+440 – 9+468 korrekció (Mozsgó)
- 6541. sz. út, Hosszúhetény elkerülő út megépítése
- 66. sz. főút Sásd–Oroszló új nyomvonalra helyezése, Sásd, Oroszló, Magyarszék elkerülő út megépítése
- 58. sz. főút, Harkány elkerülése
- 5701. sz. út, Nagyarsány–Villány elkerülés
- 67. sz. főút, Szentlászló elkerülés

- 5606. sz. út, Palotabozsok elkerülés
- 5606. sz. út, Somberek elkerülés
- 58.sz. főút, Szalánta elkerülő szakasz
- 58. sz. főút, Turony elkerülő szakasz
- 6. sz. főút, Szigetvár tehermentesítő III. ütem
- 66. sz. főút, Gödre ívkorrekció
- Mohács, Duna-híd megépítése
- 67.sz. főút Dráva-híd megépítése

2. program: Az alsóbbrendű úthálózat kiteljesítése

A kistérségek belső feltárására, a hiányzó hálózati elemek létrehozására, a mezőgazdasági utak fejlesztésére többféle program is készült az utóbbi években, melyek azonban nem valósultak meg. Ezért feltétlenül szükséges ezeknek a programoknak az ütemezett beindítása.

A mellékút-hálózati fejlesztések két, egymástól jelentősen eltérő részre bonthatóak:

Első csoportba tartoznak a már meglévő, térségi jelentőségű mellékutak, melyeknek folyamatos karbantartása, korszerűsítése, fejlesztése szükséges. Általános jellemzőjük a nem megfelelő teherbírás, a gyenge pályaszerkezet, profilhiba, burkolatszélességi elégtelenség. 2008-ig elérendő cél ezeknek az utaknak a minimum 6,0 m burkolatszélességgel és aszfalt kopóréteggel való kiépítése.

Ezek közül is kiemelten fontosak, hálózati és forgalmi szempontból:

- 5701. sz. Szederkény–Villány–siklói összekötő út
- 5804. sz. Harkány–Sellye–darányi összekötő út
- 5801. sz. Pécs–vajszlói összekötő út

Az egyéb, a tervekben szereplő térségi jelentőségű mellékutak felsorolását az *1. melléklet* tartalmazza.

Második csoportba sorolhatók azok a megépítendő mellékutak, melyek hálózati szempontból fontosak. Ezek a települések zsákjellegének megszüntetésével együtt hálózati szerepet is kapnak, ezért fontosak. Felsorolásuk ugyancsak az *1. mellékletben* található.

Végezetül a *harmadik fejlesztési csoportot* alkotják azok az összekötő utak, amelyek a zsákjelleg megszüntetését, a települések további leszakadását állíthatják meg a megépítésükkel. Felsorolásukat az *1. melléklet* tartalmazza.

A mellékutak fejlesztési céljai tekintetében a rangsorolás voltaképpen értelmetlen. Kizárólag hazai források érhetők el erre a célra, pályázati rendszerben, és az válhat prioritássá, amelyik nyer. Feltehetőleg jelentős forrásbővülés e célra belátható időn belül nem lesz. Az egyetlen lehetőséget talán az jelentené, ha egy komplex esélyegyenlőtlenség mérséklő mintaprogram készülne, amelynek egyik aleleme a településközi kapcsolatok fejlesztése közszolgáltatási, szociális, oktatási-képzési és ellátási célból, és a mintaprogram valamilyen EU-s közösségi kezdeményezési programba lenne csatlakoztatható.

A megyének gyakorlatilag minden mellékút fejlesztéshez érdeke fűződik, ezért a programbeli támogatás a lehetőségek függvényében indokolt.

Az alsóbbrendű úthálózat fejlesztésén túl a meglévő hálózat folyamatos karbantartás is rendkívül fontos.

3. program: A vasúthálózat fejlesztése

A közutakhoz hasonló fejlesztési pozícióban van a térség vasúthálózata is, azzal a különbséggel, hogy a jelenlegi, stagnáló-csökkenő igénybevételhez képest a kapacitások a jelenlegi infrastruktúra mellett is lényegesen nagyobb teljesítményre elégségesek. Komolyabb hálózati fejlesztések nem várhatók, reális cél a szolgáltatások színvonalának emelése mind a személy-, mind a teherfuvarozásban.

A (Dombóvár)–Szentlőrinc–Pécs–Magyarbóly–országhatár fővonal része a Helsinkiben elfogadott V/C korridor vasúti ágának, de tervbe vett fejlesztés még a hazai törzshálózathoz tartozó szakaszán sem szerepel.

A vasúthoz Baranyában is egy sajátos kettős viszonyulás tapasztalható. Ahol van, szerfölött ragaszkodnak a megmaradásához, ugyanakkor gyakorlatilag nem használják. A súlypont visszavonhatatlannak tűnő módon a közútra tevődik át, és ott is a magánforgalomra.

4. program: Regionális repülőtér építése

Pécsett 1965-ben megszűnt a közforgalmú légi közlekedés, repülőtérét ma elsősorban sport- és mezőgazdasági célokra használják. A megye, a régió versenyképességének fejlődését akadályozza, hogy nincs közforgalmú repülőtér. A 3. kategóriájú (regionális) közforgalmú repülőtér megvalósításra érett terv, az akadályok zömmel elhárultak. A repülőtér beruházása megindult, operatív programként való megtartása azonban ennek el- lenére a teljes megvalósításig indokolt.

5. program: Határátkelőhelyek fejlesztése

Az átkelőhelyek sűrűsége jelenleg a megyében nem megfelelő. A nemzetközi személy- és áruforgalmat lebonyolító drávaszabolcsi határátkelőhelyen az utóbbi időben kamionsáv épült és a híd felújítása közös beruházás keretében megvalósult. A VPOP tervezi a személyforgalmi rész EU normáknak megfelelő kiépítését, valamint kamionterminál kialakítását. Az udvari határátkelőhely, mely szintén alkalmas nemzetközi személy- és áruforgalom lebonyolítására, 2000-ben 1 km hosszú kamion leállósávval bővült.

További fejlesztése rendkívül nehezen lehetséges. A beremendi határátkelőhely 1999-ben lett megnyitva kétoldali személyforgalomra, korlátozott nyitva tartással. Bővítése, nemzetközivé tételének feltétele az elkerülő út megépítése. Hosszabb távon a jelenlegi átkelőhelyek részleges mentesítését az M6–M56-os gyorsforgalmi út megépíté-

sekor az új határátkelőhely kialakítása jelenti. Hasonló jelentősége lenne a 67. sz. főút régóta kezdeményezett meghosszabbítása esetében a Révfalu térségében létesülő új átkelőhelynek, mely egy új Dráva-híd építését is szükségessé tenné.

6. program: A mohácsi kereskedelmi kikötő komplexum és híd megépítése

Mohács éveken belül az Európai Unió határpontjává válik, geopolitikai helyzete felértékelődik, kikötőjének egy logisztikai folyosó részeként történő központtá fejlesztése nagy lehetőséget teremtene a város és kistérsége, valamint a megye gazdasági-szellemi fejlődéséhez. A hozzátartozó vámszabad terület, vállalkozási övezet az ipartelepítést szolgálhatja. A Duna-híd – amely egyelőre nem szerepel az országos fejlesztési koncepcióban – megépítése Baranya megye dél-alföldi kapcsolatainak fejlesztését, illetve a tervezett vagy szükséges autópálya és -utak nemzetközi szerepet is játszó kapcsolatépítését szolgálja (ezért nyilvánvalóan a főúthálózat fejlesztéshez kapcsolódik a tervezése is) .

7. program: A kerékpárút-hálózat fejlesztése

A kerékpáros közlekedésnek Baranya megyében jellemzően nincs túl nagy hagyománya, inkább a síkvidéki területekre, Mohács és Siklós környékére, Ormánságra a jellemző. A kerékpárutak kiépítése az elmúlt évtizedekben kezdődött, a megépült szakaszok együttes hossza közel 56,2 km. Összefüggőnek tekinthető szakaszok Mohács, Siklós-Harkány és Bóly térségében vannak. A tervezett kerékpárút-hálózat hierarchikusan három részre tagolható: országos, regionális és helyi érdekű kerékpárutakra.

Az országos jelentőségű kerékpárút-hálózat tervezett elemei:

- T-38 jelű, a megye keleti szélén, a Duna mentén halad
- T-30 jelű, Dombóvár–Sásd–Oroszló–Magyarhertelend–Orfű–Pécs–Görcsöny–Harkány–Drávaszabolcs–országhatár útvonal
- T-39 jelű, Pécs–Pécsvárad–Véménd–Dunaszekcső–Báta-Duna-töltés útvonal
- T-9 jelű, Harkány–Vajszló–Sellye–Darány–Barcs útvonal; ennek a nyomvonalnak alternatív változata a Dráva-töltésen vezetett kerékpárút terve, melynek már egy 5,6 km-es szakasza megépült.

A regionális jelentőségű kerékpárutak tervezett elemei:

- K-30 jelű, Pécs–Szigetvár között, a 6.sz. főút mellett vezetne.
- K-48 jelű, Pécsvárad–Bonyhád között, a régi 6-os út felhasználásával.
- K-31 jelű, Siklós–Villány–Ivándárda–Sátorhely.
- K-43 jelű, Kaposvár–Almamellék–Szulimán–Szigetvár–Hobol–Kétújfalu útvonal, a felhagyott vasútvonalon vezetne.

A megyei jelentőségű kerékpárutak főként kisebb területek érdekeit szolgálják, de ezek a környező települések feltárásában, egymás közti kapcsolatában igen lényeges szerepet játszanak. A fontosabb útvonalakat az *1. melléklet* tartalmazza.

Az eddig leírt megyei fejlesztéseken túl helyi kerékpárutak építése is várható, főleg városokban, ugyanakkor több olyan kistérségi terv is van, amely valamely fontosabb kerékpárút vonalhoz való csatlakozást célozza, térségi érdekből.

A vázolt kerékpárút-hálózat csak hosszú távú fejlesztés során valósítható meg, ezért jelenleg ütemezés nem áll rendelkezésre hozzá. A megvalósulások a korábbiaknak megfelelően a pályázati eredményesség függvénye.

Hasonlóképpen a küzutakhoz, a megyének gyakorlatilag minden kerékpárút fejlesztéshez érdeke fűződik, ezért a programbeli támogatás a lehetőségek függvényében indokolt.

A fejlesztési cél végrehajtása érdekében szükséges főbb intézkedések

A 2., 4. és 7. programot kivéve minden program meghatározó döntési kompetenciája a területi szereplők körén kívül helyezkedik el. Emiatt folyamatos stratégiai teendő a kezdeményezés, az érdekartikuláció és -érvényesítés, majd a lehetőségek alakulása révén az azonnali operatív programozásra való felkészülés. Mindezek alapja a helyi-területi szereplők véleményazonossága.

A mellékutak és a kerékpárutak fejlesztése esetében a meghatározó pont a – pályázati – forráslehetőségek feltárása, és a forrásmegszerzésben való közreműködés, illetőleg részvétel.

Várható hatások

- Főközlekedési útsűrűség növekedése
- Gyorsforgalmi út hossz, a megye közlekedési árnyékhelyzetének feloldása
- Kistérségi központok, központi hely funkciójú városok közhasználatú és magán közlekedési eszközökkel való jobb elérhetősége, egyes kiemelt funkcióknál (például képzési, egészségügyi stb. központoknál) külön is hangsúlyozva
- A főbb távolsági összeköttetések időigényének kedvező alakulása
- A határátkelőhelyek számának növekedése és a funkcionális kiépítettségük fejlődése
- A kerékpár út hálózat hosszának növekedése, a közlekedési és turizmusbeli használatának elterjedése

Érdekelte szervezetek

- * Megyei (vagy regionális) területfejlesztési tanács (gesztor)
- * Területi önkormányzat(ok)
- * Települési önkormányzatok és társulásai
- * Közlekedési Felügyelet
- * Magyar Államvasutak Pécsi Üzletigazgatóság
- * Pannon Volán Rt.
- * Baranya Megyei Állami Közútkezelő Kht
- * Kamarák

- * Vállalatok, vállalkozások, különösen a programokra (és a kapcsolódó területfejlesztési akciókra) létrejött szervező-menedzselő társaságok és intézmények
- * Vám- és Pénzügyőrség

Földrajzi hatókör

A megye valamennyi kistérsége.

Forráslehetőségek (a megyei kompetenciájú intézkedések számára)

- Hazai területfejlesztési, ágazati források (külső pályázati rendszerben)
- Egyéb helyi vagy pályázati források

II. fejlesztési cél: A humán erőforrások fejlesztése

E prioritás Baranya megye népessége képzettségi színvonalának emelését, a tartós munkanélküliek számának mérséklését, a munkaerőpiacon hátrányba került munkaképes korú lakosság esélyegyenlőtlenségének a mérséklését, a munkaerő szellemi és fizikai teljesítőképességének, a közösségek életminőségének fejlesztését, valamint az EU-csatlakozással szükségessé váló személyi felkészülési, át- és továbbképzési igények kielégítését szolgálja. Célja továbbá a megyében fellelhető különbségek csökkentése, a gazdasági növekedést szolgáló emberi tényezők fejlesztéséhez szükséges oktatási, szakképzési, továbbképzési formák minőségének, területi szerkezetének a javítása.

A humán erőforrás elsődleges gazdaságfejlődési tényezővé lépett elő, a modern gazdasági-piaci körülmények közepette azzal a következménnyel, hogy az aktív foglalkoztatási szakaszt gyakorlatilag végigkíséri a képzési szükséglet. Az EU-hoz történő csatlakozással ráadásul a munkavállalók „nemzetköziesednek”, akkor, ha a megfelelő szak tudással és késésekkel rendelkeznek.

A területfejlesztési program számára ez azt jelenti, hogy a munkanélküliség visszaszorítása és az esélyegyenlőség javítása mellett ma már az általános foglalkozási-képzettségi viszonyok alakítása, az egyének e téren való szolgálata az előzőekkel egyenrangú funkcióvá lépett elő, kifejezetten területi versenyképességi tényező.

Eme új funkció számára egyelőre nincs meg a megfelelő rendszerű intézmény, a hozzá tartozó hálózattal, ezért operatív programmal ennek a létrehozását célszerű előtérbe helyezni. A programok elé hozását az indokolja, hogy több itt következő stratégiai program végrehajtása szempontjából fontos intézkedés.

8. program: Az aktív foglalkoztatáspolitikai koncepció végrehajtásában való közreműködés

A megyei területfejlesztési koncepció alapján a Baranya Megyei Munkaügyi Tanács elkészítette és elfogadta Baranya Megye Foglalkoztatáspolitikai Koncepcióját.

Mivel e koncepció

– a foglalkoztatáspolitikai (ágazati és területi) források alapján finanszírozható,

- a Baranya Megyei Munkaügyi Központ tevékenységével és irányításával végrehajtható, valamint
- a megyei területfejlesztési koncepcióban szereplő célokkal és programokkal szál-molva és azokat alapul véve készült el,

indokolt, hogy e területfejlesztési stratégia program e koncepció végrehajtása érdekében közösséget vállaljon, és működjön közre abban.

Ehhez az szükséges, hogy a területfejlesztési tanács e koncepció alapján saját döntési dokumentumban rögzítse a koncepció végrehajtásában való közreműködése főbb terü-leit és módját, és ez a dokumentum legyen e területfejlesztési stratégiai program megva-lósításának az alapja.

Tekintettel arra, hogy a megyei területfejlesztési politikai beavatkozási területek mindegyikében a humán erőforrások fejlesztése, azon belül is a felnőttkori át-, tovább- és újraképzés stratégiai kérdés, célszerű emellett folyamatosan koncentrált akciók meg-fogalmazásával és végrehajtásával is támogatni az elmaradott, rurális vagy szerkezetvál-tási kényszerbe került térségek és településeik esetében az emberi és közösségi erőfor-rások megújítását. Ezeket is a Megyei Munkaügyi Tanáccsal és Központtal együttmű-ködve indokolt végezni.

9. program: Az iskolarendszer összehangolása a munkaerő-piaci követelményekkel és a gazdaságfejlesztési szükségletekkel

A megye jövedelemtermelő és versenyképességének – jelenleg is erős – meghatározó bázisa a közoktatás és a szakképzés. Az átalakuló iskolarendszernek azonban figye-lemmel kell lennie Baranya megye gazdaságfejlesztési programjaira is. A gazdaság szervezetrendszerének átalakulása, a technológia színvonal emelése új ismereteket, szakmákat és képességeket követel. Az ezek megszerzéséhez szükséges intézményrend-szert területileg decentralizálni kell. Pécs domináns pozícióját a szakképzésben mérsé-kelni célszerű, a vidéki szakképzési bázisok informatikai felszereltségét és a technológi-ai képzés színvonalát növelni kell.

A munkaerő-piaci igényeket és a foglalkoztatáspolitikai szempontokat érvényesíten-dő, fontos feladat a felsőfokú szakképzés (post-secondary) kiterjesztése, valamint a munkaerőpiac változásaihoz rugalmasan alkalmazkodó felnőttoktatási, továbbképzési és átképzési rendszer fejlesztése. Az e feladat teljesítéséhez szükséges intézmények több-sége Baranya megyében kiépült, működésüket és kapcsolataikat azonban korszerűsíteni kell.

A területfejlesztés alapvető feladata e téren – elsősorban a munkaügyi területi intéz-ményekkel, szervezetekkel, továbbá a kamarákkal együttműködve – az igénystruktúra közvetítése, az ezzel összefüggő területfejlesztési-gazdasági érdek megfogalmazása és érvényesítésének az elősegítése. A területfejlesztési-gazdasági érdekekkel összhangban levő oktatásfejlesztési akciókat a területfejlesztési pályázati rendszer keretein belül a le-hetőségek függvényében – kifejezetten kiegészítő jelleggel – támogatni is szükséges.

10. program: A multifunkcionális pécsi felsőoktatás és a megyei gazdaság kapcsolatainak erősítése

Az integrálódó pécsi felsőoktatás – amely a megye szellemi potenciáljának meghatározó eleme és a regionális kapcsolatok fontos motorja – a képzési szerkezetének fejlesztésével, oktatási kínálatának bővítésével, kutatásaival és kísérleti fejlesztéseivel meghatározó szereplőjévé válhat a megye gazdasági fejlődésének. A megyei területfejlesztési intézkedések e téren inkább a kiegészítő-résztvevő szerepet játszhatják a felsőoktatási fejlesztési stratégia kialakítása és megvalósítása, az egyetem–gazdaság kapcsolatok erősítése, a szakmai továbbképzési és átképzési formák bővítés során. Ugyanis – miként maga a felsőoktatás, a hozzá kötődő K+F és innováció – ezek döntően regionális léptékű területfejlesztési funkciók, megyei partnerségi közreműködéssel. A különleges baranyai szerepkört az indokolja, hogy mind a régió centruma, mind pedig a nagyobb egyetem itt van, a kezdeményezés és az együttműködés – a megyei város önkormányzatával kooperálva – itt hangsúlyosabb a régió belül is.

Az egyetem–gazdaság kapcsolatban az egyik alapterületen, a K+F, illetőleg az innováció terén közvetlen (regionális és megyei) területfejlesztési érdek az innovációs lánc megteremtése és a gazdaság innovatív fejlesztésének gyorsítása. Ezért megyei területfejlesztési operatív programmal, és azon kívül minden más lehetséges területfejlesztési eszközzel egyaránt célszerű e program folyamatosan újratermelődő feladatait a megvalósítás érdekében támogatni.

11. program: A szociális szolgáltatások területi alaphálózatainak fejlesztése

A piacgazdasági átalakulás Baranya megyében fokozta a területi különbségeket, az elmaradott térségekben a társadalmi életfeltételek kedvezőtlenül változtak, nőtt a szociális ellátást igénybevevők száma, a halmozottan hátrányos helyzetű csoportok (időskorúak, jövedelempótló támogatásban részesülők, cigányság) életkörülményei romlottak.

Az elmaradott térségekben kidolgozandó szociálpolitikai programoknak a szociális alapellátáson kívül az egyéb közszolgáltatási feladatok (egységügy, oktatás, közlekedés) ellátására is ki kell terjedniük. E programok kidolgozásában a civil szervezetek és kisebbségi önkormányzatok aktív részvételére kell alapozni.

Baranya Megye Közgyűlése magára vállalta e program végrehajtásának szervezését és koordinációját, a területfejlesztési stratégiai program gazdája lehet.

E program részeként említendő, de nemcsak e programon, hanem a fejlesztési célon is túlmutató feladat lehet az esélyegyenlőtlenségek mérséklése, és azon belül is koncentrált feladatként jelenik meg a roma népesség felemelkedésének minden irányú előmozdítása, támogatása, a társadalmi integráció lehetővé tétele. A szükséges intézkedések körének megszabásánál rendelkezésre áll a Baranya Megye Közgyűlése megbízásából készült és jóváhagyott „A Baranya megyei roma lakosság életkörülményeit javító stra-

tégiai és operatív program” című fejlesztési dokumentum, amely a megyei területfejlesztés számára is megteremti a közreműködés lehetőségét, sőt szükségességét is.

A fejlesztési cél érdekében szükséges főbb intézkedések

A célhoz rendelt összes program végrehajtása eseti és folyamatos területfejlesztési feladatokat egyaránt magába foglal, amelyek jellegüket tekintve a területfejlesztési intézményrendszer számára egyeztető-kezdemenyező-koordinációs és közreműködő szerepkört egyaránt jelent. A fejlesztési célhoz közvetlenül a regionális szakmaközpont létesítésének, közvetetten pedig a regionális innovációs központ kiépítésének a megyei operatív programja kötődik, és ezek jelentik egyszersmind a szükséges intézkedések súlypontjait is. Ugyanakkor ismételt ki kell emelni, hogy az emberi szellem és képesség minden térség fejlődésének meghatározó forrása, a teljes területfejlesztési politikát és gyakorlatot átszövő szerteágazó feladat, a területfejlesztési intézményrendszer számára a vezető vagy a közreműködő szerepkör mindenegybes vonatkozásban kiemelkedő fontosságú.

Várható hatások

- Az aktivitási ráta emelkedése,
- A munkanélküliségi ráta csökkenése
- A munkahelyek nettó számának emelkedése
- Az átképzésben résztvevők számának növekedése
- Az átképzést követő egy éven belül az új képesítésnek megfelelő munkát vállalók számának növekedése
- Az oktatott szakmák számának és összetételének kedvező alakulása
- A post-secondary képzésben résztvevők számának emelkedése
- A középfokú és a továbbképző intézmények elérhetőségének javulása
- A munkahelyi szociális beruházások értékének emelkedése
- A népesség egészségi állapotának javulása
- A felsőoktatásban végzettek száma, a műszaki, közgazdasági és jogi végzettségűek aránya
- A foglalkoztatási, képzési, átképzési, minősítési szolgáltatások hálózatos fejlődése, a hozzáférés esélyének növekedése mindenki számára, európai mintájú és színvonalú foglalkoztatáspolitikai szolgáltatási rendszer létrejötte

Érdekelt szervezetek

- * Megyei területfejlesztési tanács (gesztor és közreműködő)
- * Területi önkormányzat (gesztor és közreműködő)
- * Települési önkormányzatok és társulások
- * Oktatási intézmények
- * Megyei munkaügyi központ
- * Pécsi Regionális Munkaerőfejlesztő és Képző Központ

- * ÁNTSZ Baranya Megyei Intézete
- * Kamarák
- * Pécsi Tudományegyetem
- * Vállalatok, vállalkozások
- * Alapítványok, egyházi és civil szervezetek

Földrajzi hatókör

A megye valamennyi kistérsége

Forráslehetőségek

- EU strukturális alapok (beleértve a Szociális Alapot is, a NFT keretein belül), Községi kezdeményezések támogatásai
- Nemzeti foglalkoztatáspolitikai források
- Nemzeti oktatásfejlesztési források, programok
- Nemzeti ágazati és egyéb (szociális) források és programok
- Külföldi egyéb források
- Alapítványok, egyházi szervezetek forrásai
- A programokban érdekelt szervezetek saját forrásai

III. fejlesztési cél: Versenyképes gazdasági szerkezet kialakítása

A gazdaság fejlődése elsőrendűen a működő tőke piac által vezérelt (de tudatos munkával, ráhatással alakítható, terelhető) mozgástól függ, az üzleti szféra belső folyamatai, amelyek a külső szereplők által nem helyettesíthetők, de bizonyos hatókörön belül befolyásolhatók, alakíthatók, ösztönözhetők. A területfejlesztési politika funkciója e téren a gazdasággal összefüggő térségi érdekek érvényesítése, azaz

- a helyi munkamegosztás és kapcsolatrendszer kialakulása, komplex és diverzifikált, a térség erőforrásaira építő és a komparatív előnyeit optimálisan hasznosító gazdasági bázis létesítése, a regionális gazdasági és piaci viszonyok kibontakozása,
- a helyi piaci szereplők versenyképességének erősítése, ezáltal a jövedelemtermelő képességük erősítése, az optimális erőforrás-gazdálkodás biztosítás és a helyi gazdaság növekedésének elősegítése,
- a közösségi és egyéni jövedelemforrások gyarapítása révén a népesség életminőségének javítása,
- a térség, a települések népességének hatékony foglalkoztatása.

A befolyásolásnak, szabályozásnak, valamint mindenféle támogatásnak és intézményesült beavatkozásnak a célja egyfelől a térség gazdasági *attraktivitását, versenyképességét* meghatározó feltételek (a fogadó környezet minősége, a helyi-területi erőforrások, azon belül a humán tőke és a gazdasági kultúra színvonala, az infrastrukturális bázis és a kommunikációs kapcsolatok fejlettsége, az erőterekhez való közelség) javítása. Másrészről *a vállalkozások fejlődését meghatározó tényezők* (tőke, piaci környezet és infor-

máció, a vállalkozások közvetlen infrastrukturális környezete, a vállalkozástámogatás szervezeti-információs intézményrendszere) fejlesztése.

A *tudásigényes ipari ágazatok* perspektivikus piaccal rendelkeznek, versenyképes termékeket eredményeznek. Ennek megteremtését a szellemi potenciált és a gazdaságot – ezen belül elsősorban a korszerű feldolgozóipart – szervesen összekapcsoló intézmények létrehozásával lehet elősegíteni.

Az *exportképesség fokozása* a hagyományos gazdasági bázisnál is elsőrendű feladat. A közvetlen kapacitásnövelő beruházásokon – és azok ösztönzésén, támogatásán – túl a területi – horizontális és vertikális – kooperáció kibontakoztatásában, a háttérpári szervezet kialakításában, a különböző, de funkcionálisan összekapcsolható tevékenységek egybeszervezésében (hálózatok és klaszterek kialakításában, integrációs szervezetekben, új típusú szövetkezetekben), a kapcsolatmenedzselésben nálunk eddig nem hasznosított lehetőségek vannak.

Általános feladat a *meglévő és fejlődőképes vállalkozások fejlesztésének támogatása*, hiszen a modern gazdasági szerkezet létrejötte döntően a kis- és középvállalkozások továbbfejlődésén múlik. A vállalkozástámogatás a fejlettebb (nem elmaradott és nem rurális) megyei kistérségekben és a városokban kizárólagosan a szelektív, minőségi fejlődést biztosító vállalkozásfejlődést kell hogy preferálja. A gyengébben fejlett elmaradott vagy rurális térségekben kivételesen helyi igényeket kielégítő kisvállalkozások létesítése is támogatható.

Az *integrált élelmiszergazdaság fejlesztésének* feladata a megye adottságaihoz, gazdálkodási hagyományaihoz, valamint sok esetben a foglalkoztatás kényszeréhez kapcsolódik. A vertikum eddig is a legjelentősebb helyi exportkapacitást jelentette. Az új tulajdoni és szervezeti viszonyokon és a hagyományosan fejlett gazdálkodási kultúrán felépülő modern gazdálkodás az integrációs folyamatok előrehaladásával jelentősebb teljesítményekre hivatott.

A gazdasági szervezetek működése általában három stratégiaileg fontos ponton hiányos. Az egyik a szűkebben vett innovációs rendszer (a gyártmány- és gyártásfejlesztés, és a háttérben szükséges K+F tevékenység), a másik a gazdasági koordinációs, menedzsment és marketing feladatokat ellátó piaci szervezet, a harmadik pedig tőkeszegénység és a finanszírozási rendszer elégtelensége. A kis- és középvállalkozásokon nyugvó szervezet hosszabb távon *üzleti-gazdasági szolgáltatások* formájában veszi (majd) ezeket igénybe. Ma még ezek a pontok elsőrendű területfejlesztési beavatkozási területeknek tekinthetők.

Az üzleti vagy soft infrastruktúra mellett azonban a megye kevésbé fejlett körzeteiben az örökölt fizikai infrastrukturális hiányok felszámolása is feladatot jelent, ami a gazdasági tevékenységek helyi fogadóképességének megteremtését, fejlesztését szolgálja.

A területi gazdaság fejlesztésében és szervezésében meghatározó szerepet kell játszaniok a gazdasági kamaráknak és az egyéb – támogatásra vagy fejlesztésre szakosodott – szervezeteknek.

A területfejlesztési régiók létrejöttével és működésük „rendeltetésszerűvé” válásával a területi gazdaság területfejlesztési politikai súlypontja – a piacméret, az EU-konformitás és nem utolsósorban az ezekkel összefüggő úgynevezett méretgazdaságossági okokból – a regionális területi szintre tevődik át. Ez már ma a megyei és regionális programok, területfejlesztési akciók összehangolását igényli, hosszabb távon pedig azt a követelményt támasztja, hogy a megyei területfejlesztés – lévén a regionális centrum és ezzel összefüggésben a meghatározó folyamatok súlypontja Baranya megyében van – számoljon a regionális kontextussal, és különösen az operatív programoknál eleve a hatókör és a célterület regionális kibővülésével is kalkuláljon.

12. program: Technológiai-műszaki innováció fejlesztése

A technológia-műszaki innováció számos területén történt előrelépés az utóbbi években. A legtöbb fejlődés a technológiai-műszaki innováció stratégiai, szakmai megalapozása, a nemzetközi kapcsolati hálók erősödése és az innováció transzfer infrastrukturális bázisának kiépülése terén tapasztalható. A technológiai-műszaki innováció fejlesztése továbbra a korábban meghatározott háromfokozatú intézménykiépítésen alapszik, melynek elemei az alábbi különböző típusú, fejlettségű és funkciójú intézmények:

- *A kutatási-fejlesztési (K+F) bázis fejlesztése:* a versenyképes gazdaság csak a mai-nál fejlettebb és erőteljesebben integrált tudásbázisra és műszaki fejlesztő kapacitásokra épülhet. A K+F alapjait az egyetemek és kutató helyek, valamint a vállalati kutatási-fejlesztési egységek és a gazdasági szféra által finanszírozott egyéb fejlesztő intézmények alkotják. Ezen intézményi és szakmai bázisra meghatározó szerep hárul a szellemi erőforrások terén meglévő komparatív előnyök megőrzésében és fokozásában is. A területfejlesztés számára a K+F bázis fejlesztése folyamatos stratégiai célt és programot jelent. A finanszírozási alapok döntően pályázati rendszereken belüli támogatások révén teremthetők meg, mely feltételezi a hazai támogatási rendszerek mellé felzárkózó európai uniós pályázati lehetőségek hatékony kiaknázását és a K+F intézményeknek a nemzetközi szinten folyó együttműködésbe való erőteljesebb bekapcsolódását is.
- *Technológiai transzferközpont létesítése:* a megye gazdaságának jelenlegi pozícióit, az innovációs folyamat meghatározó szereplőit figyelembe véve a tudásigényes ipar és a fejlett szolgáltatások kiépülése elképzelhetetlen az innováció-transzfer funkciók erősítése nélkül. Az innováció-transzfer a kínálati oldalon a pécsi tudományos bázisokra (egyetem, kutatóhelyek, egyéb fejlesztési szervezetek) épül, és következésképp egyik feladata ennek a tudásbázisnak mobilizálása és a kutatási eredmények gyakorlat orientált hasznosításának elősegítése. Az innováció-transzfer funkció intézményesítése – a feladat nehézsége, koncentráltága, az (innováció eredményeit felszívni képes) keresleti oldal jelenlegi gyengeségei és a nagy kezdeti költség (előfinanszírozási) igény miatt – minden esetben operatív területfejlesztési programot igényel. A transzferközpont esetében az első időszakban – amíg nem képes piaci szolgáltatássá válni – a területfejlesztés további feladata a központ és

egyres projektek finanszírozásának a támogatása, a pályázati rendszer keretein belül vagy esetenként – a megye gazdaságára gyakorolt gerjesztő és multiplikáló hatásokat figyelembe véve – abból kiemelve.

- *Tudományos-technológiai park létrehozása*: a park a K+F szervezetek és az innovációs termékeket hasznosító gazdasági szervezetek vállalatközi kooperációjának színtere, a műszaki-technológiai innováció vezető szervezete, az innovációs lánc egyes elemeinek (alap- és alkalmazott kutatások, termék- és folyamatfejlesztés, termelés, marketing, üzleti szolgáltatások, értékesítési rendszerek, finanszírozási csatornák) koordinációs központja. A technológiai (innovációs) centrum, park magas szellemi tőke tartalmú, korszerű tevékenységek igényes környezetben való folytatására szolgál, közvetlen szellemi-kutatási háttérrel, az egyetemek, kutatóközpontok bázisán. Az úgynevezett „high tech” jellemzi minden lényeges elemét, önmagában is növekedési pólusként (centrumként) szolgál. A tudományos-technológiai park legalább regionális léptékű objektum. A létrehozás feltételei regionális tekintetben is csak Pécssett teremthetők meg. A park létesítése regionális operatív programot igényel, központi (állami), regionális és megyei támogatással. A megyei területfejlesztés számára a létesítést követő első időszakban - amíg nem képes – piaci elvek szerint működni folyamatos stratégiai programfeladat a regionális területfejlesztési intézményekkel együttműködve a megyei területfejlesztési érdekeket (is) szolgáló projektek finanszírozásának társtámogatása, a pályázati rendszer keretein belül, vagy esetenként kiemelve abból.

A megyei (és regionális) innovációs kapacitás fejlődése szempontjából komoly eredményként értékelendő a Pécsi Ipari Parkban – döntően regionális támogatásokra épülve – létrehozott tudományos-technológiai transzferközpont (centrum).

A megyei területfejlesztés számára sürgős feladat a meglévő innovációs szervezetek közötti együttműködés erősítése, az innovációs lánc kiépülésének gyorsítása, valamint egyedi projektek megvalósításának elősegítése. E feladatok összehangolására és megvalósítására operatív szintű intézkedések kidolgozására van szükség.

13. program: Vállalkozások fejlesztése és piacképességük fokozása

Közismert tény, hogy a kis- és közepes vállalkozások képezik a jövedelemtermelés és a foglalkoztatás gerincét. Fejlesztésük közösségi forrásokból való támogatását gyenge gazdasági érdekérvényesítő képességük, sérülékeny piaci és versenypozícióik, gyenge innováció felvevő képességük, valamint az ezzel párosuló krónikus tőkeszegénység indokolja. A kis- és közepes vállalkozások fejlesztésének hangsúlya versenyképességük fokozásán van, melyhez a területfejlesztés eszközzrendszere a vállalkozások közvetlen ösztönzése, valamint a vállalkozási környezet, vállalkozási feltételek javítása révén tud hozzájárulni.

A piacképesség fokozásával összefüggő területfejlesztési feladatok közös sajátossága, hogy a kulcsszerepet valamilyen kitüntetett (általában tőkeerős) gazdasági (piaci) szereplő játssza, és az ide kapcsolódó területfejlesztési szervezési-koordinációs-mene-

dzselési-társfinanszírozási teendők is zömmel piaci elvek szerint működnek. A célszerű és perspektivikus megoldás a vállalkozások hatékonyságát, versenyképességét erősítő területfejlesztési feladatok ellátására egy elkülönült, pénzügyileg rövid- (vagy közép-) távon önfenntartóvá váló szervezetet létrehozni, a körülményeket tekintetbe véve egyelőre közhasznú társasági formában.

Ez a szervezet a megyei gazdaság szervezési iroda, amelynek felállítása megyei operatív programot igényel (az iroda már a kezdetektől regionális területfejlesztési programokat is szolgálhat, ami kiegészítő finanszírozási lehetőséget teremthet, illetőleg egy hasonló funkciójú regionális tevékenység bázisa lehet, mely esetben a megyei területfejlesztés válik a társfinanszírozóvá). A szervezet – feltéve, ha az alapítók ezt tűzik ki célul – minden valószínűség szerint már a program futamideje alatt önfinanszírozóvá válhat, amit elsősorban a gazdaságfejlesztéssel összefüggő területfejlesztési feladatok jövőbeni alakulásától függően lehet tervezni.

A vállalkozások fejlesztését és piacképességük fokozását célul kitűző stratégia program főbb elemei az alábbiak:

- *A kis- és közepes vállalkozások (KKV-k) továbbfejlődésének ösztönzése, támogatása:* a hagyományosnak tekinthető vállalkozásfejlesztési eszközök mellett a KKV-k továbbfejlődését újabb – innovatív - eszközök és intézmények alkalmazásával lehet elérni. A helyi gazdaság szereplőit, ezen belül is a KKV-ket fokozottan, továbbra is az akut tőkehiány sújtja. Éppen ezért a vállalkozások fejlesztési tőkéhez való hozzásegítése alapvető célkitűzés marad, mely koncentrált, és az összes lehetséges akció közül talán a legnehezebben megvalósítható, területfejlesztési beavatkozást igényel.

A vállalkozások finanszírozási lehetőségeinek intézményes bővítése a területi hatókör és a finanszírozási igények nagysága, továbbá a potenciális igénybe vevői kör feltételezhető térségi-települési koncentrálódása miatt elsősorban a regionális területfejlesztés intézkedési körébe tartozik, amelyet a megyei területfejlesztésnek saját célkitűzései mentén támogatnia kell. A vállalkozástámogató pénzügyi konstrukciók forrásainak hatékony felhasználásában célszerű az operatív program keretében megalapozandó megyei gazdaságfejlesztő iroda részvétele.

A vállalkozások versenypozíciói erősítésének másik támogatási iránya az innovációs lánc kialakulásának, az abban való közreműködés gyorsításához és a piacképesség fokozásához kapcsolódik, hiszen a vállalkozások továbbfejlődése is gyakorlatilag ezen a két pilléren nyugodhat. Ebből adódóan a vállalkozásfejlesztés általános célkitűzései területfejlesztési stratégiai program céljai egybeesnek. A minőségi – a versenyképesség, a hatékonyság növekedését célzó – gazdasági fejlődés támogatását középpontba helyező területfejlesztési politika a vállalkozástámogatást alapvetően a meghatározó vállalkozási stratégiai elemek fejlődésének előmozdításához kötődik.

A vállalkozások fejlesztési stratégiája számára új szempontrendszer ad az európai szabályozási keretekkel való harmonizációhoz kapcsolódó humán erőforrás-

fejlesztési és beruházási igény. Az európai csatlakozás a vállalkozásokat érintő általános és ágazat specifikus követelményrendszerével kapcsolatos ismeretek csak korlátozottan állnak rendelkezésre. A megye gazdasági pozíciónak megőrzése és javítása szempontjából a szükséges új ismeretek felvételének hatékonysága kardiális kérdés.

- *Exportnövelő kapacitások fejlesztése:* az exportnövelő kapacitások ösztönzése és támogatásának a területfejlesztés részéről megkülönböztetett figyelmet kell szentelni. Mivel az egész megyei gazdaság fejlődésének érdeke az exporttermékek és szolgáltatások körének bővítése, az exportképességet (illetőleg korszerűbb elnevezéssel a piacképességet) növelő kapacitások létesítése területfejlesztési források bevonásával térségi korlátozás nélkül a megye teljes területén támogatandó. A területfejlesztési támogatások esetében ezen programfeladatot ki kell terjeszteni az importhelyettesítő (importkiváltó) beruházásokra is.
- *Inkubátorház létesítése (a vállalkozások terjedésének támogatása):* az inkubátorház a mikro és kisvállalkozások hatékony támogatási eszköze a vállalkozásindítás időszakában. Tehermentesíti a vállalkozót a cégvezetési, adminisztrációs és egyéb járulékos tevékenységekkel kapcsolatos feladatok jelentős része alól, így a szűkebben vett vállalkozási tevékenységre koncentrálhat. Az inkubátorház szolgáltatásait a vállalkozók általában – esetenként degresszíven csökkenő – kedvezményekkel vehetik igénybe, meghatározott időre. A vállalkozások üzleti inkubációja a fejletlen, elmaradott térségek felzárkóztatására szolgáló fejlesztési eszköz. Baranya megyében a sellyei, siklósi, a sásdi és a szigetvári térségben támogatandó a létesítésük, elsősorban a felsorolt kistérségek központi településein, illetőleg az azokon kívüli, de a fogadásra alkalmas nagyobb településeken. A gyengébben fejlett, elmaradott vagy erősen rurális jellegű térségekben a jellemzően helyi igényeket kielégítő kisvállalkozások létesítésének kivételes, egyedi területfejlesztési támogatását a pályázati rendszer keretein belül a vállalkozásinkubáció speciális esetének lehet tekinteni. A támogathatóság itt is a fentebb megjelölt négy kistérségre korlátozódhat.
- *Ipari park létesítése:* a park a kis- és közepes méretű – elsősorban feldolgozó-ipari – vállalkozások általában szélesebb szolgáltatásokat is nyújtó közös telephelye. Előnye a koncentrált elhelyezkedés, a fejlett és viszonylag széleskörű szolgáltatás, a kooperációs lehetőségek. Vállalkozói alapon egyelőre nem valósítható meg.

Az utóbbi évek során ipari parkok a megye több pontján létesültek (Pécs, Bóly, Komló Mohács, Sásd, Sellye, Siklós, Szigetvár). Infrastruktúrával való ellátottságuk és cégekkel való betelepítettségük nagyon változó. Megyei (regionális) jelentőséggel egyedül a Pécsi Ipari Park bír, kedvező földrajzi helyzete miatt a későbbiekben stratégia szerepet tölthet be a Mohácsi Ipari Park is.

A megye ipari parkjaival kapcsolatos folyamatos területfejlesztési stratégiai program a működő tőke vonzása, a telephely-értékesítés, a promóció egységes,

megyei (később regionális szintre is kiterjeszthető) marketingstratégia mentén. Indokolt esetben az ipari parkok alpinfrastruktúrájának kiépítéséhez való pénzügyi hozzájárulás, illetve igény esetén további telephelyek kialakításának támogatása a pályázati rendszeren belül a területfejlesztés feladatává tehető.

- *Vállalkozási övezet kialakítása:* az ipari park speciális válfaja általában határmenti, vagy logisztikai szempontból kitüntetett térségekben, településeken. A vámszabad terület jellege miatt speciális, központi szabályozás szerint hozható létre, mely az Európai Unió versenypolitikai elveivel való összhang megteremtése érdekében módosításra szorul. Az Országos Területfejlesztési Konceptió Baranya megyében Mohácson irányozza elő vállalkozási övezet létesítését, melynek szerepe, mint a kibővített Európa külső határának, illetőleg a Duna nemzetközi víziút jellegének erősödése miatt, várhatóan fel fog értékelődni. A fejlesztés eredményeként a Pécs–Mohács tengely logisztikai zónává fejlődhet, amelynek további feltételei között a gyorsforgalmi útkapcsolat és a mohácsi folyami kikötő, továbbá a Duna híd fejlesztése szerepel. .

A program operatív szintű kidolgozásának legnagyobb akadály, hogy az alapvető döntések külső kompetenciába esnek. Emiatt a megyei területfejlesztés mozgástere számára ebben jelenlegi fázisban a kezdeményezésre, az érdekartikulációra és lobbytevékenységre korlátozódik.

- *Gazdasági klaszterek fejlesztése:* a területi munkamegosztás és kooperáció csomópontjai a fejlődési klaszterek, amelyek egyfelől ágazati és funkcionális kötődésben (egyfajta sajátos horizontális vagy vertikális kapcsolatban) álló gazdasági szervezetekből épülnek fel. A klasztert alkotó gazdasági egységek szervezetüket és alaptevékenységüket illetően egymástól független vállalkozások versenyképes végtermék, szolgáltatás együttes előállítására vagy együttes piaci fellépésre (kínálatra) létrejött hálózatát jelentik. A klaszterek a belső kohéziót és a megfelelő működési biztonságot elsődlegesen a belső erőforrásaikra támaszkodva és azokat hasznosítva érik el, másfelől a gazdasági-szolgáltató egységek között egy olyan kapcsolati háló alakul ki, amely a piac közvetlen hatásközvetítését is biztosíthatja (a közös érdek alapján álló információáramlást és a piaci impulzusokra történő reakciót egyaránt). A klaszterek kialakítása a feltételeket figyelembe véve regionális léptékben képzelhető el, a megyei területfejlesztési programfeladat e téren az érdemi közreműködés (szakmai, koordinációs és akár társfinanszírozói szerepben is).

A megye – és azon belül a meghatározó Pécs – gazdaságában az elmúlt fél évtizedben mutatkozó stagnálás fellendülésbe fordítása alapvető területfejlesztési érdek. Tekintettel az európai fejlődési tendenciákra – a tudásalapú gazdaság erőteljes térnyerése, a rendszerjellegű (hálózatos, illetőleg klaszteralapú) gazdasági szervezeti építkezés egyre általánosabbá válása –, figyelembe véve a megye adottságait – a könnyű- és élelmiszeripart leszámítva a feldolgozóipari hagyományok gyenge volta, a geoföldrajzi elhelyezkedés, illetőleg az elérhetőség hátrányos pozíciója, a rendszerváltást követő külső feldolgozóipari tőkebeáramlás előnyeiből való relatív

kiszorulás – és alapozva a térségi belső erőforrásokra és lehetőségekre (beleértve a kezdeményezéseket is) két stratégiai kitörési irány körvonalazható: a kulturális ipar és az egészségipar.

A *kultúra* klasszikus értéke a térségnek, bizonyos elemei – leginkább a könyvkiadás, azután a kulturális turizmus – piaci alapon is jelentős felfutást mutattak az elmúlt időszakban. A gazdaságilag hasznosítható összes lehetőség számbavétele (egyelőre nincs pontos és rendszerezett érték kataszter), a gazdasági hasznosítás klaszterszerű megszervezése és a piacra juttatás a három fő stratégiai feladat. A folyamat lényegében elindult: az „Európa kulturális fővárosa” cím elnyeréséért készítendő pályázat összefoghatja a szellemi és anyagi erőforrásokat, és ennek mentén létrejöhet az a gazdasági építkezés is, amely területi kulturális ipari klaszterhez vezethet. Jóllehet, a „kulturális főváros cím” maga Pécshez kötődik, de az ehhez vezető úton, illetőleg ha elnyeri a város, akkor a megvalósítás is messze túllép a városi határokon, a megye, sőt a régió nagy részére is kiterjed (miként az az eddigiek során – például Graz esetében – is megmutatkozott).

A klaszterszerveződés főbb helyi elemei: a kulturális és művészeti alkotóközösségek és egyének, az egyetem, a kulturális szolgáltató- és termelő (kivitelező) ipar meglevő elemei, a turizmus szervezetei, az épített vagy természeti környezeti értékeket menedzselő szervezetek, önkormányzatok és civil szerveződések. Mind a hagyományos, mind az on-line („tartalom-ipar”) piac egyenrangú lehetőséget jelent, a klaszterszerveződéshez szükséges szellemi tőke és munkás megvan vagy helyben létrehozható (kiképezhető). Természetszerűleg a kulturális ipar kiépülése lépésről lépésre történik, és jelentős a tőkevonzó és -fogadó képessége.

Az *egészségipari klaszter* magja természetesen egy K+F bázis, Baranyában az egyetem orvostudományi kara. Ehhez kapcsolódhat a szellemi produkciót termékké előállító vagy a szellemi termékként megjelenő szolgáltatást eszközökkel megalapozó feldolgozó-ipar, azután maga a szolgáltatási hálózat, továbbá a kiegészítő szektorok, mint például a speciális (konferencia-, szakmai-, gyógy- vagy éppen ökológiai) turizmus és ennek az infrastruktúrája, a kiszolgáló hálózata stb. A szellemi termék piaci termékké történő átváltása önmaga is általában „harmadik szervezetet” igényel (innovációs transzferközpontot vagy valamilyen menedzselő szervezetet). Magának a klaszter koncepciónak a megfogalmazása két irányból történhet. Ha van olyan kutatási-fejlesztési potenciál, amely

- olyan mérvű szellemű outputtal rendelkezik, amely elégséges a rendszer megalapozására,
- időben tartós – hosszabb távú – kutatási-fejlesztési iránnyal (profilal) működik, azaz további szellemi termékek valószínűsíthetők,
- a gazdasági élettel (vállalkozásokkal) bizonyos szintű kapcsolatokat már kiépített, illetőleg potenciálisan van olyan vállalkozási kör, amely ennek kialakítására alkalmas, és

– van közös akarat – jobbik esetben érdekeltség – a tartós kooperációra, akkor az „alulról építkező”, profilírozott klaszter fejlesztési képe fogalmazható meg, az adott kutatási fejlesztési potenciálra alapozva.

Ha az első két feltétel egy meghatározott irányú kutatási-fejlesztési potenciálnál nem áll fenn, de több kisebb, valamilyen módon rokonítható egység esetében már igen (a harmadik és főleg a negyedik feltétel pedig teljesíthető), akkor „felülről lefelé” alakuló klaszterformáció képzelhető el, amely kezdetben „gyűjtőklaszterként” funkcionál, és majd a fejlődés szakosítja és profilírozza a későbbiekben. Hosszabb távon a túl heterogén alapú klaszterek nemigen életképesek, hiszen a modern versenyképességnek meghatározó elemei a méretgazdaságosság (annak az alsó küszöbértéknek a meghaladása, amely felett a klaszter működtethető, finanszírozható, és külső forrás fogadására is alkalmas: lesznek referenciái és vonzó is lesz, például a kockázati tőke számára⁶) és a specializáltság.

Baranya, illetőleg Pécs esetében – az eddigi fejlemények alapján, például – az *első esetben* a mozgásszervi megbetegedésben szenvedők NKF által támogatott programja lehetne – például – egy klaszterépítési alap. E kutatás eléggé komplex ahhoz, hogy az építkezés számára alapot nyújtson. A kutatási eredmények feltehetőleg a terápiára, a rehabilitációra, a környezetre (például a munkaerőpiaci-foglalkoztatási környezetre), a szervezési-adminisztrációs teendőkre stb. terjednek ki, amelyek alapján szelektálhatók azok az elemek, amelyek piaci alapú – ide sorolva a non-profit – tevékenységek kifejlesztésére, vagy a meglevő kezdemények továbbfejlesztésére alkalmasak (például a terápiához vagy a rehabilitációhoz szükséges eszközök előállítása, a folyamatos termékfejlesztés alapjainak megteremtése, a terápiai és rehabilitációs szolgáltatások megteremtése vagy kiszélesítése, szervező-adminisztrációs szolgáltatások létesítése, média, internetes szolgáltatások, konferenciák, workshopok szervezése, ha lehetséges, már működő turisztikai-szolgáltatási szervezetek (gyógyfürdők, egyéb hasznosítható természeti alapú attrakciók) bevonása, PR és marketing stb.

A *második esetben* egy többször felvetett – de eddig érdektelenséggel szembe-sülő – program az „egészséges életmód” idea által jellemezhető egészségipari klaszter, amelyet eddig regionális léptékben képzeltek el, a kaposvári egyetem kollaborációjára is támaszkodva. Az „egészséges életmód” magába foglalhatná a fentebbi mozgásszervi blokkot, azután egy, a keringési rendszerrel összefüggő blokkot, egy táplálkozási (beleértve a diabetes) jellegű blokkot stb. A fentiek felül egy ilyen klaszter „pendant”-ja az lenne, hogy a régió gazdaságának legkifejlettebb szektora az élelmiszergazdaság, a termőföldi-földrajzi adottságok szinte minden termelési kultúrára rendelkezésre állnak, a számbavehető turisztikai szolgáltatások csírái megvannak, az egészséges életmód pedig ma „nagy biznisz”. Amit ma a régióban gazdasági potenciálként találunk, elvileg szinte minden beszervezhető

⁶ A kockázati tőke említése azért is indokolt, mert az a szellemi alapú üzletekre „vevő”, viszont a magyarországi eddigi tapasztalatok szerint a minimális projekt méret 1 millió USD.

ebbe a klaszterbe, következésképpen a szelekciót a kutatási-fejlesztési produkció és a szellemi alap perspektívája határozhatná meg.

- *A hálózatrendszerű gazdaság kiépítése:* lényegében a klaszterek funkcióját valósítja meg ágazati-technológiai (vertikális) kooperációs keretekben. A megye gazdaságát elsősorban a háttérpar típusú fejlesztés-szervezés és az élelmiszeripari integrált rendszerben való valósítása érintheti. Hasonlóképpen a klaszterekhez a feltételeket tekintve a hálózatos fejlesztés is regionális léptékben valósítható meg, a megyei területfejlesztési programfeladat itt is az érdemi szakmai és pénzügyi közreműködés.

14. program: Integrált élelmiszergazdaság fejlesztése

A megye agroökológiai potenciálja, az élelmiszergazdaság fenntarthatóságának és versenyképességének biztosítása, valamint a munkaerőpiaci szempontok az élelmiszeriparral és -kereskedelemmel záruló integrált agrárágazat kialakítását indokolja. Olyan agrárágazatot, amelynek működése összhangban van az EU közös agrárpolitikájával és az élelmiszergazdasággal szemben támasztott egyéb uniós követelményekkel. Az EU szabályozás lényeges elemei a termelés mennyiségi korlátozása, a termékekkel szemben pontosan meghatározott minőségi, fogyasztóvédelmi követelmények megfogalmazása és a környezetvédelmi, valamint a humán-, állat- és növényegészségügyi, élelmiszerhigiéniai követelmények érvényesítése a szántóföldi termeléstől a fogyasztó asztaláig terjedő teljes termékpályán.

A Koppenhágai Csúcstalálkozó meghatározott hazai termelési kvóták nagyvonalakban a jelenlegi termelési volumennek felel meg, így a piacra jutás korlátját továbbra is a termékek minősége jelentheti. A megye érdeke, hogy elsősorban ne a termelés mennyiségét, hanem a minőségének a javítását ösztönözze az intenzívebb területhasznosítás és a nagyobb foglalkoztatás támogatása révén. Ehhez az szükséges, hogy a termeléshez, a piaci szabályozáshoz az összes információ rendelkezésre álljon, és uralkodóvá váljon az a szemlélet, amely nem csak a szűk értelemben vett agrár-, hanem a komplex vidékfejlesztés szempontjait veszi figyelembe.

A területfejlesztési források közel kétszeresét kitevő, az agrárgazdaságba bevonható EU-s források és a kapcsolódó hazai társfinanszírozás felvétele az agrárszféra szereplői számára önmagában is komoly kihívás. Jóllehet, az „agro-business” fejlesztése Baranya megyében a területfejlesztés, illetve gazdaságfejlesztés egyik meghatározó eleme, de figyelembevételével az EU csatlakozással megnyíló források célterületeit és nagyságrendjeit a területfejlesztés számára közvetlen cselekvési feladat nem fogalmazódik meg.

A különálló kistérségi és megyei (és regionális) agrár- és vidékfejlesztés stratégia elkészítése és majdani megvalósítása új elemként jelent meg a területfejlesztési politikában, amely a Sapard programhoz kötődően beruházási többletforrásokat jelent a megye számára. Az agrár- és vidékfejlesztési stratégia figyelembevételével, a területfejlesztési stratégia és program javasolt fontosabb célterületei az alábbiak

- *Kertészeti termékek hűtése, feldolgozása*: az éghajlati előnyöket (korai tavaszodás, több napsütés) különösen az Ormánságban kellene kihasználni, ahol a dinnye mellett a cukorborsó, a gyökérzöldségek, a korai burgonya, a káposzta, a paradicsom, a paprika, a zöldbab termesztését lehetne felkarolni. A zöldség mellett a gyümölcs (barack, kajszi, meggy Szigetvár, Sásd, Siklós körzetében), valamint a két borvidék fejlesztését lenne célszerű ösztönözni. Piacképes árut csak egységes telepítési rendszerben, meghatározott fajtaszerkezettel, színvonalas ápolással lehet előállítani. E program megvalósításának további szerves része, hogy a pécsi nagybani piac regionális és nemzetközi színvonalra emelkedjen, nagyméretű árverési csarnokok kiépítésével. Fontos feladat egy regionális célú hűtőház létesítése is. A zöldség és a gyümölcs megyei feldolgozása (konzervgyártás és szárítás), valamint nagy- és kiskereskedelmi forgalmazása a zárt vertikumra épülő program része. E programfeladatok a pályázati rendszer keretein belül támogatandók, addicionális jelleggel (mivel mindegyik illeszkedik valamilyen más ágazati támogatási rendszerhez).
- *Legeltető (extenzív) állattartás, biohústermelés*: a zselici, a hegyháti és az ormánsági területeken a juh, a ló, a húsmarha, valamint a bioállat (lúd, kacs, tojás, pecsényecsirke, sertés, kecske stb.) tartása fejlesztendő. Jelentős feladat a biotermelés feltételeinek megteremtése, amelyre feldolgozóipar települhet. Célként fogalmazható meg, hogy a megye a biohús-feldolgozás egyik országos központjává váljon. E programfeladatok a pályázati rendszer keretein belül támogatandók, addicionális jelleggel (mivel mindegyik illeszkedik valamilyen más ágazati támogatási rendszerhez).
- *Erdősítés*: a területhasznosítás kockázatmentes de hosszú megtérülésű formája az erdősítés. A legnagyobb mértékű erdőtelepítésre a Zselic–Hegyhát térsége, valamint az Ormánság alkalmas, de szinte az egész megyében van olyan terület, ahol erdőtelepítés, fásítás indokolt. Az erdősítés a talajvédelem, a tájfejlesztés és a biodiverzitás megőrzése szempontjából is fontos. Az erdők területének növelése a csemetenevelésen, ültetésen és erdőkezelésen, majd a kitermelésen és az elődleges feldolgozáson keresztül helyi foglalkoztatást teremt jellemzően az elmaradott térségekben és főleg az alacsony képzettségű munkaerő körében. Kiegészítő tevékenységek (például a méhészet, vadgazgálkodás), valamint a feldolgozóipar fejlesztése teszi teljessé a láncolatot, mely az érintettek együttműködési készsége mellett egy komplett erdészeti-faipari klaszter kiépülésének lehetőségét hordozza.

Az erdősítés a gyenge termőképességű földek kivonásának szükségessége, megye elmaradott térségei fejlesztése, a foglalkoztatási valamint a viszonylag hosszabb megtérülés okán operatív területfejlesztési programmá teendő.
- *Az agrárkutatások ösztönzése*: célja a jó minőségű fajták kínálati skálájának növelése, a biogazdálkodás fejlesztése. A biotermelést a kutatások eredményeként lehet alkalmazni. Területfejlesztési támogatása egyfelől a K+F és az innovációs lánc kialakulásának támogatásán belül, másfelől önállóan is indokolt, az utóbbi esetben a pályázati rendszer keretein belül.

Az agrárintegráció, mint az agrárszféra gazdasági rendszere fejlesztésének általános kerete a versenyképesség és a jövedelmezőség fokozása érdekében alapvető fontosságú, ezért a megyei területfejlesztési programban operatív programot kell kialakítani az előmozdítására.

15. program: A pénzügyi-üzleti szolgáltatások fejlesztése

A pénzügyi-szolgáltató szféra lehet a területi fejlődést előmozdító politika egyik fő intervenció pontja. Fejlesztési eszköz jellegét e szolgáltatásfajták megteremtése, nyújtása, a hozzáférhetőség biztosítása jelenti. Ezeknek a támogatása, a kiépülési folyamat beindítása vagy gyorsítása ösztönző-támogatási erő. A pénzügyi-szolgáltató szféra egy-szersmind hosszabb távú gazdaságfejlesztési-szerkezeti „ágazati” elem, a jövedelemtranszfer miatt a gazdaság legrentábilisabb szférája.

A fejlesztés fő irányai:

- a regionális és kistérségi banki és pénzintézeti hálózat továbbfejlődésének előmozdítása,
- regionális befektetési társaság létesítése,
- regionális minőségbiztosítási intézmények létrehozása,
- a gazdasági, műszaki-engineering tanácsadás és szolgáltatás, a piaci kapcsolatokat menedzselő szolgáltató szervezet kiépítése, a befektetési tanácsadás és ügynökségek fejlesztése.

Az első három elem kizárólag regionális keretek között, és hosszabb távon épülhet ki. A regionális területfejlesztési program ennek megfelelően fogalmazza meg program-elemként ezeket. Mivel itt nincs mód megyei keretekben mintegy megelőlegezni a regionális fejlesztési program megvalósítását, a megyei területfejlesztés kiemelt teendője a majdani a regionális megvalósítás támogatása és esetleg társfinanszírozása lehet.

A negyedik elem a döntően piaci alapon fejlődik, különösebb területfejlesztési támogatást nem igényel.

Mindazonáltal e stratégiai program bizonyos elemei természetesen megjelennek a fejlesztési cél előző négy programjával kapcsolatos operatív programok intézkedéseiben. Ilyen értelemben a területfejlesztési támogatás azokon keresztül valósulhat meg.

A másik közvetett támogatási pontot az általános gazdaságfejlesztési szolgáltatások köre (e programban a negyedik elem) szolgáltatja. Az elmaradott, illetőleg rurális térségekben a centrumok szerepének feltétlenül szükséges erősítése egyrészt ezek kiépülésének az előmozdításától függ, ezért e központi városok szelektív fejlesztésére szükséges később említendő operatív területfejlesztési program része e „szolgáltatási” kör pótlólagos megteremtésének a támogatása is, az újonnan várossá lett kistérségi központokban.

16. program: Műszaki infrastruktúra fejlesztése

A megye innovatív fejlődése megkívánja, hogy a robbanásszerűen fejlődő informatikai-telekommunikációs rendszerekhez csatlakozzon, azok változásával lépést tartson. Ezen a téren a meghatározó lépések vállalkozási-üzleti alapon mennek végbe, támogatást a gazdaság térszerkezetéhez illeszkedő arányos megyei rendszer kialakítása igényelhet, a kevésbé pozícionált térségekben a távközlési és informatikai infrastruktúra fejlesztésével, a közösségi internet hozzáférés (teleházak, telekuckók) elősegítésével.

Elsősorban az elmaradottabb, kevésbé fejlett – sellyei, siklói, szigetvári – térségekben a vállalkozások terjedését az infrastrukturális fogadóképesség részleges kiépítettség is akadályozza. Ezek felszámolása egyfelől közvetlen területfejlesztési cél, másfelől a területi kiegyenlítődést szolgáló elem is.

A fogadóképesség részlegessége alapján két területen érzékelhető leginkább, és ezért ezek az elsődleges fejlesztési célterületek. Nevezetesen:

- a kiegyensúlyozott és választható energia-felhasználást biztosító földgáz-program, amely mindegyik kistérség esetében indokolt fejlesztést jelent, valamint
- a közösségi szennyvízelvezetés és tisztítás és a települési szilárdhulladék elhelyezés, amely területek a gazdasági tevékenységek folytatása szemszögéből is alapinfrastruktúra részét képezik.

Mindkét fejlesztési terület az említett célok mellett környezetvédelmi tekintetben is fontos, mérsékelheti az egyébként jelentős környezeti terhelést.

A hagyományos infrastruktúra fejlesztéssel kapcsolatos megyei területfejlesztési programfeladatok zömmel települési-önkormányzati körben jelentkeznek, célszerű fokozatosan az egyébként is erre szolgáló másik két, a területfejlesztési tanács által kezelt forrás támogatására áttérni a kapcsolódó fejlesztési akciók támogatását. E körből kiemелendő a folyékony és szilárd hulladék kezelés ügye, amely viszont az EU-csatlakozás okán a magyar területfejlesztési politika egésze számára egyszeriben explicit és hatalmas méretű feladat lesz. A megyei területfejlesztésben már e programra való felkészülés is olyan méretű koncentrált erőfeszítést igényel, amely az operatív program kidolgozását haszthatatlanul szükségessé teszi mindkét területre.

A fejlesztési cél érdekében szükséges főbb intézkedések

A gazdaságfejlesztés, mint a megyei területfejlesztési stratégiai programjának fejlesztési célja, az alábbi intézkedéscsomagokat foglalja magába:

- a gazdaságfejlesztés megyei szintű koordinációjának, előkészítő, szervező, monitoring és értékelő tevékenységének biztosítása;
- pénzügyi és szakmai segítségnyújtás egyes gazdasági célcsoportoknak;
- a gazdasági szereplők önszerveződésének elősegítése;
- egyedi projektek generálása, kidolgozása és végrehajtása.

Várható eredmények

A fejlesztési cél megvalósulásának a megye makrogazdasági mutatóiban érezhetően jelentkezniük kell. A megye gazdasága versenypozícióinak erősödése, a gazdaságszerke-

zet modernizációja és külgazdasági nyitottság növekedése azok a jelek, melyek a legérzékenyebben mutatják a megye gazdaságának fejlődését.

Érdekelt szereplők

Gesztor: Baranya Megyei Területfejlesztési Tanács

Egyéb szervezetek:

- * Területi önkormányzat(ok)
- * Települési önkormányzatok és társulások
- * Kamarák
- * Felsőoktatási intézmények, kutatóintézetek
- * Vállalatok, vállalkozások
- * Bankok, pénzintézetek
- * Megyei Földművelésügyi Hivatal
- * Dél-Dunántúli Vízügyi Igazgatóság
- * Dél-Dunántúli Környezetvédelmi Felügyelet
- * ÁNTSZ Baranya Megyei Intézete
- * Megyei Vállalkozásfejlesztési Központ
- * Minisztériumok
- * OMFB

Földrajzi hatókör

A megye teljes területe a programok tartalma függvényében.

Bevonható pénzügyi források

A gazdaságfejlesztés az a terület, ahol a legváltozatosabb fejlesztési források állnak rendelkezésre. Közvetlenül a jövedelemtermeléshez kapcsolódó beruházásokra EU-s, központi ágazati és decentralizált forrásokból a kis- és közepes vállalkozások részesülhetnek. Kiegészítő (pl. környezetvédelmi) beruházásokra, valamint piacszerző, -stabilizáló tevékenységre (pl. klaszterépítés, K+F tevékenység) a nagyvállalati kör is lehet támogatások kedvezményezettje.

A gazdasági szféra fejlesztésének alapvetően piaci alapon kell történnie, ezért erőteljesen jelen vannak a hazai és nemzetközi forrásokból származó magántőkék, a hitelfinanszírozás, a kockázati tőke és egyéb finanszírozási formák is.

IV. fejlesztési cél: Az idegenforgalmi és kulturális ipar komplex fejlesztése

A megyében felhalmozódott természeti, történeti, kulturális, építészeti, gazdasági-gazdálkodási örökség, jelenbeli művészeti és tudományos kapacitás gazdasági értékesülésének egyik dimenzióját az a turizmus hordozza, amelynek keresletét a 90-es évektől szerzte a világban egyre erőteljesebben az értékorientáció, az új ismeretek szerzése motiválja.

A komplex tájmegőrzés, annak szabályozása, a turisztikai létesítmények helyének biztosítása, a turisztikai infrastruktúra és kínálat integrált fejlesztése elengedhetetlenül szükséges az értékorientált individuális turisták alkotta vendégkör vonzásához, megtartásához.

A szolgáltatók szakmai és nyelvi képzése, a nem turisztikai profilú intézmények, vállalkozások, társadalmi szerveződések felkészítése a programszervezésre és lebonyolításra biztosítja a megye tudományos, művészeti, kulturális, építészeti-műemléki, mezőgazdasági és ipari termelési ismereteit tükröző, sajátos jegyekkel rendelkező turisztikai termékelemek kialakítását, azok piacon sikeres csomaggá formálását.

Településközi együttműködésre alapozott komplex kétirányú információs rendszer felállítása és hatékony működtetése, kapcsolódása a szomszédos megyék (esetleg ország) valamint az országos rendszerhez elengedhetetlen feltétele a létrejött turisztikai termékek, szolgáltatások hatékony értékesítésének.

Baranya megye turisztikai fejlesztési programját Baranya Megye Közgyűlése készítette és fogadta el.

A megyei területfejlesztés stratégiai programfeladata ily módon az idegenforgalmi fejlesztési program végrehajtásában való érdemi szerepvállalás lehet, a programgazdával, a területi önkormányzattal való szoros együttműködésben.

A területfejlesztési szerepvállalás két fő iránya (és a támogatások koncentrálásának a helye) a rurális térségek revitalizálásában szerephez jutó falusi turizmus és hozzá kapcsolódó speciális szabadidő eltöltési tevékenységformák (például az ökoturizmus) integrált rendszerré való fejlesztése, valamint a minőségi és hivatásturizmus.

17. program Falusi turizmus fejlesztése

Baranya megye fontos turisztikai vonzerejét képezik a vidéki, falusi térségekhez kötődő, területileg kevésbé koncentrált jellegű turisztikai attrakciók: a természet viszonylagos háborítatlansága, a máig megőrzött, sokszínű tradíciók, a vidéki élet vonzása. Egyes településeken és térségekben jelentős tapasztalatok halmozódtak fel a vendégfogadásban. A falusi turizmus fejlesztése jellemzően helyi, kistérségi kezdeményezésekből táplálkozik a jórészt spontán fejlődés jelentős lakossági aktivitáson alapul.

A falusi turizmusból származó bevételek fontos jövedelmi forrást jelenthetnek a vidéki térségben élők számára, azonban e fejlesztések esetében is fontos a térségi szereplők közötti együttműködés. Ezért a program célja a vidéki, falusias területek idegenforgalmi fejlesztése, új, piacképes kínálatok kimunkálása, a fejlesztési törekvések összefogása, hatékonyságuk javítása.

A falusi turizmus összehangolt fejlesztéséhez szükséges:

- a falvak turisztikai vonzerejének hasznosításához szükséges településkép-javító infrastrukturális beruházások megvalósítása,
- kapcsolatok bővítése az agrártermelés, a hagyományos kézműves tevékenységek és a turizmus között, a falvak gazdaságának megerősítése,

- a falusi kulturális örökség és hagyományok megőrzését szolgáló fejlesztések és tevékenységek támogatása,
- a falusi vendégfogadó szálláshelyek minőségi fejlesztése,
- települések közötti és nagyobb térségi kooperációk fejlesztése a turisztikai kínálat összefogott megteremtésével és piacra vitelével.

18. program: Az ökoturizmus fejlesztése

A) A Duna és Dráva medence komplex ökoturisztikai hasznosítása

A Dráva és a Duna baranyai szakaszai mentén rendkívül értékes, Európában már alig megtalálható ártéri és vizesélőhelyek találhatók, amelyek megőrzése céljából jött létre 1996-ban a Duna-Dráva Nemzeti Park. A Nemzeti Park és a környező térségek nagy része – különösen a Dráva menti települések – gazdaságilag igen elmaradottak, ezért e térségek felzárkóztatása érdekében szükséges a meglévő turisztikai vonzerők turisztikai termékkel alakítása, valamint a turisztikai termékek és szolgáltatások mennyiségi és minőségi fejlesztése.

A program célja a Duna-Dráva Nemzeti Park természeti és kulturális értékeire épülő, nemzetközileg is jelentős turisztikai attrakció kialakítása a Duna és a Dráva mentén, ezáltal a turisztikai vendégforgalom növelése.

A legvonzóbb látványosságok, célpontok jelenleg nem alkalmasak nagyobb számú turista fogadására, ezért félő, hogy az amúgy is jelen lévő, de irányítatlan turizmus miatt Európa egyik természeti értékekben leggazdagabb térségében növekedik a környezeti terhelés. A Nemzeti Park területén és a környező térségekben a minőségi turizmus kialakítása érdekében az alábbi fejlesztésekre van szükség:

- vízi turizmus fejlesztése csónakkikötők építésével, a kapcsolódó szolgáltatások (szerviz, kölcsönzők, csónakházak) megteremtésével, strandok, települések vízparti részein sétányok létesítésével;
- a természet értékeinek megismerését elősegítő tájrehabilitációs munkálatok elvégzése, az adott területek terhelhetőségével, illetve a Nemzeti Park kezelési tervével összhangban tanösvények, bemutatóhelyek kialakítása, kilátók, természetközeli oktató létesítmények építése;
- a természeti és kulturális értékek bemutatását lehetővé tevő látogatóbarát és interaktív bemutatótermek, komplex látogatóközpontok, információs irodák építése a Nemzeti Parkba érkező turisták számára kapu szerepet betöltő településeken;
- horgászturizmus fejlesztése partrendezéssel, kiépített horgász helyek létrehozásával;
- kerékpáros turizmus fejlesztése kerékpárutak kijelölésével kisforgalmú közutakon, illetve az árvízvédelmi töltéseken, szükség esetén kerékpárutak kiépítésével, valamint a kapcsolódó létesítmények létrehozásával (megállóhelyek, pihenők létesítése, kerékpárkölcsönzők és szervizek kialakítása);
- a térségben megtalálható gazdag építészeti, népművészeti és nemzeti értékek (pl. templomok, műemlék lakóházak) bemutatathatóságát javító beruházások;

- kapcsolódó marketing eszközök kialakítása, marketing tevékenységek (térképek, kiadványok, CD-ROM-ok készítése, honlapfejlesztés, kiállítások, vásárok szervezése).

A fejlesztések megvalósításához szükség van a megyei önkormányzat, az érintett kistérségek és települések, civil szervezetek, valamint a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága közötti szervezett együttműködés kialakítására. Ennek érdekében a program megvalósításának hatékony koordinációja érdekében célszervezet létrehozása indokolt. E menedzsment szervezetet az összes érintett szereplő bevonásával és anyagi hozzájárulásával indokolt megalakítani.

B) A Mecsek komplex turisztikai hasznosítása

A Mecsek és a hozzá szervesen kapcsolódó Hegyhát Baranya megye legváltozatosabb, természeti értékekben – a Duna-Dráva Nemzeti Park mellett – leggazdagabb része, ahol a falusi vendéglátás alapjait már a második világháború előtt létrehozták. A térség sokszínű adottsága lehetővé teszi, hogy viszonylag kis területen rendkívül sokszínű, komplex turisztikai termékcsoport jöjjön létre. A térség Péccsel együttműködve nemzetközi színvonalú turisztikai célterületet alkothat, ahol a turisták átlagos tartózkodási ideje és átlagos költsége magas az igénybe vehető szolgáltatások száma és minősége miatt.

A térséget természeti értékeire alapozva ökoturisztikai mintarégióvá kell alakítani, ahol a természeti értékek turisztikai kiaknázása fenntartható módon történik meg. Ennek érdekében az alábbi fejlesztések szükségesek:

- a térség védett értékeit (Kelet-Mecseki Tájvédelmi Körzet, Jakab-hegy, Orfű és Abaliget környéki barlangok és források) további tanösvények kialakításával, illetve látogatóközpontok kiépítésével kell az eddigieknél jobban bemutathatóvá tenni;
- az aktív turizmus (túra, kerékpár) feltételeinek biztosítása kerékpárutak építésével, a kiépítetlen barlangok látogathatóságának biztosításával;
- a táji adottságokra alapozva a lovasturizmus és vadászat fejlesztése;
- Orfűn és térségében a tavakhoz kapcsolódóan a vízi- és sportturizmus fejlesztése kajak-kenu és vitorlás versenypálya, fedett uszoda és a szükséges kapcsolódó létesítmények kiépítésével annak érdekében, hogy a térség alkalmassá váljon professzionális sportolók felkészítő (edző)táborainak megszervezésére;
- a megyében a térségbe koncentrálódó középkori templomok, valamint várak köré tematikus kulturális turisztikai termékek kialakítása;
- Komló és a Hegyhát egyes településeinek bányászati múltját bemutató tematikus utak szervezése az örökségek felújításával, és kulturális-turisztikai funkciók hozzárendelésével.

19. program A borturizmus fejlesztése

Baranya megye éghajlati adottságainak köszönhetően az ország minőségi bortermelésének egyik legfontosabb területe. Az ország leghíresebb vörösborait a Villányi borvidéken készítik, és kiemelkedő fehérborok teremnek az előző borvidék nyugati területein,

valamint a Mecsekaljai (Pécsi) borvidéken is. A kiváló termőadottságokhoz kapcsolód-
nak az érintett térségek vonzó tájai, számos településen a népi és nemzetiségi építészet
gyönyörű emlékei, a helyi gasztronómiai sajátosságok, valamint kézműves hagyomá-
nyok. Ezen adottságok kínálta lehetőségeket kiaknázva az elmúlt évtizedben fejlődésnek
indult a borturizmus, megalakult előbb a Villány-Siklói borút, később pedig a Mohács-
Bóly Fehérborút, célul tűzve ki a bortermelés és turizmus kapcsolatának erősítését, a tu-
rizmusból származó, helyben maradó jövedelmek növelését.

A borturizmus keretében a kínálatok körének programszerű bővítésével, a minőségi
vendéglátás további fejlesztésével, valamint hatékony marketingstratégiák kialakításá-
val növelni kell a turisták átlagos tartózkodási idejét és költségét annak érdekében, hogy
a rurális térségek jövedelemtermelő képessége növekedjen. Ezáltal a kisebb települések
is vonzó életfeltételeket tudnak biztosítani, amely hozzájárul a fiatalabb népesség hely-
ben maradásához, a települések öregedési folyamatának megállításához, egy egészséges
vidéki társadalmi szerkezet hosszú távú fennmaradásához.

A borturizmus fejlesztéséhez szükséges:

- a jó termőadottságokkal rendelkező, de a borturizmusba még be nem vont térsége-
ken a vendégfogadás infrastrukturális feltételeinek megteremtése;
- a szolgáltatások színvonalának folyamatos fejlesztése;
- hatékony marketing eszközök alkalmazása, a termelők és szolgáltatók, valamint a
borutak on-line megjelenésének fejlesztése;
- minősítési rendszerre támaszkodó információs hálózat kiépítése;
- a kiegészítő szolgáltatások és programok eddigieknél hangsúlyosabb fejlesztése,
koordinálása annak érdekében, hogy a turisták átlagos tartózkodási ideje növekedjen;
- komplex, a környező táj egyéb adottságait és vonzerejét (Pécs, Harkány, Duna-
Dráva Nemzeti Park stb.) is kihasználó új termékek létesítése;
- az építészeti emlékek fokozott védelme, valamint település-rehabilitációs intézke-
dések ösztönzése annak érdekében, hogy rendezett közterületek, zöldfelületek léte-
süljenek;
- a borturizmushoz szükséges ismeretek, valamint idegen nyelvek oktatásának fej-
lesztése a munkaerő képzettségi szintjének növelése céljából.

20. program A gyógy- és termálturizmus minőségi fejlesztése

Baranya megye országos viszonylatban is igen gazdag gyógy- és a termálvizekben: há-
rom nemzetközi jelentőségű gyógy- és termálfürdő (Harkány, Sikonda, Szigetvár), va-
lamint több regionális vagy térségi jelentőségű fürdő (Magyarhertelend, Sellye) találha-
tó itt.

A gyógy- és termálturizmus jelentős belföldi és külföldi vonzerővel rendelkezik. A
civilizáció előrehaladtával egyre növekvő számú, a gyógy- és termálvíz által is sikere-
sen gyógyítható betegségek kezelésében ezen értékeket sikeresen hasznosítják. A
gyógy- és termálturizmus jelentősen hozzájárul a vendégforgalom szezonálisának
enyhítéséhez, vendégei rendszerint hosszú ideig tartózkodnak az üdülőhelyen, valamint

a panaszok enyhítése érdekében az átlagosnál többet is hajlandóak költeni. A gyógy- és termálturizmus fejlesztésével jelentős térségi fejlesztési hatás érhető el, a fürdők nem csak az üdülőhelyen, hanem a környező térségben működő szolgáltatóknak is megélhetést, jövedelem-kiegészítést jelenthetnek, a vendégek részére biztosított kiegészítő programlehetőségekkel.

Általánosan elmondható, hogy a megye gyógy- és termálfürdőinek infrastruktúrája a folyamatos tökehiány miatt értékét veszítette. A régi stílusú épületek, kiszolgáló egységek, a korszerűtlen és elavult technikai berendezések egyszerre igényelnek korszerűsítést. A fürdők többségére általánosan jellemző, hogy kialakult szolgáltatásstruktúrájuk nem követi mindenben a nyugati tendenciákat. Ez különösen az egészségügyi és wellness szolgáltatásokra vonatkozik, amelyek hiányossága komoly problémát okoz.

Az ágazatban rejlő lehetőségek minél jobb kihasználása érdekében elengedhetetlenül szükséges a gyógy- és termálturisztikai kínálat peremfeltételét képező, jelenleg elavult és korszerűtlen infrastruktúra (épületek, kiszolgáló létesítmények, technikai berendezések) korszerűsítése, gyógy- és wellness szolgáltatások kialakítása, valamint a minőségi szálláshely kapacitás fejlesztése.

21. program Kulturális és hivatásturizmus fejlesztése Pécsen

Baranya megye székhelye olyan kulturális hagyományokkal és infrastruktúrával rendelkezik, amelyek egyedülállóvá teszik az ország többi vidéki városaihoz képest. Építészeti öröksége nemzetközileg is kiemelkedő (Világörökség, történelmi Belváros, török műemlékek), múzeumainak, galériáinak száma messze meghaladja más vidéki városok kínálatát. Művészeti felsőoktatási képzés Budapest mellett csak Pécsen történik, amely elősegíti a város bekapcsolódását a nemzetközi kulturális trendekbe, folyamatokba. Országos hírű képzőművészeti, zenei, építészeti műhelyek működnek, amelyek hozzásegítenek Pécs és közvetve Baranya ismertségének és elismertségének növeléséhez.

Pécs kulturális kínálata többre tehető: építészeti örökségének köszönhetően nemzetközi, egyes rendezvényei, múzeumai és oktatása folytán országos szintű. A városnak a megyén belüli szerencsés földrajzi elhelyezkedése következtében a megye egész lakossága számára elérhetőek Pécsen olyan kulturális szolgáltatások, amelyek a megye többi településén a települések mérete miatt nem biztosíthatóak. A kulturális szolgáltatásoknak egy jelentős része megkövetel egy kritikus tömeget, amely Baranyában a megyeszékhelyen áll rendelkezésre. A megyeszékhely kultúrájának fejlesztése a megye lakosságának egésze számára fontos és érzékelhető.

A kiváló adottságok jelenleg azonban nincsenek kellően kihasználva. Kevés a komplex termék és szolgáltatás, amely az ide látogatókat hosszabb maradásra ösztönözné. Nemzetközi rangú esemény nincs Pécsen, országos jelentőségű fesztiválnak is csak a Pécsi Országos Színháztalálkozó tekinthető. A többi fesztivál inkább regionális vagy megyei horderejű, amelyeknek turizmusfejlesztő hatása javítandó.

A hivatásturizmus fejlesztéséhez biztos alapot nyújt a Pécsi Tudományegyetem jelenléte, amely a legtöbb konferenciát szervezi. A megyét érintő közlekedésfejlesztések

eredményeképpen (gyorsforgalmi út Budapestre, Pogányi repülőtér) Pécs elérhetősége javulni fog, amely hozzájárulhat a hivatásturizmus további fejlődéséhez. A jelenlegi infrastrukturális hiányok azonban a fejlesztést gátolják: nincs a mai kor igényeinek megfelelő, beépített szinkrontolmács-rendszerrel ellátott nagy kapacitású konferenciaterem, valamint teljesen hiányoznak a város kínálatából a magas komfortfokozatú szálláshelyek. A fejlesztések elmaradása esetén fennáll az a veszély, hogy az Magyarország, illetve a környező országok hasonló méretű települései e piaci szegmensben tartósan versenyelőnyre tesznek szert.

A kulturális turizmus fejlesztéséhez szükséges:

- a kulturális menedzsmentet professzionálisan ellátó szervezet felállítása, amely fejleszti Pécs programkínálatát, koordinálja nemcsak a város, hanem a megye jelentős programjait, fesztiváljait annak érdekében, hogy Pécs és Baranya fesztivál kínálata minőségi, egyedi, országos hírű és egész évben folyamatos legyen;
- olyan hatékony marketingszervet felállítása, amely a turisztikai marketingen kívül ellátja a Pécs és Baranya megye térségmarketingjének feladatát, a kultúrát hatékonyan használja fel a térség nemzetközi ismertségének és elismertségének növelésére, és olyan vonzó, érdekes, kreatív térség képet alkot a városról és környezetéről, amely sikeresen kelti fel a turisták mellett a befektetők érdeklődését is; e feladat szervezeti tekintetben integrálható az előzővel;
- erősíteni a kapcsolatot az egyetemen zajló művészeti oktatás és a város, illetve megye között, elősegíteni az innovatív megoldások hasznosulását a gazdasági életben (kulturális ipar fejlesztése), kiemelt figyelmet szentelve a grafikának, médiának, dizájnnak, a kiadói tevékenységnek és az internetes technológiáknak
- infrastrukturális fejlesztésekkel – lehetőleg hasznosítatlan épületek felújításával – bővíteni a kiállítási és előadóhelyek számát, hiszen már jelenleg is helyproblémák akadályozzák a város legjelentősebb fesztiváljának további bővülését

A hivatásturizmus fejlesztéséhez szoros együttműködésben az egyetemmel szükséges:

- nemzetközi színvonalú, nagy befogadóképességű konferenciaközpont és vásárterület létesítése (a fejlesztés várhatóan a közeljövőben beindul a Vásár melletti barnamezős területen)
- magas komfortfokozatú (négy, illetve öt csillagos) szállások létesítésének ösztönzése
- magas színvonalú kiegészítő szolgáltatások biztosítása (szabadidő és sportközpontok, minőségi vendéglátás ösztönzése)
- hatékony marketing és egyedi termékek (speciális vásárok és konferenciák) fejlesztése.

22. program A képzés, továbbképzés rendszerének kialakítása a minőségi turisztikai szolgáltatások érdekében

A nemzetközi turizmusban tendenciaként érvényesül az útvonalat egyénileg tervező és szervező, új ismeretekre, aktív kapcsolódásra vágyó turisták arányának növekedése, a-

mi elengedhetlenné teszi a velük kapcsolatba kerülő vendégfogadó állampolgárok, szolgáltatók magas szintű szakmai és nyelvi képzettségre alapozott vendéglátó képességét. Ezen képesség, készség kialakításában az oktatási, képzési rendszer minden szintjének megvannak a maga feladatai:

- az alapfokú képzésben a társas viselkedés szabályainak rögzítésével párhuzamosan építhetők be a gyermekek személyiségébe a szíves vendéglátás, a települési környezet védelmének, gondozásának alapjai,
- a középszintű szakképzés az idegenforgalmi szolgáltató vállalkozások alkalmazott szükségletét hivatott kielégíteni,
- a post secondary jellegű képzés a specializált idegenforgalmi-, kulturális szolgáltatási területen tevékenykedők képzését szolgálja,
- a szakirányú felsőfokú képzésnek hasonló ágazati területeken a menedzser utánpótlást kell biztosítani.

A képzés általános keretei rendelkezésre állnak, általában nem igényelnek területfejlesztési támogatást.

A falusi turizmus fejlesztéséhez kötődő közvetlen képzési feladatok végrehajtásának támogatását a munkaerő képzéssel és a falusi turizmus fejlesztésével kapcsolatos területfejlesztési operatív programok keretében összpontosítva indokolt megtenni.

A fejlesztési cél érdekében szükséges főbb intézkedések

A fejlesztési célhoz tartozó mindenegybes stratégiai program olyan intézkedéseket kíván, amelyek a leggyakoribb területfejlesztési helyi-térségi kezdeményezések tárgyát is jelentik. A legfontosabb területfejlesztési intézkedés így módon a klasszikus – az európai gyakorlatban is megvalósuló – területfejlesztési funkció, azaz valamilyen formában rögzíteni a támogatandó célokat, a kedvezményezetti kört, és így módon „megnyitva a támogatási keretet” minden ennek megfelelő törekvés, terv számára. A megyei fejlesztési program a támogatandó fejlesztési kezdeményezéseket, akciókat három operatív programba foglalva határozza meg.

Jórészt e fejlesztési célt szolgálja – más céloknál is érvényesülő hatással – a vásár- és kiállítási központ, illetőleg a konferenciaközpont egybevonat operatív programja, Pécs regionális centrum funkciója intézményi háttérének kiépítése érdekében.

Várható hatások

A turizmus jelentős, de kiegészítő gazdasági-jövedelmi forrás, és gyakorlatilag a megyének nincs olyan pontja, amely alkalmatlan lenne turisztikai attrakcióként szolgálni. Az első három operatív program döntően a falusi turizmus fejlesztési akcióinak a támogatását célozza, így módon az egyik olyan programkörnek tekinthető, amely a kistérségek közötti különbségek mérséklését szolgálhatja, emellett foglalkoztatási, közösség-szervező, környezetfejlesztő, -szépítő és még számtalan más település- és területfejlesztési hatás köthető hozzá.

A vásár-, kiállítási és konferencia központ a hivatásturizmus növekedését veszi célba, de a külgazdasági vonatkozásai miatt a megye gazdasági versenyképességének az ügyét is szolgálhatja.

Érdekelte szerekplők

- * Megyei területfejlesztési tanács (gesztor)
- * Területi önkormányzat(ok)
- * Települési önkormányzatok és társulások
- * Területi és országos idegenfogalmi szervezetek, intézmények
- * Kamarák
- * Vállalkozásfejlesztési Központ
- * Pécsi Regionális Munkaerőfejlesztő és Képző Központ
- * Vállalatok, vállalkozások
- * Társadalmi és civil szervezetek
- * Minisztériumok

Földrajzi hatókör

A megye valamennyi kistérsége.

Forráslehetőségek

A kis- és középvállalkozásokra irányuló gazdaságfejlesztési, valamint a humán erőforrás képzési-átképzési támogatási céljai mellett a turizmus, és benne a falusi turizmus jelent a harmadik sokoldalúan támogatott EU-s és ehhez kötődően nemzeti fejlesztési területet. Területfejlesztési, agrár- és vidékfejlesztési, valamint ágazati támogatások egyaránt elérhetők.

V. fejlesztési cél: Környezetfejlesztés

Baranya megye gazdaságának versenyképessége és lakosságának életminősége megköveteli a környezeti állapot javítását, a környezeti fenntarthatóságra törekvő új szemléletű, racionális környezetgazdálkodást.

A környezetszennyezés nem csupán a természetet, a természeti erőforrásokat és az épített környezetet károsítja, hanem veszélyezteti az emberi egészséget is. Az átlagéletkor, a halandóság és a kimutathatóan környezet szennyezésével összefüggő több vezető halálok tekintetében Baranya megye helyzete az európai összehasonlításban kedvezőtlen mutatókkal rendelkező Magyarországon belül sem mondható jónak.

A környezetszennyezést okozó káros kibocsátások hatásterülete általában nem lokalizálódik a szennyező forrás közvetlen közelére és főképp nem igazodik közigazgatási határokhoz. Éppen ezért a szennyezés okozta károk felszámolása, a környezet védelmét (is) szolgáló új beruházások általában szélesebb térségi, így megyei és regionális érdekeket egyaránt szolgálnak.

A környezetfejlesztés jellege, szemlélete és eszközrendszere túlnő a területfejlesztés keretein, önálló („ágazati”) stratégiát, illetve fejlesztési intézkedéseket igényel. A Baranya Megyei Közgyűlés a megye környezetfejlesztési stratégiáját és programját elkészíttette és elfogadta. Mivel a program a területfejlesztési stratégiai program keretében megvalósítandó környezetfejlesztési feladatokat is értelemszerűen magába foglalja, indokolt, hogy a megyei területfejlesztési politika a környezetfejlesztési program végrehajtásában saját szempontrendszere szerint aktív részvételre törekedjen és az esetenként szükséges társfinanszírozást a pályázati rendszerei keretein belül folyamatos stratégiai programfeladatként biztosítsa.

23. program: Közvetlen és közvetett környezetvédelmi hatású gazdasági és infrastruktúra fejlesztés

A program olyan, a megyei környezetfejlesztési program által meghatározott közvetlen és közvetett környezetvédelmi hatású beruházási feladatokat foglal magába, melyek megvalósításában folyamatos területfejlesztési részvétel szükséges, illetve indokolt. A környezetvédelmi intézkedések megvalósítására általában „saját ágazati források” állnak rendelkezésre, a területfejlesztésnek legfeljebb koordinációs, kezdeményező, kiegészítő vagy társfinanszírozó szerepe lehet. A területfejlesztés közvetlen szerepvállalása – az európai tendenciákkal összhangban – különösen indokolt a hulladékok másodlagos hasznosítása területén, mivel a környezetet tartósan terhelő hulladékmennyiség jelentősen csökkenthető, ugyanakkor a környezetvédelmi és a gazdaságfejlesztési célok jól harmonizálhatóak, illetve integrálhatók.

A területfejlesztés szerepvállalása környezetvédelmi célú beruházásokban elsősorban a kiemelten kezelendő kommunális folyékony- és szilárdhulladék gyűjtésében, kezelésében és elhelyezésében jelenik meg programfeladatként. Annak figyelembevételével, hogy Baranya megyében (az ország más térségeihez hasonlóan) a települések, a lakosság összessége a legjelentősebb hulladéktermelő, tekintettel továbbá a hulladékgazdálkodás térségi összefüggéseire és a korábban vázolt gazdasági versenyképességi és életminőségi okokra, a megye kommunális hulladékainak kezelése operatív szintű területfejlesztési beavatkozást igényel.

24. program: Természetvédelem

A Duna-Dráva Nemzeti Park fejlesztési koncepciója a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium gondozásában elkészült, a program végrehajtása – önálló költségvetéssel a DDNP Igazgatóságának irányításával és szervezésében folyik. Jelenleg folyik a Nemzeti Park egyes területei, így a baranya megyei Dráva szakasz menti térség, kezelési tervének kidolgozása, melynek célja a természetvédelem alatt álló területek terhelhetőségének vizsgálata és területhasználatának meghatározása (például a szigorúan vé-

dett területek, korlátozásokkal mezőgazdasági, erdőgazdálkodási ökoturisztikai célokra hasznosítható területek).

A természetvédelemben a megyei területfejlesztés eseti feladatvállalása közvetlenül a területfejlesztés funkcióihoz kapcsolódik. Ilyen a Nemzeti Park területei és a környező települések természeti és kulturális vonzerőkínálatára alapozott, integrált turisztikai fejlesztése, illetőleg a Nemzeti Park miatti területhasználati korlátozások ellensúlyozására szolgáló alternatív gazdaságfejlesztési programok kidolgozásában és megvalósításában való területfejlesztési részvétel. Ezen feladatok jelentős része a vidékfejlesztési támogatási programok keretében is támogathatók, ugyanakkor egy átfogó, koherens és tágabb térségi összefüggéseket figyelembevevő fejlesztéspolitika kialakításához és megvalósításához a területfejlesztés eszközrendszerét kell igénybe venni.

A megyei területfejlesztés számára ugyancsak feladatot jelent Baranya megye természetvédelmének fejlesztése, a természeti oltalom alá helyezendő területek feltárása és a már feltárt területek hivatalos védetté nyilvánítása a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósággal, valamint az érintett önkormányzatokkal és terület kezelőkkel partnerségi együttműködésben.

25. program: Rekultiváció

Baranya megyében a bányaterületek rekultivációja szorosan kapcsolódik a szén- és uránbányászathoz, de ugyanakkor jelentős a tájlesztettkai szempontból roncsolt területek aránya is. A rekultiváció legfontosabb területei a megyében az alábbiak:

- A felhagyott bányaterületek rekultivációja, az eredeti (természetközeli) állapot helyreállítása;
- A rekultivált területek és a korábbi bányaművelés infrastruktúrájának bevonása új fejlesztési programokba;
- A gyenge termőképességű mezőgazdasági területek hasznosítása extenzív állattartásra, illetve bevonása az erdőművelésbe.

Az első két programfeladat központi (állami) finanszírozási keretekben valósul meg. A megyei területfejlesztés közreműködésére a rekultivált területek gazdasági jellegű újrahasznosítását előirányzó fejlesztési kezdeményezések támogatásában lehet elsősorban számítani a területfejlesztés program gazdaságfejlesztési komponensének támogatási elvei és eszközei figyelembevételével (pl. ipari parkok fejlesztése).

A harmadik programfeladatban meghatározott, az egyéb hasznosításra kevésbé alkalmas mezőgazdasági területek erdősítésének megvalósítására, figyelembe véve a megye agroökológiai viszonyait, az erdészeti és faipar fejlesztésében rejlő gazdasági és foglalkoztatási lehetőségeket, operatív területfejlesztési program szükséges.

A fejlesztési cél érdekében szükséges főbb intézkedések

A környezet- és természetvédelem feladatainak megvalósítása jelentős támogatási forrás bevonásával mehet végbe. A területfejlesztés szerepe a környezetvédelem ágazati feladatai végrehajtásának elősegítése komplementer jelleggel. E feladatok elsősorban a

forrásbevonáshoz szükséges, megfelelő program- és projektervező végrehajtó és értékelő kapacitások kiépítésében jelentkeznek.

Várható hatások

A fejlesztési cél megvalósulásának hatásai a megye környezeti állapota javulásában, a biodiverzitás fenntartásában, a zavaró tájlesztítikai jellegzetességek eltűnésében és közegészségi helyzet javulásában jelentkeznek. A környezetre káros anyagok kibocsátása csökken, a természetközeli állapot visszaállítása jelentős területeken (védetté nyilvánítás, erdősítés, rekultiváció) történik meg.

Érdekelt szereplők

Gesztor: Baranya Megyei Területfejlesztési Tanács

Egyéb szervezetek:

- * Baranya Megyei Önkormányzat
- * Települési önkormányzatok és kistérségi társulások
- * Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatósága
- * Dél-Dunántúli Környezetvédelmi Felügyelőség
- * Kerületi Bányakapitányság
- * Minisztériumok és országos hatáskörű szervezetek
- * Megyei Munkaügyi Tanács (például a közhasznú munkavégzés kapcsán)
- * ÁNTSZ Baranya Megyei Intézete
- * A rekultivációban, illetve a rekultivált területek hasznosításában résztvevő gazdasági szervezetek, vállalatok
- * Lakosság és civil szerveződései

Földrajzi hatókör

A megye valamennyi kistérsége.

Bevonható pénzügyi források

A környezetfejlesztésbe jelenleg (és a jövőben is) bevonható források fő tömegét az EU és egyéb nemzetközi célprogramok támogatása (Phare/Ispa, EBRD, EIB, Világbank stb.) képezi. Emellett rendelkezésre állnak egyéb központi költségvetési (speciális), önkormányzati és decentralizált források. A Nemzeti Fejlesztési Terv a környezetfejlesztést kiemelt célként kezeli, mely biztosítja e terület tartós forrásellátását. A környezetfejlesztés egyes szegmenseiben közvetlenül megjelennek a gazdasági szféra érdekei. A kommunális ellátórendszerek finanszírozásába az eddiginél intenzívebben kell bekapcsolni a lakosság pénzügyi hozzájárulását is.

VI. fejlesztési cél: A településrendszer működőképességének javítása, vidékfejlesztés

Baranya megye településeinek nagyobb részében nincs meg a munkaerő többsége újra-termelésének teljes helyi feltételrendszere, a települések döntő többsége kívülre, így térségi kooperációra utalt.

A történetileg kialakult faluhálózatot és falvakat – beleértve a legkisebb, 100 fő alattiakat is – lehetőleg lakóhelyként is meg kell tartani, még a fogyó, s a jövőben felgyorsulva csökkenő népességszám mellett is.

A törpe- és aprófalvakban is fenn kell tartani a lakóhelyi lét minimumát (vízellátás, villamos energia szolgáltatás, elemi kereskedelmi ellátás, a településközi közlekedés, távközlés). Ezek mellett is csak a települési környezet fejlesztése révén őrizhetik meg a törpefalvak lakóhelyi mivoltukat.

A megyei falupolitikának (és szociálpolitikának) a pozitív diszkrimináció alapján álló – társadalmi, gazdasági, települési – választ kell adnia a cigány vagy erőteljesen elcigányosodott falvak, lassan mikrotérségek sajátos problematikájára.

Mivel a megyében található falvak döntő többsége nem képes helyben a munkaerő újratermelési feltételei megteremtésére, meghatározó jelentősége van ebből a szempontból (is) a településközi és a mikrotérségi kapcsolatoknak, a közös érdekeken és előnyökön nyugvó közös cselekvésnek, társulásoknak.

A megyei településpolitikának anyagilag támogatnia kell az alulról építkező, tudatos és önkéntes településközi, mikrokörzeti kapcsolatépítéseket, ellátási „körzetesedéseket”. Ezek a mikrotérségi kapcsolatok hozzájárulhatnak a településhálózat szerves jellegének kialakulásához.

A szerves belső fejlődésen keresztül kialakult, teljes, vagy a teljességhez közel álló infrastrukturális ellátottsággal rendelkező községek saját arculatú, önálló fejlődését, infrastrukturájuk teljessé válását, az új igényekhez való alkalmazkodását a megyei település-politikának támogatnia kell. Ezekben a településekben a lakosság számának csökkenése fogja jelenteni a legnagyobb kihívást.

A fejlesztési alapcél feladatai elsőrenden a megyei önkormányzat hatás- és felelősségi körébe tartoznak, a területfejlesztési politika döntőbben a kapcsolódó, elsősorban gazdaságfejlesztési programfeladatok megoldásában működik közre. A másik lényegi kapcsolódási pont és feladatkör magához a megyei területfejlesztési tanácshoz, mint intézményhez kötődik, ugyanis az általa kezelt kiegyenlítési és céltámogatási decentralizált megyei alapok (amennyiben megmaradnak) jelentik és jelenthetik e programfeladat fő finanszírozási bázisát.

Új tényezőként kell számba venni a külön megyei fejlesztési programban is összegződő komplex vidékfejlesztést, amely a csatlakozásig a hozzá rendelt Sapard forrásokkal, illetőleg a megyei területfejlesztési tanács támogatásával, azt követően 2006-ig a Nemzeti fejlesztési terv regionális operatív programjában ún. horizontális alprogram, ezt követően pedig vélhetőleg beleolvad az EU regionális fejlesztési alapjai által nyújtott támogatási körbe, és végre az lehet, ami: a területfejlesztés alternatív útja azon (központhiányos, agrár és ritka népességű, vagy speciális funkciójú) térségek esetében, ahol a hagyományos vagy szokásos területfejlesztési utak nem valósíthatók meg, vagy nem indokolt a megvalósításuk (például természeti értékek, rekreációs zónák stb.)

26. program: A térségi központok funkcionális megerősítése

A kistérségi központok fejlettsége, centrum-jellegük színvonala meghatározó elem a kistérségek működésében és fejlődésben. A megyei területfejlesztési politika alapvető programfeladata e téren – elsősorban a megyén belüli egyenlőtlenségek mérséklésének céljához kötődően – a beavatkozási területnek minősülő elmaradott vagy rurális kistérségek városközpontjainál az ellátási-szervezési és (vagy) gazdasági-foglalkoztatási funkcióknak a megerősítése. Mivel ezek a centrumok új városok, vagy gazdasági-foglalkoztatási centrum jellegükben a kilencvenes években a leginkább értékvesztett városok, a területfejlesztési programban indokolt operatív programot kialakítani a megerősítést célzó intézkedések koncentrálására. Az operatív program által célzott koncentráltabb beavatkozás Sellye és Sásd esetében mind az ellátási-szervezési-szolgáltatási, mind a gazdasági-foglalkoztatási centrum szerepkör erősítésében indokolt, míg Szigetvár és Siklós esetében a gazdasági-foglalkoztatási térségi központ képesség fokozása lehet a cél.

Mindamellettt nemigen nőtt Mohács, Komló, Pécsvárad és Szentlőrinc foglalkoztatási-gazdasági szerepköre sem, a területfejlesztés beavatkozási szükséglete eképpen a korábbiakhoz képest kiszélesedik. Nem csupán az elmaradottabb térségek központjai válhatnak támogatottá, hanem a Pécsen kívüli teljes térségi központi városok.

A megyei térszerkezet másik alapproblémája a pécsi agglomeráció. A megye e centrális magterületének kapcsolatrendszerére új alapokra helyezhető egy négyes városszövetség vagy szorosabb együttműködés kialakításával, amely révén megoldódhatna Szentlőrinc és Pécsvárad, valamint Komló eredendően funkcionális, de a területfejlesztésben is megjelenő problémája.

A pécsi agglomeráció mint együttműködési egység a megyeszékhely-megye területfejlesztési kettéválás felszámolását is elősegíthetné, amelyben a másik áttörési tényező a régióépítés és Pécs regionális centrum szerepköre lehet.

27. program: A falusias térségek fejlesztése

A funkcionálisan gyenge körzetközponttal rendelkező elmaradottabb kistérségekben a különböző gazdasági tevékenységek és infrastrukturális feltételek integrált fejlesztése szükséges. Az alternatív foglalkoztatási lehetőségek körének bővítését (az élelmiszertermelés, falusi turizmus, kézműipar, környezet- és természetvédelmi feladatok) speciális foglalkoztatáspolitikai eszközökkel (közhasznú foglalkoztatás) is támogatni kell. A gazdasági bázissal nem rendelkező települések aktív lakosságának foglalkoztatásában a kistérségen, illetve a megyén belüli ingázás szerepe újra fokozódik, ezért fontos a közlekedési feltételek javítása, de legalább a szinten tartása.

E feladatok mindegyike az eredetileg értelmezett komplex vidékfejlesztés tárgykörébe tartozik, nem lehet célja az elmaradottság felszámolása, legfeljebb az abban való közreműködés.

A falusias térségek fejlesztése elsősorban a kistérségi együttműködésre támaszkodhat, annak eredendő küldetése. Ezért, valamint az általános területfejlesztési érdekek és követelmények okán is a legsürgetőbb alapfeladat, hogy minden statisztikai-fejlesztési kistérségre – a területfejlesztési program tartalmi és formai követelményeit kielégítő – kistérségi fejlesztési program készüljön, és a megfelelő keretekben történő elfogadása (a tervdöntés) révén ez válhasson olyan közösségi akaratot és értékválasztást kifejező dokumentummá, amely a területfejlesztés formálódó új rendszerében a programozottság alapelvét minden tekintetben érvényesíteni képes. A megyei területfejlesztési politikának stratégiai programfeladata a kistérségi fejlesztési programok elkészítésének segítése és pénzügyi támogatása.

A fejlesztési cél érdekében szükséges főbb intézkedések

Az intézkedések egyik – közvetlenül területfejlesztési – iránya a centrumfejlesztés, amely differenciált támogatási kereteket megfogalmazó operatív programban ölt testet. Ezen túlmenően jelentős közvetett – együttműködést vagy közreműködést igénylő feladatok is hárulnak a területfejlesztési intézményrendszerre, egyfelől a területi önkormányzattal, másfelől az agrár- és vidékfejlesztési ágazati támogatási intézményekkel.

Várható hatások

A centrumoknak döntő hatásuk van a megye egész gazdaságára, megerősödésük a kiegyensúlyozottabb térszerkezet mellett a gazdasági versenyképességet és növekedést is előmozdítja, a fejlődés elmaradása ellenben hatástalaníthatja az összes többi egyenlőtlenség mérséklési célú intézkedést.

Érdekelt szereplők

- * Megyei területfejlesztési tanács (gesztor)
- * Területi önkormányzat
- * Az agrár- és vidékfejlesztési támogatások lebonyolításában érintett szervezetek
- * Települési önkormányzatok és társulások
- * Vállalatok, vállalkozások, magánszféra
- * Lakosság és civil szerveződései

Főljajzi hatókör

A megye minden kistérsége

Forráslehetőségek

- Területfejlesztési közvetlen források (EU és nemzeti források egyaránt)
- Egyes ágazati jellegű támogatások
- Vállalkozási és magántőkék
- Hitelek, külső befektetések

VII. fejlesztési cél: Baranya megye belső és regionális kohézió-

jának erősítése, az európai területi munkamegosztási kapcsolatok fejlesztése

A megyében tapasztalható területi különbségek mérsékléséhez szükséges gazdasági fejlődés tartósságát, az infrastrukturális fejlesztések hatékonyságát és a településközi, kistérségi együttműködés szervező erejét alapvetően meghatározza, hogy a megye térségei és települései között tartós kapcsolatok fejlődnek-e ki, a megye komparatív előnyeit milyen mértékben tudja a regionális munkamegosztásban kamatoztatni, az európai regionális versenykihívásokra miként képes válaszokat megfogalmazni, a külpiazi expanziót milyen területfejlesztési eszközökkel tudja támogatni.

A megyén és a Dél-Dunántúlon belüli kooperációnak az utóbbi évek területfejlesztési folyamatai eredményeitől eltekintve nincsenek hagyományai, a fejlesztések kezdeményezése jobbra külső döntési központok függvénye volt. A belső erőforrásokra alapozott fejlesztési filozófia a megyén és a régió belüli lehetőségek komplex hasznosítását tételezi fel. Erősíteni kell a gazdasági kooperációt, a horizontális és vertikális gazdasági kapcsolatokat. A versenyképes gazdasághoz szükséges üzleti és termelő szolgáltatások többségét a régióknak kell nyújtania. Pécs ez irányú funkcióinak bővítése a megye – és a régió – érdekeit is szolgálja.

A megye exportmutatói kedvezőtlenek, külpiazi orientációja nem mindig követi az intézményesült nemzetközi kapcsolatok irányvonalát, a határmenti együttműködés esetleges, a közép-európai gazdasági térhez való kötődése gyenge. Fontos feladat a megyei gazdaság európai uniós és közép-európai kooperációs szálainak kiépítése, az ország e térsége iránt érdeklődést mutató régiókkal gazdasági együttműködési programok kidolgozása. A nemzetközi együttműködések fejlesztésében a koncentráció (beavatkozási célterületek kijelölése és ezekről széleskörű információk gyűjtése és feldolgozása) és a gazdasági orientáció elvét kell érvényesíteni. E célterületekre kell összpontosítani a megye marketing tevékenységét.

A nemzeti gazdasági térben Baranya természetes szövetségeseivé teendők a déldunántúli megyék. A térség fejlődésének előmozdítása érdekében Baranya játsszon kezdeményező szerepet a régióépítésben és a regionális együttműködés fejlesztésében, közös programok kidolgozásában, a regionális munkamegosztás elmélyítésében, a megyehatár menti területek fejlesztésében.

28. program: A megye belső kohéziójának erősítése

Baranya megye aprófalvas szerkezete hátrányos az önkormányzatok közötti kohézió, a hatékony fellépés szakmai és pénzügyi feltételrendszere szempontjából egyaránt. A deintegrációt fokozza a megyeszékhely mérete, kiterjedt vonzáskörzete, szellemi és gazdasági dominanciája és ellenpontként a gyenge integrációs erejű városhálózat. A koordináció, az összefogás szervezeti és szubjektív feltételeinek hiánya a továbbiakban is

azzal fenyeget, hogy a fejlesztési források nem koncentrálnak a közös, legfontosabb célokra.

Növelni kell az önkormányzatok közötti kohéziót, egyrészt a társulási hajlam és kultúra erősítésével, másrészt közös érdekeltiségre épülő programok kialakításával, harmadrészt a szervezeti keretek továbbfejlesztésével.

A megye kohéziós erejét növeli, ha különleges támogatásban részesülnek a több kistérséget érintő programok, s ha a kistérségek egymással egyeztetik elképzeléseiket. Képzéseket célszerű indítani a kistérségi társulásoknál alkalmazott szakemberek számára. Külön forrásokkal kell segíteni a társulások működési feltételeinek javítását. Közös információs rendszer kialakításával elő kell segíteni a kormányzati és nemzetközi forrásokra való közös pályázás esélyeit. A területfejlesztési tanács döntési mechanizmusát úgy célszerű formálni, hogy alkalmassá váljon az operatív döntésekre, hogy a konszenzus kialakítása minél rövidebb időt igényeljen, ugyanakkor a döntések kellő nyilvánosságot kapjanak. A területfejlesztés megyei közös céljai elérésére a közös érdekérvényesítés, kijárási technikáit el kell sajátítani, szoros kapcsolatot kell kiépíteni a térség országgyűlési képviselőivel.

A megye imázsát a szereplők, az egyes polgárok egyéni sikerein keresztül is növelni lehet, ha erősödik a megyei identitás. A regionális identitás növelése közművelődési, kulturális fejlesztési programokkal, PR szakemberek segítségével érhető el.

A program végrehajtása terén sok kezdeményezés és tett történt – zömmel a területi önkormányzat koordinálásával vagy szervezésében –, a programfeladatok azonban továbbra is aktuálisak maradtak. Célszerű a program végrehajtását a jövőben is a területi önkormányzat „programgazda” voltára építeni, azért is, mert a területfejlesztési intézményrendszer alakulásától függetlenül a területi érdek artikulációja, érvényesítése önkormányzati funkció.

A megyei kohézió a sikeres megyei területfejlesztés eredménye. Ugyanakkor olyan folyamatos területfejlesztési programfeladat is, amelynek szinte minden akciónál és döntésnél szerepe van.

29. program: A dél-dunántúli regionális együttműködés intézményes fejlesztése

A Dél-Dunántúl úttörő szerepet játszott a regionális együttműködésben, a kooperáció története máig tartó helyzeti előnyt eredményezett.

A most már egységes intézményesített formában felálló területfejlesztési régióra a megyei területfejlesztési programozással egyidőben ugyancsak területfejlesztési koncepció és program készült. A dél-dunántúli regionális együttműködés ezáltal programalapúvá vált és forrásait e programok mentén igyekszik felhasználni. Pillanatnyilag a regionális programokban való részvétel és a megye érdekeinek markáns képviselője jelöli ki a megyei területfejlesztés regionális mozgásterét és feladatait. A régió történetileg kialakult centruma Pécs, és az ebből adódó területfejlesztési következményekkel és feladatokkal a megyei területfejlesztésnek saját érdekében is számolnia kell. A kulturális

örökség mellett a természeti értékek (például Duna–Dráva Nemzeti Park) és azokra építhető gazdasági tevékenységek, valamint a határmenti együttműködés lehetnek olyan együttműködési területek, ahol az érdekek regionális szinten egy cél köré építhetők fel.

30. program: Nemzetközi gazdasági kapcsolatfejlesztési stratégia kidolgozása

Részletes helyzetfeltárást kell készíteni a megyében aktív nemzetközi kapcsolatokat fenntartó szervezetek eddigi tevékenységének gazdasági eredményeiről, fel kell tárni az akadályozó tényezőket, össze kell állítani a fejlődés prognózisát. Értékelni kell a nemzetközi interregionális együttműködések eddigi hatásait a megye fejlődésére. Meg kell határozni a külgazdasági kapcsolatok regionális orientációjának irányait, össze kell foglalni a lehetséges célpiacon fejlődési tendenciáit, meg kell határozni a gazdasági együttműködések fejlesztésének formáit.

Erősíteni célszerű a megye pozícióit a nemzetközi regionális szervezetekben (például az Alpok–Adria Munkaközösségben), a határmenti Duna–Dráva–Száva eurorégiós együttműködés megfelelő tartalommal stratégiai értéké válhat. A létrejött diplomáciai decentrumokat (konzulátus, tiszteletbeli konzulok) tudatosan be kell kapcsolni a nemzetközi stratégia építésébe és fejlesztésébe. A megyei területfejlesztési funkciók ellátásában fokozatosan hasznosítani kell az Európai Unió regionális politikai gyakorlatának tapasztalatait. A nemzetközi stratégia építése a megyei önkormányzat és a megyei területfejlesztési tanács együttes feladata.

A régió létrejöttével a nemzetközi stratégiának egy új területi színtere alakult ki. A regionális együttműködés ezen a téren különösen indokolt, hiszen a megye és a régió külkapcsolati stratégiájának általános keretét az EU-hoz való közeledés és tervezett csatlakozás követelményei szabják meg.

31. program: Területi marketing

A marketing a megyei tevékenységek lakossági és termelő fogyasztói szükségletek alapján történő fejlesztésének eszköze. A megyei irányítás feladata, hogy a megye erőforrásainak, létesítményeinek és környezeti elemeinek tényleges és potenciális felhasználóit (belső és külső célcsoportokat egyaránt) tájékoztassa a kínálati tényezőkről, megtalálja az optimális kommunikációs és értékesítési csatornákat. A marketing az önkormányzatok és a társadalmi-gazdasági alrendszerekre tagolódó, elkülönült egyedi vagy csoportos döntéshozók összekapcsolásának fontos láncszeme.

A megye arculatának megfogalmazásában a fejlődés történeti folytonosságára, a kedvező életminőséget biztosító feltételekre, az önkormányzat integratív szerepére, a közösségi és a magántevékenységek összehangolásának programban rögzített célkitűzéseire, a megye és a régió szerves kapcsolataira célszerű támaszkodni.

A területi marketing leginkább attraktív hordozóeleme a sikeres területfejlesztési program. Telephelyet, terméket, tájat úgy lehet eredményesen „eladni” itthon és kül-

földön egyaránt, ha annak kapcsán érzékelhetővé válik a kohézióból fakadó közösségi akarat és határozott program a jövő építésére.

A területi marketing megyei művelése immár kialakult rendszerben folyik. A területfejlesztési érdek és feladat most már jellemzően az, hogy a mára jellemzővé vált és egyre határozottabb sokirányú versenyben járuljon hozzá a megye pozícióinak a javításához.

A fejlesztési cél érdekében szükséges főbb intézkedések

A megye külső és belső kohéziójának erősítése szerteágazó intézkedések végrehajtását igényli. Ezen intézkedések hatékony felhasználása az alábbi feltételeket igényli:

- az egyes komponensek (intézkedéscsomagok) stratégia megalapozása;
- a megyei szintű koordináció biztosítása;
- program előkészítő és menedzselő kapacitás létrehozása.

Várható hatások

A fejlesztési cél megvalósulásának hatásai egyrészt a megye ismertségében, vonzerőinek feltárásában, megismerésében, elsősorban tökevonzó és turisztikai szerepének erősödésében jelentkeznek. Másrészt a megye a Dél-Dunántúli régió társ megyéihez fűződő, valamint hazai interregionális és nemzetközi kapcsolatrendszerének erősödésében jelentkeznek. A regionális, interregionális és nemzetközi kapcsolati hálók a kulturális, sport, turisztikai, gazdasági, tudományos, oktatási és egyéb síkokon erősödhetnek.

Érdekelt szereplők

Gesztor: Baranya Megyei Területfejlesztési Tanács

Egyéb szervezetek:

- * Területi önkormányzat
- * Települési önkormányzatok és társulások
- * Kamarák
- * Helyi külképviseleti szervezetek
- * Nemzetközi kapcsolatokat fenntartó intézmények, szervezetek
- * Külföldi vegyes vállalatok
- * Exportáló vállalatok, vállalkozások
- * Pécsi Tudományegyetem
- * Regionális hatókörű dekoncentrált szervezetek és vállalatok
- * Civil szervezetek, alapítványok

Földrajzi hatókör

A megye valamennyi kistérsége.

Bevonható pénzügyi források

A fejlesztési cél megvalósításának forrásai elsődlegesen központi és decentralizált területfejlesztési források. A nemzetközi kapcsolatépítésben – különösen a határmenti együttműködési programokban – EU-s finanszírozási források, pl. a közösségi kezde-

ményezések is számba vehetők. A befektetés ösztönzésre, külföldi működőtőke bevonására hazai és nemzetközi források egyaránt rendelkezésre állnak. Ez utóbbi területeken jelentős nemzetközi magán források is bevonhatók.

VIII. fejlesztési cél: Információs társadalom fejlesztése

Az infokommunikációs technológiák globális térhódítása és az azok bázisán létrejövő tudásalapú társadalom alapvetően új gazdasági és társadalmi folyamatokat indukál, melyekbe a kellő ütemű és intenzitású bekapcsolódás egy a jelenleginél innovatívabb fejlődési pálya lehetőségeit hordozza. Közismert, hogy az infokommunikációs szektor növekedési üteme messze meghaladja az általános gazdasági növekedést és különösen az erős szellemi potenciállal rendelkező térségekben alakulnak ki növekedési centrumai.

Baranya megyében a nagysebességű adatátviteli gerinchálózatok, mint alapinfrastruktúra viszonylagosan jó kiépítettsége mellett, a számítógép-ellátottság és az internet használat a kedvezőnek nem mondható hazai arányoktól is elmarad. Ugyanakkor alapvetően fontos a megye számára az a felismerés, hogy az információs társadalom vívmányai átvétele tekintetében nem a fejlettebb hazai térségek (pl. a főváros), hanem a fejlett nyugati világnak kell referenciapontként szolgálni.

Az információs társadalom fejlesztése területén a megye pozícióit erősíti a Pécsi Tudományegyetemen beindult informatikai szakirányú képzés és a szakmailag kapcsolódó képes szellemi műhelyek nagy száma. Az informatikai vállalkozások – elsősorban a megyeszékhelyen – dinamikusan fejlődnek. E vállalkozások közvetlen és közvetett módon is kapcsolódhatnak az információs társadalom kiépüléséhez. Egyrészt megteremthetik saját informatikai szolgáltatásaikat (web tervezés, szoftverfejlesztés, e-kereskedelem, stb.), másrészt jelentős szerepük lehet az információs társadalom más szegmenseinek kiépítésében és az informatikai ismeretek átadásában.

Az informatikai infrastruktúra megyén belüli megoszlása ellentmondásokkal terhelt, a megyeszékhely ellenpontját a gyakorlatilag informatikai infrastruktúrával nem rendelkező aprófalvas térségek adják. A vállalati körben csekély az érdeklődés az informatikai eszközök használatára, még Pécsen is a mikro, kis és közepes méretű vállalkozások töredéke tekinthető aktív internet használónak.

A megye és Pécs városa 2001-ben dolgoztatta ki a megye és a megyeszékhely középtávú informatikai fejlesztési koncepcióját „Baranya Megye – Pécs Informatikai Fejlesztési Stratégiája és Taktikája” címmel. A program ajánlásai átfogják a közigazgatás, a gazdasági és civil szféra, valamint az oktatás, képzés, és a K+F legfontosabb területeit. 2002 végén fogalmazta meg a megyei közgyűlés azt az igényt, hogy az információs és tudásalapú társadalom fejlesztésére megyei cselekvési terv fogalmazódjék meg "Baranya Intelligens Megye" címen.

Az információs társadalom fejlesztése a területfejlesztés számára egy komplex eszköz a megye gazdasági versenyképességének és a tudásigényes ágazatok munkaerőpia-

cának erősítésére, és ennek megfelelően az infokommunikációs ágazat fejlesztésére rendelkezésre álló források kiegészítésére területfejlesztési források igénybevétele több területen is indokolt.

Az információs társadalom fejlesztésében a területfejlesztés feladata alapvetően kettős. Támogatni kell egyrészt az informatika és kommunikáció helyi műszaki és szellemi bázisának fejlesztését a komparatív előnyök kiaknázása, illetve erősítése mentén. Ugyanakkor szükséges az esélyegyenlőség biztosítása a kedvezőtlen helyzetben lévő térségek és társadalmi csoportok számára a korszerű infokommunikációs ismeretekhez és infrastruktúrához való hozzáférésben.

Továbbá a területfejlesztés számára nem lehet közömbös, hogy az információs társadalom hatékony fejlesztése a centrum-periféria viszonyokban is súlyponteltolódást eredményezhet, és ezáltal hozzájárulhat a megye földrajzi helyzetére visszavezethető kedvezőtlen társadalmi és gazdasági folyamatok mérsékléséhez.

A területfejlesztési részvétel az alábbi öt meghatározó elemhez kötődően valósítható meg:

- a közfigyelem ráirányítása az információs társadalom előnyeire, hasznaira és széleskörű felkészítés az infokommunikáció vívmányainak befogadására;
- az informatika, kommunikáció és adatátvitel műszaki-infrastrukturális feltételeinek fejlesztése;
- az információs társadalom oktatási, képzési és K+F feltételrendszerének kiépítése;
- a közigazgatás elektronikus alapokra helyezése („digitális és on-line közigazgatás”);
- a tudásalapú gazdaság fejlődésének támogatása (elektronikus kereskedelem, tartalomipar, távmunka, stb.).

A felsorolt öt terület közül – a 16. stratégiai program tartalmára tekintettel is – az alábbi négy területen célszerű területfejlesztési stratégiai programok megfogalmazása.

32. program: Felkészítés az információs társadalom vívmányainak befogadására

Az információs társadalom eredményeinek befogadásának elősegítése, alkalmazási lehetőségei, az életkörülményekre és munkavégzésre gyakorolt hatásainak széleskörű megismertetése a megye lakossága körében alapvető társadalompolitikai cél. Az alkalmazói kör bővítésében és a felhasználói kultúra erősítésében áttörés csak területfejlesztési források bevonásával érhető el.

A felkészítés az alábbi elemekből áll:

- a infokommunikációs eszközök alkalmazási területei;
- a infokommunikációs eszközök használatának elsajátítása;
- az információs hálózatokhoz és szolgáltatásokhoz való nyilvános hozzáférés biztosítása (teleházak, telekuckók, info-pontok);
- magasabb szintű, specializált alkalmazói képzések.

A téma súlyára és az egész megyét több metszetben is átfogó voltára tekintettel operatív program kidolgozása indokoltnak látszik.

33. program: Informatikai oktatás és képzés fejlesztése

Az információs társadalom követelményeinek megfelelő oktatás kialakítását a megye mindegyik oktatási intézményében meg kell valósítani. A tanulók és diákok minden korosztályában szükséges az informatikai oktatás beépítése a tantervbe. Ehhez az iskolai tantervek és a tanárképzés folyamatos adaptációjára, továbbá a megfelelő informatikai infrastruktúra (hardver) biztosítása van szükség az iskolai oktatásban.

Hasonlóan a Pécsi Tudományegyetemen az informatikus szakirányú képzés mellett az informatikai képzésnek az egyéb szakokon is hangsúlyos szerepet kell kapnia. Fontos, hogy az informatikai ismeretek oktatása integrálódjon a képzési rendszerbe, továbbá az egyes szaktantárgyak – mint potenciális alkalmazási területek – érintkezési felületei az információs társadalommal felszínre kerüljenek.

Az oktatás, képzés, felsőoktatás fejlesztése döntően állami feladat, a területfejlesztési program részéről beavatkozás – egyes eseti akciók kezdeményezése, illetve központi kezdeményezésekhez társfinanszírozási jelleggel való csatlakozás kivételével – nem indokolt.

34. program: E-közigazgatás és közszolgáltatások fejlesztése

Az informatikai rendszerekkel támogatott közigazgatás (az „e-közigazgatás”) megvalósítását célzó feladatok irányultsága kettős. Magukban foglalják egyrészt a közigazgatási folyamatok hatékonnyá tétele érdekében a közigazgatási szervezeteken belüli és közötti kapcsolatok, így a szervezési, ügyviteli, nyilvántartási és kommunikációs folyamatok elektronikus alapokra helyezését. Másrészt tartalmazzák a szolgáltató típusú, ügyfél-központú közigazgatás és közszolgáltatások fejlesztési feladatait is. A modern közigazgatás-ügyfél kapcsolat kiépítésének főbb elemei a közérdekű információk és adatok hozzáférhetővé tétele minél szélesebb körben, az interaktivitás növelése és az on-line ügyintézés feltételeinek megteremtése.

A területfejlesztésnek elsődleges szerepe a megyei és helyi önkormányzatok, valamint a kistérségek „virtuális kapuinak” (virtuális megye, virtuális kistérség) fejlesztésében van, melyek egyszerre szolgálják a belső munkafolyamatokat, a lakosság tájékoztatását, a kommunikációt és az on-line kapcsolatokat. A megyei területfejlesztés operatív szintű közreműködése e területen indokolt. A közigazgatás mellett a közszolgáltatási szféra egyes elemeinek párhuzamos fejlesztése is szükséges, különösen azokon a területeken, ahol a forráshiány nem teszi lehetővé önálló kezdeményezés beindítását. Így szükséges az egészségügyi ellátó rendszer nyilvántartási rendszereinek, a könyvtárak, levéltár, múzeumok nyilvántartása, illetve az itt elérhető információk digitalizálása és elektronikus úton elérhetővé tétele.

35. program: Internet-alapú gazdaság fejlesztése

A megye gazdasági fejlődése és versenyképessége szempontjából meghatározó lehet egy olyan vállalati kör kialakulása, amely az információs és kommunikációs technológiát által kínált lehetőségek bázisán kíván fejlődni. Pécs jó esélyekkel rendelkezik ahhoz,

hogyan az infokommunikáció alapú szolgáltatások széles körében meghatározó szerepet játsszon (tartalomszolgáltatás, elektronikus kereskedelem, szoftverfejlesztés és egyes távmunkafajták).

Ennek megfelelően az elektronikus gazdaság szereplőit – főképp a kis- és közepes vállalkozásokat – a vállalkozásfejlesztés minden eszközével, beleértve az induló vállalkozások támogatását is, segíteni kell. Erősítendő továbbá elsősorban tartalomiparban (content industry) és a szoftveripar fejlesztése területén, mint az innovációs 'spin-off' egyik ígéretes célterületén az oktató-kutató műhelyek és a vállalkozások közötti együttműködést.

Ugyancsak támogatandó az információs társadalom által kínált új típusú munkahelyteremtés (például távmunka) létrehozásának ill. bővítésének feltételei, lehetőségei.

A területfejlesztési stratégiai programnak a terület iránti folyamatos figyelme szükséges és indokolt, de az operatív szintű beavatkozásokat a gazdaságfejlesztési célú stratégiai programok keretein belül lenne célszerű meghatározni.

A fejlesztési cél érdekében szükséges főbb intézkedések

Annak érdekében, hogy információs társadalom rendszerszerűen kiépüljön a megyében szükséges, hogy átfogó és egységes megyei stratégia mentén történjenek a fejlesztések, melyeket indokolt esetben a területfejlesztés eszközrendszere is támogathat. Az információs társadalom vívmányainak hatékony átvétele feltételezi, hogy

- biztosítva legyen az információs társadalom fejlesztési stratégia végrehajtásának megyei szintű koordinációja;
- biztosítva legyenek ezen a területen a hatékony forrásbevonás intézményi feltételei; és
- az információs társadalom fejlesztésének széles spektrumában olyan programok és projektek kerüljenek meghatározásra és végrehajtásra, melyek területfejlesztési eszközök részvételét igénylik.

Várható hatások

A fejlesztési cél megvalósulása esetén a megye képes lesz bekerülni a tudásalapú társadalom és gazdaság fejlődésének fő áramába. A felzárkózás mind az informatikai tudás és infrastruktúra, mind a lehetséges alkalmazások területére kiterjed. Ennek következtében megindulhat az infokommunikációs tevékenység gazdasági ágazattá szerveződése. A folyamat kedvően hat a gazdaság versenyképességének erősítésére, a szolgáltatási szektor gazdasági súlyára, a szolgáltatások diverzifikációjára. Hat a megye lakosságának életminőségére, életkörülményeire, környezeti tényezőire.

Érdekelt szereplők

Gesztor: Baranya Megyei Területfejlesztési Tanács

Egyéb szervezetek:

* Baranya Megyei Önkormányzat

* Települési önkormányzatok és kistérségi társulások

- * Informatikai és Hírközlési Minisztérium
- * Belügyminisztérium
- * Gazdasági és Közlekedési Minisztérium
- * Egyéb érintett minisztériumok és országos hatáskörű szervezetek
- * Pécsi Tudományegyetem
- * Közigazgatási Intézet
- * Megyei Munkaügyi Tanács (például a közhasznú munkavégzés kapcsán)
- * Gazdasági szervezetek, vállalatok
- * Lakosság és civil szerveződései

Területi hatókör

A megye teljes területe.

Bevonható pénzügyi források

A csatlakozás után az uniós források képezik az információs társadalom fejlesztésének fő támogatási elemét, mivel a terület fejlesztését az Európai Unió egyik kiemelt célként kezeli. Jelenleg (és várhatóan a jövőben) is elérhetők (lesznek) az Informatikai és Hírközlési Minisztérium, valamint az önkormányzatok esetében a Belügyminisztérium forrásai. Informatikai fejlesztések megjelennek az ágazati minisztériumok költségvetésében is. Nem elhanyagolható továbbá a gazdasági szféra szerepe az információs társadalom fejlesztésének piaci szegmenseiben.

III. Operatív programok

1. program: Megyei gazdaságfejlesztési iroda

Indoklás

Baranya megye gazdasága egyértelműen az ország centrumtárségeitől való leszakadás jeleit mutatja. A rendszerváltozást követően a nemzetgazdaság egészét jellemző szerkezeti változások a megyében is végbementek. A vállalati struktúrában a korábbi nagyvállalati dominanciát a kis- és közepes vállalkozások váltották fel. A kitermelő szektor és a mezőgazdasági nyersanyagokra alapozott feldolgozóipar gyakorlatilag megszűnt a megyében, az ágazati súlypontok a tercier szektor irányába tolódtak el.

A megye a külföldi működőtőke megtelepedése számára nem volt és jelenleg sem elsődleges célterület. Bár az élelmiszer-feldolgozás (dohány-, hús- és söripar), továbbá a közüzemi szolgáltatások (Pécsi Vízművek, DÉDÁSZ, DDGÁZ), energiatermelés és a cementipar területén jelentős befektetések történtek, a külföldi érdekeltségű vállalkozások legnagyobb arányban a kereskedelem-vendéglátás területén vannak jelen a megyében.

A megye sajátossága, hogy a jelenleg működő nagyvállalatok tevékenységüknél fogva elsősorban hazai piacra termelnek, export-orientáltságuk alacsony. A korábban meglévő exportpotenciál eltűnése miatt a megye termelési tényezői messze az optimum alatt hasznosulnak. Az utóbbi évek exportjának növekedése csaknem kizárólag a Pécsen megtelepedett Nokia, később Elcoteq mikroelektronikai összeszerelő üzemének tulajdonítható.

Kevés zöldmezős beruházásra került sor a megyében, ugyanakkor a megye számos pontján indult befektetők számára beruházási területet kínáló ipari parkok fejlesztése. Az ipari parkok iránti érdeklődés egyelőre csekély, kihasználtsági mutatóik nem kedvezőek. A megye ipari parkjai a jövőben is inkább a helyi gazdaság infrastrukturális feltételeit képesek javítani. Egyedül a Pécsi Ipari Parktól remélhető, hogy képes lesz nagyobb térségi -megyei, illetve regionális- gazdaságszervező szerepet ellátni.

A kis- és közepes vállalkozásokat az általános tőkeszegénység jellemzi, mely fejlődésük és műszaki megújulásuk gátja, ugyanakkor alkalmazkodóképességük okán e vállalkozások lehetnek az innováció hordozói. A megye mikrovállalkozásai esetében is jól érzékelhető, hogy nagy részük a gazdasági kényszer hatására jöttek létre. Az Európai Unióval való összehasonlítás jól mutatja, hogy míg EU-ban a mikrovállalkozások felének, addig hazánkban és Baranya megyében is a mikrovállalkozások kétharmadának nincsen alkalmazottja.

A kényszer szülte mikrovállalkozások mellett jól érzékelhető egy olyan vállalkozási kör kialakulása a megyében, amelynek tagjai a szigorodó gazdasági feltételek mellett is képesek fejlődni, a nemzetközi elvárásoknak és normáknak megfelelően termelni vagy szolgáltatásokat végezni. Ezek a vállalkozások az átlagosnál fejlettebb technológiai hát-

térrel, stabil piaci háttérrel, szakképzett munkaerővel és megfelelő menedzsment struktúrákkal rendelkeznek.

A megye gazdasági szerkezetváltásának elősegítése, a kis- és középvállalkozások versenyképességének, piaci pozíciójának javítása, a működő tőke bevonása, a gazdaság- és vállalkozásfejlesztéssel foglalkozó szervezetek – ITDH, gazdaság kamarák, Magyar Vállalkozásfejlesztési Alapítvány és Baranya Megyei Vállalkozói Központ és Alirodái, Regionális Fejlesztési Társaság stb. – tevékenységei között szerepel. E szervezetek tevékenységi köre nem alkot „zárt rendszert” és a jelenlegi helyzetben egyik szervezet sem képes a gazdaságfejlesztés megyei szintű koordinációs és szervezési feladatait, valamint a megye egészére kiható „nagyprojektek” operatív menedzsment funkcióit ellátni.

A hazai gyakorlatban gazdaságfejlesztő, koordináló, szervező irodák elsősorban városokban jöttek létre, de néhány hazai és szomszédos, illetve EU országbeli koordinációs intézmény tevékenységének példája is mutatja, hogy hasonló szervezeteknek megyei és regionális szinten is van létjogosultsága. Ahol ilyen szervezetek létrejöttek – a tapasztalatok szerint – a külföldi befektetések és a helyi vállalkozások exporttevékenységének aránya jelentősen növekedett, a nagy- és kisvállalkozások közötti együttműködés erősödése (integrációk, beszállítói rendszerek) és a forrásbevonás hatékonysága javult.

A program tárgya, leírása

A megyei gazdaságfejlesztési iroda létrehozásának *általános célja* Baranya megye gazdasági pozícióinak, a gazdasági szféra versenyképességének erősítése, forrásabszorpciók képességének javítása, a potenciálisan bevonható közösségi fejlesztési források és működő tőke részvételének erősítése révén.

A *közvetlen cél* egy gazdaságfejlesztő, -szervező iroda létrehozása, mely a gazdaságfejlesztési kezdeményezéseket megyei szinten összehangolja. Az irodát az alábbi fő feladatok ellátására célszerű létrehozni:

- a megye gazdasági erőforrásainak, fejlesztési potenciáljainak, valamint a bevonható fejlesztési források módszeres feltárása;
- szakmai közreműködés a gazdaságfejlesztés decentralizált eszközrendszerének és a fejlesztési kezdeményezések összehangolásában;
- a vállalkozások támogatásabszorpcióját támogató tanácsadói rendszerek (információszolgáltatás, pályázatkészítés) és pénzügyi mechanizmusok (pl. hitelgarancia, rövidtávú finanszírozási eszközök) kiépítése, valamint a helyi pénzintézetekkel szorosabb együttműködés elősegítése ;
- a vállalkozások (jellemzően a kis- és közepes vállalkozói kör) EU csatlakozásra való felkészülésének szakmai támogatása;
- kistérségi, megyei és (megyei bázisú) regionális projektek kezdeményezése, gesztórállása, koordinálása, megvalósítása;
- külső (elsősorban külföldi) működő tőke bevonás elősegítése (befektetési lehetőségek feltárása és „kijánlása”, a potenciális befektetők és befektetések menedzselése);

- vállalatközi (gazdasági hálózatok, klaszterek, beszállítói rendszerek, integrációk), a vállalatok és pénzügyi szektor közötti, valamint a köz- és a gazdasági szféra közötti kooperációs és partnerségi lehetőségek fejlesztése;
- Baranya megye egységes és átfogó térségi marketingjének összehangolása;
- nemzetközi gazdasági kapcsolatok erősítése.

A program megvalósításához szükséges tevékenységek leírása

A megyei gazdaságfejlesztési iroda elindításával kapcsolatos legfontosabb előkészületi teendőket az alábbiak jelentik:

- az alapítói kör kialakítása;
- a szervezet létrehozása: jogi forma meghatározása, alapító dokumentumok előkészítése, bejegyzés, forrásbiztosítás, erőforrásigények meghatározása;
- az iroda üzletpolitikájának és éves munka- és pénzügyi tervének kidolgozása;
- a stratégiai cél megvalósítására szolgáló meglévő programok és források feltérképezése;
- az egyes projektekre vonatkozó részletes szakmai és pénzügyi koncepciók és tervek elkészítése;
- projekteket végrehajtó szervezet(ek) – jellemzően pályáztatás útján való – kijelölése, szerződéskötés;
- a projektek meghirdetése, előkészítése és végrehajtása;
- folyamatos tájékoztatás, információnyújtás, valamint
- a projektek végrehajtásának, elért eredményeinek értékelése.

A gazdaságfejlesztési iroda három alappilléren nyugszik. Szükséges egyrészt, hogy az iroda a piac elvei szerint működjön, ugyanakkor a létrehozása akkor nyer értelmet, ha közvetlenül bekapcsolódhat a megyei fejlesztéspolitikai döntések előkészítésébe és – elsősorban koordinatív szerepben – azok végrehajtásába is. Végül alapvető szempont lenne, hogy a gazdaságfejlesztési iroda nem kizárólag a területfejlesztési forrásokra épülve jöjjön létre, hanem a helyi gazdaság azon szereplőinek közreműködésével, melyek közvetlenül érdekeltek a megye gazdaságának erősödésében, a fogyasztóerő növekedésében, valamint a népességmegtartó képesség megőrzésében.

A program várható hatásai és eredményei

A gazdaságfejlesztési iroda tevékenységnek a megye gazdaságában érezhető elmozdulást kell eredményeznie. Ez jelenti a gazdaság dinamizálódását, szerkezetváltást, a termelő ágazatok technológiai hátterének korszerűsítését, a termelékenység és hozzáadott érték termelő képesség növekedését, valamint a szolgáltatási szféra erősödését egyaránt. Az irodával szemben alapvető követelmény, hogy tevékenysége középtávon pénzügyileg önfenntartó legyen és a közreműködő szervezetek által nyújtott finanszírozás az önffinanszírozás eléréséig fokozatosan csökkenjen. A megyei gazdaságfejlesztési iroda tevékenysége következtében:

- szorosabb illeszkedés alakul ki a fejlesztési tervek és kezdeményezések között, ezáltal a forrásfelhasználás hatékonysága növekszik;

- a vállalkozások számára nagyobb mozgástér alakul ki fejlesztési, beruházási, modernizációs céljaik megvalósítására;
- gerjesztő hatású kistérségi, megyei és (megyei bázisú) regionális projektek tudnak megvalósulni;
- erősödik a vállalatközi (gazdasági hálózatok, klaszterek, beszállítói rendszerek, integrációk), a vállalatok és pénzügyi szektor közötti, valamint a köz- és a gazdasági szféra közötti kooperációs és partnerségi lehetőségek fejlesztése;
- erősödik a helyi gazdaság szereplőinek "érdekközössége";
- kialakul és megvalósul a megye egységes marketing koncepciója.

Területi hatókör

A megyei gazdaságfejlesztési iroda Pécsi székhellyel jönne létre, program hatókörében a megye teljes területét átfogja a megvalósuló fejlesztések térbeli meghatározottságai figyelembevételével. A program hatókörének meghatározásánál fontos annak rögzítése, hogy a regionalizáció folyamatának előrehaladásával az irodának alkalmazni kell lennie a baranyai bázisú regionális, illetve határon átvágó programok koordinációjára és végrehajtására is.

A program koordinátora és főbb szereplői

Az iroda kialakításába és a projektek megvalósításába célszerű az összes érdekelt szervezetet, elsősorban a Baranya Megyei, illetve Pécs Városi Önkormányzatot, a gazdaságfejlesztési szervezeteket, valamint meghatározó, a helyi gazdaság fejlesztésében érdekelt gazdasági és pénzügyi szervezeteket bevonni.

A megvalósítás időbeli rendje

Az iroda létrehozása rövid távon döntést igényel és haladéktalan létrehozása szükséges. Az iroda által menedzselte feladatok a pénzügyi lehetőségek (források, befektetői érdeklődés) függvényében folyamatos cselekvést igényelnek.

Általános és pénzügyi kedvezményezettek

A program általános kedvezményezettjei körét a megye aktív népessége és a helyi gazdaság szereplői alkotják. A közvetlen kedvezményezettek azok a magánszemélyek, illetve szervezetek lesznek, melyek a gazdaságfejlesztési iroda közreműködése révén forrásokhoz, piachoz, megbízásokhoz vagy kedvezőbb munkafeltételekhez jutnak.

A megvalósítás értékelési kritériumai

A program sikerének, hatékonyságának mérésekor illetve értékelésekor az alábbi mutatókra célszerű támaszkodni:

- a megyében működő szervezetek által elnyert támogatási források volumene;
- egy lakosra jutó beruházási érték;
- a megyében bevonásra került működő tőke volumene;
- külföldi érdekltségű cégek száma, jegyzett tőkéje;
- hozzáadott érték termelés;

- termelékenység növekedés;
- az export volumene, illetve a termékek exportaránya;
- saját gesztorálásban kezdeményezett, illetve végrehajtott projektek száma;
- kooperációs rendszerek száma, jellege;
- egységes megyearculat és –marketing.

Kapcsolat a fejlesztési prioritásokkal

A program elsődlegesen a megye gazdaságának modernizációjához, a versenyképes gazdasági szerkezet kialakulásához kíván hozzájárulni és közvetlenül elősegíti a gazdaság műszaki és humán infrastruktúrájának fejlődését is. Az iroda tevékenységét tekintve nem kötődik egyes gazdasági ágazatokhoz, így segíteni tudja a prioritás oldalról megkülönböztetett jelentőséggel bíró agrár- és turisztikai fejlesztéseket is.

A program költségvetése és lehetséges forrásai

Az iroda számára mintegy évi 50 millió Ft a működés költségeit fedezné, 470 millió Ft a projektek költségvetéseként szolgálna. A 2004–2006 időszakra szóló teljes költségvetés 620 millió Ft.

Megjegyzések a költségvetéshez:

- a GVOP (Gazdaság Versenyképesség Operatív Programja) 1.1.4. intézkedése tartalmaz kifejezetten befektetés-ösztönzési jellegű feladatokat. Ennek közreműködő szervezete várhatóan az ITDH lesz, de előfordulhat, hogy nem pályázati rendszeren keresztül fogja a forrásokat felhasználni, hanem a saját tevékenységét fogja finanszírozni,
- a HFEOP (Humán Erőforrás Fejlesztési Operatív Programja) 4.1. intézkedése (az alkalmazkodóképesség és a vállalkozói készségek fejlesztése) tartalmaz vállalkozói készségfejlesztési feladatokat,
- az Interreg olyan, az EU Bizottság által működtetett Közösségi Kezdeményezés, amely nem az NFT-n keresztül felhasználható, hanem központosítva, a brüsszeli adminisztráció által működtetett és pályázható programokat jelent, melyre több, EU tagországi (bizonyos esetekben EU határ menti régiós) partnerrel kell pályázni. A támogatás mértéke jelentős, 200.000-1.000.000 euró, a javasolt egyedi projektek pályázat esetében. Egy partnerre (konzorciumi tagra) átlag 100.000 euró támogatás jut, melynek a mértéke 75%.
- a GKM pályázataiban a 2003. évi két KKC kiírást (Az európai uniós követelményeknek való megfelelés szakma-specifikus oktatással, információs eszközök készítésével, terjesztésével történő támogatása SZVP-2003-4, 90%, max. 10mFt és A mikro-, kis- és középvállalkozások közötti hálózatépítés támogatása SZVP-2003-6, 40%, max. 12 mFt) vettük figyelembe, amelyek csak bizonyos korlátozásokkal vehetők – pl. jogi forma, tulajdoni arányok – egy gazdaságfejlesztési iroda számára,

- a Baranya Megyei Önkormányzat, és Pécs MJV esetében a működési költségekhez és részben a pályázati saját erőhöz való hozzájárulással számolunk,
- az MTT és a kamarák esetében a projektek költségeihez való hozzájárulással – mint saját erő - számolunk,
- a vállalkozások esetében a szolgáltatásokért – befektetés-közvetítés, pályázatkészítés, tanácsadás, oktatás – felszámított díjbevétellel számoltunk, amelyet beépítettünk, mint „vállalkozói saját erőt” a program költségvetésébe.

Pénzügyi összefoglaló

millió Ft

Megnevezés	2004–2006
Összes költség	620
Nemzeti Fejlesztési Terv	100
NFT GVOP 1.1.4 (A Magyarországra települt vállalkozások profitjának reinvesztíciójához és új befektetők vonzásához kapcsolódó pro-aktív befektetésösztönzési szolgáltatás)	50
NFT HEFOP 4.1. (az alkalmazkodóképesség és a vállalkozói készségek fejlesztése)	50
Közösségi Kezdeményezések	250
Interreg IIIC	250
Magyar közforrások	200
GKM (2003 során: SZVP-2003-4; SZVP-2003-6)	20
Baranya Megyei Önkormányzat	60
Pécs MJV Önkormányzata	60
Megyei Területfejlesztési Tanács	60
Magánszektor forrása	70
Kamarák	40
Vállalkozások (díjbevétel)	30

2. program: Regionális innovációs központ

Indoklás

A fejlett országokban napjainkban a termelékenység növekedése mintegy 80%-ban az innováció valamilyen formájának köszönhető. Az innováció létfontosságú a vállalatok versenyképességének növelésében, az exportképesség javításában, valamint a foglalkoztatottság megteremtésében, a szolgáltatások színvonalának emelésében, egyszóval a társadalmi jólét fokozásában.

A területfejlesztés prioritásai között felértékelődik az infrastruktúrához és tudáshoz való egyenletes hozzáférés megteremtése. Az emberek, áruk és információ szabad áramlása a koncentrációs és polarizációs trendeket erősítheti és a kevésbé kedvező helyzetű régiók marginalizálódásához vezethet, amely aláássa a célként megfogalmazott gazdasági és társadalmi kohéziót. Új infrastruktúrák létesítésével a probléma nem oldható meg, csak ha az „intelligenciába történő beruházással” párosul. Versenyképességre a régiók úgy tehetnek szert, ha megfelelő válaszokat képesek adni az információs társadalom által támasztott kihívásokra: innovációs kapacitásukat a fejlődés kritikus tényezőjeként kezelik, és jelentősen emelik a munkaerő általános szakképzettségét és szakértelmét.

Összefoglalva: amire egy régiónak versenyképessége megteremtése, megőrzése vagy fejlesztése céljából szükség van, az a megközelíthetőség javítása és az infrastruktúra jobb kihasználása mellett a tudás és az innovációs kapacitás lehető legszélesebb körben való terjesztése. A hátrányos helyzetű régiók számára kitörési pont lehet innovációs kapacitásaik növelése révén kihasználni az információs társadalom kínálta új gazdasági lehetőségeket. Azok a régiók, amelyek nem ismerik fel e kihívás fontosságát, nem képesek befektetőket vonzani és lemaradnak a régiók versenyében. A kevésbé kedvező helyzetű régiókban (mint amilyen a Dél-Dunántúl is) rá kell ébreszteni a gazdasági és egyéb szereplőket erre a lehetőségre (avagy veszélyre), és meg kell szervezni az innovációs információ gyűjtésével, kezelésével, átadásával, terjesztésével és felhasználásával kapcsolatos képzést.

A program tárgya, leírása

Az innovációs központ lényegében előintézménye a K+F és a gazdaság szférájának közvetlen találkozásával és együttesen megvalósított technológiai innovációs centrumnak vagy technológiai parknak, annak megfelelően, hogy az együttműködés mely fokozatot teszi lehetővé. A központ három alapfunkciója az információs, a marketing és a szervező-koordináló-szolgáltató szerepkör.

A regionális egyetemi központban, Pécsen, az egész Dél-Dunántúl igényeit kielégítő regionális innovációs központ kialakítása a cél. A sikeres innováció a központ által (is) szervezett koncentrált K+F tevékenységet és tőkeforrásokat igényel, ezért hosszabb távon az innováció teljes vertikumát (alap- és alkalmazott kutatás, termék- és folyamatfejlesztés, termelési innováció, értékesítési szolgáltatások) célszerű kifejleszteni.

A regionális innovációs központban tudományos-technológiai park fejlődhet ki, a pécsi egyetemekre alapulva, illetőleg első lépcsőként esetleg úgynevezett második generációs innovációs inkubátorház, arra alkalmas kis- és középvállalkozásokkal. A park is, az inkubátorház is (oktatás-kutatás-ipar) az innovatív termékek gyártmányfejlesztését, a technológiai transzfer felgyorsítását segíti elő. Célja a kutatási-fejlesztési háttér és az ipari-termelő kapacitások közvetlen (hatékony) összekapcsolása.

Az innováció regionális szintű hídkepző, közvetítő, szolgáltató transzfertszervezetének létrehozása szükséges. Feladata a régió kutató-fejlesztő tevékenységének és a vállalkozások fejlesztési igényeinek összehangolása lehet.

Innovációs és technológiai park (oktatás-kutatás-ipar) létrehozása is kívánatos, az innovatív termékek gyártmányfejlesztését, a technológiai transzfer felgyorsítását elősegítendő. Célja a kutatási-fejlesztési háttér és az ipari-termelő kapacitások közvetlen (hatékony) összekapcsolása. Ebben érdekeltek az új eljárások kifejlesztői, a korszerű (fiatal) vállalkozások, a kockázati tőke és nem utolsósorban az adott térség, ahol mindez megvalósul. A tudományos háttér megteremtése, a K+F berendezések beszerzése egyenként nagy beruházási költséget jelentene, mint ezeket együttes beszerzése és üzemeltetése.

Legtöbb esetben ez vegyes típusú park formájában valósul meg. Leggyakrabban a tudományos, illetve innovációs parki funkciók keverednek ipari parkokkal. Hazai körülmények között számolni lehet a hagyományos ipari parkkal vagy inkubátor (ház) parkkal való keveredésre is.

A program megvalósításához szükséges tevékenységek leírása

Az innovációs központ elemi egysége a Pécsi Ipari Park területén létrejött, a tevékenysége a jelenlegi keretek és lehetőségek által meghatározottan elkezdődött.

Magához a központi funkcióhoz kapcsolódóan azonban komoly továbbfejlesztés igényeltetik, amely nem nélkülözheti a területfejlesztés támogatását. A fejlesztés feladatai közül a legsürgetőbbek az alábbiak:

- stratégia fejlesztés, marketing stratégiák, üzleti tanulmányok, piaci előrejelzések,
- a hazai és nemzetközi K+F műhelyek eredményeinek feldolgozása és a nyilvántartás folyamatos frissítése,
- a megye vállalkozásainak innovációs igényének, kapacitásainak és szakismeretének feltárása,
- hazai és nemzetközi innovációs szervezetekkel való együttműködés, segítségnyújtás külföldi vegyesvállalatok létrehozásában,
- az innovációs műhelyek közötti együttműködés erősítése,
- az innovációs folyamatban résztvevő gazdaságfejlesztési szervezetekkel való együttműködés erősítése,
- az innovációgondozás jogszabályi kereteinek (pl. iparjogvédelem) megismertetése az innovációs folyamat résztvevőivel,
- az innovációs folyamatban résztvevők közötti partnerség kialakítása (partnerkeresés, K+F börzék, stb.)

- technológiai, gazdasági és jogi tanácsadás,
- innovációs projektötletek, projektek kidolgozása,
- innovatív projektek menedzselése, inkubációs szolgáltatások,
- iparjogvédelem,
- hazai és EU innovációs programokban való részvétel támogatása,
- pályázati és piaci források feltárása és bevonása,
- konferenciák, szimpóziumok, szakkiállítások, üzleti találkozók szervezése,
- az információátadás, szolgáltatás rendszerének kidolgozása és működtetése.

A feladatok sorolásából is kitűnik, hogy azok messze túlnövik a mai szerény szervezet kereteit, hosszabb távon nyilván szervezetek sokasága fog ezen dolgozni, többségében nem területfejlesztési támogatással, hanem kizárólag üzleti alapon. Tipikusan olyan programról van szó, amelynél a területfejlesztésnek az első, elégségesen nagy lökést kell megadnia, ahogy, hogy a folyamat beinduljon.

Elképzeltető, hogy az innovációnak nem általános, hanem szakosodott kerete alakul ki (hosszabb távon, üzleti alapon mindenképpen, de már a kiindulási fázisnál, a támogatott szakaszban is lehetséges alternatívaként). Ez a szakosodás („fazon”) a megye – és a régió – számára a tudásigényes gazdaság terén az „egészségipar”, valamint a kulturális ipar lehet.

Pozitív fejlemény, hogy e két szférában a potenciális szereplők kezdeményező, önszerveződő, stratégia alakító mozgósulása beindult, de az operatív program számára szükséges „kezdeményezés” fokig még nem jutott el, így csak stratégiai programként írható le.

Az EU lisszaboni csúcserkeztekezte óta az EU gazdaságfejlesztési alapidokumentuma „eEurope – An Information Society For All” (Progress Report for the Special European Council on Employment, Economic Reforms and Social Cohesion – Towards a Europe based on Innovation and Knowledge; Lisbon, 23 and 24 March 2000). A program ilyen nem valószínű, hogy választás kérdése, elkerülhetetlen szükségesség.

Tekintettel a horderejére, a teljes gazdaságot, illetőleg az ahhoz kapcsolódó területi-szolgáltatási-infrastrukturális háttérrel átszővő jellegére, még az is lehetséges fejlemény, hogy az egész innovációs kérdéskör túlnő a területfejlesztési program egyik operatív programja keretén, és önálló fejlesztési programot igényel majd, a területfejlesztési programhoz kötődően.

A jelenleg programozható támogatási szakasz alapfeladata összefoglalóan egy innovációs szolgáltatóház kifejlesztése, a létrejött szervezet bázisán

A szolgáltatóház funkciói:

- információs funkció (rendszerített adatbank létrehozása igényfelméréssel a K+F intézmények és a vállalatok számára is használható módon, ágazati és technológiai osztályozási rendszer szerint, a nemzetközi és hazai adatbázisokhoz való hozzáférhetőség biztosítása),
- marketing funkció (vásárszervezés, innováció értékesítés, piackutatás, partnerközvetítés),
- tanácsadási (consulting) szolgáltatás (tudományos, jogi, üzleti területen),

- transzferfunkció (a K+F eredmények közvetítése, termékkvalifikáció, innováció-marketing és K+F eladása)
- K+F termék finanszírozás,
- képzés, szakképzés (innovációs brókerképzés, transzfer és hálózatépítő funkciók elsajátítása, innováció-marketing ismeretek),
- a kis- és közepes vállalkozások hálózatépítése: az innovációs eredmények terítése a térségben
- egyéb szolgáltatások: a minőségbiztosítási rendszerhez kapcsolódó tanácsadás, oktatás, auditálás.

E funkciók kapcsán fontos a folyamatos igényfelmérés és ezzel párhuzamosan az igényteremtés is.

A program várható hatása és eredményei

- Az innováció fejlesztés első nagyobb területi bázisa pozitív hatást gyakorol az egész térség fejlődésére. A megye és régió innovációs kapacitásának az erősítésén túl az új ipari struktúra kialakításához, illetve a régió kis- és középvállalkozásai versenyképességének erősítéséhez nyújt innovációs oldalról jelentős segítséget;
- A pécsi innovációs központ kialakításával a térség szétaprózott – de a legnagyobb koncentrációt éppen Pécssett mutató – K+F bázisai és kutatóállománya, valamint a kis- és középvállalkozások között kooperatív, hálózati együttműködés létrehozására nyílik lehetőség;
- A központ a térségfejlesztési stratégiai programokban megjelölt technológia- és termékinnovációs területeken működő vállalati és K+F kapacitások együttműködésének megszervezését, valamint az innovációs transzfer-hálózat területi kiépülését megfelelően szervezheti, koordinálhatja. A központ létrehozásával a regionális innovációs potenciál legnagyobb hiányosságának számító szervezeti háttér megteremtésében jelentős előrelépés történik;
- A központ a támogatandó főirányok révén szorosan építhet a területfejlesztési stratégiára (például a Dél-Dunántúl vertikálisan és horizontálisan integrált gazdasági klaszterinek a tervezett kialakítására);
- A központ illeszkedik a hálózatépítési programokhoz, azáltal, hogy elsődleges céljának tekinti a területi innovációs lánc kiépítését, amelynek fő koordinálója maga a pécsi központ lenne. Az innovációs hálózatépítés az innovációban érdekelt partnerek hosszú távú, folyamatos kooperációján, információcseréjén és együttműködésén alapul;
- A központtal létrejönne a régió első innovációs szolgáltató (partnerközvetítő, tanácsadó, információs, marketing, szervező koordináló szerepkör, transzfer-szolgáltatás, minőségbiztosítás, képzés) és technológia-fejlesztési centruma, amely hozzájárulhat az innováció-transzfer profil területi kialakításához, a régió transzfertervezetei együttműködésének a megszervezéséhez. A központ legfontosabb funkciója a régióban keletkező vagy oda bevonható külső K+F eredmények gazdasági hasznosulásának az elősegítése; a tapasztalatok azt mutatják, hogy enélkül a gazdaság szereplői között a tudás-transzfer nem működik eléggé hatékonyan;

- A központban folyó innovációs szolgáltatások hatékony működtetését, a technológia és az információ transzfert az együttműködő partnerintézmények. (kamarák, egyetemek stb.) által felügyelt szervezet biztosítja. A partnerintézmények az innováció fejlesztésben, a gazdaságfejlesztésben, az igazgatásban szerzett tapasztalataikat, erőforrásait, törvényi jogosítványait mozgósítani tudják az új innovációs szervezet megfelelő működtetése érdekében, ami egyértelmű garanciát nyújt arra, hogy a központ a szolgáltatásaival az innovációs folyamat kínálati és keresleti oldalának elvárásait egyaránt ki tudja elégíteni (ehhez szükség van a térség innovációs keresleti és kínálati potenciáljának a felmérésére);
- A központ kialakítása bizonyos üzleti szolgáltatások igénybevételét is elő fogja segíteni (jogi tanácsadás, könyvelés, marketing, reklám, adó és pénzügyi tanácsadás, kockázati tőke bevonásában való közreműködés), amit külső szolgáltatásként a központ közvetítésével vehetnek igénybe az innovációban érdekelt partnerek. Megnőhet ezáltal a térségben a specializált üzleti és pénzügyi szolgáltatások iránti kereslet, ami a területi gazdaságfejlesztés másik profitábilis kulcsterülete számára jelent piacot és növeli a térség befektetési telephely értékét.

A program területi hatóköre

A megvalósítás helye Pécs, a központ azonban nem csupán a város, hanem a megye és a régió vállalkozásainak, kutatóhelyeinek és egyetemeinek az érdekeit is szolgálja.

A program koordinátora, főbb aktorai, partnerei

Koordinátor: A létrejött innovációs közhasznú társaság (esetleg a Pécsi Ipari Park Rt-vel egyetemben)

Főbb szereplők:

- Pécsi Tudományegyetem
- Pécsi Ipari Park Rt.
- Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata
- Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara

A program megvalósításának időrendje

A központ alapegysége ugyan létrejött, de a fentebbi funkciókkal való teljes kiépülés 3–5 évet vehet igénybe.

A program általános és pénzügyi kedvezményezettjei

A program megfelelő színvonalú megvalósítása esetén a legfőbb haszonélvező Pécs város, a megye és a régió egészének a gazdasága. A program segíti a régió gazdasági aktorainak integrálódását, a régió arculatának megteremtéséhez és a régió kiejánlásához, marketingjéhez is hozzájárulhat.

A program megvalósítás értékelési kritériumai

Közvetlenül a szolgáltatóház majd központ partner vállalkozásainak a száma, a piacképes szolgáltatásokból származó nettó árbevétel, és a tranzakciók száma a legközvetlenebbül

mérhető teljesítmény mutató, a gazdaság fejlődésére gyakorolt közvetett és nehezebben számszerűsítható hatás azonban ennél lényegesen nagyobb lehet (partnerségépítés, képzettségi színvonal növelése, a fejlesztésekből keletkező közvetett vállalati haszon stb.).

Kapcsolat a fejlesztési prioritásokkal

A program a III. fejlesztési irány 12. programjához kötődik, de kapcsolatos a gazdaságfejlesztés majd minden programjával (azon belül is különösen a piacképesség fokozásához és a vállalkozásfejlesztéshez).

A központ létrehozásának és működtetésének költségigénye és lehetséges forrásai

A központ *létrehozása* során egy mintegy 1000 nm alapterületű innovációs szolgáltatóház kialakításával számolunk. Az építés és a felszerelés összes költsége mintegy 200 millió Ft, amelynek forrása alapvetően a GVOP 1.2.1. alintézkedése (Innovációs és technológiai transzferközpontok fejlesztése), a pontos pályázati feltételek hiányoznak, 75%-os támogatási szinttel számolunk, saját erőnek Pécs MJV és (a projekt városénál szélesebb kisugárzása miatt) a Baranya Megyei Önkormányzatot állítjuk be. Nyugat minták alapján – pl. Burgenland, Eisenstadti Innovációs Központ – lehetségesnek látjuk egy későbbi bővítési stádiumban bankhitel megjelenését is a fejlesztésben, illetve esetleg magán kockázati tőke szerepvállalását.

Pénzügyi összefoglaló

		millió Ft
Megnevezés		2004–2006
Összes költség		200
Nemzeti Fejlesztési Terv		150
NFT GVOP 1.2.1. (Innovációs és technológiai transzferközpontok fejlesztése)		150
Közösségi Kezdeményezések		0
Magyar közforrások		50
Minisztériumi pályázatok		0
Baranya Megyei Önkormányzat		25
Pécs MJV Önkormányzata		25

A *működtetés* során jóval szélesebb finanszírozási lehetőség áll rendelkezésre, amely magában foglalja az alábbiakat:

- a GVOP forrásai – a 3.2.2. intézkedés (a közfinanszírozású kutatóhelyek és a vállalatok közötti kooperatív kutatást és technológiatranszfert segítő partnerkapcsolatok és technológiai hálózatok kiépítésének a támogatása), a 3.3.1. intézkedés (induló technológia- és tudás intenzív mikrovállalkozások, valamint a felsőoktatási intézmények és kutatóintézetek kutatási eredményeire alapozott vállalkozások innovációs feladatának a támogatása, valamint a 3.3.3. intézkedés: KKV ösztönzése K+F eredmények adaptálására és hasznosítására,
- az Európai Unió 6. Kutatási és Technológiafejlesztési Keretprogramja, amelynek fő célja az egységes Európai Kutatási Térség létrehozása, annak érdekében,

hogy egy közös európai kutatási politika alakulhasson ki a kutatási keretprogram, a nemzeti kutatási programok és a nemzetközi szervezetek kutatási programjainak koordinációjával. A 2002-2006 közötti időszakra a költségvetés 17.6 milliárd euró, magyar partnerek már most is teljes jogú tagként vehetnek részt. A program működése során pályázati kiírások jelennek meg, az alábbi témák érinthetik a Központot: Network of Excellence (tudásközpontok hálózata), Integrated Projects (integrált projektek), Specific Targeted Research Projects and Innovation Projects (Speciálisan Fókuszált Kutatási és Innovációs Projektek), Coordination Actions (Koordinált Akciók), Specific Support Actions (Speciális Támogatási Akciók), Specific Actions to Promote Research Infrastructures (Kutatási Infrastruktúrák Támogatása). Ezek között van 100% támogatást nyújtó pályázati lehetőség is, több százezer euró méretig.

- az Ipar Műszaki Fejlesztésért Alapítvány pályázatait, ahol évi 200 mFt kerül szétosztásra pályázati úton, korlátozott pályázatokra (pl konferencia), de tekintettel az összeg alacsony voltára, azzal a táblázatban nem számolunk,
- további magyar pályázati rendszerek 2003-ban még nem kerültek kiírásra,
- a kamarai hozzájárulását beállítottuk, mivel tipikusan kamarákhoz is köthető feladat az innováció támogatása.

Pénzügyi összefoglaló

millió Ft

Megnevezés	2004-2006
Összes költség	310
Nemzeti Fejlesztési Terv	100
NFT GVOP 3.2.2. (a közfinanszírozású kutatóhelyek és a vállalatok közötti kooperatív kutatást és technológiatranszfert segítő partnerkapcsolatok és technológiai hálózatok kiépítésének a támogatása)	50
NFT GVOP 3.3.1.(induló technológia- és tudás intenzív mikrovállalkozások, valamint a felsőoktatási intézmények és kutatóintézetek kutatási eredményeire alapozott vállalkozások innovációs feladatainak a támogatása)	25
NFT GVOP 3.3.3. (KKV ösztönzése K+F eredmények adaptálására és hasznosítására)	25
Közösségi Kezdeményezések	100
6.Kutatási és Technológiafejlesztési Keretprogram	100
Magyar közforrások	60
Baranya Megyei Önkormányzat	20
Pécs MJV Önkormányzata	20
Megyei Területfejlesztési Tanács	20
Magánszektor forrása	50
Kamarák	20
Vállalkozások (díjbevétel)	30

3. program: Vállalkozásfejlesztés

Indoklás

Baranya megyében közel 30.000 vállalkozás működik, amely az országban működő összes vállalkozás mintegy 4%-át jelenti. A vállalkozások aránya nagyjából az országos átlag körül mozog. A vállalkozások közel 5%-a a mezőgazdaságban, erdőgazdálkodásban, 22%-a az iparban, 73%-a a tercier szektorban működik. A foglalkoztatási oldalt tekintve a mező- és erdőgazdálkodásban a foglalkoztatottak több mint 10%-a van jelen, az iparban foglalkoztatottak aránya meghaladja a 30%-ot.

A működő vállalkozások nagy része, közel 97%-a, 10-nél kevesebb főt foglalkoztató mikrovállalkozás, további több mint 2%-a kisvállalkozás, 50 főt vagy ennél nagyobb számú alkalmazottat csak a vállalkozások alig 1%-a foglalkoztat. A gazdasági szervezetek korlátozott tőkeerejét mutatja, hogy a megyei szintre vetített beruházások az országos beruházások 2%-át képviselik.

A vállalkozói szektor helyzete a megyében az alábbiakban összegezhető:

- a vállalkozói szféra fejlettsége az országos átlag közelében vagy egyes vonatkozásokban alatta marad, prioritásként kezelése, fejlesztése indokolt;
- a technológiai háttér, a termelékenység és a külgazdasági nyitottság egyértelműen elmarad az országos átlagtól;
- kialakulóban egy fejlődőképes vállalati kör, amelynek stabilizációja, illetve növekedése célzott programokkal, támogatással elősegíthető;
- vállalkozók tőkeellátottsága alacsony színvonalú, vállalkozók tőkéhez jutási lehetőségei korlátozottak, folyamata nehézkes és a fejlesztést gyakran ellehetetlenítő költségekkel jár;
- a vállalkozások, a külföldi érdekeltségűeket leszámítva elsősorban a helyi, esetleg regionális piacokon tevékenykednek, versenyképességük általában elmarad a nemzetközi (EU) piaci követelményektől; és
- a vállalkozások közötti együttműködés részben a szervezeti keretek, tradíciók hiányának, részben a vállalkozók tájékozatlanságának következtében szűk körű.

A gazdaság folyamatos fejlődése, megújulása kis- és középvállalkozások nélkül nem biztosítható, mivel számbeli nagyságuk és a foglalkoztatásban elfoglalt helyük szempontjából egyaránt kulcsszerepet töltenek be a gazdaságban. A kis- és középvállalkozói szektorban születik a legtöbb innovatív, később jelentős haszonnal járó kezdeményezés, jelentőségük a társadalmi és regionális fejlesztés előmozdításában is elvitathatatlan. Mégis – piaci helyzetükből, méretükből adódóan – számos problémával kell megküzdenie a kis- és középes vállalkozásoknak. A nemzetgazdaságokon belül e szektor van a leghátrányosabb helyzetben (alacsony tőkeellátottság, nem megfelelő színvonalú infrastruktúra, információhoz jutás nehézségei, nyelvismeret hiánya, vállalati kultúra alacsony szintje, gyenge innováció felvevő képesség).

- Az Európai Unió vállalkozásfejlesztési politikájával összhangban a megyei területfejlesztés céljai a kis- és középvállalkozói szektorra vonatkozóan az alábbiakban összegezhető:
- a helyi vállalkozások növekedésének és versenyképesség erősödésének elősegítése a globalizálódó és tudás alapú gazdaság keretein belül;
- a vállalkozóvá válás, vállalkozások létrehozásának támogatása egyes kiemelt – tudásigényes – területeken (táv munka, tartalomipar, „spin-off” vállalkozások);
- a kutatás és fejlesztés iránti igények támogatása és az innováció felvevő képesség erősítése;
- a vállalkozások, különös tekintettel a mikro- és kisvállalkozások pénzügyi környezetének és forrásabszorpciós képességének javítása;
- az Európai Unió vállalkozás támogatási szervezeteihez, szolgáltatásaihoz és programjaihoz való könnyebb hozzáférés biztosítása, transznacionális kooperációkban való részvétel biztosítása.

A célok egyes rendelkezésre álló „ágazati” – mint pl. informatikai, K+F – programok és források keretében megvalósíthatók, ezért a megyei területfejlesztés részéről jelenleg beavatkozást nem igényelnek. Ugyanakkor a vállalkozásfejlesztésnek vannak olyan szegmensei, melyekben a kis- és közepes vállalkozások versenyképességének megfelelő intenzitással és dinamikával történő javítása nem képzelhető el a megyei területfejlesztési források támogatása nélkül.

A. A vállalkozások felkészítése az EU szabályozás átvételére

A program tárgya, leírása

Az EU egységes belső piaca egy teljesen új gazdasági horizontot jelent a vállalkozási szféra számára, ezért a csatlakozás nem mentes a kihívásoktól. A versenyképesség megőrzése és fokozása feltételezi, hogy a vállalkozások a csatlakozási időszakot jól hasznosítják az új versenykörnyezet megismerésére, üzleti, fejlesztési, beruházási céljait a csatlakozással megváltozó gazdasági feltételrendszerrel összhangban határozzák meg. A csatlakozásra való felkészülés egyik szűk keresztmetszete egyértelműen az információ. A tapasztalatok szerint a vállalkozók kevés információval rendelkeznek az Európai Unióhoz való csatlakozás követelményeiről és következményeiről. A vállalkozások döntő többsége számára a szükséges információk saját erőforrásokra építve sem szakmai, sem pénzügyi szempontból nem elérhetőek, ezért a vállalkozások információval való ellátását részben közösségi feladatnak kell tekinteni.

Bár általános elvként fogalmazható meg, hogy az uniós ismereteknek be kell épülniük a meglévő és új programokba, de – legalábbis a csatlakozás előtt és még utána is egy ideig – a vállalkozásokat célzó önálló program is szükséges, melynek főbb tartalmi elemei:

- adott vállalkozásokat érintő EU politikák (verseny-, fogyasztóvédelmi-, agrár- és vidékfejlesztési, vállalkozásfejlesztési, környezetvédelmi, közlekedési, strukturális és

kohéziós stb. politikák) hatásai Baranya megye gazdaságára és a vállalkozásokra közvetlenül,

- az egyes gazdasági ágazatok vizsgálata az EU-ban (gazdasági súly, teljesítmény, vállalati struktúra, tulajdonosi szerkezet, fejlődési trendek stb.), a hazai alkalmazkodási, illetve konvergencia folyamatok várható hatásainak elemzése,
- a vállalkozásokat érintő általános (nem-ágazat specifikus) jogi és szabályozási keretek (vállalati jog, számvitel, szociális szabályozás, munkaerő szabad áramlása stb.)
- adott ágazatokat érintő ágazatspecifikus jogi és szabályozási keretek (kereskedelmi szabályok, minőségsszabályozás, műszaki, környezetvédelmi, állat- és növény-egészségügyi, élelmiszerhigiéniai, munkabiztonsági és munkaegészségügyi normák stb.) megismerése.

Az uniós követelmények átvételét segítő programnak célszerűen a nyelvi és informatikai képzést is magukban kell foglalni.

A program megvalósításához szükséges tevékenységek leírása

A program tartalma alapvetően képzés, mely párosulhat kiadványok kidolgozásával, egy vállalkozói információs webhely és „help desk” szolgáltatással és egyéb célzott akciókkal (pl. tanulmányutak).

A program várható hatásai és eredményei

A megye vállalkozásai alkalmazkodási képességének, versenypozícióinak erősödése.

- a vállalkozók EU-val kapcsolatos ismeretinek növekedése;
- a vállalkozók által megtett, a versenyképességüket javító intézkedések;
- Baranya megye gazdasági pozícióinak, országon belüli komparatív előnyeinek erősödése.

Területi hatókör

A program a Baranya megye teljes területét érinti, és a regionalizáció előrehaladtával régiós szintre kiterjeszthető.

A program koordinátora és főbb szereplői

- *Szakmai koordináció:* Baranya Megyei Területfejlesztési Tanács.
- *Végrehajtók:* fejlesztési szervezetek, képzési intézmények, K+F szervezetek, informatikai fejlesztéseket végző vállalkozások.

A megvalósítás időbeli rendje

A program megvalósítása rövid távra szól. A javasolt intézkedések végrehajtásánál az EU csatlakozás előtt rendelkezésre álló időt minél hatékonyabban célszerű lenne kihasználni és program a csatlakozást követő második év végén záródna. Megjegyzendő, hogy a program folytatása – kisebb léptékben – később is indokolt, mert a vállalkozókat a közösségi jogalkotás következtében később is fogják olyan hatások érni, melyekre felkészítésük szükséges.

Általános és pénzügyi kedvezményezettek

A kedvezményezettek általános körét a Baranya megyében regisztrált, illetve itt telephellyel rendelkező kis- és közepes vállalkozások alkotják. A közvetlen kedvezményezettek azok a vállalkozások, melyek a felkészítő programokban részt vesznek.

Kapcsolat a fejlesztési prioritásokkal

A program a versenyképes gazdaság és ezen belül a kis- és közepes vállalkozások fejlesztését célzó prioritással függ elsődleges össze.

Az alprogram költségvetése és lehetséges forrásai

Pénzügyi összefoglaló

millió Ft

Megnevezés	2004–2006
Összes költség	185
Nemzeti Fejlesztési Terv	130
NFT HEFOP 4.1. (az alkalmazkodóképesség és a vállalkozói készségek fejlesztése)	100
NFT ROP 3.4. (régió specifikus szakmai képzések támogatása)	25
NFT GVOP 2.2.1 (vállalkozói kultúra és ismeretek fejlesztése – KKV alapszolgáltatások),	30
Magyar közforrások	20
GKM 2003 során: (SZVP-2003-4)	10
TTFC 2003 során	10
Magánszektor forrása	35
Kamarák	10
AVKKF	10
Vállalkozások (díjbevétel)	15

Magyarázatok a költségvetéshez:

- a HEFOP 4.1. intézkedése (az alkalmazkodóképesség és a vállalkozói készségek fejlesztése) magában foglalja a KKV-k versenyképességét és alkalmazkodóképességét javító képzési programokat,
- a ROP 3.4. intézkedése (régió specifikus szakmai képzések támogatása) a munkavállalók szakmai ismereteinek bővítését támogatja,
- a GVOP 2.2.1 alintézkedés (vállalkozói kultúra és ismeretek fejlesztése – KKV alapszolgáltatások), amely non-profit szervezetek számára lesz elérhető,
- a GKM 2003 évi KKV kiírása (SZVP-2003-4, az európai uniós követelményeknek való megfelelés szakma-specifikus oktatással, információs eszközök készítésével, terjesztésével történő támogatására), legfeljebb 10 mFt, maximum 90% támogatás érhető el, ismeretanyag kidolgozására és oktatási-képzési programokra,
- a Térség- és település-felzárkóztatási célelőirányzat (TTFC) keretében 2003 során a kijelölt hátrányos helyzetű kistérségek esetében KKV képzésére, tanács-

adásra lehetséges pályázni, 50-90% közötti mértékben, amelyre szolgáltató-képző szervezetek is pályázhatnak,

- csekély mértékben számolunk az AVKKF és a kamarák forrásaival is

B. A vállalkozások forrásabszorpcióját segítő pénzügyi mechanizmusok

A program tárgya, leírása

Az EU csatlakozás után a Strukturális Alapok forrásaiból rendelkezésre álló fejlesztési forrásokhoz való hozzáférést, a vállalkozások forrásabszorpciós képességének javítását a megyei programban alapvető fejlesztési célként kell megfogalmazni. A csatlakozás után várhatóan a vállalkozási szféra számára tekintélyes beruházás-támogatási keretek fognak megnyílni, amelyek pályázati úton történő lehívása nemcsak szakmai, hanem pénzügyi szempontból is kihívást jelent.

A vállalkozások szempontjából a forrásokhoz való hozzáférés legszűkebb keresztmetszete a megvalósítás pénzügyi követelményei, azaz a finanszírozhatóság. Pénzügyi oldalról az egyes projekteket a magas önerőhányad, a támogatási rész bankgarancia igénye és végül az utófinanszírozás okozta likviditási problémák terhelik. Ahhoz, hogy a támogatási források pénzügyi követelményeinek a vállalkozások lényegesen nagyobb aránya tudjon megfelelni kiegészítő források szükségesek, illetve a vállalkozások forrás-felvevőképességét más mechanizmusok révén támogatni kell.

Kiegészítő forrásokhoz és bankgarancia szolgáltatásokhoz nagyobb mértékű, piaci alapú hozzáférést csak a pénzügyi kockázat csökkentése, illetve megosztása idézhet elő. A piaci kockázat csökkentéséhez ki kell építeni egy részben közösségi, részben egyéb (pl. banki, vállalkozói) forrásokra épülő megyei rendszert, amelynek elemét képezheti a hitelgarancia, kedvezményes hitel és rövidtávú finanszírozást nyújtó konstrukciók.

A vállalkozások forrásabszorpcióját segítő pénzügyi mechanizmusok közös jellemzője, hogy kiépítésükre a regionális szint látszik ideális léptéknek. Ugyanakkor megvalósításukra csak megyei szinten várható kezdeményező lépés.

A program megvalósításához szükséges tevékenységek leírása

A program tartalma a megye vállalkozásai támogatás-abszorpciós képességének javítása megyei-szintű, pénzügyileg és szakmailag érdekelt felek együttműködésén alapuló pénzügyi mechanizmusok kiépítése révén. Jelen fázisban egy megyei szintű – később regionálissá fejleszthető – hitelgarancia konstrukció létrehozása tekinthető megvalósíthatónak.

A projekt fő elemei a tervezés, döntéselőkészítés és a szervezeti rendszer létrehozása. A tervezés és a döntéselőkészítés célja a hitelgarancia konstrukció életképességének verifikációja. A szakmai elemzés – a konstrukció megvalósíthatósági tanulmánya – különös tekintettel az alábbi elemekre terjed ki:

- az együttműködő partneri kör meghatározása;
- a működés elvei és mechanizmusa;

- fenntarthatósági vizsgálatok;
- hasonló konstrukciókkal kapcsolatos hazai és nemzetközi tapasztalatok;
- a tőkeigény meghatározása;
- döntéshozatali struktúra;
- végrehajtó szervezet;
- a működés költségei;
- a konstrukció hatékonysága (az általa generált forrásmennyiség),
- a létrehozás jogi és egyéb feltételei.

A program várható hatásai és eredményei

A vállalkozások forrás-felvevőképességét javító pénzügyi mechanizmusok révén növekszik a megyében mobilizálható támogatási források nagysága és a vállalkozók, pénzintézetek és a közszféra hatékony együttműködése eredményeként csökkenhet a tőkekiáramlás a megyéből.

Területi hatókör

A program a Baranya megye teljes területét érinti, és a regionalizáció előrehaladtával régiós szintre kiterjeszthető.

A program koordinátora és főbb szereplői

- *Koordináció:* Baranya Megyei Területfejlesztési Tanács
- *Végrehajtók:* gazdaságfejlesztési szervezetek, pénzintézetek, vállalkozások.

A megvalósítás időbeli rendje

A program megvalósítása közép/hosszú távra szól. A hitelgarancia konstrukció létrehozása rövid távon döntést igényel és haladéktalan létrehozása indokolt. A rendszer működtetése a gazdasági szféra számára rendelkezésére álló EU források függvényében folyamatos cselekvést igényelnek.

Általános és pénzügyi kedvezményezettek

A kedvezményezettek általános körét a Baranya megyében regisztrált, illetve itt telephellyel rendelkező vállalkozások, jellemzően kis- és közepes vállalkozások alkotják. A közvetlen kedvezményezettek azok a vállalkozások, melyek a hitelgarancia igénybevételel foglalkoznak (képesek) fejlesztési célú EU forrásokhoz jutni.

A megvalósítás értékelési kritériumai

- a támogatásban részesült vállalkozások száma,
- a megyében bevont támogatási források nagysága,
- igénybe vett fejlesztési célú hitelek nagysága.

Kapcsolat a fejlesztési prioritásokkal

A program a versenyképes gazdaság és ezen belül a kis- és közepes vállalkozások fejlesztését célzó prioritással függ elsődleges össze.

Az alprogram költségvetése és lehetséges forrásai

Magyarázatok a költségvetéshez:

- a létrehozás forrásaira jelenleg nem működik pályázati rendszer, nincs tervezve az NFT keretein belül sem erre a célra forrás,
- a GKM ugyanakkor hosszabb ideje már foglalkozik garanciaalap kezdeményezésekkel, amelyek eddig nem voltak életképesek. Jelen táblázatban jelentősebb összegű GKM támogatást állítottunk be,
- elvi lehetőség lenne területfejlesztési jellegű források bevonására is (NTFH – Nemzeti Területfejlesztési Hivatal néven jelöljük), mivel regionális szintű beavatkozásról van szó,
- a Hitelgarancia Rt esetében előzetes érdeklődés mutatkozhat részvételre egy ilyen jellegű intézmény felállításában,
- számolunk a pénzintézetek és takarékszövetkezetek korlátozott jellegű forrásaival,
- számolunk korlátozott mértékű vállalkozói befizetésekkel.

Pénzügyi összefoglaló

millió Ft

Megnevezés	2004-2006
Összes költség	240
Magyar közforrások	200
GKM	100
NTFH	100
Magánszektor forrása	40
Hitelgarancia Rt	10
Pénzüintézetek, takarékszövetkezetek	20
Vállalkozói befizetések (díjbevételek)	10

4. program: A Pécs-pogányi reptér

Indoklás

A gazdasági fejlődés mai szakaszát a piacok globalizálódása, a vállalati szervezetek és kooperációk nemzetköziesedése, új termelési formák meghonosodása és – nem utolsósorban – a tercier ágazatok előretörése jellemzi, amely a gyors elérhetőséget szolgáló közlekedést meghatározó versenyelőnyre teszi. Ez a gazdasági paradigma a két tradicionális ágazat – a vasúti és a közúti közlekedés – minőségi fejlesztése (a nagy sebességű vasúthálózatok és a gyorsforgalmi autópályák kiépítése) mellett nagy jelentőséget tulajdonít a *légi közlekedés* kiterjesztésének. A légi közlekedés területi bázisainak a kiépítése és több éves működtetése igazolta azt a regionális politikai hipotézist is, hogy e közlekedési-területi góccok szűkebb és tágabb környezetük gazdasági fejlődésének indikátoraivá válnak, a repülőterek köré települt üzemek, vállalkozások fontos innovációs csomópontok.

A regionális repülőterek hálózatának kiépítése nem csupán az országokon belüli gazdasági kapcsolatok erősítését szolgálja, hanem a közös piaci tagállamok közötti együttműködés fejlesztését is. Nemzeti és közös piaci fejlesztési programok eredményeképpen ma már szinte valamennyi nyugat-európai régióban van nemzetközi és belföldi áru- és személyforgalmat lebonyolító repülőtér.

A repülőtér-hiányos régiók egy része kiváló közúti adottságokkal rendelkezik, vagy szomszédos nemzetközi repülőtereket használ, más részük (spanyol és portugál tartományok) viszont fejletlenségük miatt nem rendelkezik légi közlekedési bázissal.

A program tárgya, leírása

A cél egy kétszakaszos, 12–15 évre tervezett teljes kivitelezési programú, az első lépésben helyi, hosszabb távon az európai szabványok szerinti regionális reptér megépítése és vegyes célú üzemeltetése. A két szakasz időhatára Magyarország EU-csatlakozásának ideje. Az objektum beruházásának hosszú *közvetlen* megtérülése és a kezdeti időszak tervezhető veszteséges üzemeltetése egyaránt az összes érdekelt és érintett szereplő együttműködését igényli, amely az eddigi előzetes tapasztalatok alapján megvalósítható (az érintett gazdasági szereplők például hajlandóságot mutatnak az anyagi szerepvállalásra). A programhoz nélkülözhetetlennek látszik a külföldi befektető is. Az objektum részévé válhat a páneurópai 5c multimodális korridornak.

A program tárgya a regionális reptér megépítése és vegyes célú – nem menetrend szerinti személy- és teherszállításra berendezkedő – üzemeltetése az ICAO besorolás szerinti 3 C kódjelű szilárd burkolatú pályával és nem precíziós műszeres megközelítéssel, a kapcsolódó létesítményekkel együtt. A reptér Pécs és Pogány közös tulajdona, a működtetésre a két tulajdonos kft-t hozott létre, amely a majdani fejlesztésben is fontos szerepet játszik. A létesítmény elsőrenden a regionális centrum funkcióhoz rendelődik, aminek meg kell jelennie a regionális fejlesztési célok között is.

A program megvalósításához szükséges tevékenységek

A repülőtér kivitelezése megkezdődött, a program megvalósítása ez esetben a beruházási program megvalósítását jelenti.

A program fejlesztés várható eredménye, hatásai

A várható eredmények két részre bonthatók. A közvetlen hatású – beruházás megtérülési – eredmény hosszú távon valósítható meg, az EU csatlakozást követő prognosztizálható forgalom mellett. A közvetett hatás – a gyors elérhetőség – a város, a megye és a régió tökevonzási képességének növekedésében és a teljesítőképesség fokozódásában mutatkozik meg. A repülőtérnek önmagának is gazdaságvonzó képessége van.

A program koordinátora és főbb aktorai, partnerei

Fő koordinátor: a reptér üzemeltetésére létrehozott gazdasági társaság (a kht már létezik).

Főbb szereplők:

- Pécs Megyei Jogú Város és Pogány önkormányzata,
- Baranya Megyei Területfejlesztési Tanács
- Baranya Megye Közgyűlése
- befektetők
- Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács,
- Vám- és Pénzügyőrség, minisztériumok,
- kamarák,
- turisztikai szervezetek,
- gazdasági szervezetek.

A program területe hatóköre

A meghatározó értelemszerűen a regionális hatókör, de Pécs és Baranya megye érdeke is aligha vitatható.

A program megvalósításának időrendje, költségigénye

A repülőtér kivitelezése megkezdődött, az időrend és a költségvetés a beruházási program szerint alakul.

A Környezetvédelmi és Infrastruktúra Operatív Program (KIOP) részeként, a 2.2. intézkedés („A közlekedési infrastruktúra elérhetőségét javító fejlesztése”) részeként alintézkedés a „Regionális repülőterek fejlesztése a belföldi és a nemzetközi polgári légiforgalom érdekében”. Ennek az alintézkedésnek a kedvezményezettjei csakis non-profit szervezetek lesznek, a KIOP szerint.

5. program: Iskolarendszeren kívüli felnőttoktatási rendszerek fejlesztése – regionális szakmaközpont

Indoklás

Baranya megye foglalkoztatási szerkezete igen jelentős változáson ment keresztül az elmúlt időszakban. A ipari nagyvállalatok megszűnésével, vállalkozásokká történő átalakulásával a vidékről bejárók jelentős része munkanélkülivé vált, amit motivált az utazási költségek megnövekedése is. A kistelepüléseken élők számára a mezőgazdaság és a helyi szolgáltatások jelenthetik a kiutat. A mezőgazdasági szövetkezetek felszámolásával megszűnt a termelésirányító és értékesítést elősegítő erő. A gazdaságos termeléshez, értékesítéshez szükség van megfelelő ismeretekre, amelyekkel a privatizáció során földhöz jutottak nem rendelkeznek. A már említett utazási költségek miatt azokat az utakat kell keresni, amelyekkel az ismeretszerzés, adott képesítések, képességek megszerzésének, valamint annak alkalmazásának lehetősége a lakóhelyen biztosítható. E lehetőségek helyi szintre történő telepítése csökkentheti a város és a hátrányos helyzetű térségek között a szakadékot. Növelheti az esélyegyenlőséget, elősegítheti a lokális hátrányok kiegyenlítését és szociális esélynövelő. A programmal megcélzott intézményhálózat fejlesztés jól szolgálhatja az egész életen át tartó tanulás lehetőségének biztosítását, ami az EU csatlakozás feltétele. A lépéstartást nehezíti, hogy a megyénkben – aprófalvas jellemből is fakadóan – a szakképző intézményrendszer, valamint a középfokú iskoláztatás a városokra telepített, és az, hogy 172 olyan település, településrész van, ahol általános iskola nem működik (különösen jellemző ez Pécs, Siklós és Szigetvár környékére). E program kulturális, művelődési lehetőségeket biztosít az iskolarendszerből kikerülők számára is, ami ezekben a térségekben nem elhanyagolható.

A program tárgya, leírása

Maga a humán erőforrás elsődleges gazdaságfejlődési tényezővé lépett elő, a modern gazdasági-piaci körülmények közepette azzal a következménnyel, hogy az aktív foglalkoztatási szakaszt gyakorlatilag végigkíséri a képzési szükséglet. Az EU-hoz történő csatlakozással ráadásul a munkavállalók „nemzetköziesednek”, akkor, ha a megfelelő szaktudással és képességekkel rendelkeznek. Minimum feltétel az úgynevezett kulcskompetenciák birtoklása: a nyelvismeret, az informatika, valamint a kommunikációs és csoportmunka képesség és készség.

A területfejlesztési program számára ez azt jelenti, hogy a korábbi szakasz munkanélküliségi központúságához képest a mai szakasz a foglalkozási-képzettségi központú szakasz.

E szakasz iskolarendszeren kívüli (felnőtt-)képzési jellemzői az alábbiak:

- a képzés koordinált hálózati rendszeren alapul, amely akkreditált és szakosodott intézményeket foglal magába;
- a képzésnek mindenki számára esélyegyenlőséget és hozzáférést kell garantálnia;
- a képzés–továbbképzés–átképzés–utóképzés láncolat együttese a jellemző.

A rendszer regionális hálózata nem rendszerre összefogott módon ugyan, és csak hiányosan, de létezik, a hálózati központja azonban ma még nem. A területfejlesztési beavatkozás alapfeladata – a közvetlen képzési akciókon ma már túllépve – ennek a központnak a létrehozása, és a rendszer szisztematikus kiépítésének beindítása. A központ a Regionális Szakmaközpont. Az operatív program tartalma ennek a létrehozása.

A program megvalósításához szükséges tevékenységek leírása

A program megvalósításának nincs egyelőre részletesebb programja, csak a koncepciója. A megvalósíthatósági tanulmány elkészültével részleteiben a terv változhat, alapvonásai azonban nem.

A Regionális Szakmaközpont négy nagy alapfunkciót teljesít:

- információs központ (a korábbiak szerinti teljes körben és nemzetközi – EU – jelleggel);
 - képzési és képzésszervezési központ, háttérben a regionális képzési hálózattal;
 - vizsgáztatási és minősítési központ, a megfelelő kompetenciákkal és felhatalmazásokkal;
 - foglalkoztatási szolgáltató és tanácsadó központ.
- a) A központ potenciális hálózatáról pontos katasztert szükséges összeállítani; mivel regionális intézményről van szó, ez a régió felnőttképzéssel foglalkozó összes számbajöhető szervezeti körét, a képzések irányát, tárgyát, az akkreditációtés egyéb technikai jellemzőket foglal magába.
 - b) Meg kell határozni az információs központhoz szükséges adatbank tartalmát, a lehetséges forrásokat, a szükséges technikai-műszaki fejlesztéseket – beruházásokat – meg kell valósítani (ezek zömmel az on-line szolgáltatáshoz kötődnek), a lehetséges forrásokkal való kapcsolatokat ki kell alakítani.
 - c) Meg kell szervezni a tanácsadó-szolgáltató területi hálózat rendszerét (ez a központ és a megyei munkaügyi központok együttműködésével valósítható meg)
 - d) Meg kell határozni a képzési rendszer struktúráját, területi rendjét, a szükséges akkreditálásokat meg kell tenni.
 - e) A képzési rendszerhez illeszkedő vizsgáztatási-minősítési jogosítványokat meg kell szerezni.
 - f) A kísérleti üzemelési szakasz beindítása, korrekciók.
 - g) A rendszer működtetése

A program várható hatásai, eredménye

A központ és a hálózat révén a régió munkavállalóinak elérhető, viszonylag komplex foglalkoztatási-képzési szolgáltatást nyújtó intézményrendszer jön létre, ugyanakkor a foglalkoztatók igényeit is ki tudja elégíteni. A rendszer növelheti a munkavállalók szakmai – és területi – mobilitását, elősegíti a munkakerő iránti igények és a kínálat struktúrális és mennyiségi megfelelését, ellenőrzött és minőségbiztosítással rendelkező képzést és szolgáltatást nyújt.

Területi hatókör

A megye (a régió) egész területe.

A program koordinátora és főbb szereplői

- Pécsi Regionális Munkaerőfejlesztő és Képző Központ (koordinátor)
- Meghatározó szakmai partnerek: a megyei munkaügyi központok és a kamarák
- Egyéb szereplők: a potenciális hálózati résztvevők

A megvalósítás időrendje

A rendszer teljes kialakításának becsülhető időigénye 3–4 év.

A megvalósítás értékelési kritériumai

- tanácsadási-szolgáltatási ügyfélforgalom,
- az on-line látogatók száma,
- a befejezett és tanúsított képzésben részt vevők száma.

Kapcsolat a fejlesztési prioritásokkal

Az operatív program a II. fejlesztési cél több programjához kapcsolódik, de az ott elmondottak szerint jelentős a versenyképességre, a szociális és esélyegyenlőségi viszonyok alakulására való hatása is.

A program költségigénye és forrásai

A koncepció ismeretében egyelőre a többi programéhoz képest csak feltételes költségigény és forrás térkép alakítható ki.

Magyarázatok a beruházási költségvetéshez:

- a szakmaközpont beruházás jellegű költségeihez 2003-ban nincs magyar pályázati rendszer,
- az NFT keretében erre a feladatra nincsenek direkt módon elkülönített források,
- saját erővel számoltunk Pécs MJV, Baranya Megyei Önkormányzat és a kamarák részéről, 20% mértékben (de a támogatás mértéke még nem tisztázott)

Pénzügyi összefoglaló

millió Ft

Megnevezés	2004-2006
Összes költség	250
Nemzeti Fejlesztési Terv	200
NFT ROP 2.2. (barnamezős területek újrahaznosítása)	200
Magyar közforrások	30
Pécs MJV	15
Baranya Megye Önkormányzata	15
Magánszektor források	20
Kamarák	20

A Központ programjaihoz több, az NFT keretén belül elérhető forrásból is lehetséges lesz támogatást nyerni:

- a HEFOP 3.1. intézkedése (egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek és képességek fejlesztése), amelynek tartalma: pedagógus-továbbképzés, tanítási programcsomagok, tananyagok, taneszközök kidolgozása, tanácsadás, tájékoztatás, érdekvérvényesítő jogsegélyszolgálatok, információs irodák kiépítése, kommunikációs stratégia létrehozása az intézkedés hatékonyságának növelésére, információs tartalom és szoftverfejlesztés, interaktív és multimédiás tartalmak növelése, E-learning oktatási anyagok fejlesztése, terjesztése, módszertani kutatások támogatása, a kutatás eredményeinek felhasználása a gyakorlati oktatásban, a megvalósításához szükséges tárgyi feltételek, infrastruktúra biztosításának támogatása (pl. számítástechnikai eszközök, software-ek, taneszközök stb.).
- a HEFOP 3.2. intézkedése (a szakképzés tartalmi, módszertani és szerkezeti fejlesztése), amelynek tartalma: tananyagfejlesztő és tantervkészítő munkacsoportok kialakítása és működtetése, gépészet és kereskedelem/marketing/üzleti kommunikáció szakmacsoportok moduljainak, tananyagainak, értékelési és beszámítási módszereinek fejlesztése, modulrendszerű tankönyvek és tankönyvcsaládok, információhordozók kifejlesztése a két szakmacsoport szakképzéseéhez, az elkészült dokumentumok jóváhagyatása és bevezetése, a két szakmacsoport modulrendszerének kísérleti jellegű bevezetése, intézményi struktúra elemzése a kiválasztott térségekben, közép- és hosszú távú munkaerő-piaci prognózisok készítése a kiválasztott térségekre, gyakorlatorientált képzési módszerek adaptálása, fejlesztése és terjesztése,
- a HEFOP 4.2. intézkedése (a felnőttképzés rendszerének fejlesztése), amely tartalma: korszerű felnőttképzési módszerek kifejlesztése és alkalmazása, intézményrendszer fejlesztése, korszerűsítése, képzési módszertan fejlesztése a különleges helyzetű célcsoportok számára,
- magas (legalább 80%-os) támogatási szinttel számoltunk,
- a saját erőt a kamarai illetve képzésben részesülők befizetésével kalkuláltuk.

Pénzügyi összefoglaló

millió Ft

Megnevezés	2004-2006
Összes költség	300
Nemzeti Fejlesztési Terv	240
NFT HEFOP 3.1. (egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek és képességek fejlesztése)	80
NFT HEFOP 3.2. (a szakképzés tartalmi, módszertani és szerkezeti fejlesztése)	80
NFT HEFOP 4.2. (a felnőttképzés rendszerének fejlesztése)	80
Magánszektor források	60
Kamarák	30
Képzésben részesülők	30

6. program: A megyei városhálózat fejlesztése

Indoklás

A centrum település relatív általános fejletlensége jellemzi a sellyei és sásdi elmaradott-nak tekinthető kistérséget, míg a siklósi és a szigetvári kistérség központi városai esetében a térségükre is kihatást gyakorló gazdasági-foglalkoztatási potenciál gyengesége. A térség vidékfejlesztési feladatait tekintve alapfeladat e központok fejlődésének területfejlesztési eszközökkel való támogatása.

Ugyanakkor a gazdasági fellendülés elmaradása jellemzi Mohácsot, Komlót, Pécsváradot és Szentlőrincet is.

A területfejlesztés beavatkozási szükséglete eképpen a korábbiakhoz képest kiszélesedik. Nem csupán az elmaradottabb térségek központjai válhatnak támogatottá, hanem a Pécsen kívüli teljes térségi központi városok.

A térségi fejlődési tendenciák és a felzárkózni képes területek példái azt mutatják, hogy a központnak (a központi városnak) a motorikus szerepvállalása meghatározó fontosságú, itt koncentrálódik a gazdasági potenciál és a szolgáltatási-irányítási-szervezési képesség.

Fel kell készülni arra, hogy rövid időn belül a területfejlesztést a programok versenye jellemzi, zömmel előzetes besorolás nélkül, és a programfinanszírozás támogatása nagyban függ a térség önerejétől, abszorpciós képességétől. A programok és projektek tervezése, lebonyolítása és finanszírozása szakmailag megalapozott, profi programmenedzsment és a jelenleginél fejlettebb helyi partnerséget és önerőt igényel.

A program tárgya, leírása

Baranya megye kistérségei túl nagy mértékben függenek és támaszkodnak Pécsre, abban az értelemben, hogy nincs megfelelő szinten fejlett szervező-ellátó-intézményi és foglalkoztatási-gazdasági központjuk, vagy azért, mert új városokról van szó, vagy azért, mert a rendszerváltás nyomán végbemenő változások részben vagy kiterjedten tönkretették ezeket. A cél ezek meghatározott funkciók szerinti fejlesztésének a támogatása, részben a kistérség, részben a megye egész településrendszerének működőképessége és fenntarthatósága érdekében. A fejlesztési akciókat meghirdetett külön pályázati cél alapján, a pályázati rendszer keretein belül kell támogatni.

A pályázati rendszer kellő rugalmasságot biztosít ahhoz, hogy a támogatható célokat időszakonként a szervezeti-intézményi fejlődés aktuális követelményeihez igazíthassák.

A támogatandó célok javasolt köre az alábbi:

- 1) *Az intézményi-szervezési-szolgáltatási funkciók terén* (Sásd és Sellye, kivételes jelleggel – ha az indokolt – a térségük más centrumjellegű települése esetében):
 - a térségi gazdaságfejlesztéssel összefüggő szervezetek, intézmények létrehozása vagy továbbfejlesztése (program- és projekt menedzselés, tervezés, megvalósítás szervezése, támogatások addicionálása, külső tőke bevonásának az elősegítése, szakmai támogatása stb.);

- a vállalkozásokat és vállalkozókat támogató decentrumok kialakítása vagy fejlesztése (beleértve a helyi vállalkozói köröket, klubokat stb. is);
 - oktatási-képzési szervezetek, intézmények létesítése, fejlesztése;
 - a foglalkoztatással összefüggő támogató-tanácsadó-közvetítő szervezetek, intézmények létesítése, továbbfejlesztése;
 - együttműködési-partnerségi szervezetek megalakítása területfejlesztési célokra.
- 2) *A foglalkoztatási-gazdasági funkciók terén* (Sásd, Sellye, Siklós és Szigetvár, kivételes jelleggel – ha az indokolt – a térségük más centrumjellegű települése esetében):
- a foglalkoztatási és a térség gazdasági teljesítményének alakulása szempontjából fontos gazdasági beruházások támogatása;
 - koncentrált – esetleg intézményesült – gazdaságfejlesztési akciók (iparterületek, ipari parkok, inkubátorházak, telephely nélküli inkubátorházak, disztribúciós létesítmények stb.) tervezésének és kivitelezésének támogatása;
 - a gazdasági bázis diverzifikáltságát fokozó fejlesztési elképzelések támogatása, ha azok más programok kapcsán nem támogathatók (például melegvizes fürdők fejlesztése, az örökség körébe tartozó egyedi objektumok új funkció alapján történő újrahasznosítása előkészítésének, tervezésének vagy kivitelezésének a támogatása).
- 3) *A gazdasági potenciál, a versenyképesség növelése terén* (Mohács, Komló és Pécsvárad esetében):
- a modern feldogozóipari fejlesztések támogatása,
 - az intézményesült gazdaságfejlesztési módszerek (ipari parkok, vállalkozási övezet, hálózatépítés és hálózatokhoz való csatlakozás stb.) elterjedésének előmozdítása.

Mindhárom típusú támogatásnál – mivel várhatóan az eddigieknél nagyobb forrásigényű fejlesztések is történhetnek – célszerű a társtámogatást forszírozni és követelményként (vagy előnyt jelentő körülményként) meghatározni.

Mindhárom támogatási rendszer működtetése átmeneti jellegű. Indokolt eme operatív program futamidejét öt-tíz évben korlátozni. A futamidőn belül a programba bevont fejlesztési célok változtathatók.

A program megvalósításához szükséges tevékenységek

A program megvalósításával összefüggő tevékenységek a pályázati rendszer működtetésében vonhatók egybe. Nevezetesen

- szükséges a pályázók körének a meghatározása (a fentiek szerint adott lehet),
- a pályázati célok hosszabb távú vagy évenként újrafogalmazott meghatározása a javasolt körben, vagy azt szűkítve, esetleg bővítve (az operatív programból adódó koncentrált beavatkozási jelleget mindenkor szem előtt tartva),
- a pályázat egyéb feltételeinek a rögzítése (szelekciós kritériumok),
- a pályáztatás megvalósítása.

A program várható hatásai, eredménye

A program által nyújtott támogatások (és segítség) révén gyorsított módon kiépülhet az intézményi-szolgáltatási háttér, amely a tradicionális városok esetében létrejött, vagy szolgáltatási alapon elérhető. Megerősödik, újraépül vagy sokrétűbbé válik a kistérségi központok gazdasági bázisa, fokozódik térségi foglalkoztatási szerepük.

A megye és a kistérségek területi fejlődését, fejlesztését tekintve a fentiek felül a közvetett hatás legfőképp abban összegződik, hogy a teljessé váló centrum- és térszerkezetben mód nyílik a szisztematikusabb funkció- és feladatmegosztásra, együttműködésre, a megye egészében lehetővé válik a modern területi-gazdasági szervezési formák (hálózatos építkezés, klaszterek, integrált információs társadalmi rendszerek stb.) alkalmazása, és sokrétűbb külső fejlesztési források válhatnak elérhetővé. Nő a megye egészének „program- és versenyképessége”, különösen a követelmények szerinti úgynevezett nagyfejlesztések terén, ahol minimális támogatási küszöb van előírva. És nem utolsósorban, újra létrejöhet az a kellően kifejlett kis- és középvárosi hálózat, amely a sikeres területi fejlődés alapkövetelménye ma már.

A program által nyújtandó támogatás révén olyan területfejlesztési és szolgáltató intézmények jönnek létre, amelyek animálhatják a partnerség-építést, az együttműködést, a térségi fejlődést, fejlesztést, egyszersmind tehermentesítik az önkormányzatokat is. Ez utóbbi már csak azért is fontos, mert az önkormányzati típusú szereplők eddigi omnipotens szerepvállalását szükség szabta átmeneti kényszernek kell tekintenünk, a funkciók szakmává válva előbb-utóbb egyébként is önállósodnának, csak lassabban. A funkciók külön szakmai szervezetekbe való telepítésének gyorsítása a fenti térségi körön túl is általános területfejlesztési érdek.

A program eredményeinek másik ága a gazdasági teljesítmény növekedése, a foglalkoztatottság fokozódása, a közösségi és egyéni, helyben maradó jövedelmek gyarapodása (ami a helyi erő forrása lehet a következőkben).

Mindezek együttesen javítják az egész kistérség, közvetetten pedig a megye versenyképességét (sokszínűbbé váló kínálat), telephelyi forgalmi értékét, és így tökevonzó és -fogadó képességét.

Területi hatóköre

Pécs kivételével a megye egész területe

A program koordinátora, főbb aktorai, partnerei

Koordinátor

Megyei területfejlesztési tanács

Főbb szereplők:

- statisztikai kistérségi társulások,
- városi önkormányzatok, szervezeteik vagy társaságaik,

- megyei önkormányzat
- gazdasági egységek
- szolgáltatási szervezetek

Partnerek

- regionális fejlesztési tanács és szervezetei,
- kamarák,
- munkaerő-piaci szervezetek,
- vállalkozásfejlesztési szervezetek,
- helyi államigazgatási szervek,
- a célba vett szolgáltatási területen működő megyei partnerintézmények

A megvalósítás időbeli rendje

Mivel pályázati rendszerről van szó, megfelelő forrás esetén bármikor indítható, és a fentiek értelmében 5, de maximum 10 évig élne a rendszer.

A program általános és pénzügyi kedvezményezettei

Általános kedvezményezettek az érintett városok önkormányzatai, illetőleg a kistérségi társulások, valamint ezek népessége és a gazdasági egységei. A pénzügyi kedvezményezett a pályázatot benyújtó szervezet (amely lehet az önkormányzat vagy a társulás, illetőleg gazdasági szervezet, vagy egyén).

A megvalósítás értékelési kritériumai

- A létrejött vagy továbbfejlesztett szervezetek száma,
- A kistérségbe jutó támogatások és tőkeberuházások növekménye,
- A kistérségi területfejlesztési program és a hozzá kapcsolódó operatív programok,
- A feldolgozóipari és szolgáltató gazdasági szervezetek részarányának a növekedése,
- Az új munkahelyek száma,
- A helyi jövedelmek növekedése.

Kapcsolat a fejlesztési prioritásokkal

Az operatív program közvetlenül a VI. fejlesztési cél 26. programjához (*Térségi központok funkcionális megerősítése*) kapcsolódik.

Ezen túlmenően kötődik a II. cél 8. programjához (*Aktív foglalkoztatáspolitikai koncepció végrehajtásában való közreműködés*), a III. fejlesztési 12–15. programjaihoz, azon belül különösen a 13. *Vállalkozásfejlesztés*, és 15. *Pénzügyi-üzleti szolgáltatások fejlesztése* programokhoz, továbbá – részben – a VI. és VII. fejlesztési cél programjainak mindegyikéhez (hatással van a falusias térségek fejlődésére, a megyei-regionális együttműködést és kohéziót is szolgálja, nemzetközi kapcsolati vonatkozásokat érint és helyi marketing szerepe is van).

A program költségigénye és forrásai

Pályázati rendszerben való megvalósítás esetén az elkülöníthető források nagysága alapján határozható meg az adott támogatási keret (és ennek függvényében a program futamideje).

Emellett az NFT keretein belül igen sok módon nyílik lehetőség források bevonására, amelyek az alábbi területeket fedik le (minden esetben csak a legjellemzőbb támogatási lehetőségeket soroltuk fel, kerülve az ismétlést):

6.1. Az intézményi-szervezési-szolgáltatási funkciók esetében

- a GVOP 2.2.1 alintézkedése (vállalkozások alapinformációhoz jutásának támogatása, non-profit szervezeteken keresztül),
- a ROP 3.1. intézkedése (a helyi közigazgatás és a civil szervezetek kapacitásépítése, régiók abszorpciós képességének növelése),
- az AVOP 3.3. intézkedése (alapvető szolgáltatások a vidéki vállalkozók és lakosság számára), a kistélepülések esetében, különösen annak szaktanácsadási része)

6.2. A foglalkoztatási-gazdasági funkciók terén

- a ROP 1.1. intézkedése (a turisztikai vonzerők fejlesztése), a termálfürdők esetében
- a ROP 2.2. intézkedése (település-rehabilitációs akciók támogatása),
- a ROP 2.3. intézkedése (barnamezős területek újrahasznosítása),
- a ROP 3.2. intézkedése (a helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása)

6.3. A gazdaság potenciál, a versenyképesség növelése terén

- a GVOP 1. (beruházás-ösztönzés) és 2. (kis- és középvállalkozások fejlesztése) prioritásai,
- a GVOP 1.3. intézkedése (üzleti infrastruktúra fejlesztése) az ipari parkok és logisztikai fejlesztésekre,
- a GVOP 1.2.2. alintézkedése, az innovációs és technológiai transzferközpontok fejlesztésére,
- a GVOP 1.2.4. alintézkedése, a klaszterek létrehozásának elősegítésére,
- a GVOP 2.3.1 alintézkedése a vállalati együttműködések kialakítását segítő szolgáltatási és tanácsadási tevékenység támogatására.

A magyar források közül kiemeljük, hogy a vállalkozói övezetek támogatására 2003 során külön kormányrendelet jelent meg (A vállalkozási övezetek támogatására irányuló célelőirányzat felhasználásának részletes szabályairól), amely az övezeti működtető számára illetve beruházások – beleértve infrastrukturális illetve vállalkozói fejlesztéseket is – biztosít vissza nem térítendő támogatást.

7. program: A kulturális és gazdasági örökség bekapcsolása a falusi turizmusba

Indoklás

Hosszú távon a falusi turizmus akkor menedzselhető sikeresen, ha szellemi értékek átadását is kínálja a puszta környezetváltozáson és stresszmentes légkörön túl. A falvak természeti környezetéhez és gazdaságához, gazdálkodásához köthetők azok az örökség elemek, amelyek ezt a szellemi termékértéket képviselik. Így a falusi turizmus programkínálatának bővítéséhez, a vendégek tartózkodási idejének növeléséhez és a vendégek térbeli mozgásának kiterjesztéséhez célszerű egyes gazdasági tevékenységeket turisztikailag értékesíthető formában megfogalmazni, tálalni, a megjelenítés infrastrukturális feltételeit megteremteni.

Ma még – eltekintve a Villány–siklói Borúttól – csak eseti jellegű a mában élő helyi örökség rendszerelvű bevonása a turizmusba. Ezért szükséges a helyi attrakciók teljes körű összegyűjtése, tematikus termécsomagok összeállítása és kiajánlása. Ez csak a lokális humán erőforrások bevonásával oldható meg.

A szénbányászat meghatározó tényezője volt Komlón és Pécsen túl a környező falvak fejlődésének, életének. A bányászati örökség szakszerű bemutatása a hozzá kapcsolódó szabadidős szolgáltatásokkal kulturális, turisztikai és helymarketing célokat is szolgál – hasonlóan számos EU tagország gyakorlatához. Jól egészíti ki a megyébe aktív rekreációs szándékkal érkezők programkínálatát, emellett a körutazáson résztvevők és kirándulók szegmense számára is piacépítő kínálati elemet jelent. Megfelelően kiépítve olyan új vendégkör vonzására is lehetőséget teremt, amelynek tagjai a múlttal való kommunikálás új útjait, stílusait keresik, szabadidejüket ismereteik bővítésére használják fel. Az örökséget képező történelmi, kulturális, gazdasági, tudományos és környezeti elemekről önmaguk alakítják ki egyedi benyomásaikat és nemcsak passzív befogadói egy múzeum által közvetített üzenetnek.

A program tárgya, leírása

A program idővel többfajta gazdasági és kulturális örökség turisztikai palettán való megjelenítését teszi lehetővé. Ma a leginkább előkészített és ezért mintaértékkel megvalósítható a szénbányászati örökség turisztikai attrakcióvá fogalmazása több helyszínen.

A szénbányászat település és természeti környezet formáló szerepének bemutatása tematikájában párhuzamos és térben kapcsolódó, sokféle szolgáltatás – információ szolgáltatás, idegenvezetés, vendéglátás, animálás, programszervezés, ajándék értékesítés, létesítmény fenntartás stb. – szervezését, kialakítását, letelepítését és működtetését teszi szükségessé.

További programjavaslatok, amelyek részletesebb kidolgozást igényelnek:

- Az agyaghoz tapadó történelmi és kézműves örökség megjelenítése a megyében szinte mindenütt előforduló és még alkotó fazekasokra építve hálózatszerűen alakítható ki. E hálózattal párhuzamosan a népi textilipar műhelyei is bemutatathatók.

- Az erdő élővilága, az erdőgazdálkodás és fafeldolgozás megjelenítése a Zselicben és a Mecsekben, elsősorban az erdőgazdálkodás területi központjaihoz integráltan, bekapcsolva a már működő erdei iskola ismeretterjesztő, szemléletformáló tevékenységét.
- Az élővizekhez kötődő gazdálkodás komplex megjelenítése a Duna és a Dráva mentén.
- A Villány–siklói Borúthoz hasonlóan továbbiak kiépítésének és hálózatos működésének támogatása a megyében illetve a megyehatárt átlépve.

A program sikeressége akkor garantálható, ha szemléletformálással is jár, így az örökség turizmus mibenlétét, követelményeit és előnyeit, eredményeit a vendégfogadó közösségekkel is megismerteti.

Kapcsolódó fejlesztéseket vet fel az örökség létesítmények földrajzi elérhetőségének biztosítása, ami elsősorban koordinációs feladatokat jelent a közlekedési infrastruktúra fejlesztésében.

Részben tanulási, részben előfinanszírozási, részben szervezési program lenne szükséges. Célja olyan kiegészítő – alternatív – foglalkoztatás és jövedelem biztosítása is, amely a hagyományok továbbélésének sporadikus jellege és törekvései mellett automatikusan nem jöhetne létre.

Ahhoz, hogy a lokális természeti és kulturális értékeket helyi személyek mutassák be, a humán erőforrások fejlesztése elengedhetetlen.

A programhoz szervesen kapcsolódik a vállalkozások és kezdeményezések fejlesztése az örökséggel, a kultúrával és a természettel kapcsolatban. Így azon szálláshelyi létesítmények, vendéglátó szektor fejlesztése is elengedhetetlen, amelyek az örökségen és kultúrán alapulnak (például a tradicionális épületek és a hagyományos ételek).

Számos területen a turizmus infrastruktúráját modernizálni kell, hogy találkozzon napjaink turistájának igényével, keresletével. Különösen igaz ez a naprakész program és szálláshelyi információ szolgáltatásra, továbbá a múzeumokra, kiállítóhelyekre, amelyek ma még teljes passzivitásra ítélik a turistát.

A program megvalósításához szükséges tevékenységek

- A PE Rt. és az MBVH Rt. megbízásából a Kútforrás Kft. által készített megvalósíthatósági tanulmány alapján Pécssett *Bányászati Emlékpark kialakítása*. A tervezett emlékpark helyszínét elsődlegesen a gyükési (déli), a karolinai külfejtések tájrendezett területei és Cassián aknák utórendezést igénylő környezete képezi. Az elsődleges területhez csatlakoztathatók a Lámpás-völgyi út északi szárnyán elhelyezkedő bányászati létesítmények, valamint a keleti határt képező lakótelep (Colonia) egy része, továbbá a Káposztás-völgy középső szakaszán települt függőleges aknák és fontosabb tárók. A bányászati emlékparkban 12 akna, néhány táró, üzemi létesítmény és több építészeti emlék (a DGT első székháza, az első iskola, a Flórián templom maradványa, a DGT kultúrháza, az új templom, a bányaiskola, a ma is működő temető) kerül

míves megjelölésre. Az egyes objektumok között sétautak rendszere alakítandó ki zöld környezetben.

A tanulmánytervben szereplő programlehetőségek közül a 3. változat javasolható megvalósításra, amely az emlékhelyek megjelölésén túl olyan látványértékű, a témához is kapcsolódó létesítményeket is tervez (András-aknai torony, rakodó, táró, gépház, valamint lőjárgány, ősnövény és őszállat bemutató, bányász panteon stb.), amelyek jelentős idegenforgalmi vonzerővel is bírnak.

Hosszú távon elképzelhető a park bővítése olyan létesítményekkel, amelyek nem kapcsolódnak szorosan a bányászati örökséghez, inkább a szabadidő aktív eltöltését szolgálják (görcsolya pálya, szánkó pálya, szabadtéri színpad, gyermekjátszóter stb.).

Megfontolandó a Széchenyi-akna védendő épületegyüttesének kulturális-turisztikai hasznosítása is.

A program a külfejtési és csatlakozó területek (Lámpásvölgy észak, Lakótelep, Káposztásvölgy) jelölendő emlékhelyeinek, a közterületek (feltáró utak, sétányok, terek, parkrészek) teljes hálózatának kialakításán kívül az András aknai aknatorony, szelöltető gépház visszaállítását, az aknagárd és tárószint közötti aknaszakasz és a bejárótáró újraépítését, valamint a személyfelvonó beépítését, továbbá a Flórián akna fa-szerkezetű aknatornyának, a szállítást végző lőjárgány faépületének rekonstrukcióját, az ősnövényzet ma élő rokonainak bemutatását célzó kisméretű arborétum létrehozását, nagyobb létszámú rendezvények befogadását biztosító rendezvényter kialakítását és a bányászhegyek panteonjának megvalósítását is tartalmazza.

- A Pécsen tervezett emlékparkhoz hasonló *kulturális és szabadidős komplexum* terveinek kidolgozása és megvalósítása a *mecseki kőszénbányászat többi nevezetes pontján* (elsősorban Komlón és Szászváron) is indokolt és támogatandó (egyelőre inkább ötleteknek minősíthető elképzelések már születtek). E program a valamikori bányalétesítmények, bányász kolóniák épületei egy részének funkció váltásával szervezhető egybe és valósítható meg.
- A megyei, illetve a megyehatárt átlépő borút hálózat kialakításánál elvégzendő tevékenységek: a bemutatható objektumok listájának összeállítása, a kapcsolódó szolgáltatások standardizálása, szintre hozása – ebben a vállalkozók támogatása –, a borút hálózat megjelenítése a helyszínen és különböző információhordozó anyagokon.
- A többi örökségi program még csak a javaslat vagy elképzelés szintjén létezik. Ezekre konkrét tanulmányterveket szükséges készíteni ahhoz, hogy a programba beépüljenek, vagy hogy támogathatók legyenek. A tervnek tartalmaznia kell a szükséges tevékenységek – a bemutatandó természeti erőforrások, létesítmények, munkafázisok listájának összeállítása, kapcsolódó szolgáltatások megszervezése, egységes színvonalának biztosítása, az örökségprogram megjelenítése a helyszínen, a nemzeti és nemzetközi piacon – leírását, az együttműködők lehetséges körét, az elérhető forrásokat, valamint a közvetlen kapcsolódást az egységes megyei rendszerhez. Kézzelfogható, piacképes

termékeket előállító „örökség tevékenységek” esetében (fázekasság, népi textilművés-ség, egyéb kézműves és iparos tevékenység) a turizmusban és a kereskedelembe való összehangolt értékesítést segítené elő az új típusú szövetkezetek létrehozása.

A program várható hatása, eredményei

A megye turisztikai programkínálatának bővülése olyan elemekkel, amelyek nem sze-zonfüggőek, megfelelnek az új keresleti trendeknek – élményorientáltság, ismeretszer-zés igénye, egyéni, kiscsoportos kereslet – és sajátos jól megkülönböztethető turisztikai termékcsomagok kialakítását hordozzák, versenyelőnyt biztosítva a megyének a nemze-ti és nemzetközi idegenforgalmi piacon.

A bányászati örökség méltó megőrzése révén nem veszik kárba – illetve nem csak nega-tív előjellel rögzül – a megye identitásának egy történelmileg jelentős darabja.

Olyan termékek és szolgáltatások maradnak fenn, amelyek helyben elérhető nyersanya-gokat és helyi tudást használva teremtenek jelentős hozzáadott értéket.

A helyi tudás karakteres megjelenítése révén az egyes lakosok és települések helyi iden-titásának ösztönzésén túl ez a térség, a megye, sőt a régió identitást és az értékmentő imázst is erősíteni képes.

Az örökség objektumokat befogadó települések imázsa hosszabb távon javul, ezáltal a befektetői piacon elfoglalt pozíciójuk is kedvezőbbé válhat.

Bővül a munkahelyek köre, teljes és részmunkaidős álláshelyek teremtésére nyílik lehe-tőség.

A szénbányászati emlékpark kialakítása révén nő Baranya idegenforgalmi vonzereje, olyan rekreációs terület jön létre, amelynek hatóköre messze túlterjed Pécs határain. A környezet minőségének, esztétikájának javulása ezt a hatást tovább erősíti.

Ugyanezen hatások érvényesülnek a kőszénbányászat komlói és szászvári emlékhelyé-nek megvalósítása esetén az adott térségben.

A fejlesztések révén javul az adott települések imázsa, lakosaik identitás erősödik.

Az egyéb örökségprogramok tanulmányterveinek kidolgozása és az azt követő megva-lósítás az összefogás szükségessége révén a partnerség intézményeinek kialakulását is támogatja, ezzel segítve valamennyi területfejlesztési projekt megvalósítását.

A program területi hatóköre

A szénbányászati örökséget bemutató program esetében Pécs, Komló, Szászvár és kör-nyezetük.

Az agyaggal és népi textiliparral kapcsolatos örökség bemutatásánál az egész megye te-rületében lehet gondolkodni, kiemelt szerepe lehet azonban Mohács és térségének, a Kelet-Mecseket körülvevő településeknek, Zselic és a Hegyhát településeinek.

Az erdészeti, erdőgazdálkodási örökség turisztikai attrakcióvá formálása elsősorban a Mecseket és a Zselicet érintené – magában rejtve a megyehatárokon átnyúló együtt-működések kialakításának lehetőségét –, de vonzó objektumok alakíthatók ki az ártéri erdőgazdálkodás sajátosságainak bemutatására is a Duna és a Dráva mentén.

A szőlőkultúrával és bortermeléssel kapcsolatos programoknál a Villány–siklói Borút és a Fehérbor Útja által érintett települések.

A program koordinátora és főbb szereplői

Az emlékpark megvalósításának és működtetésének legcélszerűbb szervezeti formája egy – a Pécs városa, a Pécs Erőmű Rt. és a Mecseki Bányavagyon Hasznosító Rt. által létrehozandó – alapítvány mintegy 90 millió Ft alaptőkével.

A program fő aktorai a PE RT., a MBVH RT., a Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Ipar-kamara, a MTESZ, a Baranya Megyei Kulturális és Idegenforgalmi Központ, a megyei Tourinform hálózat, a DDNP, a KÖFE, a MGSZ, a Baranya Megyei Múzeumok Igazgatósága, Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata, a Dél-dunántúli Regionális Idegenforgalmi Bizottság, a Dél-dunántúli Idegenforgalmi Kht., Komló Város Önkormányzata, a Kelet-Mecsek Egyesület.

Az egyéb örökség programokban a fentiekén túl valamennyi kistérségi társulás megtalálhatja a maga helyét, mellettük a civil társadalmi szerveződésekre is jelentős feladatok hárulhatnak.

A program megvalósításának időrendje

A megvalósításnak nincsenek különösebb időbeli kötöttségei.

A program általános és pénzügyi kedvezményezettjei

Általános kedvezményezettek azon települések és társulásaik, amelyek a szénbányászati örökség objektumainak befogadói; illetve a program kiterjesztése esetén a szőlő- és bortermelés, az agyag- és textilművesség, erdőgazdálkodás értékeit, tevékenységeit megjelenítő települések és társulásaik.

Pénzügyi kedvezményezettek azon nonprofit szervezetek és vállalkozók, akik a projektek megvalósítását vállalják.

A program megvalósítása értékelési kritériumai

Nő a turisztikai vonzerők száma, szélesedik az egyes települések kínálata, nő azon települések száma, amelyek bekapcsolódnak a turizmus iparba.

Nő a megyét felkereső turisták száma, esetleg tartózkodási ideje.

Nő azok száma, akik a szénbányászatot nemcsak mint tájromboló tényezőt építik be a tudatukba.

Nő Pécs és a kistérség zöldfelületi és szabadidős létesítményi ellátottsága.

Javul az örökség részét képező termékek – agrár és kézműves – piaci ismertsége és értékesíthetősége.

Kapcsolat a fejlesztési prioritásokkal

Az operatív program közvetlenül a IV. fejlesztési cél programjaihoz kötődik, de kapcsolata van az V.– VII. fejlesztési célokkal is.

A program költségigénye és lehetséges forrásai

A Bányászati Emlékpark kialakításának lehetséges forrásai:

- a részletes költségvetést a későbbiek során, szakaszolható módon, a pályázati lehetőségek tükrében szükséges meghatározni, nagyságrendileg mindenképpen több százmilliós projekt költségvetésre lehet számítani,
- a projekt előkészítésére 2003 során a GKM Turisztikai Államtitkársága keretében volt pályázati lehetőség (Fejlesztési projektek előkészítése, SZTP-2003-TU-9 pályázat), amely kifejezetten az Európai Uniótól érkező források igénybe vételére való felkészülést segítette, 300-500 millió forint beruházási értékű, nemzetközi vonzerővel rendelkező fejlesztések, építészeti tervek, környezeti hatástanulmányok kidolgozásához nyújtott támogatással. 2003 során más magyar pályázati rendszer nem működik,
- a Bányászati Emlékpark alapítvány létrehozásához Pécs MJV, a Pécsi Erőmű Rt és az MBVH forrásaival számoltuk, egyenlő arányban. Ez az összeg képezhetné részben a pályázati saját erőt is, továbbá kalkulálni szükséges a működtetés fedezetével is, amely várhatóan a kezdeti időszakban csak részben (10-30% között) lesz biztosítható a belépőjegyekből,
- bizonyos feltételek teljesülése esetén a ROP 1.1. intézkedés (turisztikai vonzerők fejlesztése) jelenthet forrásokat a beruházási feladatokhoz,
- bizonyos keretek között, korlátozottan – az Emlékpark funkciójától függően – számításba jöhet a ROP 2.2. intézkedése (település-rehabilitációs akciók), amelynek elsődleges célja komplex településmegújítási akciók finanszírozása,
- a magánszektor forrásaival várhatóan csak korlátozott mértékben lehet számolni.

A további kulturális és gazdasági örökségi programokat és a hozzájuk kapcsolódó szállás és programlehetőségeket illetően az alábbi lehetőségek lesznek elérhetőek illetve állnak rendelkezésre 2003-ben (egyben ezeknél a fejlesztéseknél fognak a magánszektor forrásai megjelenni, mint pályázati saját erő):

- az AVOP (Agrár- és Vidékfejlesztés Operatív Program) 3.1. intézkedése (a vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése) támogatást kíván biztosítani idegenforgalmi, kézmű- és kisipari tevékenységek fejlesztéséhez, turisztikai szolgáltatásként is, illetve ennek keretében nyílik lehetőség 10 fő alatti magánszálláshelyek támogatására is,
- az AVOP 3.4. intézkedése (falufejlesztés és felújítás, a vidék tárgyi és szellemi örökségének védelme és megőrzése) keretében nyílik lehetőség faluképet és környezet javító beruházásokra,
- a ROP 1.2. intézkedése (turisztikai fogadóképesség javítása) keretében lesz lehetséges 10 főnél nagyobb kereskedelmi szálláshely színvonal emelő és szolgáltatás bővítő fejlesztésekre támogatást nyerni, akár vállalkozásoknak, akár pedig non-profit szervezetnek,

- a ROP 3.4. intézkedése (régió specifikus szakmai képzések támogatása) fog támogatni szakképzési és szakmai továbbképzési programokat a turizmus területén,
- várhatóan a jövőben is működni fognak a Dél-Dunántúli Regionális Idegenforgalmi Bizottság pályázatai – így a marketing feladatokra (SZTP-2003-DDT-3);, valamint termékfejlesztés támogatására (SZTP-2003-DDT-1), célja a túraútvonalak (vízi, kerékpáros, öko, bor, lovas) állomáshelyeinek (szolgáltató infrastruktúrája) fejlesztése, a kézművesek bemutatóhelyeinek és kiállításainak, tárlatainak kialakítása, vendéglátóegységek minőségi színvonalának emelése, higiénias feltételek javítása valamint a megvalósíthatósági tanulmányok és kiviteli tervek elkészítése,
- a Térség- és Település-felzárkóztatási Célelőirányzat keretein belül munkahelyteremtő fejlesztésekre – a kedvezményezett 42 kistérségben – lehetséges visszatérítendő és vissza nem térítendő támogatást igénybe venni, legfeljebb 1.500.000 Ft/fő összegben, ez a szálláshely fejlesztés céljait is szolgálhatja,
- 2003 során a Turisztikai Államtitkárság (szálláshely fejlesztés, SZTP-2003-TU-2) pályázata érhető el. Célja: a kereskedelmi szálláshelyek mennyiségi és minőségi kínálatának bővítése, és a hozzájuk kapcsolódó kulturált vendéglátás feltételeinek és kapcsolódó szolgáltatások (pl. rendezvényterem) fejlesztésének előmozdítása, de a korábbi évekkel ellentétben csak vissza nem térítendő kamattámogatást nyújt a pályázat

8. program: A természetközeli turizmus kistérségi összekötő létesítményeinek fejlesztése

Indoklás

Napjainkban a szabadidő eltöltés individuális és aktív módjai iránti kereslet növekedése érzékelhető a turisztikai piacon. A megye domborzati adottságainál fogva kiválóan alkalmas arra, hogy a gyalogos és kerékpáros természetjárás minden korosztály számára ajánlható célterülete legyen. E kevésbé szezonális turisztikai termékirány fejlődését akadályozza a termékspecifikus fogadási feltételek hiányos kiépítettsége.

A vizitortizmus speciális csoportjának kiszolgálásához is kedvező természeti adottságokkal rendelkezik a megye, ezek azonban csak akkor jelenhetnek meg valódi vonzerőként, ha megfelelő színvonalú fogadó létesítmények, azokat menedzselő személyzet és ezen turisztikai termék promóciója is megoldott.

Mivel a megye számos, önmagában kis vonzerőt képviselő – csak rövid tartózkodást indukáló – természeti értékkel, létesítménnyel, intézménnyel bír, ezért célszerű ezen pontoszerű attrakciók néhány napos programmá szervezésének feltételeként a fizikai aktivitást, az ismeretszerzést és a környezettudatosságot egyaránt szolgáló információs és infrastrukturális hálózatok kiépítését szorgalmazni.

A kerékpáros turizmus fogadási feltételeinek javítása révén elsősorban a turisták kistérségeken belüli – és csak kisebb mértékben illetve nagyobb idő és költségátlatban kistérségek közötti, tehát az egész megyét átfogó – mozgása elősegíthető. Ezzel növelhető tartózkodási idejük és az általuk igénybevett szolgáltatások, elfogyasztott termékek köre bővíthető, így az egy vendégre jutó bevételek is növelhetők.

A program tárgya, leírása

- Rekreációs célú kerékpárutak kiépítésének előkészítése és kivitelezése elsősorban a városok, illetve a fő turisztikai célpontok és attrakív környezetük között; másodsorban a megye turisztikai magterületei között illetve a megyét átszelő nagy forgalmú főutak mentén. A látványos előrelépést akadályozza az általános forráshiány, a kerékpárutak hálózatos kiépítése olyan léptékű költségeket jelent, amelyeket a kisvárosok és falvak önkormányzatai önállóan nem tudnak felvállalni. A jelenlegi állami források, támogatások csak kisebb szakaszok megépítését teszik lehetővé. Ezért elengedhetetlen a hatékonyság elvének előtérbe helyezése, az ésszerű koordináció a hálózat fejlesztésében. Ez indokolja a területfejlesztési támogatások elosztásánál azon térségek prioritizálását, ahol már ma is valós kereslet mutatkozik.
- Az egyedi attrakciók és a turisztikai magterületek összekötésére kerékpáros túraútvonalak kijelölése és kitáblázása a gyéresebb forgalmú mellékútvonalakon, átmenetileg a hálózatfejlesztés költségtakarékosabb módját választva.
- A természeti értékek és a gyalogos turisták védelme érdekében azon erdei ösvények kijelölése és megjelölése, amelyek túrakeréppárral igénybevehetők.

- Kiegészítő létesítmények, a kerékpárbarát környezet kialakítása, a kerékpárok biztonságos tárolásának megoldása a vendéglátó egységek, főbb turisztikai attrakciók, tömegközlekedési csatlakozási helyek mellett.
- Kerékpár kölcsönző és szervízhálózat megszervezése, kiépítése, propagálása.
- Információs táblarendszer kialakítása gyalogosoknak és kerékpárosoknak a főbb fogadóhelyek és attrakciók közelében „étvágygerjesztés céljából”.
- Gyalogos és kerékpáros természetjárók kényelmi létesítményeinek – esőbeállók, tűzrakó és pihenőhelyek, kilátók, információs és útjelző táblák – folyamatos megújítása és bővítése, különösen a védelem alatt álló területeken, ahol ezen objektumok a forgalom közvetett irányításában is szerepet játszanak.
- Kerékpáros térkép(ek) szerkesztése és megjelentetése kerékpárutakról és az ajánlható kerékpáros túraútvonalokról a baranyai kerékpáros turizmus lehetőségek népszerűsítésére itthon és külföldön.
- Kerékpáros rendezvények, teljesítménytúrák szervezése, nyomvonalak kialakítása, a kerékpáros barát megye imázsának erősítése.
- A megye határmenti területeinek bevonása a nemzetközi turizmusba a vizitaturizmus fogadási feltételeinek kialakítása, illetve javítása révén.

A program megvalósításához szükséges tevékenységek

- Kerékpárút és útvonal kataszter elkészítése és folyamatos karbantartása a kínálati helyzet megismerésére, összevetve a turisztikai vonzerők térbeli elhelyezkedésével, kijelölve a szükséges fejlesztések helyeit;
- Útvonal fejlesztési prioritások kialakítása figyelembe véve a lakossági és turisztikai célokat is. A jelenlegi kereslet alapján javasolható prioritási rend a kerékpárutak építésében:
 - ⇒ Pécs és Orfű összekötése kerékpárúttal – tanulmányterve elkészült – ennek folytatásaként Tekeres–Kovácsszénája–Husztót szakaszokon Sásd, illetve Sikonda–Komló irányába továbbvive a fejlesztést;
 - ⇒ azonos fontosságú a Villány–siklói Borút települései közötti kerékpárút kapcsolat megteremtése – kiviteli terveinek készítése folyamatban van;
 - ⇒ a megyeszékhelyről kivezető főutak mentén (keleti irányban a 6-os főközlekedési út mentén a „Kulcsos” csárdáig, nyugatra a Márkó csárdáig, északra a 68-as út ki-váltására az István-aknai leágazásig; délre a városhatártól Kozármislenyig);
 - ⇒ a Villány–siklói Borút és Mohács között Magyarbóly – Majs – Sátorhely érintésével kapcsolatot teremtő útvonal – tervezés alatt;
 - ⇒ Duna árvízvédelmi gátja mentén kapcsolódva a nemzetközi hálózathoz kerékpárút kiépítése Dunaszekcső és Mohács között;
 - ⇒ Dráva védgáton – több szakaszban – Drávaszabolcstól Barcsig húzódó kerékpárút kiépítése, Drávasztára és Révfalu között folyamatban van;
 - ⇒ a Kelet-Mecsekben Szászvár–Kárász–Magyaregregy vonalon,
 - ⇒ Szigetvártól Kaposvár irányába az egykori vasútvonal mentén.

Ajánlott kerékpáros túraútvonalak kijelölése és kitáblázása elsősorban a turisztikai magterületeket és potenciális magterületeket összekötő útvonalakon, valamint a potenciális magterületeken belül, ahol az alsóbbrendű utakon a gépjárműforgalom nagysága még nem veszélyezteti a kerékpárosok testi épségét:

- ⇒ Pécs–vasasi elágazás–Pécsvárad–Mecseknádasd–Bonyhád (a régi hatoson);
- ⇒ Pécsvárad–Véménd–Mohács;
- ⇒ Pécsvárad–Fazekasboda–Hímesháza–Mohács;
- ⇒ Mohács–Sátorhely–Nagynyárad–Magyarbóly–Villány;
- ⇒ Pécs–Görcsöny–Diósviszló–Harkány;
- ⇒ Harkány–Vajszló–Sellye;
- ⇒ Szigetvár–Hobol–Kétújfalu–Sellye;
- ⇒ Szentlőrinc–Bükkösd–Oroszló;
- ⇒ Kétújfaluból Somogy megye felé (Darány–Barcs);
- ⇒ továbbá a zselici és mecseki erdészeti magánutakon.

- Kerékpárral való közlekedés egyéb feltételeinek – pihenő helyek, esőbeállók, kerékpár parkolók és tárolók – megteremtése illetve a létesítés támogatása, a létesítmények típusterveinek elkészítése a megye arculati elképzeléseivel egybecsengően;
- Kapcsolódó szolgáltatások (szerviz és kölcsönzés) megszervezése;
- Kiadványok, egységes méretarányú (1:100.000) térképek – szóró és költségtérítéses – készítése, terjesztése a kerékpáros és vízi turizmus megyei lehetőségeiről, megjelölve a kapcsolódásokat a regionális hálózathoz;
- A kerékpáros és vízi turizmus népszerűsítése a megyében és belföldön, szóróanyagokkal, rendezvényekkel;
- A kerékpáros és vízi turizmus lehetőségeinek megjelenítése külföldön a célcsoport szakértőinek és média képviselőinek vendégül látásával (study tour-ok szervezése), információs és reklámanyagok készítése különböző információhordozókra, ezek eljuttatása a célcsoportokhoz;
- Kerékpáros hotelek, vendégfogadók rendszerének megtervezése, megszervezése európai minták alapján;
- A Dunán nemzetközi standardoknak megfelelő kishajó fogadó állomás kialakításának szervezése, forrásteremtés. A Dráván az élőhelyek védelme érdekében, inkább bemutató hajók közlekedtetését célszerű menetrendszerűvé szervezni – a Szirén mintájára.
- A Dunán és a Dráván a természetvédelem érdekeit figyelembe véve táborozóhelyek, kempingek kialakítása és működtetése az evezősök számára.
- Túravezetők kiképzése és biztosítása a szervezett csoportok számára.
- A viziútazókat eligazító jelzésrendszer telepítése a folyók mentén, ezzel párhuzamosan túratérkép megjelentetése az elérhető távolságban lévő ajánlott látnivalók feltüntetésével.
- A promócionálendő kerékpáros túraútvonalakat és kölcsönző szolgáltatásokat úgy kell kialakítani, hogy a különböző közlekedési eszközök – vonat, hajó, kishajó, kerékpár – kombinálhatók legyenek.
- A Dél-Dunántúl Kerékpárosa teljesítménytúra útvonalának kijelölése és „működtetése”.

A program várható hatása, eredményei

A kerékpárral biztonságosan elérhető és bejárható térségek, turisztikai attrakciók számának növekedése a kerékpárútvonalak és kerékpárutak kiépítése és jelölése révén.

Biztonságos kerékpár tároló helyek kialakítása, ezáltal a megye kerékpárbarát imázsának megteremtése, erősödése.

A kerékpáros turizmus fellendülése, visszatérő vendégek megnyerésének lehetősége.

Aktív, mozgékony, fiatalos vendégréteg megnyerését teszi lehetővé, akik egészségmegőrzési, rekreálódási céllal érkeznek, az igényesség nemcsak felszerelésüket jellemzi, de az általuk igénybevett turisztikai szolgáltatásokat is.

Új, hosszabb tartózkodási idejű, kevésbé szezonális keresletű vendégkör megnyerését teszi lehetővé, ezáltal a turisztikai és kapcsolódó beruházások kedvezőbb megtérülési lehetőségét biztosítja.

A vízi túrázók fogadási feltételeinek javításával – nemzetközi szintre hozásával – a szomszédos megyékkel, illetve Horvátországgal összefogva, olyan új piaci szegmens érhető el, akik korábban nem figyeltek fel Baranya értékeire.

A kerékpáros turizmus fogadási feltételeinek javítása nem csupán a turisták érdekeit szolgálja, de a helyben lakók aktív napi, heti és éves kikapcsolódásához is hatékonyan járul hozzá.

A program eredményeképpen nő a kerékpárutak, jelzett kerékpáros útvonalak hossza, biztonságos kerékpártárolók száma.

Nő a kerékpár kölcsönzők száma, ezáltal azok is belekóstolhatnak a kerekezés örömeibe, akik nem kerékpáros turistaként érkeznek a megyébe.

A fentiekből következően térben diffúzabbá válik a turisták mozgása.

A turisztikai kereslet és ezáltal a bevételek több közösséget érintenek közvetlenül.

A vendégfogadás, mint gazdasági tevékenység lehetőségének térbeli terjedése.

A helyi értékek iránt megnövekvő turisztikai kereslet hozzájárul a helyi identitás erősödéséhez.

A megye lakossága számára egészségesebb életminőség megteremtődése.

A program területi hatóköre

Elsősorban a Baranya megyei turizmusfejlesztési programban megjelölt magterületek:

- Pécs;
- Mohács térsége;
- Villány, Siklós, Harkány és környéke;
- Ormánság, a Duna-Dráva Nemzeti Park drávai szakasza.
- Zengővidék, Keleti-Mecsek a Völgységgel;
- Nyugati-Mecsek;
- Északi-Mecsek a Hegyháttal;
- Szigetvár és a Dél-Zselic;
- Továbbá a magterületeket összekötő főútvonalak menti települések.

A program koordinátora és főbb aktorai, partnerei

A program koordinátorai lehetnek: Pécsi Túrakerékpáros és Környezetvédő Klub valamint a Környezetünkért Alapítvány.

Főbb aktorai: Villány–siklói Borút Egyesület, Kelet-Mecsek Egyesület, kistérségi önkormányzati társulások, érintett városok önkormányzatai, Baranya Megyei Kulturális és Idegenforgalmi Központ, Tourinform irodák hálózata, Dél-dunántúli Idegenforgalmi Marketing Kht. Pécs, Délnyugat-magyarországi Regionális Idegenforgalmi Bizottság, Baranya Megyei Közútkezelő Kht., DDNP Igazgatósága

A program megvalósításának időrendje

2003-tól folyamatosan: úthálózati és tervkataszter elkészítése; ajánlott túraútvonalakról térkép és információs kiadvány összeállítása, kiadása, terjesztése; megyei kerékpáros rendezvények körének koordinált bővítése; a kerékpáros turizmus fogadási feltételeinek offenzív megismertetése a célcsoportokkal; a javasolt túraútvonalak kitáblázása; kerékpárutak kiépítése a prioritási sorrendnek megfelelően az elnyert pályázati források és saját erő megengedte keretek között.

A vízi turizmus fogadóbázisainak kialakításához tanulmánytervek készítése, majd megvalósításukhoz források felkutatása. Túravezetők képzése, akik egyben idegenvezető és természetvédelmi őr funkciót is betöltenének – különösen a drávai vizitúrázás ellenőrzött keretek közt tartása indokolt.

A program általános és pénzügyi kedvezményezettjei

Mivel a kerékpárút fejlesztés csak más idegenforgalmi létesítményekkel együtt képes valódi katalizátor szerepet betölteni egy térség iránti turisztikai kereslet fellendítésében, ezért célszerű időben előre sorolni azokat a fejlesztési lépéseket, amelyek már ma is keregett idegenforgalmi fogadó térségekben valósulnak meg.

A program általános kedvezményezettjei a turisztikailag már frekventált kistérségek a kerékpáros turizmus esetében, illetőleg a Dunát és a Drávát kísérő kiépített lakossági infrastruktúrával rendelkező települések a vízi turizmus kapcsán.

Pénzügyi kedvezményezettek azon önkormányzatok és társulásaik, amelyek hosszú távú fejlesztési és finanszírozási tervvel rendelkeznek a rekreációs célú kerékpárutak hálózat-szerű fejlesztésére.

Vállalkozók, akik az általuk fenntartott turisztikai objektumokat kerékpárbaráttá alakítják.

Civil társadalmi szervezetek, amelyek vállalják a táblarendszerek kialakítását, karbantartását, kerékpáros és vízi turisztikai információk szolgáltatását.

A program megvalósítása értékelési kritériumai

- jelzett és kiépített kerékpárutak, vízi túra útvonalak hossza;
- kerékpár tárolóhelyek kapacitása, kerékpárbarát szolgáltatóhelyek száma;
- a megyébe érkező kerékpáros és vízi turisták száma, tartózkodási idejük;

- kerékpáros szabadidős rendezvények száma a megyében;
- a megye kerékpáros és vízi turisztikai kínálatának megjelenése a szakajtóban és az országos médiákban – a köztudatban.

Kapcsolat a fejlesztési prioritásokkal

Az operatív program közvetlenül a IV. fejlesztési cél programjaihoz kötődik, de kapcsolata van az I. és V.– VII. fejlesztési célokkal is.

A program költségigénye és lehetséges forrásai

A kerékpárút hálózat létesítése esetében az alábbi források állhatnak rendelkezésre:

- a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium 2003-ban pályázatot működtet a turizmust elősegítő kerékpárutak hálózatának fejlesztésére (max 80% támogatás, legalább bruttó 10mFt összegű fejlesztés),
- a ROP 1.1. intézkedése (a turisztikai potenciál erősítése) tartalmazza – bizonyos kiemelt térségekben, így nemzeti parkokban, a Duna vonalán) a kerékpárutak kiépítésének a támogatását,
- a pályázati saját erő – amely várhatóan csak 10-20% közötti mértékű – biztosításához önkormányzati saját erő szükséges,
- a magánszektor forrásaival várhatóan csak korlátozott mértékben lehet számolni,
- ugyanakkor a kerékpárutak fenntartására nincsenek pályázati lehetőségek, ezért a kiépítéskor szükséges megállapodni a fenntartás feladatainak a finanszírozásáról is.

A kerékpárúthoz kapcsolódó szálláshely és marketing fejlesztéseket illetően (a 7. programmal megegyezően) az alábbi pályázati források lesznek elérhetőek illetve működnek 2003 során (egyben ezeknél a fejlesztéseknél fognak a magánszektor forrásai megjeleneni, mint pályázati saját erő):

- az AVOP (Agrár- és Vidékfejlesztés Operatív Program) 3.1. intézkedése (a vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése) támogatást kíván biztosítani idegenforgalmi, kézmű- és kisipari tevékenységek fejlesztéséhez, turisztikai szolgáltatásként is, illetve ennek keretében nyílik lehetőség 10 fő alatti magán szálláshelyek támogatására is,
- a ROP 1.2. intézkedése (turisztikai fogadóképesség javítása) keretében lesz lehetséges a kerékpárutak menti, 10 főnél nagyobb kereskedelmi szálláshely színvonal-emelő és szolgáltatás-bővítő fejlesztésekre támogatást nyerni, akár vállalkozásoknak, akár pedig non-profit szervezetnek, beleértve a kerékpárszolgáltatókat is,
- a ROP 3.4. intézkedése (régió specifikus szakmai képzések támogatása) fog támogatni szakképzési és szakmai továbbképzési programokat a turizmus területén,
- várhatóan a jövőben is működni fognak a Dél-Dunántúli Regionális Idegenforgalmi Bizottság pályázatai – így a marketing feladatokra (SZTP-2003-DDT-3);,

valamint termékfejlesztés támogatására (SZTP-2003-DDT-1), célja a túraútvonalak (vízi, kerékpáros, öko, bor, lovas) állomáshelyeinek (szolgáltató infrastruktúrája) fejlesztése, a kézművesek bemutatóhelyeinek és kiállításainak, tárlatainak kialakítása, vendéglátóegységek minőségi színvonalának emelése, higiénia feltételek javítása valamint a megvalósíthatósági tanulmányok és kiviteli tervek elkészítése,

- a Térség- és Település-felzárkóztatási Célelőirányzat keretein belül munkahelyteremtő fejlesztésekre – a kedvezményezett 42 kistérségben – lehetséges visszatérítendő és vissza nem térítendő támogatást igénybe venni, legfeljebb 1.500.000 Ft/fő összegben, ez a szálláshely fejlesztés céljait is szolgálhatja,
- 2003 során a Turisztikai Államtitkárság (szálláshely fejlesztés, SZTP-2003-TU-2) pályázata érhető el. Célja: a kereskedelmi szálláshelyek mennyiségi és minőségi kínálatának bővítése, és a hozzájuk kapcsolódó kulturált vendéglátás feltételeinek és kapcsolódó szolgáltatások (pl. rendezvényterem) fejlesztésének előmozdítása, de a korábbi évekkel ellentétben csak vissza nem térítendő kamattámogatást nyújt a pályázat

9. program: Vendégfogadó porták és közösségek

Indoklás

Mindezidáig a falusi turizmus fogadóhelyei jellemzően pontszerű kínálattal jelentek meg a piacon. Emellett a múltban túl nagy hangsúly helyeződött a szálláskínálat mennyiségi fejlesztésére, de kevés program irányult szálláshelyek minőségi jellemzőinek javítására, a turisták ellátásának, animálásának szervezésére. A piacon keresettebb önálló, összkomfortos lakrészek kialakításának támogatása mellett a versenyelőnyt biztosító vendéglátó szolgáltatások, programok megszervezése, ezek minősítése, védjegyezése, promócionálása a turizmus fejlesztésének fontos lépése.

A potenciális vendégek széles skálán mozgó igényeinek kielégítése csak több szolgáltató koordinált tevékenysége révén képzelhető el.

A megyében már mutatkoznak térségi kezdeményezések a közös fellépésre – Kelet-Mecsek Egyesület, Nyugat-Mecsek Üdülöhelyi Társulás, Villány–siklói Borút Egyesület –, amelyek tevékenységének támogatása a megye egészének érdeke, és amelyek tapasztalatai a megye egésze és az elképzelések szintjén már másutt is megjelenő hasonló törekvések számára mintaértéket képviselnek.

A program tárgya

- Önkormányzatok, vállalkozások, érdekképviselői szervek, társadalmi civil szervezetek együttműködésével *egységes minősítési és jelölési rendszer kialakítása és működtetése* mind a szolgáltatásokat, mind a látványokat, programokat illetően, ahol lehetséges és szükséges ott az elfogadott hazai – Falusi Turizmus Országos Szövetségének minősítési és jelzésrendszere –, illetve európai piktogramokhoz alkalmazkodva – ez utóbbira jó példa a borúti euro-piktogramok alkalmazása a Villány–siklói Borúton.
- A minősítés eredményét megjelenítő jelzésrendszer kialakításánál kívánatos az európai ajánlások követésekor a helyi sajátosságok érvényesítése *a területi marketing* egyik fontos elemeként.
- *A minősített szolgáltatások hazai és nemzetközi piaci megjelenítése*, a célcsoportokhoz megfelelő csatornákon való eljuttatása azok megbízhatóbb, prognosztizálhatóbb értékesítését is szolgálja.
- A minősítési rendszerhez kapcsolatos stratégiai fontosságú pontokon *információs – látogatói – központok felállítása*, amelyek egyben egyfajta piackutatás helyei is lehetnek. Az információs hálózat alapvetően a minősített szolgáltatások, látványosságok piaci értékesülését hivatott segíteni.
- Célszerű az így felállított *információs hálózat értékesítési funkciókkal való felruházása is szerződéses alapon*. (A szerződéses rendszer természetesen kétoldalú kötelezettségekkel kell, hogy járjon). A rendszer a közösen üzemeltetett *egyéb szolgáltatásokkal* is bővíthet, a kínálata rugalmasan – modulszerűen építhető, alakítható.
- A kifejlődéséhez *a megfelelő minőségű szálláshelyek, vendéglátó és program szolgáltatások kialakítását* is támogatni kell, elsősorban azokon a településeken, ahol a ven-

dégfogadás nem egyedi jelenség, ahol a helyi közösség is elfogadja és támogatja a vendégfogadást hozzáállásával, környezetalakításával.

A program megvalósításához szükséges tevékenységek

- *Megyei szakmai egyesület létrehozásának támogatása.* Az egyesület céljai a következők lehetnek:
 - ⇒ a Baranya megyében tevékenykedő falusi vendégfogadók összefogása;
 - ⇒ a tagok érdekvédelme és érdekképviselése;
 - ⇒ szakmai segítségnyújtás a falusi vendégfogadók részére;
 - ⇒ tanfolyamok, továbbképzések, tapasztalatcserék szervezése;
 - ⇒ a falusi turizmus szaktanácsadói hálózat kialakításának támogatása;
 - ⇒ évente egységes megyei katalógus megjelentetése;
 - ⇒ belföldi és külföldi szakvásárokon az egységes megjelenés biztosítása;
 - ⇒ kapcsolatok kezdeményezése és együttműködés hazai és külföldi szervezetekkel, intézményekkel, szövetségekkel;
 - ⇒ pályázati lehetőségek figyelemmel kísérése, szakmai pályázatok benyújtása
 - ⇒ összegyűjti, rendszerezi és terjeszti a falusi turizmus további fejlődéséhez szükséges információkat;
 - ⇒ segíti a tagok közötti információ áramlást.

Ezen egyesülettel szorosan együttműködnének a további feladatok során említésre kerülő szervezetek.

- *Központi (információ)szolgáltató szervezet létrehozása:*
 - ⇒ minősítési és védjegy rendszer kialakítása és működtetése,
 - ⇒ marketing feladatok ellátására: kínálati kataszter folyamatos karbantartása, piacfigyelés, közös promóció.
 - ⇒ a vendégek irányítására a kistérségek között, a szálláshelyek feltöltésének segítésére;
 - ⇒ vendéglátó, kulturális, egyéb szabadidős programok értékesítésére;
- *Kistérségi információs és értékesítési szervezetek hálózatának létrehozása, vagy ahol már működik ilyen szervezet, ott azok megerősítése, tevékenységük egységesítése:*
 - ⇒ kínálati kataszter folyamatos karbantartására, védjegy rendszer működtetésére, piacfigyelésre;
 - ⇒ vendéglátó, kulturális, egyéb szabadidős programok értékesítésére;
 - ⇒ a vendégek irányítására a kistérségeken belül és között, a szálláshelyek feltöltésének segítésére;
 - ⇒ a vendégfogadók és programgazdák felé rendszeres visszajelzésre, a közös tanulás jegyében.
- *A programhoz illeszkedő fejlesztési projektek folyamatos támogatása a megyei decentralizált területfejlesztési forrásokból, a pályázati rendszer keretei között.*

A program várható hatása, eredményei

- A falusi vendégfogadás megyei specifikumainak erősödése;
- A versenytársak termékeitől és szolgáltatásaitól való megkülönböztethetőség erősödése;

- A versenyelőnyök egyértelműbb megfogalmazása;
- A célfogyasztók pontosabb elérése;
- A turizmus ezen ágában a belső kohézió erősödése;
- Egymás megismerése és elismerése a szolgáltatók körében.

Olyan szervezet létrejött, amely a turisztikai szolgáltatók és a fogyasztók közötti kapcsolat véletlenszerűségét mérsékli, ezáltal növeli az értékesítés mértékét.

Összehangolt imázs befolyásolás intézményi háttere teremthető meg.

A program területi hatóköre

A megye egésze különös tekintettel az elmaradott térségekre.

A program koordinátora és főbb aktorai, partnerei

A program koordinátora:

Baranya Megyei Kulturális és Idegenforgalmi Központ és Megyei Tourinform Iroda;

Főbb aktorok:

- kistérségi, települési Tourinform irodák,
- kistérségi turisztikai és területfejlesztési társulások (például Kelet-Mecsek Egyesület, Nyugat-Mecsek Üdülöhelyi Társulás, Villány–siklói Borút Egyesület), már működő falusi turizmus egyesületek;

A partnerek:

- Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara, Baranya Megyei Kézműves Kamara és Agrárkamara,
- Dél-dunántúli Idegenforgalmi Marketing Kht.,
- Délnyugat-magyarországi Regionális Idegenforgalmi Bizottság.

A program megvalósításának időrendje

2003

- Megyei egyesület életre hívása
- Megyei falusi turizmus szolgáltató iroda felállítása, kistérségi irodák működésének összehangolása
- Megyei komplex minősítési rendszer kidolgozása, a hozzá tartozó védjegyek megtervezése

2004

- A védjegyezett termékek és szolgáltatások piaci szereplésének mérése, visszajelzések alapján véglegesítés

Folyamatosan

- A fejlesztési projektek területfejlesztési pályázati támogatási lehetőségének a biztosítása.

A program általános és pénzügyi kedvezményezettjei

Általános kedvezményezettek a turisztikai kistérségekben létrejött önkormányzati és civil társadalmi szerveződések, amelyek célja a falusi turizmus fejlesztése.

Pénzügyi kedvezményezettek az általános kedvezményezettek túl azon vállalkozók, magánszemélyek és egyéni szálláskiadók, akik szolgáltatásaik színvonalának emelésére,

a minőségi követelményeknek megfelelő beruházásokba kezdenek, amelyek elkészülte után vállalják a szolgáltatások szervezett keretek között történő értékesítését. A finanszírozási konstrukció kidolgozandó – ehhez mintául szolgálhat a Villány–siklói Borúton alkalmazott gyakorlat.

A program megvalósítása értékelési kritériumai

- A Falusi Turizmus Országos Szövetsége minősítési rendszere legmagasabb kategóriáinak – három és négy napraforgó – megfelelő szálláshelyek száma.
- A minősített falusi szálláshelyek vendégforgalmának alakulása.
- Minősített, védjegyzett baranyai, helyi specialitásokat kínáló vendéglátóhelyek száma.
- Minősített, védjegyzett – visszatérő, ezért előre programozható – kulturális és szabadidős rendezvények száma.

Kapcsolat a fejlesztési prioritásokkal

Az operatív program közvetlenül a IV. fejlesztési cél programjaihoz kötődik, de kapcsolata van az V.– VII. fejlesztési célokkal is.

A program költségigénye és lehetséges forrásai

A megyei szakmai egyesület létrehozásának támogatása és a központi szolgáltató szervezet nagyrészt tagi befizetésekre épít, de települési és megyei önkormányzati támogatással szükséges megerősíteni funkcióit. Szükséges a Dél-Dunántúli RIB támogatása is a szervezet működésének megerősítéséhez. Oktatási feladatokra 2003-ben is rendelkezésre áll a RIB SZTP-2003-DDT-4, Turisztikai képzés és továbbképzés támogatása pályázata. Az egyesületnek a civil szervezetek számára elérhető pályázati lehetőségeken is indulnia kell – ehhez közhasznú minősítés megszerzése szükséges (jelenlegi pályázatok kezelője: Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Informatikai és Társadalmi Kapcsolatok Hivatala, jövőbeni terv: Nemzeti Civil Alap felállítása).

A falusi turizmus szálláshely és marketing fejlesztéseket illetően (a 7. és a 8. programmal nagyrészt megegyezően) az alábbi pályázati források lesznek elérhetőek illetve működnek 2003 során:

- az AVOP (Agrár- és Vidékfejlesztés Operatív Program) 3.1. intézkedése (a vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése) támogatást kíván biztosítani idegenforgalmi, kézmű- és kisipari tevékenységek fejlesztéséhez, turisztikai szolgáltatásként is, illetve ennek keretében nyílik lehetőség 10 fő alatti magánszálláshelyek támogatására is,
- a ROP 1.2. intézkedése (turisztikai fogadóképesség javítása) keretében lesz lehetséges a 10 főnél nagyobb kereskedelmi szálláshely színvonal-emelő és szolgáltatás-bővítő fejlesztésekre támogatást nyerni, akár vállalkozásoknak, akár pedig non-profit szervezetnek, beleértve a kerékpárszolgáltatókat is,

- a ROP 3.4. intézkedése (régió specifikus szakmai képzések támogatása) fog támogatni szakképzési és szakmai továbbképzési programokat a turizmus területén,
- várhatóan a jövőben is működni fognak a Dél-Dunántúli Regionális Idegenforgalmi Bizottság pályázatai – így a marketing feladatokra (SZTP-2003-DDT-3);, valamint termékfejlesztés támogatására (SZTP-2003-DDT-1), célja a túraútvonalak (vízi, kerékpáros, öko, bor, lovas) állomáshelyeinek (szolgáltató infrastruktúrája) fejlesztése, a kézművesek bemutatóhelyeinek és kiállításainak, tárlatainak kialakítása, vendéglátóegységek minőségi színvonalának emelése, higiénias feltételek javítása valamint a megvalósíthatósági tanulmányok és kiviteli tervek elkészítése,
- a Térség- és Település-felzárkóztatási Célelőirányzat keretein belül munkahelyteremtő fejlesztésekre – a kedvezményezett 42 kistérségben – lehetséges visszatérítendő és vissza nem térítendő támogatást igénybe venni, legfeljebb 1.500.000 Ft/fő összegben, ez a szálláshely fejlesztés céljait is szolgálhatja,
- 2003 során a Turisztikai Államtitkárság (szálláshely fejlesztés, SZTP-2003-TU-2) pályázata érhető el. Célja: a kereskedelmi szálláshelyek mennyiségi és minőségi kínálatának bővítése, és a hozzájuk kapcsolódó kulturált vendéglátás feltételeinek és kapcsolódó szolgáltatások (pl. rendezvényterem) fejlesztésének előmozdítása, de a korábbi évekkel ellentétben csak vissza nem térítendő kamattámogatást nyújt a pályázat.

10. program: Információs társadalom fejlesztése

Indoklás

Az információs társadalom fejlődése, az infokommunikációs technológiák térhódítása, a digitális alapú információk mennyiségének ugrásszerű növekedése, továbbá az információk hozzáférési, kezelési, feldolgozási és tárolási költségeinek csökkenése mélyreható társadalmi és gazdasági folyamatokat indukál. Az információs társadalom az életminőség folyamatos javulását a tudásalapú gazdaság növekvő versenyképességére, jövedelmezőségére és az új típusú kooperációs lehetőségekre alapozottan biztosítja és elősegíti a területileg kiegyensúlyozott, ökológiai és gazdasági szempontból fenntartható fejlődést.

Az Európai Unióban az ún. infokommunikációs ágazat teljesítménye 2001-ben 643 milliárd € volt és ezzel az EU GDP-jének 7,5%-át adta. A 2000 márciusában tartott Lisszaboni Csúcstalálkozó az alábbi elveket rögzítette az információs társadalom fejlesztése vonatkozásában:

- az intézmények és az állampolgárok részére biztosítani kell az olcsó, világszínvonalú informatikai infrastruktúrához és szolgáltatásokhoz való hozzáférést;
- minden állampolgár számára biztosítani kell az információs társadalomban való élethez és munkavégzéshez szükséges ismereteket;
- nagyobb figyelmet kell szentelni az egész életen át való tanulásra, mely az „európai szociális modell” egyik meghatározó pillére.

A „digitális forradalom” vívmányainak hazai átvétele során megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a versenyképesség javítására, valamint a szociális és területi esélyegyenlőség biztosítására azokon a területeken, ahol a pusztán piaci működés önmagában nem képes a szükséges strukturális változások végbemenetelét garantálni. Az adaptációs folyamatok dinamikájának és hatékonyságának biztosítása a területfejlesztés közreműködését igényli e területeken.

Az infokommunikációs eszközellátottság és internet-hozzáférés tekintetében Baranya megye az egész országot általánosan jellemző, a fejlett világtól való jelentős lemaradást mutatja. A becslések szerint a háztartások körülbelül egynegyedében van számítógép és mintegy 7-8%-uk rendelkezik internet-hozzáféréssel. A kis- és közepes vállalkozásoknak közel fele van számítástechnikai eszközökkel felszerelve, és egyharmaduk fér hozzá a világhálózhoz.

Míg Magyarországon 100 lakosra 10 személyi számítógép jut addig az Egyesült Államokban 60, és az Európai Unió tagállamaiban átlagosan 30 a személyi számítógépek száma. Különösen elgondolkodtató az a tény, hogy hazánk az EU tagjelölt államok sorában a nyolcadik helyen áll a személyi számítógépek lakosságarányos számával. Az Európai Unió tagállamaiban az internet-hozzáférés aránya háztartások esetében megközelíti a 40%-ot és a vállalati szférában meghaladja a 90%-ot.

Figyelemreméltó tény, hogy az EU-ban az elektronikus közszolgáltatások bevezetése során a kisebb országok, Írország, Svédország, Finnország, Dánia (ebben a sorrendben), vannak a legelőrehaladottabb stádiumban.

A számítógép-ellátottság és internet-hozzáférés alacsony szintje mellett az informatikai infrastruktúra megyén belüli területi megoszlása is ellentmondásokkal terhelt. Pécs meghatározó szerepe mellett a megyében nagy számban vannak olyan települések, ahol egyedül az önkormányzat (körjegyzőség) rendelkezik számítógéppel. Ehhez járul továbbá, hogy a megye aprófalvas térségeiben a korszerű internet-elérhetőség (digitális és ISDN telefonalak, ADSL technológia) hiányából fakadóan a világháló érdemi használatára műszaki korlátokba ütközik.

Az informatika piaci szegmenseiben tevékenykedő vállalkozások (internet szolgáltatás, web tervezés, szoftverfejlesztés, digitális tartalmak előállítása stb.) a megyében – hangsúlyosan a megyeszékhelyen – dinamikusan fejlődnek. E fejlődéshez hozzájárul a Pécsi Tudományegyetemen indított informatikus képzés, valamint az egyetemen folyó informatikai fejlesztő tevékenység és az informatikai vállalatok közötti kooperációk kiszélesedése. Az egyetem tudásbázisa, ideértve a művészeti szakirányokat is, továbbá a Pécsen köztudottan fejlett kiadói tevékenység az informatikai szakismerettel párosulva a megye számára a fejlett tartalomipar („content industry”) megteremtésének lehetőségét hordozza.

A területfejlesztés számára alapvető feladatként definiálható a számítógépes és internet-használati műveltség erősítése és kiterjesztése a megye teljes népességére. A „digitális tudat” erősítése mellett alapvető területfejlesztési célként fogalmazódik meg az információs társadalom fejlesztése a közszférán belül, mely elősegíti a közigazgatás és a közszolgáltatások nyilvánosságát, átláthatóságát, segíti az ügyfélbarát közszolgáltatások megvalósítását és ugyanakkor katalizálja az infokommunikációs eszközök szélesebb körű alkalmazását is.

A program tárgya, leírása

A program általános célja Baranya megye gazdasági és társadalmi felzárkóztatásának elősegítése és versenyképességének növelése a korszerű infokommunikációs technológiák kínálta lehetőségek által. A „felzárkóztatás” szempontjából Baranya megye számára nem az ország más térségeinek, hanem egyértelműen a fejlett világ informatikai folyamatainak kell vonatkoztatási alapként szolgálnia. Az információs társadalom kiépítése a megyében olyan alapvető szükségyszerűség, amelyben a területfejlesztés feladata a fejlesztési folyamatok elősegítése, gyorsítása, komparatív előnyök generálása, továbbá a területi és társadalmi esélyegyenlőség, méltányosság biztosítása. Baranya esetében különös súllyal esik latba, hogy az információs „szupersztrádához” való kapcsolódások a földrajzi és fizikai izolációt oldva kínál fejlődési alternatívát a megye lakossága számára. A megyei területfejlesztési program az informatikai és kommunikációs ágazat fejlesztési lehetőségei közül azokat az elemeket határozza meg operatív feladatként, melyek egyrészt a legszélesebb társadalmi rétegeket számára biztosítják a megyében az információs társadalomba való beilleszkedést, másrészt a további fejlesztések alapjait teremti meg mind műszaki, mind informatikai ismeretek vonatkozásában.

A program megvalósításához szükséges tevékenységek leírása

Az információs társadalom fejlesztésében a területfejlesztés támogatása két fő, (al)programként megfogalmazható területen indokolt.

1. alprogram: Felkészítés az információs társadalom vívmányainak befogadására

Az információs társadalom vívmányainak átvétele, a „digitális kultúra” elterjesztése olyan közfeladat, melynek központi elemei:

- az információs társadalomnak az életkörülményekre, munkavégzésre és a hatékonyságra gyakorolt hatásainak széleskörű megismertetése a megye lakossága körében (intenzív felkészítő akciók, képzési programok, help-desk szolgáltatások);
- az informatikai infrastruktúra (elsősorban az informatikai végpontok; munkahelyek, háztartások) célirányos fejlesztése;
- az internet-hozzáférés biztosítása a lehető legszélesebb körben, beleértve az erősen falusias térségek informatikai felzárkóztatását és a kapcsolódó egyéb infrastrukturális igények kielégítését is (közösségi végpontok: iskolák, teleházak/telekuckók, közösségi házak, polgármesteri hivatalok fejlesztése);
- az informatikai eszközök használatának elsajátítása, az elektronikus kommunikáció és a tudás-alapú társadalom és gazdaság folyamataiba való bekapcsolódás elősegítése;
- kísérleti (pilot) akciók (digitális tartalmak előállítása, elektronikus marketing, online szolgáltatások és közszolgáltatások, info-pontok létesítése).

Tekintettel arra, hogy a világhálón található magyar nyelvű tartalom az összes internetes tartalom ezrelékében mérhető, az információs társadalom adta lehetőségek kiaknázásában áttörés nem képzelhető el a nyelvismeret területén való nagyarányú előrelépés nélkül.

2. alprogram: Az információs társadalom fejlesztése a közszférában

A közszféra folyamatainak, eljárásainak digitális platformra helyezése egyszerre segíti az intézményen belüli, az intézmények közötti ügyviteli folyamatokat, valamint erősíti az intézmény-ügyfél kapcsolatot. Az alprogram célszerűen átfogja:

- a megyei és települési önkormányzatok hatósági és igazgatási rendszerét; valamint
- a szolgáltató-ellátó intézményeket és tevékenységeket, így az oktatás és képzés, kultúra, közművelődés, munkaügyi, egészségügyi, vállalkozási szolgáltatások területeit is.

Az alprogram keretében lehetőség nyílik az informatikai infrastruktúra tekintetében létrejött hátrány leküzdésére, illetve a „hardver” fejlesztésre azokon a pontokon, melyek nem a piac érdeklődésének homlokterében helyezkednek el. Ugyanakkor "szoftver" oldalról az alprogram hatékony eszközt kínál a helyi informatikai fejlesztő tevékenységek kiépítésére, illetve erősítésére a helyi informatikai vállalkozásoknak a fejlesztési folyamatokba való nagyarányú bevonása révén. Az elektronikus folyamatok fejlesztése a

közsférában katalizálja egyúttal a számítógépes és internet-használati tudás elterjedését a megye teljes népessége körében.

Az elektronikus ügyintézés főbb területei lehetnek különböző adatszolgáltatási és bevalási kötelezettségek teljesítése, információkérés, okmányok, dokumentumok megrendelése, regisztráció, beiratkozás. Az Európai Unió "eEurope" kezdeményezése részletesen is felvázolja az állampolgárok és a gazdasági szervezetek részére a közsféra által nyújtandó elektronikus szolgáltatások területeit.

A program várható hatásai és eredményei

A program végrehajtása révén áttörés érhető el mind az informatikai infrastruktúra ellátottság, mind az informatikai ismeretek, illetve azok alkalmazása terén. Ennek következtében megindulhat az infokommunikációs tevékenység gazdasági ágazattá válása, új, tudásigényes szolgáltatások alakulnak ki. A folyamat kedvőzen hat a versenyképesség erősítésére, segíti a szolgáltatási szféra erősödését. Ugyanakkor több irányból hat a megye lakosságának életminőségére, életkörülményeire, kedvezően hat a jövedelemszerzésre, a környezetterhelés csökkenésére, valamint csökkenti a megye gazdaságföldrajzi pozíciójából adódó versenyhátrányt.

Területi hatókör

Az operatív program a megye teljes területére, illetve népességére kihat. A fejlesztések az infrastrukturális adottságok, a lakosság koncentrálttsága, az intézmények térbelisége, stb. miatt eltérő intenzitással valósul meg. A program keretében különös figyelem irányul a gazdasági és társadalmi szempontból elmaradott, jellemzően falusias térségek felzárkóztatására.

A program koordinátora és főbb szereplői

- *Szakmai koordináció:*
 - 1-es alprogram:* Baranya Megyei Területfejlesztési Tanács
 - 2-es alprogram:* Baranya Megyei Önkormányzat Baranya;
- Partnerek:
 - Megyei Közigazgatási Hivatal;
 - Baranya Megyei Önkormányzatok Szövetsége;
 - Baranya Megyei Területi Államháztartási Hivatal;
 - Baranya Megyei Területfejlesztési Tanács.
- *Végrehajtók:* fejlesztési szervezetek, önkormányzatok, képzési intézmények, informatikai fejlesztéseket végző vállalkozások.

A megvalósítás időbeli rendje

A programmegvalósulás folyamatos, a fejlesztések megvalósulásának ütemét gyakorlatilag a forrásbevonás üteme határozza meg.

Általános és pénzügyi kedvezményezettek

1-es alprogram: a megye teljes népessége, ezen belül speciális célcsoportok és intézményeik, mint pl. tanulók, vállalkozók, köztisztviselők és közalkalmazottak, szociálisan hátrányos helyzetű csoportok.

2-es alprogram: megyei önkormányzat és települési önkormányzatok, körjegyzőségek, megyei és települési önkormányzati intézmények, kistérségi társulások, közszolgáltatást végző egyéb – nem állami – intézmények (egészségügyi intézmények, közgyűjtemények, könyvtárak, stb.).

A megvalósítás értékelési kritériumai

- számítógéppel rendelkező háztartások, vállalkozások száma;
- internet előfizetők, rendszeres internet használók aránya;
- digitálisan hozzáférhető adatok mennyisége;
- elektronikusan elérhető közszolgáltatások száma, aránya;
- az információs és kommunikációs ágazatban foglalkoztatottak száma;
- helyi informatikai vállalkozások száma.

Kapcsolat a fejlesztési prioritásokkal

Az operatív program elsődlegesen az információs társadalom fejlesztéséhez kapcsolódik, ugyanakkor közvetlenül hat a megye és a megye gazdaságának versenyképességére, segíti a terciarizáció folyamatát egyes szolgáltatási ágak erősödésével és új szolgáltatások kialakulásával. A helyben képződő jövedelem növekszik, és új típusú foglalkoztatási lehetőségek erősítik a települések népesség-megtartását és előnyösen hatnak a környezet-terhelés csökkentésére.

A program költségigénye és forrásai

A pályázati forrásokat illetően 2003 során – a korábbi évektől eltérően – a program készítésének időpontjában nem működnek ehhez a programponthoz kapcsolható pályázati rendszerek.

Ugyanakkor a GVOP 4. prioritása (Az Információs Társadalom- és Gazdaságfejlesztés) keretében több jelentős pályázati és várhatóan nem pályázati rendszer működése is várható 2004-2006 között.

1. alprogram költségvetési forrásai

- a GVOP 4.2. intézkedése (információs – digitális tartalom – iparág fejlesztése) amely célja a digitális tartalom, mint iparág ösztönzése, magyar nyelvű, ill. soknyelvű technológiák fejlesztése, audiovizuális anyagok megőrzését, digitalizálását és széles körű hozzáférhetővé tételét biztosító rendszer kidolgozása és fenntartása, a kulturális tartalomszolgáltatás fejlesztése, a kulturális és tudományos tematikai infrastruktúra fejlesztése, mégpedig: a magyar nyelvű adattartalom hatékony előállítása, a hozzáférés lehetőségének megteremtése és megfelelő tartalom-előállítási infrastruktúra kialakítása keretében. A lehetséges pályázói kör:

KKV-k, kereskedelmi szervezetek, kamarák, non-profit szervezetek, közhasznú adatbázisokat kezelő intézmények, állami és non-profit szervezetek, közgyűjtemények és közszolgáltatók illetve ezek konzorciuma,

- a GVOP 4.4. intézkedése (szélessávú távközlési infrastruktúra bővítése), amelynek célja a modern infrastruktúrával nem rendelkező települések szélessávú távközlő hálózattal való ellátása, továbbá a távolsági hozzáférési vonalak kiépítése, melyekkel az országos szélessávú info-kommunikációs hálózatba beköthetők a lokális hálózatok. Az intézkedés támogatja azokat az önkormányzatokat, melyek anyagi forrásaik hiányossága miatt nem képesek szélessávú infrastruktúra-fejlesztésre,
- a HEFOP 4.1. intézkedése (munkahelyteremtéshez és a vállalkozói készségek fejlesztéséhez kapcsolódó képzések), amelynek célja – többek között – a KKV-k elektronikus gazdaságban való eredményes részvételének segítése.

2. alprogram költségvetési forrásai:

A GVOP 4.3. intézkedése (Az e-közigazgatás fejlesztése), amelynek célja a 10 ezres lakosságszámot meghaladó önkormányzatok, vagy önkormányzati társulások komplex elektronikus közigazgatási rendszerének fejlesztése, az elsődleges cél üzlet-orientált, hatékony és költségtakarékos elektronikus szolgáltatások kifejlesztése, az alábbi területeken: (1) Internet-portálok, ügyfélszolgálati rendszerek, adat- és információs szolgáltatások fejlesztése, melyek biztosítják a vállalkozások számára a web-alapú ügyintézkést, és a központi kormányzat, valamint az önkormányzatok szintjén egyaránt ügyfél-barát módon járulnak hozzá a döntéselőkészítés, a szabályozás folyamatához, melynek során figyelembe veszik az ügyfelek véleményét, érdekeit. (2) Olyan belső információs rendszerek kifejlesztése, melyek az adminisztrációs feladatok komplex, integrált elektronikus folyamatainak keretében kezelik az ügymenetet, az elektronikus aláírással ellátott hivatalos e-dokumentumokat, hitelkártyákat, stb. Ez magában foglalja a területi információs rendszerek és más modern technológiák használatát. A hatékony e-szolgáltatások kialakítása megköveteli az irodai munka rendszerének átalakítását, a közalkalmazottak képzését. (3) A rendelkezésre álló elektronikus adatállományok rendszerének kialakításával integrált e-adminisztrációs rendszerek kifejlesztése. A pályázatokat várhatóan önkormányzatok tudják majd benyújtani.

11. program: Hulladékgazdálkodási program

Indoklás

Baranya megyében a szervezett települési szilárdhulladék-gyűjtésbe bevont települések száma az utóbbi években látványosan fejlődött. Míg 1998-ben a települések 60 %-án folyt szervezett hulladékgyűjtés napjainkra ez az arány 94%-ra növekedett, így jelenleg a megye 301 települése közül 283 település van a szervezett hulladékgyűjtési rendszerbe bekapcsolva. Eközben a szervezett hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma az 1998-as 72%-ról - gyakorlatilag stagnáló lakásállomány mellett - 89%-ra emelkedett és így jelenleg az ellátott lakások száma mintegy 139 ezer.

Év	Hulladékgyűjtésbe bevont település	Hulladékgyűjtésbe bevont lakás	Elszállított hulladék	Üzemelő lerakó
1998	188	112 000	550 000 – 600.000 m ³	60
1999	244	133 200	550 000 m ³	41
2000	267	134 700	572 000 m ³	35
2001	283	139 000	132 000 t	28

A településeken, illetve a háztartásokban keletkező hulladékmennyiség össz mennyiségében nincs érdemi elmozdulás. A szakhatósági hulladéklerakók 60%-a rendelkezik szakhatósági engedéllyel (a többi fél-illegális), de ezeknek is csak egy töredéke felel meg a minimálisan elvárható környezetvédelmi követelményeknek (elkerítés, rendszeres takarás, csapadékvizek elvezetése, stb.). További probléma, hogy a lerakók jelentős hányada fokozottan szennyezés érzékeny területeken épült ki.

A megyében jelenleg hulladékgyűjtés és elhelyezés folyik, hulladékhasznosítás azonban csak igen korlátozott körben van. A begyűjtés és hasznosítás területén a térségben BLOKOM Kft vált a termékdíjas hulladékok (csomagoló papírok, műanyagok, fémek, üveg, akkumulátorok, gumiabroncsok) rendszergazdájává. Ehhez kapcsolódóan folyik hulladékgyűjtőpontok és hulladékkudvarok kiépítése.

Az Országos Hulladékgazdálkodási Terv (2002. július) összhangban az Európai Unió környezetvédelmi politikájával az alábbi elveket rögzíti:

- A hulladékgazdálkodás célrendszere: a hulladékképződés megelőzése, a keletkező hulladékok környezeti kockázatainak csökkentése, újrahasználat/hulladékhasznosítás, illetve biztonságos ártalmatlanítás;
- a hulladékgazdálkodási feladatok finanszírozásában alapvetően a „szennyező fizet” elvet kell alkalmazni;
- a hulladékgazdálkodási törvény értelmében 2003-ig minden önkormányzatnak közszolgáltatásként meg kell szerveznie a települési hulladékok lakosságtól való begyűjtését és kezelését;
- a hulladékgazdálkodási törvény értelmében a települési szilárdhulladékban megjelenő biológiailag lebomló szervesanyag lerakását 2004-re 75%-ra, 2007-re 50%-ra kell csökkenteni;

- a hulladékgazdálkodási törvény értelmében a csomagolóanyagok elkülönített gyűjtését 2005-ig a lakosság 40%-ára, 2008-ig 60%-ára ki kell terjeszteni.

A szilárd hulladékgazdálkodásban egyre jobban erősödik a térségi szemlélet, melyet az Európai Unió ISPA programja nagymértékben elősegített. A megítélt és remélhetőleg a jövőben megítélésre kerülő európai uniós források által indukált térségi együttműködés keretében a megye teljes területe két, megyehatárokon átnyúló települési együttműködési rendszer keretében lefedésre kerül. Az ISPA 2002. évi keretéből a dél-balatoni és sió-völgyi települési szilárd hulladékgazdálkodási rendszer nyert el több mint 12 milliárd Ft támogatást. A kezdeményezés a Baranya megye keleti és észak-keleti részét (a megye teljes területének mintegy egynegyedét) érinti.

A megye másik – nagyobbik fele – a Mecsek-Dráva térségi szilárd hulladékgazdálkodási együttműködés része, mely Somogy megye nyugati karéját (barcsi, csurgói, marcali kistérségek) is magába foglalja. E projekt a Kohéziós Alap stratégiai listájára felkerült és jó eséllyel pályázik az Alap támogatására.

Az ISPA Programhoz, illetve a Kohéziós Alaphoz benyújtott két kezdeményezés célja a komplex regionális begyűjtő-kezelő rendszerek kialakítása, melyek a települési szilárd-hulladék gyűjtése és lerakása mellett biztosítani képes az újrahasznosítás céljára történő válogatást és a hulladéklerakón lerakott hulladékmennyiség minimalizálását.

A program tárgya, leírása

A program tárgya a települési szilárd hulladékok összegyűjtésének és kezelésének hosszútávra történő megoldása a megye teljes területén. A program közvetlen célja Baranya megyét magába foglaló, a települési szilárd hulladékgazdálkodás fejlesztését célzó, két térségi kezdeményezés megvalósulásának támogatása a területfejlesztés eszközeivel.

A program megvalósításához szükséges tevékenységek leírása

A program keretében javasolt konkrét intézkedések:

- projektelőkészítés támogatása, melynek jelenlegi forrása az együttműködő önkormányzatok költségvetése;
- nyertes pályázat esetén: nemzetközi tenderdokumentáció elkészítése, létesítmények engedélyezési terve, rekultiválandó lerakók rekultivációs terveinek elkészítése;
- ISPA/Kohéziós Alap projektek társfinanszírozása (önerő –részleges átvállalása, illetve egyéb, pl. a területkiszajátítás támogatása);
- a két „nagyprojekthez” kapcsolódó kiegészítő beruházások támogatása (hulladékudvar, komposztáló telep, válogatómű, építési hulladék feldolgozó);
- a programok tárgyát nem képező további hulladéklerakók rekultivációjának támogatása (beleértve az illegális lerakókat is);
- a szelektív hulladékgyűjtés elterjedésének elősegítése, különös tekintettel a háztartásokban keletkező veszélyes hulladékokra (pl. szárazelem, háztartási képek egyes alkatrészei);
- a hasznosítás előmozdítása beleértve a hulladékhasznosító szervezetek fejlesztéseinek pénzügyi támogatását és új hulladékhasznosítási technológiák kidolgozását is.

A program várható hatásai és eredményei

A tervezett fejlesztések hozzájárulnak a térség fenntartható fejlődéséhez, elősegítik az ökológiai potenciál megőrzését és a természetes erőforrások ésszerűbb hasznosítását. Környezet-egészségügyi szempontból hozzájárulnak a megye helyzetének javításához, kedvezőbb életminőségi és gazdaságfejlesztési feltételeket teremtenek a megye lakossága számára. A fejlesztések megvalósítása kapcsán közvetlen gazdasági hasznok keletkeznek, melyek elsősorban a helyi gazdasági szereplők és a helyi munkaerőnek a kivitelezési munkák előkészítésében és lebonyolításában való részvételéből, továbbá a hulladék gyűjtő és kezelő rendszer üzemeltetéséből származnak.

A települési szilárd hulladékgazdálkodás műszakilag és gazdaságilag megalapozott, rendszerszemléletű fejlesztés keretében valósulnak meg, melyek egyes részelemeinek, résztvevőkenységeinek összehangolásában működik közre a területfejlesztés eszközrendszere. A program megvalósulása esetén a hulladékokhoz közvetlenül kapcsolódó környezeti állapot mutatók jelentős javulása várható, ezzel párhuzamosan javul a lakosság ellátottsága, életminősége. Addicionális gazdasági haszonként fog jelentkezni a kivitelezéshez valamint az üzemeltetéshez kapcsolódó többletfoglalkoztatás, illetve a megnövekedett arányú hulladék-újrahasznosításból származó bevételek.

Területi hatókör

A program az egész megyére kiterjed hatókörében. Hatásai minden településen közvetlenül jelentkeznek, de közvetve kihatnak a külterületek környezeti, egészségügyi és táj-esztétikai állapotára is a természetben nem ellenőrzött módon elhelyezett hulladékmennyiség csökkenése és hulladéklerakók rekultivációja révén.

A program koordinátora és főbb szereplői

- *Irányítás:* települési önkormányzatok, megyei önkormányzat, területfejlesztési tanács.
- *Megvalósítás:* a megvalósító szervezet(ek) nemzetközi közbeszerzési pályázatok útján kerül(nek) kiválasztásra.
- *Felügyelet:* Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztérium, Dél-Dunántúli Környezetvédelmi Felügyelőség, Dél-Dunántúli Vízügyi Igazgatóság, Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Baranya Megyei Intézete, Baranya Megyei Nővény-egészségügyi és Talajvédelmi Állomás, földhivatalok, építésügyi hatóságok, civil szervezetek.

A megvalósítás időbeli rendje

Az operatív program ütemezését a hulladékgazdálkodási rendszer kiépítésére elnyert ISPA, illetve Kohéziós Alap pályázatok ütemezése határozza meg. A szabályok szerint a kivitelezési munkák megkezdésére (területelőkészítés, a kivitelezők pályáztatására, illetve a velük való szerződéskötésre) maximálisan két év áll a támogatási szerződés megkötésétől rendelkezésre és további egy év vehető igénybe a kivitelezés befejezéséig, illetve műszaki átvételéig. Ennek megfelelően program megvalósulása középtávon történik és az operatív program keretében javasolt intézkedések időbeli rendjét úgy kell ki-

alakítani, hogy az EU által támogatott beruházások végrehajtásának ütemezéséhez igazodjon.

A Duna-Dráva térség hulladékgazdálkodási rendszerének fejlesztésére a pályázott forrás még nem áll rendelkezésre, így a Kohéziós Alap támogatás elnyerésének folyamata (pályázás és szerződéskötés) várhatóan ez év második felében teszi lehetővé az operatív program végrehajtásának megkezdését.

Általános és pénzügyi kedvezményezettek

A program közvetlen kedvezményezettjei a települési önkormányzatok. Tekintettel arra, hogy a program, illetve az általa támogatott Európai Unió forrásokra épített beruházási programok a megye teljes területén valósulnak meg, az általános kedvezményezettek köre Baranya teljes népességét felöleli.

A megvalósítás értékelési kritériumai

A program egyrészt a megvalósult fejlesztések számszerű elemzésével, másrészt ehhez kapcsolódóan az átfogó környezeti állapot javulásán keresztül értékelhető. Az értékelésnél a külön finanszírozási csatornán futó két térségi kezdeményezés támogatásának, valamint az azokat kiegészítő fejlesztések hatása vehető figyelembe.

Kapcsolat a fejlesztési prioritásokkal

A program célja, a jobb életminőséget biztosító települési környezet fejlesztése, túlmutat a környezetfejlesztési prioritás hatókörén. A program alapvetően hat kedvezőbb tökebefektetési környezet kialakulására, a megye turisztikai jelentőségének felértékelődése is, ugyanakkor megteremti az ésszerű hulladékgazdálkodás kereteit és segíthet a környezeti iparok, mint a helyi gazdasági új ágának fejlődéséhez.

A program költségigénye és forrásai

Jelenleg Baranya megyei projektek nem szerepelnek a Kohéziós Alap projektlistáján, így jelenleg egyik „nagyprojekt” támogatása sem tűnik lehetségesnek.

A kiegészítő beruházások támogatására 2004-től az NFT KIOP keretében nyílik lehetőség, ahol az 1.1. intézkedés (A települési környezetvédelem erősítése) keretében a cél:

- rendszeres illetve szelektív hulladékgyűjtés támogatása,
- település hulladékhasznosítása fejlesztése.

Az alábbi projektek kerülhetnek támogatásra:

- egyes kiemelt hulladékok szelektív gyűjtésének és hasznosításának fejlesztése,
- speciális állati hulladék begyűjtő-kezelő hálózat kialakítása,
- egészségügyi hulladékártalmatlanító beruházások.

Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a pályázatok alanyai központi költségvetési szerv és intézményei, közhasznú társaság, önkormányzati többségi tulajdonú gazdasági társaság lehetnek.

2003 során a Zöld Forrás „A” (Környezet- és természetvédelmi célú fejlesztések, programok, tevékenységek, intézkedések és ezek megalapozása – KAC) pályázati rendszerben szerepelnek:

- szelektív hulladékgyűjtés típusú projektek – beleértve hulladékgyűjtő udvart, komposztálótelepet, válogatóművet, szelektív hulladékgyűjtést, begyűjtő járműveket,
- térségi települési hulladékgazdálkodási komplex rendszerek kialakítása,
- hulladéklerakók felszámolását, rekultiválását (beleértve az illegális hulladéklerakás megszüntetését, hulladéklerakók rekultivációját).

12. program: Szennyvízelvezetési program

Indoklás

Az Európai Unió környezetvédelmi normáinak való megfelelés beruházási igénye a vízgazdálkodás területén a legnagyobb. Becslések szerint a környezetvédelmi ágazatnak az EU követelményekhez való felzárkóztatása során felmerülő beruházási igény 50%-át a vízgazdálkodás teszi ki. A hiányzó vagy nem kielégítő szennyvízelvezetés és szennyvíztisztítási technológia veszélyezteti a felszíni és felszín alatti ivóvíz készleteket (jelenlegi és távlati ivóvíz bázisokat egyaránt), hat az emberi életminőségre és egészségre, valamint a települések fejlődésére.

Baranya megyében évente mintegy 14-15 millió m³ szennyvíz keletkezik, melyből 11 millió m³ szennyvíz kerül közcsatornába. A megye összes település rendelkezik közütemi vízellátással. A közütemi vízhálózatba bekapcsolt háztartások 64,4 %-a tudja szennyvizét közcsatornába elvezetni. A „közműolló” az utolsó években látványosan záródik össze. Ugyanakkor a hiányzó szennyvízelvezető rendszert az érintettek (lakosság, közületek, intézmények, kisüzemek) jelentős hányada szakszerűtlen közműpótló megoldásokkal igyekszik helyettesíteni, ezáltal a földalatti vízrétegek szennyezése továbbra is folyik. A felszíni beszivárgásból közvetlenül utánpótlódó vízbázisok (Pellérd, Dráva menti és Mohács-szigeti kutak, fedetlen karsztok) jelentős szerepet játszanak a megye vízellátásában. Az általuk szolgáltatott ivóvíz minőségét a szennyvízszikkasztás veszélyezteti. A legfelső talajvízréteg már elszennyeződött és a mélyebben elhelyezkedő vízáadó rétegek is bizonyos fokig szennyezettek. Regionális vagy helyi jelentőségű sérülékeny vízbázisok területén Baranyában mintegy 165 települést és közel 340.000 lakost találunk.

Pécs és a környező települések csatornázottságának teljessé tételére (valamint az urántartalmú szennyezéseknek az ivóvízkészletekre gyakorolt szennyező hatását értékelő monitoring rendszer kiépítésére) Pécs városa az Európai Unió ISPA programja keretében nyert el mintegy 10,8 millió € támogatást, mely a teljes beruházás 50%-át fedezi. A fejlesztés eredményeként mintegy 6 ezer háztartás (23 ezer fő) lesz bekapcsolható a szennyvízellátó hálózatba, mely éves szinten mintegy 1,3 millió m³ szennyvíz elvezetését jelenti. A tervek szerint a csatornahálózat kiépítése 2003 első negyedévében kezdődik és a rendszer 2003 év negyedik negyedévében kerül átadásra.

A 2003-tól hatályos Nemzeti Települési Szennyvíz-elvezetési és tisztítási Megvalósítási Program – összhangban a vonatkozó a Magyarország által megfogalmazott uniós derogáció igénnyel – a települési szennyvizek közműves elvezetésére és a szennyvizek biológia tisztítására, illetve ártalommentes elhelyezésére a lakosságegyenérték és a vízbázisvédelem szempontjából sérülékeny területek figyelembevételével határidőket rögzít.

A program tárgya, leírása

A hosszútávra (2015-ig) javasolt szennyvízelvezetési program a Nemzeti Települési Szennyvíz-elvezetési és tisztítási Megvalósítási Program, illetve Baranya megye szenny-

vízvezetési és tisztítási koncepciójában megfogalmazott fejlesztések hatékony és gazdaságos megvalósulását kívánja elősegíteni.

A program megvalósításához szükséges tevékenységek leírása

Jelen operatív program a fentiekben vázolt fejlesztések megvalósítását az alábbi eszközökkel támogatja:

- segítségnyújtás az önkormányzatok részére (műszaki, pénzügyi és jogi például önkormányzati társulások létrehozása és irányítása), átfogva a szennyvízelvezetési fejlesztések teljes spektrumát a gyűjtés, tisztítás és elhelyezésen át a hasznosításig;
- forrásfeltárás és pályázatok készítése a szükséges finanszírozás előteremtésére, az elérhető források hatékonyabb kihasználását, valamint új forráscsoportok kiaknázását célzó megoldások kidolgozása (például a jelenlegi, főként települési szinten kiépített szennyvízelvezető rendszerekhez kapható támogatásokon túlmenően térségi megoldások alkalmazása esetén többlet céltámogatás nyerhető el);
- a fejlesztésekhez központi beruházási támogatást az önkormányzatok csak részletes megvalósíthatósági tanulmány benyújtása esetén kaphatnak (e tanulmányok elkészítése jelen program keretein belül hatékonyan megvalósítható);
- a kivitelezési munka, valamint az utólagos műszaki értékelések, ellenőrzések támogatása, monitoring és értékelési tervek készítésével, a tevékenységekben történő részvétellel;
- modellértékű, a befogadók védelmét biztosító korszerű szennyvíztisztítási technológiák megvalósítása mind települési, mind az egyedi kezelés területén, különös tekintettel a biológiai tisztítási technológiákra, illetve a szennyvíziszap gazdaságos kezelési megoldásaira;
- közreműködés a Nemzeti Települési Szennyvíz-elvezetési és tisztítási Megvalósítási Program két évente történő felülvizsgálatában.

Területi hatókör

A program a megye egészét lefedi. A fejlesztések intenzitása, illetve tér- illetve időbelisége elsősorban a Nemzeti Települési Szennyvíz-elvezetési és tisztítási Megvalósítási Program keretében felállított települési, illetőleg szennyvíz-elvezetési agglomerációk lakosságegyenértékének függvénye.

A program koordinátora és főbb szereplői

- *Irányítás:* települési önkormányzatok, megyei önkormányzat, területfejlesztési táncs,
- *Megvalósítás:* szaktanácsadók, együttműködve a kivitelező, szolgáltató és üzemeltető szervezetekkel,
- *Felügyelet:* Dél-Dunántúli Vízügyi Igazgatóság, Dél-Dunántúli Környezetvédelmi Felügyelőség, Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Baranya Megyei Intézete, Baranya Megyei Növény-egészségügyi és Talajvédelmi Állomás, földhivatalok, építésügyi hatóságok, civil szervezetek

A megvalósítás időbeli rendje

A program teljes végrehajtása hosszútávon történik, annak végső határideje, hogy a települési szennyvizek közműves elvezetése és a szennyvizek biológia tisztítása, illetve ártalommentes elhelyezése a megye minden településén megvalósuljon, 2015. december 31. Ezen az időtávon belül, figyelemmel a Nemzeti Települési Szennyvíz-elvezetési és tisztítási Megvalósítási Program ütemezésére, a programvégrehajtás folyamatos.

Általános és pénzügyi kedvezményezettek

A program közvetlen kedvezményezettjei a települési önkormányzatok. Az egyedi szennyvízberuházási programok a megye teljes területén – az érintett lakosság létszámától függően és az időbeli ütemezéstől- eltérő intenzitással valósulnak meg, így az általános kedvezményezetteknek tekinthető Baranya teljes népességét.

A megvalósítás értékelési kritériumai

A program egyrészt a tanácsadási szolgáltatást hasznosító gyakorlati fejlesztések számszerű elemzésével, másrészt ehhez kapcsolódóan a lakossági ellátás és az átfogó környezeti állapot javulásán keresztül értékelhető. A program eredményeként megvalósuló fejlesztések számbavételénél a lehetséges mutatók:

- a szennyvízcsatornával ellátott települések számának növekedése, ehhez kapcsolódóan a közművesített területen élők számának növekedése, a közműháló szűkülése;
- az újonnan épült szennyvízcsatorna hálózat hossza, esetleges felújított hálózat hossza;
- az új szennyvíztisztítók száma, kapacitása, tisztítási fokozata, az összes keletkezett szennyvízből a tisztított szennyvíz arányának javulása;
- a lakosság ellátottságának javulása, életminőségének emelkedése;
- a környezeti állapot további romlásának megakadályozása, késleltetése: főként a talaj és talajvizek (mind sekély, mind rétegvizek, különös tekintettel a sérülékeny vízbázisok területén), illetve a felszíni vizek minőségének változásán keresztül mérhető, amennyiben az egyéb szennyező hatások kiszűrése megoldható.

Kapcsolat a fejlesztési prioritásokkal

A program a környezetfejlesztési prioritás keretében valósul meg. Ugyanakkor a hat az emberi életminőség javulására és kedvezőbb feltételeket teremt a gazdaság egyes ágainak, így például a turizmus, fejlődésének.

A program költségigénye és forrásai

2004-től az NFT KIOP keretében nyílik lehetőség az 1.1. intézkedés keretében (A települési környezetvédelem erősítése) az alábbi célok támogatására:

- az ivóvízminőség javítása, a vízbázisok védelme,
- a szennyvízelvezetés- és kezelés fejlesztése

Az alábbi projektek kerülhetnek támogatásra:

- az ivóvíz minőségének a javítása,

- a sérülékeny vízbázisok biztonságba helyezése,
- az agglomerációk szennyvízelvezetési és –tisztítási programjának végrehajtása,
- a meglévő szennyvíztisztító telepek rekonstrukciója és bővítése,
- szennyvíziszap-kezelési technikák és ártalommentes iszapelhelyezés fejlesztése.

Továbbá az NFT ROP 1.3. intézkedése a turisztikailag frekventált kistélepülések szennyvizek okozta szennyezésének csökkentésére irányul (üdülőkörzetek, kiemelt üdülőkörzetek), több technika alkalmazását is támogatva, non-profit formájú pályázók (önkormányzatok, társulások is) számára.

2003 során a Zöld Forrás „A” (Környezet- és természetvédelmi célú fejlesztések, programok, tevékenységek, intézkedések és ezek megalapozása – KAC) pályázati rendszerben szerepel a települési önkormányzatok természetközeli szennyvíztisztítással és egyedi szennyvíz-elhelyezéssel kapcsolatos előkészítési, programozási és fejlesztési (beruházási) feladatainak a támogatása. Az elkészítést a KAC 80%-ios mértékben támogatja, a beruházásokhoz a támogatás mértéke 70%. Az előkészítése munkálatokat mindenképpen érdemes KAC támogatással elkészíteni, mivel az elbírálás során az ilyen beruházási pályázatok előnyt élveznek.

13. program: Erdőgazdálkodás

Indoklás

Baranya megyében az erdőterületek aránya az országos átlagot mintegy 4-4,5%-kal haladja meg. A mezőgazdasági területek talajminősége, termőképessége alapján körülbelül 70 ezer hektárra becsülhető az a mezőgazdasági terület (jellemzően gyümölcsösök, rétek és legelők), mely a művelés gazdaságtalansága miatt a mezőgazdasági termelésből kivonásra kerülhet. E területek több mint fele potenciálisan erdősíthető lenne. A rendszerváltást követően a mező- és erdőgazdaságban lezajlott tulajdonosi szerkezet változás, a birtokelaprozódás nehezíti a szakszerű és nagyobb térségi dimenzióban tervezhető erdőgazdálkodást.

Az erdő olyan megújuló erőforrás, amely növeli a térség népességeltartó képességét, a foglalkoztatottságot és földterületek gazdaságos hasznosítását. A termőhelyi tényezők közül döntő mértékben a talaj és a klíma határozza meg az erdők összetételét. Az erdőtelepítésben elv, hogy lehetőség szerint az adott termőhelyre jellemző őshonos, termőhelynek megfelelő, a termőhelyi potenciált legjobban hasznosító fafajta telepítésére kell törekedni. A megyében főleg az értékesebb – az EU-ban keresleti piaccal rendelkező –, de lassú növekedésű keményfát adó lombos fafajok (tölgy, cser, bükk) jöhetnek számításba. A talajerózió és defláció által erősen degradált zselici és hegyhádi részeken az akác és fenyő, a Duna és a Dráva menti térségekben a nyár-, fűz- és fenyőfajok telepíthetők. A megyében rendelkezésre áll a szaporítóanyag előállításához szükséges kapacitás, illetve szakismeret.

Az erdőterületek növelése közérdek, ezért az erdőfelújítást és új erdők telepítését a központi költségvetés beruházási pénzeszközökkel támogatja. A támogatási rendszer mind az erdőtelepítést, mind felújítást támogatja. A rendelkezésre álló kormányzati támogatás az erdőtelepítés költségeit mintegy 70–90%-ban és az erdőfelújítás költségeit mintegy 40–60%-ban fedezi a telepítendő fafajtól, a talaj és a domborzati viszonyoktól függően. Az 1991-ben elfogadott 10 éves országos erdőtelepítési program, mely 150 ezer hektár új erdő telepítését irányozta elő az ún. fenntartható erdőgazdasági modellre építve, források hiányában a tervezettnél lényegesen lassúbb ütemben valósul meg. A tapasztalatok szerint az erdősítési kedv a gyenge termőképességű területeken megélénkült.

Tekintettel a központi forrásból nyerhető támogatás mértékére, valamint a támogatási rendszer kidolgozottságára, célszerű az erdőtelepítést ösztönző addicionális forrásokat a támogatási rendszerrel harmonizáltan kezelni.

A területfejlesztés szerepe az erdészeti vertikum fejlesztésében

- a minőségi alapanyagtermelés biztosítása, a helyben előállítható hozzáadott érték fokozása, valamint az alapanyagtermelés és fafeldolgozás közötti összhang erősítése;
- a helyi munkaerő jobb kihasználása, és ezáltal a munkaerőpiaci feszültségek oldása (erdőtelepítés, -gondozás, csemeteelőállítás);
- a felújított és telepítéssel létrehozott erdőterületek bevonása az erdészeti tevékenységen túli gazdasági hasznosításba (ökoturizmus, vadgazdálkodás, stb.);

- a környezet és táj fenntarthatóságának biztosítása, az új erdők telepítésében a térségi szemlélet érvényesítése, összefüggő erdőterületek, illetve ökológiai folyosók hálójának kialakulásának elősegítése.

A program tárgya, leírása

Az megyei erdőgazdasági program célja az erdősítésre alkalmas, kedvezőtlen mezőgazdasági adottságú területek ökológiai szemléletű hasznosítása, hosszú távra megújuló erőforrás biztosítása főleg a gazdaságilag fejletlen területeken és átmeneti foglalkoztatás biztosítása.

A program megvalósításához szükséges tevékenységek leírása

A javasolt komplex intézkedéscsomag Baranya megye területfejlesztési prioritásaihoz kapcsolódva az alábbi elemeket tartalmazza:

- az erdősítendő területek kijelölése tekintettel az ökológiai, vadgazdálkodási és egyéb gazdasági (például idegenforgalmi) szempontok optimális érvényesülésére;
- a bevonható források megszerzésére pályázati dokumentációk kidolgozása;
- a szakismeretre építve erdőtelepítési tervek készítése és a szükséges szaporítóanyag előállítása;
- a szakhatóság általi engedélyezés;
- a telepítés műszaki ellenőrzése.

Az erdészeti program végrehajtása megyei, de legalább kistérségi szinten szoros koordinációt igényel az összes érintett közreműködő között.

A program várható hatásai és eredményei

Nagyobb erdőfelülettel az európai kontinens klímafeltételei is javíthatók. Új erdők telepítésével kezelhető a földhasznosítással keletkező feszültségek. A fakészlet gazdálkodással és a biológiai erdőgazdálkodás fejlesztésével a megye egyes térségeiben a foglalkoztatási gondok is enyhíthetők. Az erdősítésnek kimutathatók a környezet állapotára és vidéki területek gazdaságára gyakorolt hatásai. A fakészlet, mint megújuló energia, a környezeti iparok egyik helyi fejlődésének egyik kiindulópontja lehet.

Területi hatókör

A megye teljes területén a kedvezőtlen mezőgazdasági adottsággal rendelkező területek számításba jöhetnek, azzal a megjegyzéssel, hogy a kiírásra került 1997-es Phare kísérleti program vidékfejlesztési elemének két célterülete az Ormánság és Zselic–Hegyhát, ez utóbbinak a szomszédos megyéket érintő területei is (a pontos területi lehatárolás megtörtént).

A program koordinátora és főbb szereplői

A program megvalósítói elsősorban az erdőbirtokosok (a telepítendő területek tulajdonosai [és bérleti], erdőgazdasági vállalatok, erdőtársulások, önkormányzatok, magánerdő tulajdonosok). A szakhatósági feladatokat az Erdészeti Szolgálat (telepítés engedélyezé-

si eljárása és műszaki átvétele), valamint a megyei Földművelési Hivatal (mezőgazdasági területek átminősítése) látja el. A program koordinációjában a Baranya Megyei Agrárkamara részvétele is javasolt.

A megvalósítás időbeli rendje

A program végrehajtása folyamatos, az erdősítés ütemezését gyakorlatilag a forrásbevonás üteme határozza meg. Az erdőgazdasági üzemtervek benyújtásának, elfogadásának, a központi forrásokra való pályázatok benyújtásának, a telepített erdő műszaki átvételének kialakult rendje van. Az erdőtelepítés a tavaszi és őszi időszakban történik.

Általános és pénzügyi kedvezményezettek

A program általános kedvezményezettje a térség népessége az ökológiai viszonyok javulása és azoknak a gazdaság, illetve a rurális területek fejlődésére gyakorolt közvetlen és közvetett hatásai révén. A pénzügyi kedvezményezettek az erdőbirtokosok (a telepítendő területek tulajdonosai – és bérlői –, erdőgazdasági vállalatok, erdőtársulások, önkormányzatok, magánerdő tulajdonosok). A kedvezményezetti kört bővítik a műszaki előkészítésbe, erdőtelepítésbe és a szaporítóanyag előállításába, a megyében bevont szervezetek és magánszemélyek. Távolosan a program kedvezményezettjeihez sorolandók a megye fafeldolgozó üzemei.

A megvalósítás értékelési kritériumai

A program konkrét eredményei – a mobilizálható források függvényében – a felújított, illetve újonnan telepített új erdőterület nagysága, a faállomány minőségi mutatói, valamint a művelési ág változások adatai. Munkaerőpiaci oldalról mérhető az ültetési anyag előállításához szükséges tőkének a megyén belül való megtartása, illetve a telepítésbe bevont munkaerő nagysága. Az eredményesség hosszú távú mutatói az értékesítési és fafeldolgozási adatok lesznek.

Kapcsolat a fejlesztési prioritásokkal

Az erdősítés a hosszú távra szóló, fenntartható vidék- és környezetfejlesztés eszköze. A jól szervezett erdőtelepítési programnak várhatóan komoly, közvetlen foglalkoztatáspolitikai hatásai lesznek. Hosszabb távon fognak érződni a gazdasági hatások a környezetbarát idegenforgalom, vadgazdálkodás és – nagyobb távlatban – a fafeldolgozási tevékenységek fejlődése, beleértve a megújuló energiák hasznosítását is.

A program költségigénye és forrásai

Az NFT AVOP 1.2. intézkedése (az erdőgazdálkodás korszerűsítése) támogatni kívánja:

- az erdészeti célú beruházásokat és elsődleges fafeldolgozást,
- az erdőtulajdonos társaságok létrehozását,
- az erdő többcélú hasznosítását, termelőpotenciáljának helyreállítását, természeti katasztrófák helyreállítását és megelőzését,
- az erdőtelepítést nem mezőgazdasági célú területeken.

2003 során az FVM-ben működik támogatási rendszer (Pályázat az erdőtelepítésre, az erdőszerkezet-átalakításra és a fásításra igényelhető támogatásokra), amelynek célja „Új erdők telepítésével az ország erdőterületének mennyiségi növelése, minőségi javítása, valamint az erdő védelmi, gazdasági, egészségügyi-szociális, turisztikai, oktatási-kutatási funkciójának fejlesztése”.

- pályázni lehet: az erdőtelepítés műszaki befejezéséig az új erdők telepítési munkáihoz, ide értve a tervezést, a talajelőkészítést, az erdősítést, valamint az ápolást,
- a törzsültetvények, génygyűjtemények (klónarchívumok) létesítéséhez, korszerűsítéséhez azok termőre fordulásáig.

Továbbá ebben az évben pályázati rendszer működik az erdészeti közcélú feladatok ellátására (az erdő felújítása, erdősítések pótlása, a fiatal erdő nevelése, az erdő területének (mennyiségi), természeti egyensúlyának és egészségi állapotának (minőségi) megőrzése), és a jóléti és parkerdők létesítményeinek üzemeltetésére és fenntartására), beleértve erdei táborok, erdei utak, autós pihenők kialakítását és fenntartását is

A pályázat során normatív illetve százalékos mértékű támogatás is igénybe vehető.

14. program: Vásár- és konferencia-központ létesítése

A. Vásár- és kiállítás-központ létesítése

Indoklás

A vidéki (nagy)városokban jelenleg több hasonló nagyságrendű és egymással versenyző ipari vásár van. Ezek többségének színvonala nem felel meg a nemzetközi követelményeknek. Magyarország szakértői vélemények szerint maximum 4–5 vásárközpontot bír el. Csak azok a városok versenyképesek, amelyek a szükséges alpinfrastuktúrán kívül állandóan elérhető teljes körű, magas színvonalú szolgáltatásokat tudnak biztosítani mind a kiállítók, mind a látogatók számára. Pécs eséllyel startol e pozícióra, hiszen a pécsi vásárok története már 150 éves és sikerrel rendez nemzetközi ipari vásárokat közel harminc éve, továbbá Dél-Dunántúlon az egyetlen „A” kategóriás vásárszervező cég is pécsi.

A térségben sok városban (például Kolozsváron, Eszéken, Grazban, Klagenfurtban, Triesztben, Zenicán) van állandó kiállító terület, Szegeden is saját infrastruktúrát kapott a vásár. Ma még a PÉCS EXPO rangos rendezvény, de egyre fogynak a komoly kiállítók.

A központi koncepciókban az országban négy-öt jelentősebb vásár(terület) támogatása szerepel.

A program tárgya, leírása

Állandó vásár- és kiállítási központot kell építeni a megye, a régió székhelyén, Pécsen, és a hagyományos pécsi vásárokat, kiállításokat, bemutatókat üzleti alapokra kell helyezni. A központnak és a kapcsolódó létesítményeknek együttesen meg kell felelnük az évente egyszer jelentkező csúcsigényeknek, az év többi részében az állandó létesítményeknek alkalmasnak kell lenniük a folyamatos használatra, akár az alapfunkciótól eltérő célra is (például egyetem, sport). A vásár területét eszerint kell kialakítani. Szakmai vélemények szerint (Pécsi Ipari Vásár V. T. Kft., Pécsépterv Stúdió) a vásár- és kiállító központtal szemben támasztott igények a következők:

- zárt kiállító terület minimálisan 8000 m²,
- kiszolgáló épület 1000 m²,
- szabadtéri kiállító terület bruttó 16000 m² (csak csúcsidőben),
- kapcsolódó létesítmények.

A kiszolgáló létesítmények építési igénye a telepítés helyétől függ. Egy városszéli „zöldmezős” beruházás esetén a kapcsolódó beruházási igények (szálloda, parkolóhely stb.) mintegy háromszorosát teszik ki egy városközpont körüli helyszínnek.

A helyszín kiválasztásának szempontjai:

- megközelíthetőség,
- többcélú használat lehetősége,
- a környék kiegészítő funkciói,
- fejleszthetőség,
- városfejlesztési célok szolgálata,

- közművesítés helyzete és várható költségei,
- megvalósíthatóság egyéb szempontjai például telektulajdon, a beruházás megkezdhetősége.

A program megvalósításához szükséges tevékenységek leírása

Sajátos helyzet jött létre azért, hogy a pécsi expo állandó helyszínének a beruházása gyakorlatilag megkezdődött, azonban kissé más módon, mint amit a regionális centrum szerepkörhöz illeszkedő vásár- és kiállításközpont funkciója takar. Mivel azonban a létesítmény szükségképpen Pécsen valósítandó meg, és így a megyei város önkormányzata a megvalósítás letéteményese, a megyei területfejlesztés ezzel kapcsolatos teendői – hasonlóan a regionális repülőtér esetéhez – a beruházási programhoz illeszkedően alakulnak.

A program várható hatása és eredményei

- baranyai vállalatok exportképességének erősítése, vállalatok piaci stabilizálása,
- kereskedelemfejlesztés, üzleti haszon növelése,
- nemzetközi kapcsolatok javítása, bővítése,
- szakmai szervezetek együttműködésének erősítése,
- imázs formálás, marketing eszköz,

A program területi hatóköre

A megvalósítás helyszíne Pécs, a megye és a régió központja. A program legnagyobb hatással Baranya, majd a Dél-Dunántúl gazdaságára van. Országos érdek is, hogy Pécsen nemzetközileg is piacképes vásár jelenjen meg, ezért számítani lehet központi állami támogatásra is. A kiállítókat egész Kelet-Közép Európából várni lehet.

A program koordinátora és főbb aktorai, partnerei

Fő koordinátor: Pécsi Ipari Vásár Vállalkozásszervező és Tanácsadó Kft.

Főbb aktorok

- a jelenlegi és új tulajdonosok (Baranya Megyei Közgyűlése és Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata stb.),
- Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara,
- Baranya Megyei Fejlesztési Tanács.

Partnerek

- Dél-Dunántúli Fejlesztési Tanács,
- Baranya Megyei Vállalkozói Központ,
- Baranya Megyei Idegenforgalmi és Kulturális Központ.

A program megvalósításának időrendje

A beruházási program szerint alakul.

A program általános és pénzügyi kedvezményezettjei

Természetes követelmény a nyereséges működés, de az elsődleges cél nem a vásár- és kiállító központot üzemeltető gazdasági társaság nyereségének növelése, hanem a vagyonának gyarapítása és a közvetett haszon maximalizálása. Megfelelő színvonalú működés esetén a legnagyobb haszonélvező a város, a megye és a régió gazdasága. Segíti a gazdaság megerősödését, a termékek értékesítését és beszerzését. A kézzelfogható haszon a profitorientált cégeknél jelentkezik.

A program megvalósítás értékelési kritériumai

Közvetlen mérési lehetőség a kiállítók száma és az igénybevett terület (m²), a látogatók száma és a működtető cég nettó árbevétele. Ennél jelentősebb a gazdaság növekedésére gyakorolt közvetett hatás. Nehezebb egzakt módon mérni, de becsülhető a vásárokon kötött üzletek nagyságrendje, a rendszeresen kiállító cégek gazdasági mutatóit össze lehet vetni a nem kiállítók kontroll csoportjával.

Kapcsolat a fejlesztési prioritásokkal

Az I. fejlesztési cél javasolt programjai növelik e program megvalósításának sikerét. A II. cél teljesülésére elsősorban közvetett hatással van, de az egyes foglalkoztatási programoknak akár helyet is adhat bérlet formájában a vásárcsúszópont. Elősegíti a versenyképes gazdasági szerkezet kialakítását (III.), akár olyan közvetlen módon is, hogy a promóciós intézmények beköltöznek a vásár területére, igénybe veszik, illetve kiegészítik infrastruktúráját. A terület otthont adhat a IV. cél különféle rendezvényeinek, szakkiállításainak. A térségi kohézió, a regionális kapcsolatok erősítésének (VII.) egyik motorja ez a program. Erősítheti a másik program, a konferencia központ létesítésének sikerét. Tehát a vásár- és kiállítócsúszópont létesítése tökéletesen illeszkedik a célpiramisba, támogatása ezért ajánlható.

A program költségigénye és lehetséges forrásai

A beruházási program szerint alakulnak.

B. Konferenciaközpont létesítése

Indoklás

Nemzetközi és a hazai tapasztalatok is igazolják, hogy a konferenciaturizmus fajlagosan a legjövedelmezőbb idegenforgalmi üzletág. A vendégek általában csak néhány napig maradnak, de fajlagosan sokkal többet költenek (körülbelül a 2,5-szeresét) és magasabb szintű kapcsolódó szolgáltatásokat vesznek igénybe, mint az egyéb turisták.

Már ma, nemzetközi színvonalú konferencia központ nélkül is több tucat kisebb-nagyobb konferenciát rendeznek Pécsen és Baranyában. Megfelelő létesítmények esetén ezek színvonala emelhető és egyre rangosabb rendezvények hozhatók a megyébe.

A vidéki városokban konferenciákat csak a nem erre a célra épült szállodai termekben lehet rendezni. Pécs sem rendelkezik jelentős kapacitású központtal, sőt olyan nagy rendezvényteremmel sem, ahol egyetemi vagy nagyobb városi rendezvényeket lehetne tartani.

Pécsett a szállodai kapacitás is bővítésre szorul. Nincs négy csillagos szálloda a városban. A kongresszusi központ- és a szállodaépítés egymást kiegészítő, egymást erősítő beruházások.

A program tárgya, leírása

A programot alapvetően két variációban lehet megvalósítani:

- *Maximális program.* Önálló kongresszusi központ megfelelő színvonalú szállodával. Elsődleges helyszínek: a belváros, illetve térsége.
- *Szoros együttműködésben az egyetemmel.* Ez esetben a helyszín kiválasztásánál fontos szempont lehet a más egyetemi intézmények közelsége. Kapcsolódó beruházások lehetnek más egyetemi létesítmények is. Ez esetben nem a vállalkozói tökére lehet számítani, hanem közösségi forrásokra.

Pontos program leírása éppen ezért ez esetben lehetetlen. A programfejlesztés stádiumában kaphatunk pontosabb leírást, ami a tendereztetést követően válik még konkrétabbá. Pécs esetében a minimális elvárás egy legalább 400–600 férőhelyes nagyterem építése a hozzá tartozó két-három kisebb szeminárium teremmel együtt. A fő funkció mintegy 1500–2100 m²-en valósítható meg, amelyhez hozzá tartozik kb. 400 m² kiszolgáló létesítmény. A szállodaépítés és kapacitása alternatív a választott helyszíntől és megoldástól függően. Kisebb vidéki központ létesítése esetén a minimális nagyságrend 100–150 férőhelyes nagyterem a kapcsolódó létesítményekkel együtt.

A program megvalósításához szükséges tevékenységek leírása

1. *Támogatható helyszínek kiválasztása.* A megyében az adottságokat mérlegelve Siklós–Villány–Harkány háromszög lehet alkalmas kisebb konferenciaközpont létesítésére és Pécs egy nagyobb befogadó képességűre. Ezért célszerű a Megyei Területfejlesztési Tanácsnak arról dönteni, hogy a megyében összesen kettő ilyen létesítményt támogat a fenti két helyszínen.

A konkrét építési telek kiválasztásának szempontjai:

- a környezetben lévő létesítmények funkcionális kapcsolódási lehetősége;
- elsősorban a szállodák, de jelentős lehet a vásár- és kiállító központ közelsége is;
- a telepítés a település mely egyéb problémáit oldja meg;
- a telek e célra történő beépítési sajátosságai. (mekkora létesítmény, milyen költséggel helyezhető el, bővíthető-e később stb.);
- megközelíthetőség (vasúton, repülővel, közúton);
- alternatív hasznosítási lehetőségek;
- infrastrukturális ellátottság, illetve elláthatóság;
- egyediség, attraktivitás.

A Siklós–Villány–Harkány háromszög területén, figyelembe véve azt a szempontot, hogy a sikerességet, a fenntarthatóságot több nagy erejű attrakció egyidejűségével lehet biztosítani az adott helyszínen, Siklós kínálhatja a legjobb lehetőséget a következők szerint:

- a vár és környezete
- a kulturális turizmushoz illeszkedő, a várhoz kapcsolható szecessziós belvárosi miliő számos műemlékkel
- rekreációs lehetőségek – Európa egyik leghatásosabb gyógyvizének jelenléte
- történelmi borvidék társközpontja
- nagyváros (Pécs) közelsége
- repülőtér közelsége
- leendő nemzetközi autópálya közelsége.

A fenti attrakciók jelentőségét felismerve egy nagy magyar befektető társaság előkészületeket folytat egy jelentős konferencia-rekreációs célú összetett projekt kifejlesztésére. A projekt helyszíne kiválasztásra került, szempontjainak a településrendezési tervben való érvényesítése folyamatban van.

A várható jelentős befektetés növeli a térség nemzetközi vonzerejét, kisugárzó hatást gyakorol a szűkebb környezetre és a térségre, ezért indokolt, hogy élvezze a Baranya Megyei Területfejlesztési Tanács támogatását.

Pécsett több helyszín is szóba jöhet. Jelenleg a legígéretesebb terület a Búza tér északi része, különösen akkor. A belváros és a Pannónia szálló közelsége alkalmassá teszi a volt tűzoltó laktanya területét (Rákóczi út eleje). Az egyetemmel történő közös beruházás esetén a Tüzér, Szigeti, Athinai utcák által határolt tömb. De megvalósítható a most felújított Kikelet szálló melletti területen és a volt tettyei kőbánya területén is. Ez utóbbi esetében csak szálloda építéssel együtt van értelme megépíteni a konferencia-központot.

2. *Programfejlesztés és tendereztetés.* Önkormányzati telek esetében az illetékes önkormányzattól meg kell szerezni az ígérvényt arra, hogy konferencia központ és a kapcsolódó beruházás céljára ingyenesen rendelkezésre bocsátanak építési telket és a rendezési tervezésben a szükséges lépéseket megteszik. Egyéb telek tulajdonjogát meg kell szerezni.

A megyei területfejlesztési tanács és az érintett önkormányzat társfinanszírozásában el kell készíteni programtervet és a tendereztetési dokumentációt. A sikeres tendereztetéshez további kedvezményeket és társfinanszírozókat célszerű feltárni.

Meg kell hirdetni a tendert és a területi marketing munkában is gondozni kell ezt a programot.

3. *Gazdasági társaság létrehozása a megvalósításra és a későbbi konferencia szervezésre.* Amennyiben a tendereztetés nem jár eredménnyel úgy gazdasági társaságot kell létrehozni a potenciális érdekeltekből: megyei és települési önkormányzat, idegenforgalmi cégek és szövetségei, szállodák stb. A társaságba való részvétel nem első-

sorban a nyereség vagy osztalék érdekében történhet, hanem a résztvevő cégek előnyt élvezhetnek a konferencia központ működése során.

A program megvalósítása után a társaság foglalkozhat a konferenciák szervezésével rendezésével.

A program várható hatása és eredményei

- Erősíti a pécsi, baranyai egyetemek, kutatóhelyek, szakmai csoportok és cégek számára a nemzetközi elismertségüket, kapcsolataikat.
- Javul a megye információ ellátottsága. Ezek a rendezvények helybe hozzák a világ legújabb eredményeit, amelyek így gyorsabban jutnak el Baranya vállalataihoz (javulnak a profitkilátások), intézményeihez (javul az ellátás színvonala).
- A konferencia turizmus a kapcsolódó programokon keresztül növeli a megye attrakciójának látogatottságát. Az egymást váltó konferenciák eltartanak egy szűk „idegenforgalmi elitet”, amely példával szolgálhat a térség többi aktora számára.
- A beinduló konferencia turizmus folyamatos marketing eszköze a megyének, a városnak.

A program által megvalósítandó fejlesztés eredménye

A fejlesztés közvetlen eredménye nagy nemzetközi konferenciák befogadására is alkalmas központ létrehozása, melyet a város a megye és intézményeik más rendezvények tartására is használhat.

A program területi hatóköre

Kisebbségi léptékű program épülhet a Siklós–Villány–Harkány térségében a már meglévő kapacitásokra. „Klasszikus” konferencia központ Pécsen épülhet.

A program koordinátora és főbb aktorai, partnerei

A program koordinátora: Pécs Megyei Város Önkormányzata (a program kifejlesztésére, koordinálására pályázat útján minél előbb profi céget kell megbízni, az önkormányzat, mint programgazda koordinátori funkciója ekkor megszűnik)

Főbb aktorok:

- Megyei önkormányzat és területfejlesztési tanács,
(– Városi önkormányzat)
- JPTE
- Üzleti szféra: szállodák, idegenforgalmi cégek

Egyéb partnerek:

- Pécs-Baranyai Kereskedelmi és Iparkamara
- Baranya Megyei Idegenforgalmi és Kulturális Központ.

A program megvalósításának időrendje

Tőkeigénye miatt hosszabb megvalósulási idővel kell számolnunk.

A program általános és pénzügyi kedvezményezettjei

Önmagában egyetlen konferencia központ sem rentábilis. Éppen ez az indoka hogy a közösségi szférának támogatni kell létrejöttét. Piaci alapon csak úgy létesíthető, ha a kapcsolódó szolgáltatások olyan széleskörűek és olyan nagyságrendűek, hogy azok el-tartják azt. Erre megyénkben nincs esély. Mégis létesítése a székhely település és megye érdeke, mert az előnyök jelentős része nem a konferencia központban keletkezik, hanem a szélesebb körzetben. Európában mindenhol az ilyen létesítmények az önkormányzatok jelentős támogatásával jöttek létre, sőt folyamatos előnyöket is élveznek (például adó-mentesség). A finanszírozásban gyakran részt vesznek a térség idegenforgalmában érintett egyéb szereplők is.

A program megvalósítás értékelési kritériumai

Közvetlen mérőszám a konferenciák látogatottsága és a résztvevők megoszlása, a me-gyében töltött éjszakák száma.

Közvetett hatása, melyet a megye gazdasági, tudományos és kulturális életére tesz közvetlenül nem mérhető, de megfelelő eljárásokkal becsülhetők.

Kapcsolat a fejlesztési prioritásokkal

A közlekedési kapcsolatok fejlesztése erősíti ezt a programot, ez a program pedig köz-vetlenül vagy közvetve szolgálja az összes többi fejlesztési célt. E program és a vásár-és kiállítóközpont létesítésének programja különösen erősítik egymást, egymás szolgál-tatásait kiegészítik.

A program költségigénye és lehetséges forrásai

Központi költségvetési támogatás nélkül sem a konferencia-központ, sem az eredeti cé-lú vásár- és kiállítási központ nem valósítható meg.

2003 során – a korábbi évekkel ellentétben - semmilyen magyar pályázati rendszer nem áll rendelkezésre erre a célra.

Az NFT keretében a ROP-ban kerültek megfogalmazásra olyan intézkedések, ame-lyek bizonyos peremfeltételek teljesülése esetén forrást jelenthetnek:

- a ROP 1.1. intézkedése (turisztikai vonzerők fejlesztése), amely csak világörök-ségi helyszínek látogatóbarát szolgáltatásainak fejlesztése részeként teszi lehető-vé konferenciaterem – nem konferenciaközpont - támogatását,
- a ROP 2.3. intézkedése (barnamezős területek újrahasznosítása), amely azonban csak felhagyott ipartelepek, üres laktanyák funkcióváltását támogatja, ez mind a vásár, mind pedig a konferenciaközpont-hoz adhat forrásokat.

A ROP-nak ezek az intézkedései kht, non-profit szféra, önkormányzat, illetve ön-kormányzati többségi tulajdonú fejlesztési társaság részére lesznek csak elérhetők.

MELLÉKLETEK

1. melléklet

Számbavett fejlesztendő alacsonyabb rendű közutak és kerékpárutak

a) Térségi jelentőségű mellékutak

- 5714. sz. Szajk–bólyi összekötőút
- 5808. sz. Szigetvár–drávafoki összekötő út
- 5805. sz. Szentlőrinc–nagycsányi összekötő út
- 5806. sz. Királyegyháza–sellyei összekötő út
- 5814. sz. Görcsöny–harkányi összekötő út
- 5708. sz. Nagyharsány–Beremend–országhatár összekötő út
- 5711. sz. Pécs–Újpetre–siklósi összekötő út
- 5707. sz. Villány–újpetre összekötő út
- 5608. sz. Szederkény–pécsváradi összekötőút
- 5606. sz. Somberek–pécsváradi összekötő út
- 6607. sz. Szigetvár–kadarkúti összekötő út
- 6601. sz. Oroszló–szentlőrinci összekötő út
- 6604. sz. Pécs–abaligeti összekötő út
- 6541. sz. Hird–mázaszászvári összekötő út
- 6542. sz. Komló–magyarszéki összekötő út
- 6543. sz. Komló–mánfai összekötő út
- 6534. sz. Bonyhád–dombóvári összekötő út

b) Hálózati szempontból fontos megépítendő mellékutak:

- Véménd–Bátaszék
- Köblény–Hegyátmaróc
- Csebény–Szágy
- Bakóca–Tormás
- Liptód–Maráza
- Áta–Bisse
- Pogány–Szőkéd
- Alsómocsolád–Bikal
- Birján–Lothárd–Szemely
- Belvárdgyula–Nagybudmér
- Kisbudmér–Kisjakabfalva
- Ibafa–Gyűrűfű–Dinnyeberki
- Hímesháza–Görcsönydoboka
- Vásárosbéc–Visnye
- Kátoly–Berkesd
- Márok–Lippó
- Kisnyárad–Erdősmárok

- Erdősmárok–Liptód
- Old–Eperjespuszta

c) A zsákjelleg megszüntetését szolgáló összekötő utak:

- Alsószentmárton–Old–Kásád
- Bicsérd– Szabadszentkirály
- Kisasszonyfa–Ózdfalu
- Tésenfa–Drávacsehi
- Hirics–Kisszentmárton–Cun
- Endrőc–Marócsa
- Drávasztára–Drávakeresztúr
- Pettend–Gyöngyösmellék
- Ivánbattyán–Kisjakabfalva
- Márok–Töttös
- Márok–Magyarbóly
- Nagydobsza–Pettend
- Merenye–Kálmánca
- Szentlászló–Somogyhárságy
- Bükkösd–Tormás
- Orfű–Kovácsszénája
- Alsómocsolád–Ág
- Ibafa–Horváthertelend
- Gerde–Magyarmecske
- Bűrös–Dencsháza
- Sósvertike–Zaláta
- Tarrós–Liget
- Tarrós–Tékes
- Vázsnok–Tarrós
- Varga–Tékes
- Kisbeszterce–Szentkatalin
- Boda–6605. sz. út
- Nyugodtszenterzsébet–Almáskeresztúr
- Merenye–Patapoklosi
- Tótszentgyörgy–Merenye
- Erdősmecske–Ófalu–Cikó
- Monyoród–Máriakéménd
- Martonfa–Pereked
- Magyarsarlós–Hásságy
- Kistótfalu–Bisse
- Sárok–Bezedek
- Peterd–Lothárd
- Gyód–Regenye

- Bánfa–Sumony
- Besence–Páprád
- Csarnóta–Szava
- Tengeri–Hegyszentmárton
- Szágy–Szénápuszta
- Alsómocsolád–Szalatnak
- Kiskassa–Kisbudmér
- Siklós–Egyházasharaszti
- Csertő–Basal

d) A megyei jelentőségű kerékpárutak

- 66. sz. főút mellett Sásdtól a megyehatárig.
- 6601. sz. út vonalát követve, Oroszló-Hetvehely-Szentlőrinc vonalon, Kovácsszénája felé leágazással
- Mohács-Lánycsók-Szajk-Bóly-Nagybudmér-Villány vonal
- Mágocs-Mekényes-Kurdnál csatlakozna a Tolna megyei kerékpárút-hálózathoz
- Vásárosdombó-Kisvaszar-Komló-Vasas útvonal
- Magyarhertelend-Magyarszék-Sikonda-Komló-Magyaregregy-Szászvár vonal
- Pécsváradtól leágazva a K-48-as útról, Erzsébet-Máriakéménd-Szederkény vonalon az 57.sz. főút
- Bükkösd-Korpád-Ibafa-almamelléki út, mely a Nyugat-Mecseken tárja fel, csatlakozna a K-43-hoz
- Orfű-Mecsekszakál-Tekeres-Kovácsszénája-6601. sz. út az üdülőterület egyik legjelentősebb kerékpárútja lehet.
- Pécs-Orfű-abaligeti útvonal kiépítése turisztikai és idegenforgalmi szempontból jelentős.
- Rendkívül szép területet tár fel a Pécsváradról kiinduló, Kisújbányát érintő, s a magyaregregyi völgybe csatlakozó kerékpárút.

2. melléklet

A NEMZETI FEJLESZTÉSI TERV PRIORITÁSI STRUKTÚRÁJA

(A Baranya megyei területfejlesztési program elfogadásakor érvényes állapot)

AGRÁR- ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI OPERATÍV PROGRAM

1. Prioritás: A versenyképes alapanyag-termelés megalapozása a mezőgazdaságban

- 1.1. Intézkedés: A mezőgazdasági beruházások támogatása
- 1.2. Intézkedés: Az erdőgazdálkodás korszerűsítése
- 1.3. Intézkedés: Az akvakultúra és a halászat modernizálása
- 1.4. Intézkedés: Fiatal farmerek induló támogatása
- 1.5. Intézkedés: Szakmai továbbképzés és átképzés támogatása

2. Prioritás: Az élelmiszer-feldolgozás modernizálása

- 2.1. Intézkedés: A mezőgazdasági termékek feldolgozásának és értékesítésének fejlesztése

3. Prioritás: Vidéki térségek fejlesztése

- 3.1. Intézkedés: A vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése
- 3.2. Intézkedés: Mezőgazdasághoz kötődő infrastruktúra fejlesztése
- 3.3. Intézkedés: Alapvető szolgáltatások a vidéki vállalkozók és lakosság számára
- 3.4. Intézkedés: Falufejlesztés és -felújítás a vidék tárgyi és szellemi örökségének védelme és megőrzése
- 3.5. Intézkedés: LEADER +

4. Prioritás: Technikai segítségnyújtás

A GAZDASÁGI VERSENYKÉPESSÉG OPERATÍV PROGRAM

1. Prioritás: Beruházás-ösztönzés

- 1.1 Intézkedés: A tőkevonzó és –megtartó képesség fejlesztése
- 1.2 Intézkedés: A vállalati szektor innovációs, menedzsment és környezetvédelmi szempontú technológiai korszerűsítése
- 1.3 Intézkedés: Üzleti infrastrukturális feltételek javítása

2. Prioritás: Kis- és középvállalkozások fejlesztése

- 2.1 Intézkedés: A kis- és középvállalkozások műszaki-technológiai hátterének fejlesztése
- 2.2 Intézkedés: Vállalkozói kultúra és ismeretek fejlesztése
- 2.3 Intézkedés: Az együttműködés fejlesztése a vállalkozói szektorban

3. Prioritás: Kutatás-fejlesztés, innováció

- 3.1 Intézkedés: Alkalmazás-orientált kooperatív kutatási és technológia-fejlesztési tevékenységek támogatása
- 3.2 Intézkedés: Közfinanszírozású és non-profit kutatóhelyeken a kutatás, a technológiatranszfer és kooperáció feltételeinek javítása

3.3 Intézkedés: Vállalati K+F kapacitások és innovációs képességek erősítése

4. Prioritás: Információs társadalom- és gazdaságfejlesztés

4.1 Intézkedés: E-gazdaság fejlesztése, e-kereskedelem ösztönzése

4.2 Intézkedés: Információs (digitális tartalom) iparág fejlesztése

4.3 Intézkedés: Az e-közigazgatás fejlesztése

4.4 Intézkedés: A szélessávú távközlési infrastruktúra bővítése

5. Prioritás: Technikai segítségnyújtás

HUMÁNERŐFORRÁS-FEJLESZTÉSI OPERATÍV PROGRAM

1. Prioritás: Aktív munkaerő-piaci politikák támogatása

1.1. intézkedés: A munkanélküliség megelőzése és kezelése

1.2. intézkedés: A foglalkoztatási szolgálat fejlesztése

1.3. intézkedés: A nők munkaerőpiacra való visszatérésének segítése

2. Prioritás: Társadalmi kirekesztés elleni küzdelem a munkaerőpiacra történő belépés

2.1. intézkedés: Hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása az oktatási rendszerben

2.2. intézkedés: A társadalmi beilleszkedést elősegítő programok és szolgáltatások támogatása

2.3. intézkedés: Hátrányos helyzetű emberek, köztük a romák foglalkoztathatóságának javítása

3. Prioritás: Az oktatás, képzés támogatása az egész életen át tartó tanulás politikájának részeként

3.1 Intézkedés: Egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek és képességek fejlesztése

3.2 Intézkedés: A szakképzés tartalmi, módszertani és szerkezeti fejlesztése

3.3 Intézkedés: Az oktatási, képzési rendszer korszerűsítése

4. Prioritás: Az alkalmazkodóképesség és a vállalkozói készségek fejlesztése

4.1 Intézkedés: Munkahelyteremtéshez és a vállalkozói készségek fejlesztéséhez kapcsolódó képzések

4.2 Intézkedés: A felnőttképzés rendszerének fejlesztése

5. Prioritás: Az oktatási, szociális és egészségügyi infrastruktúra fejlesztése

5.1 Intézkedés: Az oktatási infrastruktúra fejlesztése

5.2 Intézkedés: A társadalmi befogadást támogató szolgáltatások infrastrukturális fejlesztése

5.3 Intézkedés: Egészségügyi infrastruktúra fejlesztése az elmaradott régiókban

5.4 Intézkedés: Egészségügyi IT-fejlesztés az elmaradott régiókban

6. Prioritás: Technikai segítségnyújtás

KÖRNYEZETVÉDELEM ÉS INFRASTRUKTÚRA OPERATÍV PROGRAM

1. Prioritás: Környezetvédelem

- 1.1. Intézkedés: A települési környezetvédelem erősítése
- 1.2. Intézkedés: A környezetbiztonság növelése
- 1.3. Intézkedés: A természetvédelem erősítése
- 1.4. Intézkedés: Az energiagazdálkodás környezetbarát fejlesztése

2. Prioritás: A KÖZLEKEDÉSI INFRASTRUKTÚRA FEJLESZTÉS

- 2.1. Intézkedés: A környezetkímélő közlekedési infrastruktúra fejlesztése
- 2.2. Intézkedés: A közlekedési infrastruktúra elérhetőséget javító fejlesztése

3. Prioritás: Technikai segítségnyújtás

REGIONÁLIS FEJLESZTÉSI OPERATÍV PROGRAM

1. Prioritás A turisztikai potenciál erősítése

- 1.1 Intézkedés: Turisztikai vonzerők fejlesztése
- 1.2 Intézkedés: Turisztikai fogadóképesség javítása
- 1.3 Intézkedés: Kistelepülések szennyvízkezelése

2. Prioritás Térségi infrastruktúra és települési környezet fejlesztése

- 2.1 Intézkedés: Térségi kapcsolatrendszer fejlesztése
- 2.2 Intézkedés: Település-rehabilitációs akciók
- 2.4 Intézkedés: A regionális tudásközpontok infrastruktúrájának fejlesztése

3. Prioritás A régiók humán erőforrásának fejlesztése

- 3.1 Intézkedés: A helyi közigazgatás és a civil szervezetek kapacitásépítése
- 3.2 Intézkedés: A helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása
- 3.3 Intézkedés: Regionális tudásközpontok kialakítása
- 3.4 Intézkedés: Régió specifikus szakmai képzések támogatása

4. Prioritás Technikai Segítségnyújtás

- 4.1 Intézkedés: KTK technikai segítségnyújtás
- 4.2 Intézkedés: ROP technikai segítségnyújtás

3. melléklet

A STRUKTURÁLIS ALAPOK ÁLTAL TÁMOGATOTT TEVÉKENYSÉGEK

A **Strukturális Alapok** közé tartoznak: Európai Regionális Fejlesztési Alap, Európai Szociális Alap, Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap, és a Halászati Pénzügyi Orientációs Alap. A Strukturális Alapok a következő területeket fedik le:

TERMELOŐ ÁGAZATOK

Mezőgazdaság	- farmgazdaságok fejlesztése - termékek feldolgozása és marketingje - fiatal farmerek támogatása - szakképzés
Erdőgazdaság	- erdészeti beruházások - termékek betakarítása, feldolgozása, új termékformák, termék marketing - erdőtulajdonosi szövetségek - újraerdősítés, katasztrófa súlytotta területek termelési potenciáljának helyreállítása, védett erdők ökológiai stabilizálása
Vidéki területek fejlesztésének és alkalmazkodásának támogatása	- mezőgazdasági infrastruktúra fejlesztése - termőföld javítása, újraparcellázás - farmmenedzsment, agrármarketing, pénzügyi tervezés - diverzifikálás, alternatív jövedelemforrások - falvak fejlesztése, falusi turizmus, kézművesipar - környezet megőrzése, katasztrófák esetén termeléspotenciál helyreállítása
Halászat	- halászflokkok, kikötők, part menti tengeri zónák fejlesztése, akvakultúra - halászati termékek feldolgozása, marketingje - szakképzés
Nagy gazdasági egységek támogatása	- nem pénztőke jellegű beruházások (pl. üzemek, felszerelések, állami támogatás társfinanszírozása) - környezetbarát technológiák, tiszta és gazdaságos technológiák - üzleti tanácsadás (pl. export, környezetvédelmi menedzsment, technológiavásárlás) - szolgáltatások érdekcsoportoknak (pl. egészség, biztonság) - pénzügyi tervezés

TERMELŐ ÁGAZATOK

Kis- és középvállalkozások, kézműves szektor	- nem pénztőke beruházások (pl. üzemek, felszerelések, állami támogatás társfinanszírozása) - környezetbarát technológiák, tiszta és gazdaságos technológiák - üzleti tanácsadás (pl. export, környezetvédelmi menedzsment, technológiavásárlás, design, üzleti tervezés, marketing) - üzleti szolgáltatásokban való részvétel (pl. inkubátor egységek, üzleti ingatlan, konferenciák) - szociális szolgáltatások - pénzügyi tervezés - szakképzés
Turizmus	- tárgyi beruházások (pl. információs központok, turistaszállások, vendéglátás) - nem tárgyi beruházások (pl. turisztaszolgáltatások, sportolási, kulturális, szórakozási lehetőségek) - szolgáltatások az idengenforgalmi ipar számára - szakképzés
Kutatás, technológiafejlesztés és innováció	- kutatási projektek egyetemeken, kutatóintézetekben - innováció és technológia transzfer, hálózatok és partnerség - kutatási, fejlesztési és innovációs infrastruktúra

EMBERI ERŐFORRÁSOK

	- munkaerő-piaci politika
	- szociális ügyek
	- oktatás és szakképzés
	- vállalkozási tevékenység, innováció, információ és kommunikációs technológia
	- nők pozitív diszkriminációja

ALAP INFRASTRUKTÚRA

Közlekedési infrastruktúra	- vasút, közút, autóutak, repülőterek, kikötők, vízi utak - városi közlekedés - kombinált fuvarozás - intelligens közlekedési rendszer
Telekommunikációs infrastruktúra és információs társadalom	- alap infrastruktúra - információs és kommunikációs technológia - szolgáltatások állampolgároknak (egészségügy, oktatás) - szolgáltatások kis- és középvállalkozásoknak (e-kereskedelem, oktatás, szakképzés, hálózatok)
Energia infrastruktúra (termelés, szállítás)	- elektromos áram, földgáz, olaj, szilárd tüzelőanyagok - megújuló energiaforrások (nap, szél, víz, biomassza) - energiahatékonyság, kapcsolt áramtermelés, energia-ellenőrzés
Környezetvédelmi infrastruktúra	- levegő, zaj, hulladék - ivóvíz, szennyvíz
Tervezés és rehabilitáció	- ipari és katonai telephelyek rehabilitációja - városi területek rehabilitációja
Szociális infrastruktúra és közegészségügy	

EGYÉB

Szaktanácsadás és innovatív kezdeményezések	- előkészítés, végrehajtás, monitoring, nyilvánosság - értékelés - tanulmányok - innovatív kezdeményezések
--	---